

Vlada Crne Gore

Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede

Podgorica, 24.11.2009

U p i t n i k

Informacija koju od Vlade Crne Gore zahtijeva Evropska komisija u cilju pripreme Mišljenja o zahtjevu Crne Gore za članstvo u Evropskoj uniji

12 Bezbjednost hrane, veterinarska i fitosanitarna politika

Odgovorno lice:	Milutin Simovic
Rukovodilac grupe:	Ivan Popovic
Zamjenik rukovodioca grupe:	Zorka Prljevic
Sekretar grupe:	Tatjana Babovic
Zamjenik sekretara grupe:	Djuro Zugic
Kontakt MEI:	Velimir Sljivancanin
IT Podrška:	Deniz Frljuckic

Sadržaj:

POGLAVLJA ACQUIS - SPOSOBNOST PREUZIMANJA OBAVEZA KOJE PROIZILAZE IZ CLANSTVA.....	5
Poglavlje 12: Bezbjednost hrane, veterinarska i fitosanitarna politika.....	6
I. OPŠTI DIO	7
II. VETERINARSKA POLITIKA.....	62
III. STAVLJANJE U PROMET HRANE, STOČNE HRANE I NUSPROIZVODA ŽIVOTINJSKOG PORIJEKLA	115
IV. PRAVILA U OBLASTI BEZBJEDNOSTI HRANE	127
V. POSEBNA PRAVILA ZA STOČNU HRANU.....	136
VI. FITOSANITARNA POLITIKA	147

**POGLAVLJA ACQUIS - SPOSOBNOST PREUZIMANJA
OBAVEZA KOJE PROIZILAZE IZ CLANSTVA**

Poglavlje 12: Bezbjednost hrane, veterinarska i fitosanitarna politika

I. OPŠTI DIO

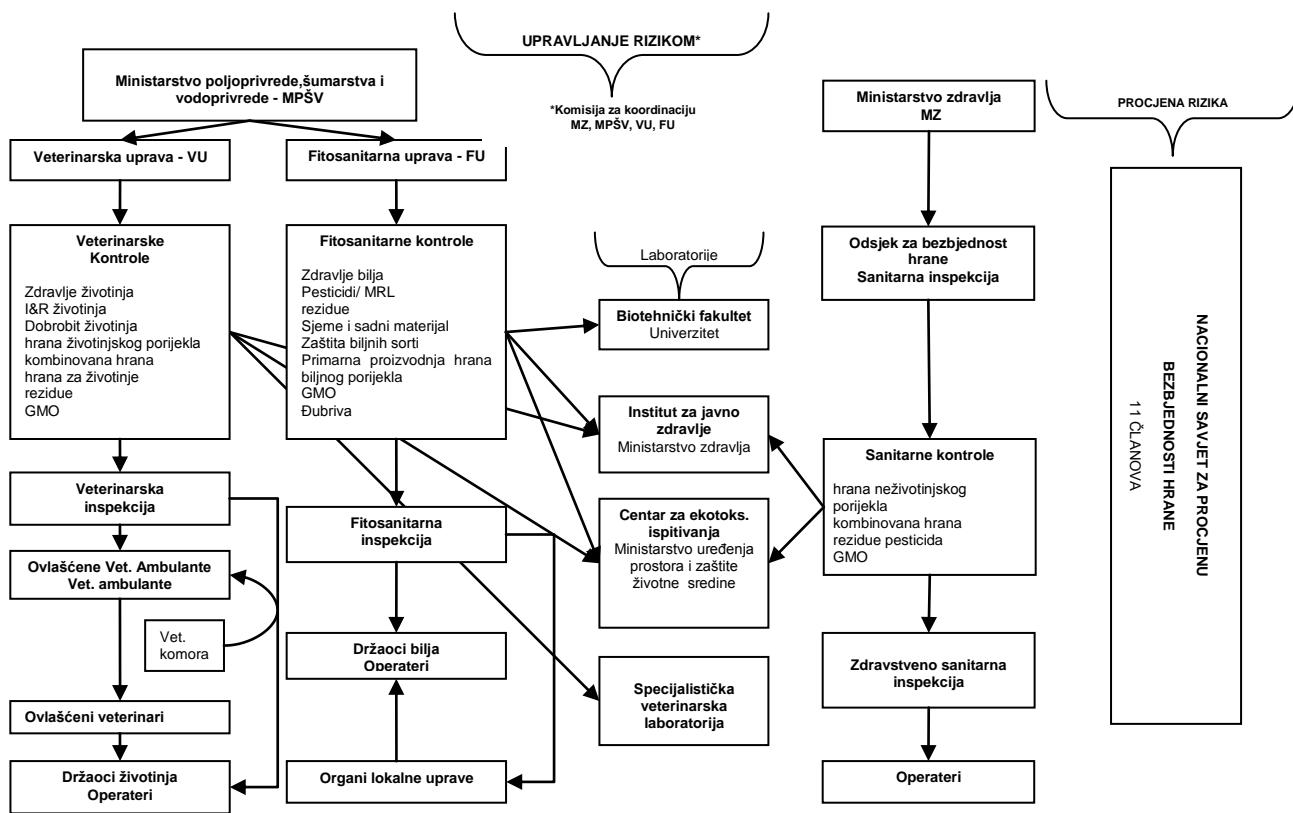
Napomena: Spisak propisa iz oblasti bezbjednosti hrane, veterinarske i fitosanitarne politike koji su dostavljeni Evropskoj komisiji za Pododbor za Poljoprivredu i ribarstvo koji je bio održan u Podgorici 16.aprila 2008 godine i za Pododbor za Poljoprivredu i ribarstvo održan 26.marta.2009 u Briselu.

Document sent EC-MONTENEGRO SUB-COMMITTEE AND SECTORAL EPD MEETING ON AGRICULTURE AND FISHERIES Podgorica, 16.aprila 2008 godine	Document sent EC-MONTENEGRO SUB-COMMITTEE AND SECTORAL EPD MEETING ON AGRICULTURE AND FISHERIES Brisel, 26.marta 2009 godine
Animal Welfare Law	Law on Planting Material
Food safety law	Law on Plant Protection Products
	Law on the Agricultural Plant Seeds
	Amendments of Law on plant varieties protection
	Law on Plant Health Protection
	Law on Ratification of International Plant Protection Convention
	Veterinary Law
	Law for the Identification and Registration of Animals
	Table of Concordance for Law for the Identification and Registration of Animals
	Operational Program on Animal Health Protection for 2009

1. Molimo da date dijagrame toka/organizacione šeme (organigrame) u kojima su prikazani nivoi nadležnosti, kao i linije upravljanja u cilju opisa strukture i organizacije službi nadležnih za bezbjednost hrane, veterinarsku i fitosanitarnu politiku. Podjela nadležnosti i veze između centralnog, regionalnog i lokalnih nivoa treba da budu jasno prikazane (treba da bude definisan stepen decentralizacije/prenosa nadležnosti).

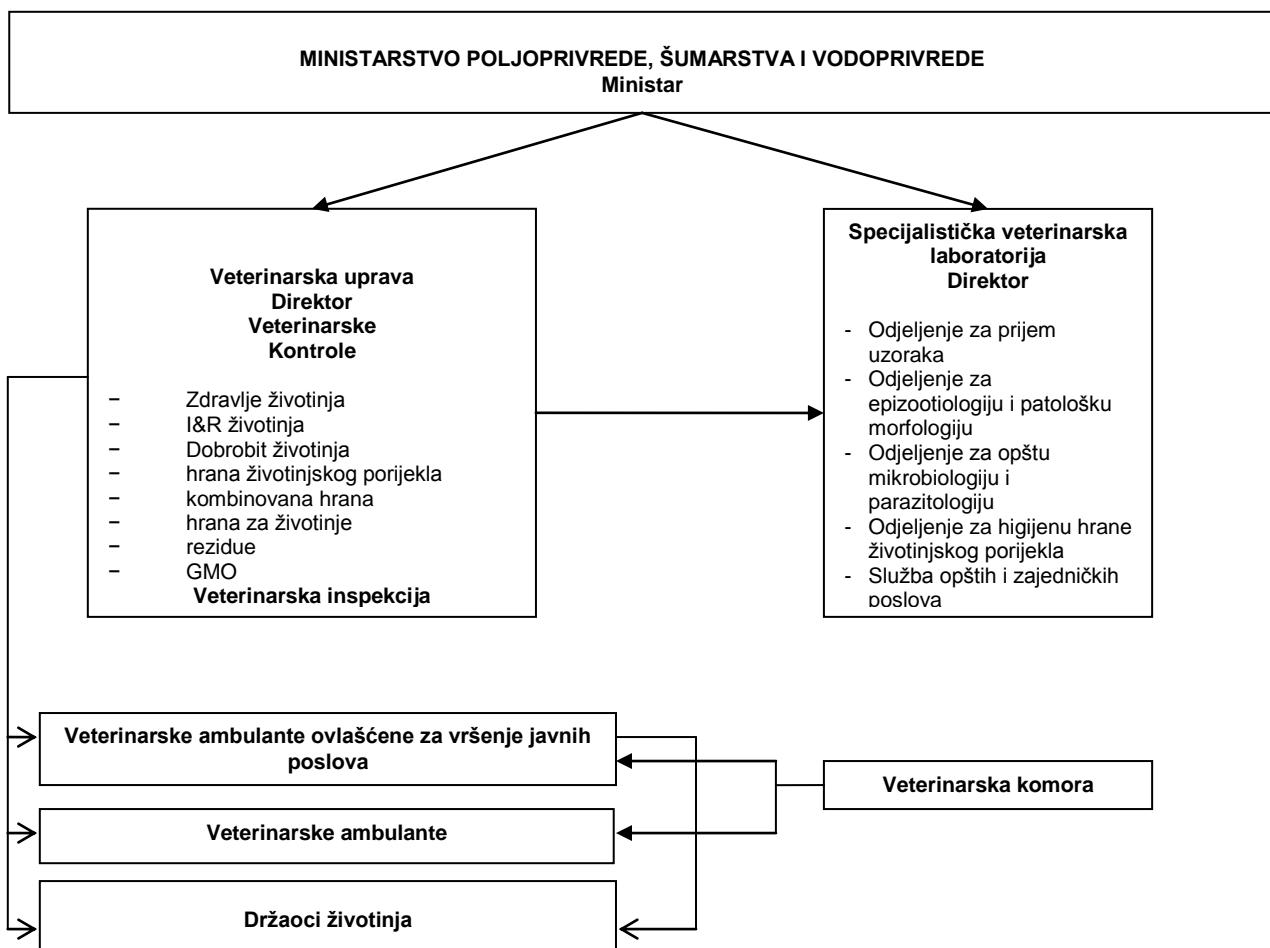
Dijagram toka - nivoi nadležnosti - linije upravljanja službi nadležnih za bezbjednost hrane, veterinarsku i fitosanitarnu

12 Bezbjednost hrane, veterinarska i fitosanitarna politika

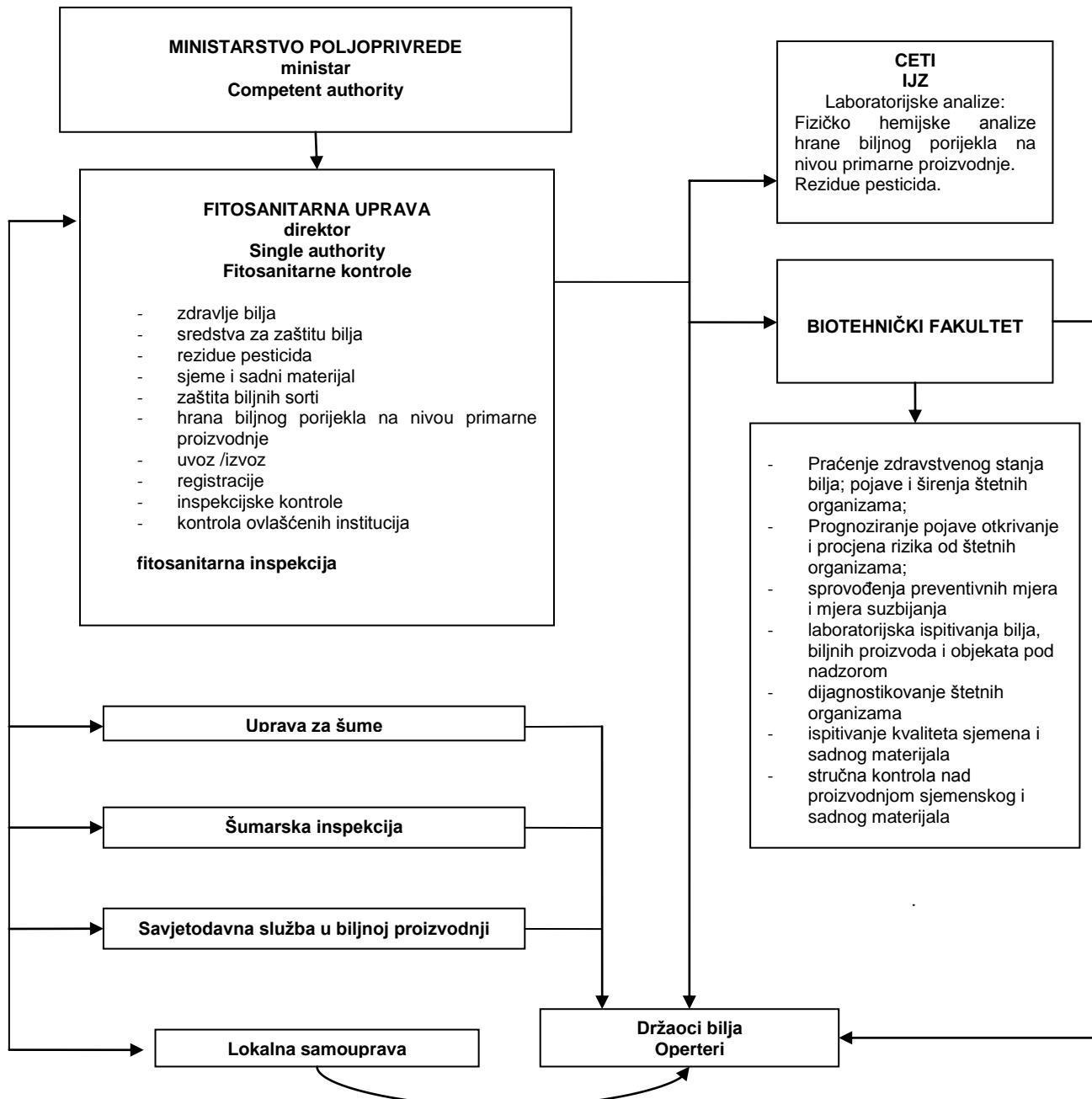

12 Bezbjednost hrane, veterinarska i fitosanitarna politika

Dijagram toka - nivoi nadležnosti - linije upravljanja službi nadležnih za veterinarsku politiku

Dijagram toka - nivoi nadležnosti - linije upravljanja službi nadležnih za fitosanitarnu politiku*

*Sve institucije nadležne za fitosanitarnu oblast su na centralnom nivou, jedino će se Registrat proizvođača bilja koji svoje proizvode stavlja u promet voditi organi lokalne samouprave.

Opis strukture i organizacije službi nadležnih za bezbjednost hrane - trenutno stanje i predviđeni razvoj

Procjena rizika

Nacionalni savjet za procjenu bezbjednosti hrane kontinuirano prati i vrši procjenu rizika u oblasti bezbjednosti hrane i hrane za životinje u cilju unaprjeđivanja zaštite nivoa života i zdravlja ljudi i životinja, daje predloge za odlučivanje o stručnim pitanjima i pruža naučnu i stručnu pomoć u doноšenju odluka i pripremi propisa iz oblasti bezbjednosti hrane i hrane za životinje.

Nacionalni savjet za procjenu bezbjednosti hrane je, u skladu sa Zakonom o bezbjednosti hrane, formirala Vlada Crne Gore na sjednici od 03. septembra 2009. godine, čime je izvršeno institucionalno zaokruživanje u oblasti bezbjednosti hrane (razdvojena procjena rizika od upravljanja rizikom). Savjet ima predsjednika i 10 članova. Članovi Savjeta su kompetentni stručnjaci (iz reda istaknutih javnih, naučnih i stručnih radnika) iz oblasti vezanih za bezbjednost

hrane ili hrane za životinje. U vršenju poslova Nacionalni savjet za procjenu bezbjednosti hrane sarađuje sa svim nadležnim državnim organima i drugim institucijama iz ove oblasti.

Upravljanje rizikom

Nadležni organi za upravljanje rizikom u oblasti bezbjednost hrane i hrane za životinje su:

Ministarstvo zdravljia,

Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede,

Veterinarska uprava,

Fitosanitarna uprava.

Ministarstvo zdravljia je nadležni državni organ za politiku, donošenje i sprovođenje propisa u oblasti:

- bezbjednosti hrane biljnog porijekla nakon primarne proizvodnje,
- bezbjednosti kombinovane hrane,
- bezbjednosti ostale hrane.

Sistematizacijom Ministarstva zdravljia koja je usvojena u julu 2009. godine u Sektoru za zdravstvenu zaštitu formiran je Odsjek za bezbjednost hrane. U okviru ovog sektora je i odsjek Zdravstveno sanitarne inspekcije.

Organigram i opis Ministarstva zdravljia dat je detaljno u odgovoru na pitanje broj 3 ovog poglavlja (**C12005**)

Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede je nadležni državni organ za politiku i donošenje propisa za izvršavanje zakona iz oblasti bezbjednosti hrane, veterinarske i fitosanitarne politike.

Organigram i opis Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede dat je detaljno u odgovoru na **pitanje br.1 u Poglavlju 11. (C11002)**

Veterinarska uprava je nadležni državni organ za sprovođenje propisa iz oblasti bezbjednosti hrane i veterinarstva:

- hrane životinjskog porijekla,
- kombinovane hrane,
- hrane za životinje,
- zdravlja životinja,
- dobrobiti životinja,
- identifikacije i registracije životinja.

Veterinarska uprava priprema stručne osnove za legislative i sarađuje u kreiranju politike iz ovih oblasti.

Organigram i opis Veterinarske uprave dat je detaljno u odgovoru na pitanje broj 3 ovog poglavlja (**C12005**).

Fitosanitarna uprava je nadležni državni organ za sprovođenje propisa u oblasti:

- zdravstvene zaštite bilja (jedinstveno tijelo - single authority),
- bezbjednosti hrane biljnog porijekla na nivou primarne proizvodnje,
- sredstava za zaštitu bilja (pesticidi),
- rezidua pesticida u hrani biljnog porijekla na nivou primarne proizvodnje,
- sjemenskog materijala poljoprivrednog bilja,
- sadnog materijala,

- zaštite biljnih sorti,
- sredstava za ishranu bilja (đubriva),
- reproduktivnog GMO biljnog materijala ili proizvoda koji sadrže, sastoje se ili su dobijeni od GMO, namijenjenih stavljanju u promet.

Organj lokalne uprave nadležni su za vođenje Registra proizvođača bilja i biljnih proizvoda (koji svoje proizvode stavljuju u promet u smislu kontrole upotrebe pesticida).

Fitosanitarna uprava odgovorna je i za pripremu legislative i sarađuje u kreiranju politike iz ovih oblasti.

Zakonom o zdravstvenoj zaštiti bilja (Sl. list RCG br. 28/06), Zakonom o sredstvima za zaštitu bilja (Sl. list CG, br. 51/08), Zakonom o sjemenskom materijalu poljoprivrednog bilja (Sl. list RCG br. 28/06), Zakonom o sadnom materijalu (Sl. list RCG br. 28/06) i Zakonom o zaštiti biljnih sorti (Sl. list RCG br. 48/07 i 48/08) stvoren je pravni okvir i osnov za usvajanje propisa, u skladu sa dinamikom definisanom NPI.

Organigram i opis Fitosanitarne uprave dat je detaljno u odgovoru na pitanje broj 3 ovog poglavlja (**C12005**)

2. Moraju se naznačiti resursi i planirani resursi (ljudski, materijalni i finansijski) dodijeljeni svakom sektoru.

Ministarstvo zdravlja - ljudski resursi

Sadašnje stanje

Ljudski resursi Ministarstva zdravlja definisani su Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Ministarstva zdravlja koji je usvojen 2009. godine. U skladu sa ovom sistematizacijom za oblast bezbjednosti hrane formiran je Odsjek za bezbjednost hrane sa predviđena 2 radna mjesta, trenutno je zaposlen jedan službenik. U Odsjeku za poslove zdravstveno-sanitarne inspekcije sa Područnim jedinicama su predviđena 42 radna mjesta – glavni zdravstveno-sanitarni inspektor, koordinator i 40 zdravstveno-sanitarnih inspektora. Trenutno je zaposleno: glavni zdravstveno-sanitarni inspektor, koordinator i 35 inspektora.

Ljudski resursi Ministarstva zdravlja – sadašnje stanje

MINISTARSTVO ZDRAVLJA*	Broj stručnog osoblja	obrazovanje
Sektor za zdravstvenu zaštitu		
Odsjek za bezbjednost hrane	1	1 dipl. pravnik
Odsjek za poslove zdravstveno-sanitarne inspekcije	37	6 dr medicine-specijalista 4 dr stomatologije 1dr vet.medicine 15 dipl. ing.tehnologije 2 dipl. ing.agronomije 6 dipl. biologa 2 dipl. hemičara 1 dipl. ing zaštite živ.sred.
UKUPNO	38	

*Prikazana struktura Ministarstva zdravlja u ljudskim resursima odnosi se samo na oblast bezbjednosti hrane

**Administrativno i tehničko osoblje nalazi se u sklopu drugih organizacionih jedinica Ministarstva zdravlja

Buduće stanje

U Ministarstvu zdravlja u oblasti bezbjednosti hrane, u narednom periodu, planira se popunjavanje šest slobodnih radnih mesta, u skladu sa usvojenom sistematizacijom.

Ministarstvo zdravlja - materijalni resursi

Sadašnje stanje

Materijalni resursi u oblasti bezbjednosti hrane (Odsjek za bezbjednost hrane, Odsjek za poslove zdravstveno-sanitarne inspekcije i Područne jedinice zdravstveno sanitarnе inspekcije) ne zadovoljavaju u potpunosti potrebe zaposlenih: svi zaposleni posjeduju službene mobilne telefone

ali je nedovoljan broj direktnih telefonskih i faks linija, nemaju dostup internetu (osim glavnog zdravstveno-sanitarnog inspektora), prostorni kapaciteti i kancelarijska opremljenost ne zadovoljavaju potrebe zaposlenih i nedovoljan je broj službenih vozila (postojeća vozila su dotrajala) i nedostaje dio potrebne opreme za vršenje inspekcijskih kontrola.

Buduće stanje

Planirano je uspostavljanje jedinstvenog informacionog sistema u kome bi bile objedinjene sve oblasti nadzora sanitarne inspekcije. Uspostavljanje informacionog sistema podrazumijeva tehničku i logističku podršku (nabavka IT opreme, izrada softvera, edukacija zaposlenih, ...) čime će se, između ostalog, omogućiti elektronsko vođenje Registara odobrenih objekata za proizvodnju i promet hrane kao i realizacije propisanih monitoringa.

Ministarstvo zdravlja - finansijski resursi

Plate i druga finansijska sredstva vezana za sprovođenje redovnih aktivnosti Ministarstva zdravlja usmjeravaju se iz Budžeta Crne Gore. Finansijska sredstva se projektuju kroz višegodišnji programski budžet i na godišnjoj osnovi u koordinaciji sa Ministarstvom finansija.

Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede

Ljudski, materijalni i finansijski resursi Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede dati su detaljno u odgovoru na pitanje br.1 u Poglavlju 11. (**C11002**)

Veterinarska uprava - ljudski resursi

Sadašnje stanje

Ljudski resursi Veterinarske uprave definisani su Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Veterinarske uprave (usvojen 2008. godine). U skladu sa sistematizacijom predviđeno je 50 službeničkih i namješteničkih radnih mesta. Sva predviđena radna mjesta nijesu popunjena, trenutno je zaposleno ukupno 42 službenika i namještenika.

Ljudski resursi Veterinarske uprave – sadašnje stanje

VETERINARSKA UPRAVA	Broj zaposlenih	obrazovanje
Direktor	1	DVM
Savjetnik direktora	1	dipl. pravnik
1. Sektor za veterinarstvo		
Odsjek za zaštitu zdravlja i dobrobit životinja	6	4 DVM 2 SSS
Odsjek za veterinarsko javno zdravlje	3	2 DVM 1 SSS
Odsjek za inspekcijski nadzor	24	23 DVM 1 SSS
2.Služba za opšte poslove	7	1 dipl. ecc 1 dip. pravnik 5 SSS
UKUPNO	42	

*DVM – doktor veterinarske medicine

* SSS - Srednja stručna spremna

Pregled na liniji klanja (antemortem i postmortem) izvršavaju ovlašćeni veterinari (24DVM) koji su zaposleni u privatnim veterinarskim ambulantama, a kojima ovlašćenja daje direktor Veterinarske uprave.

Buduće stanje

U Veterinarskoj upravi u narednom periodu (2010-2012), izvršiće se popunjavanje predviđenih radnih mesta u skladu sa usvojenom sistematizacijom. Kako bi se u potpunosti odgovorilo zahtjevima harmonizacije iz oblasti veterinarske politike planirano je dalje jačanje kapaciteta Veterinarske uprave formiranjem novih organizacionih jedinica (donošenje nove sistematizacije). U Crnoj Gori je izražen deficit veterinarskog kadra tako da se očekuju poteškoće u realizaciji planiranog zapošljavanja.

Ljudski resursi Veterinarske uprave – buduće stanje

VETERINARSKA UPRAVA	Broj zaposlenih	obrazovanje
Direktor	1	DVM
Pomoćnik direktora	1	DVM
Savjetnik direktora	1	dip. pravnik

12 Bezbjednost hrane, veterinarska i fitosanitarna politika

1. SEKTOR ZA ZAŠTITU ZDRAVLJA I DOBROBIT ŽIVOTINJA		
Odsjek za I&R životinja	3	1 DVM 2 SSS
Odsjek za zdravlje životinja	3	3 DVM
Odsjek za dobrobit životinja	1	1 DVM
2. SEKTOR VETERINARSKO JAVNO ZDRAVLJE		
Odsjek za bezbjednost hrane	3	2 DVM 1 SSS
Odsjek za poslove uvoza/izvoza	2	2 DVM
Odsjek za hranu za životinje, TSE i nus proizvodi	2	2 DVM
3. SEKTOR ZA INSPEKCIJSKI NADZOR		
Odsjek za unutrašnju veterinarsku inspekciiju	18	17 DVM 1 SSS
Odsjek za graničnu veterinarsku inspekciiju	12	
4. SEKTOR ZA EVROPSKE INTEGRACIJE I MEĐUNARODNE POSLOVE		
5. SLUŽBA ZA OPŠTE POSLOVE	7	1 dipl. ecc 1 dip. pravnik 5 SSS
Odsjek za IT	2	1 VSS 1 SSS
UKUPNO	58	

*DVM – doktor veterinarske medicine

* SSS - Srednja stručna spremna

Veterinarska uprava - materijalni resursi

Sadašnje stanje

Veterinarska uprava ima materijalne resurse koji zadovoljavaju potrebe zaposlenih u sjedištu Veterinarske uprave (Podgorica), i to: opremljena je svom potrebnom IT opremom uključujući i 24h internet konekciju; IT sistem za identifikaciju i registraciju goveda koji je povezan sa laboratorijom i graničnim prelazima prema Srbiji (uvoz živih goveda), direktnim telefonskim i faks linijama kao i službenim mobilnim telefonima, vozilima i potrebnom kancelarijskom opremom. Međutim, prostor u kojem se sada nalazi Veterinarska uprava je ograničen te je neophodno obezbijediti adekvatan prostor radi efikasnijeg funkcionisanja uprave.

Kancelarije veterinarske inspekcije koje se nalaze van sjedišta Veterinarske uprave (u pojedinim opština Crne Gore) opremljene su: direktnim telefonskim i faks linijama i imaju stalni pristup internetu ali je IT oprema zastarjela, prostorni kapaciteti i kancelarijska opremljenost ne zadovoljavaju potrebe zaposlenih, nedostaje dio potrebne opreme za vršenje inspekcijskih kontrola. Svi veterinarni inspektori imaju službene mobilne telefone i vozila (određeni broj vozila je dotrajao).

Na graničnim inspekcijskim mjestima nijesu ispunjeni propisani infrastrukturni i drugi zahtjevi za rad granične veterinarske inspekcije. Postojeće kancelarije su neodgovarajuće u pogledu prostora i kancelarijske opreme (izuzev na 3 novoizgrađena granična prelaza), u nekima nema direktnе telefonske i faks linije, a djelimično nedostaje i oprema za vršenje inspekcijskih kontrola. Svi granični inspektori imaju službene mobilne telefone, internet, vozila i dijelom potrebnu opremu za uzorkovanje.

Dio postojeće opreme (kompjuteri, vozila i profesionalna oprema za veterinarske inspektore) nabavljen je u okviru projekata podržanih od EU i drugih donatora u zadnjih 10 godina.

Buduće stanje

Planirano je uspostavljanje veterinarskog informacionog sistema u okviru projekta IPA 2007 - Razvoj i implementacija sistema identifikacije i registracije domaćih životinja/ Faza II/I&R malih preživara koji je počeo u avgustu 2009. godine. Projektom je predviđeno povezivanje već uspostavljenog sistema I&R goveda sa sistemom I&R ovaca i koza i kontrole kretanja, sa mogućnošću proširenja na druge životinske vrste, sa nadzorom bolesti životinja (nacionalni epizootiološki IT sistem), potrebama Veterinarske uprave i veterinarske inspekcije (IT sistem za granična veterinarska inspekcijska mjeseta), kao i povezivanje operatera i klanica.

Planirana je nabavka nedostajuće opreme i unaprijeđenje postojećih graničnih prelaza. Takođe, planirana je rekonstrukcija postojećeg ili izgradnja novog graničnog inspekcijskog mjeseta Luka Bar

u skladu sa zahtjevima EU, kroz projekat MIDAS (Svjetska banka).

Veterinarska uprava - finansijski resursi

Plate i druga finansijska sredstva vezana za sprovođenje redovnih aktivnosti Veterinarske uprave utvrđuju se u Budžetu Crne Gore i usmjeravaju Veterinarskoj upravi kao zasebnoj budžetskoj jedinici. Finansijska sredstva se projektuju kroz višegodišnji programski budžet i na godišnjoj osnovi u koordinaciji sa Ministarstvom finansija.

Fitosanitarna uprava - ljudski resursi

Sadašnje stanje

Ljudski resursi Fitosanitarne uprave definisani su Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Fitosanitarne uprave (usvojen februara 2009. godine). U skladu sa sistematizacijom predviđeno je ukupno 38 službeničkih i namješteničkih radnih mesta. Trenutno sva predviđena radna mjesta nijesu popunjena, u Fitosanitarnoj upravi je zaposleno ukupno 27 službenika i namještenika.

Ljudski resursi Fitosanitarne uprave – sadašnje stanje

FITOSANITARNA UPRAVA	Broj zaposlenih	obrazovanje
Direktor pomoćnik direktora	1 1	Dipl. ing. polj. Dipl. ing. polj.
1. Sektor za fitosanitarne poslove		
Odsjek zdravstvene zaštite bilja	3	2 Dipl. ing. polj. 1 magista/bakteriolog
Odsjek za sjeme, sadni materijal, zaštitu biljnih sorti i GMO	1	Dipl. ing. polj.
Odsjek za sredstva za zaštitu bilja, sredstva za ishranu bilja i bezbjednost hrane	2	Dipl. ing. polj.
Odsjek za inspekcijski nadzor	16	Dipl. ing. polj.
2. Služba za opšte poslove	3	1 dipl. ecc 1 dipl. pravnik 1 SSS
UKUPNO	27	

*dipl. ing. polj. – diplomirani inžinjer poljoprivrede, sa odgovarajućom specijalizacijom

* SSS -Srednja stručna spremna

Buduće stanje

U Fitosanitarnoj upravi u narednom periodu, izvršiće se popunjavanje predviđenih radnih mesta u skladu sa usvojenom sistematizacijom kao i podjela inspekcije na unutrašnju i graničnu, kako bi se u potpunosti odgovorilo zahtjevima harmonizacije iz oblasti fitosanitarne politike.

Ljudski resursi Fitosanitarne uprave – buduće stanje

FITOSANITARNA UPRAVA	Broj zaposlenih	obrazovanje
Direktor pomoćnik direktora	1 1	Dipl. ing. polj. Dipl. ing. polj.
1. Sektor za fitosanitarne poslove		
Odsjek zdravstvene zaštite bilja	5	Dipl. ing. polj.
Odsjek za sjeme, sadni materijal, zaštitu biljnih sorti i GMO	5	Dipl. ing. polj.
Odsjek za sredstva za zaštitu bilja, sredstva za ishranu bilja i bezbjednost hrane	5	Dipl. ing. polj.
2. Sektor za inspekcijski nadzor		
Odsjek unutrašnje fitosanitarne inspekcije	8	Dipl. ing. polj.
Odsjek granične fitosanitarne inspekcije	16	Dipl. ing. polj.
3. Služba za opšte poslove	5	1 dipl. ecc 1 dipl. pravnik 3 SSS
Odsjek za IT	1	IT ing.
UKUPNO	47	

*dipl. ing. polj. – diplomirani inžinjer poljoprivrede, sa odgovarajućom specijalizacijom

* SSS -Srednja stručna spremna

Fitosanitarna uprava - materijalni resursi

Sadašnje stanje

Fitosanitarna uprava, kao novoosnovani organ (započela sa radom februara 2009. godine) ima materijalne resurse koji djelimično zadovoljavaju potrebe zaposlenih u sjedištu Fitosanitarne uprave (Podgorica), i to: ima 24h internet konekciju, direktne telefonske i faks linije kao i službene mobilne telefone, djelimično je opremljena potrebnom IT opremom, vozilima i potrebnom kancelarijskom opremom. Međutim, prostor u kojem se sada nalazi Fitosanitarna uprava je ograničen te je neophodno obezbijediti adekvatan prostor radi efikasnijeg funkcionisanja same službe.

Kancelarije fitosanitarne inspekcije koja se nalaze van sjedišta Fitosanitarne uprave (u pojedinim opština Crne Gore) opremljene su: direktnim telefonskim i faks linijama i imaju stalni pristup internetu ali je IT oprema zastarjela, službenim mobilnim telefonima i vozilima ali dijelom nemaju zadovoljavajući prostor za rad, nedostaje dio potrebne opreme za vršenje inspekcijskih kontrola.

Na graničnim inspekcijskim mjestima nijesu ispunjeni propisani infrastrukturni i drugi zahtjevi za rad granične fitosanitarne inspekcije. Postojeće kancelarije su neodgovarajuće u pogledu prostora i kancelarijske opreme (izuzev na 3 novoizgrađena granična prelaza), u nekima nema direktne telefonske i faks linije, a djelimično nedostaje i oprema za vršenje inspekcijskih kontrola. Svi granični inspektorji imaju službene mobilne telefone, vozila i dijelom potrebnu opremu za uzorkovanje.

Dio postoeće opreme (kompjuteri, vozila i profesionalna oprema za fitosanitarne inspektore) nabavljen je u okviru projekata podržanih od EU i drugih donatora.

Buduće stanje

Planirano je uspostavljanje fitosanitarnog informacionog sistema u okviru predloženog projekta IPA 2010-Strengthening of the Phytosanitary of Montenegro. Projektom je predviđeno povezivanje već uspostavljenih registara u fitosanitarnoj oblasti, povezivanje Fitosanitarne uprave, laboratorijskih i fitosanitarne inspekcije (IT sistem za granična fitosanitarna inspekcijska mjesta).

Planirana je nabavka nedostajuće opreme i unaprijeđenje postojećih graničnih prelaza. Takođe, planirana je rekonstrukcija postojećeg ili izgradnja novog graničnog inspekcijskog mesta Luka Bar u skladu sa zahtjevima EU, kroz projekat MIDAS (Svjetska banka).

Fitosanitarna uprava - finansijski resursi

Plate i druga finansijska sredstva vezana za sprovođenje redovnih aktivnosti Fitosanitarne uprave utvrđuju se u Budžetu Crne Gore i usmjeravaju Fitosanitarnoj upravi kao zasebnoj budžetskoj jedinici. Finansijska sredstva se projektuju kroz višegodišnji programski budžet i na godišnjoj osnovi u koordinaciji sa Ministarstvom finansija.

3. Molimo da date opis postojeće strukture kao i predviđenog razvoja. Dva seta organizacionih šema: jedna sa postojećom strukturu i druga sa planiranom budućom strukturu (treba navesti datume predviđene za formiranje novih organizacionih jedinica).

Bezbjednost hrane

Ministarstvo zdravlja je nadležno za:

politiku, sprovođenje aktivnosti i kontrole u oblasti bezbjednosti hrane biljnog porijekla nakon primarne proizvodnje, kombinovane i ostale hrane u proizvodnji, međunarodnom prometu, prometu na veliko, prometu na malo, kao i pojedinačno deklarisane upakovane hrane životinjskog porijekla i kombinovane hrane u prometu na malo.

Unutrašnje organizacione jedinice u okviru kojih se obavljaju poslovi iz oblasti bezbjednosti hrane su:

1. Odsjek za bezbjednost hrane obavlja poslove koji se odnose na:

- pripremanje propisa iz ove oblasti;
- donošenje godišnjeg plana kontrole, plana monitoringa, plana za upravljanje kriznim

situacijama u oblasti bezbjednosti hrane biljnog porijekla nakon primarne proizvodnje, kombinovane hrane i ostale hrane;

- saradnju sa međunarodnim organizacijama i nadležnim organima drugih država;
- odobravanje obavljanja djelatnosti subjektima u poslovanju s hranom biljnog porijekla nakon primarne proizvodnje, kombinovanom hranom i ostalom hranom (utvrđivanje ispunjenosti propisanih zahtjeva);
- vođenje registra objekata za proizvodnju i promet hrane i brisanje objekata iz registra odobrenih objekata;
- pripremu izvještaja iz oblasti bezbjednosti hrane;
- druge poslove iz nadležnosti.

2. Odsjek za poslove zdravstveno-sanitarne inspekcije obavlja inspekcijski nadzor nad:

- spriječavanjem i suzbijanjem zaraznih bolesti prenosivih hranom;
- vodom za piće, objektima i uređajima za snabdijevanje vodom za piće;
- objektima u kojima se vrši proizvodnja i promet hrane biljnog porijekla nakon primarne proizvodnje, kombinovane i ostale hrane; kao i hrane životinjskog koja je pojedinačno deklarisana i upakovana;
- hranom biljnog porijekla nakon primarne proizvodnje, kombinovanom i ostalom hranom u svim fazama proizvodnje i prometa, hranom životinjskog porijekla u prometu na malo, koja je pojedinačno deklarisana i upakovana;
- materijalima i ambalažom koja dolazi u kontakt sa hranom;
- priprema informacije i izvještaje i predlaže konkretne mjere iz djelokruga svoga rada;
- vrši upravne poslove vezane za inspekcijski nadzor, preduzima mjere za pokretanje postupka pred nadležnim organima protiv učinilaca krivičnih djela, privrednih prestupa i prekršaja;
- i ostale poslove iz svoje nadležnosti.

Ovim odsjekom rukovodi glavni zdravstveno sanitarni inspektor koji koordinira radom zdravstveno sanitarnih inspektora koji su raspoređeni po područnim jedinicama (čije je sjedište u pojedinim opštinama Crne Gore).

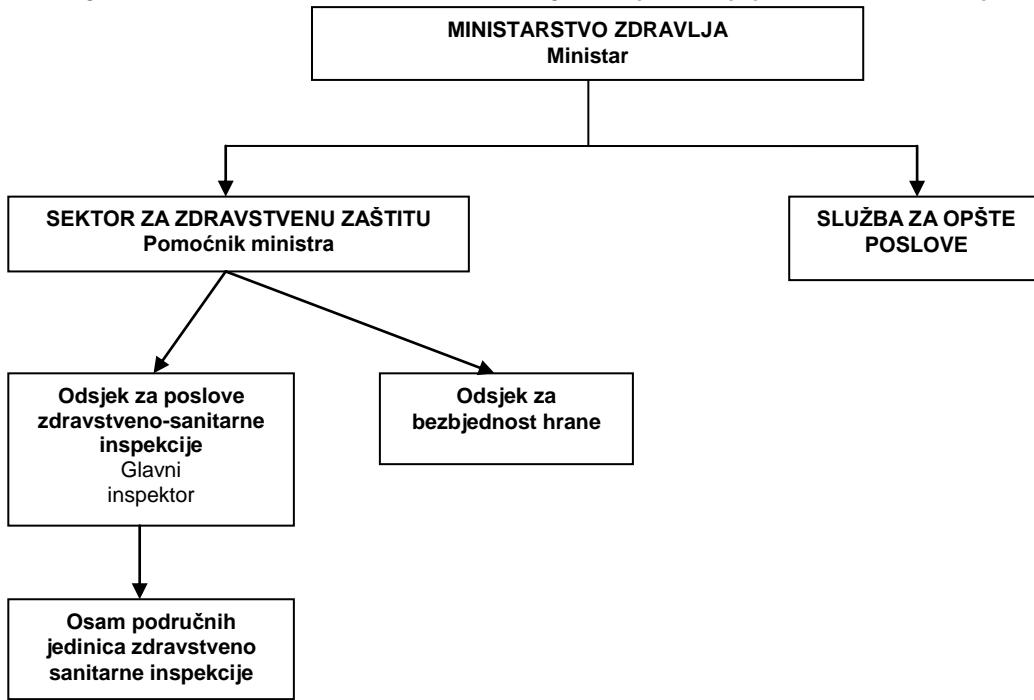
Područne jedinice Zdravstveno-sanitarne inspekcije:

- Područna jedinica Podgorica (opštine Podgorica, Danilovgrad i Cetinje);
- Područna jedinica Nikšić (opštine Nikšić, Šavnik i Plužine),
- Područna jedinica Bijelo Polje (opštine Bijelo Polje, Mojkovac i Kolašin),
- Područna jedinica Berane (opštine Berane, Plav, Rožaje i Andrijevica),
- Područna jedinica Pljevlja (opštine Pljevlja i Žabljak),
- Područna jedinica Bar (opštine Bar i Ulcinj),
- Područna jedinica Herceg Novi (opštine Herceg Novi i Kotor),
- Područna jedinica Budva (opštine Budva i Tivat).

Sadašnje stanje:

Poslove definisane pravilnikom u Odsjeku za bezbjednost hrane obavlja jedno lice koje je diplomirani pravnik u svojstvu samostalnog savjetnika, predviđeno dalje popunjavanje kapaciteta ovog odsjeka sa još jednim savjetnikom koji ispunjava uslove (medicinski, stomatološki, prirodno-matematički, tehnološki, hemijski ili poljoprivredni fakultet).

Postojeća struktura Ministarstva zdravlja – dijela koji je vezan za bezbjednost hrane.

Planirana struktura Ministarstva zdravlja – dijela koji je vezan za bezbjednost hrane

U Ministarstvu zdravlja u oblasti bezbjednosti hrane, u narednom periodu, nije planirano osnivanje novih organizacionih jedinica, planira se popunjavanje postojećih radnih mesta u skladu sa usvojenom sistematizacijom i jasnija podjela odgovornosti zdravstveno sanitarnih inspektora.

Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede je nadležno za:

veterinarsku, fitosanitarnu i politiku bezbjednosti hrane životinjskog porijekla, kombinovane hrane, hrane biljnog porijekla na nivou primarne proizvodnje i hrane za životinje.

Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede vrši nadzor nad zakonitošću i cjelishodnošću rada Veterinarske i Fitosanitarne uprave.

Veterinarska uprava je nadležni organ za bezbjednost hrane životinjskog porijekla, kombinovane hrane i hrane za životinje u proizvodnji, međunarodnom prometu, prometu na veliko, prometu na malo mesa, ribe i akvakulture.

Fitosanitarna uprava je nadležni organ za bezbjednost hrane biljnog porijekla na nivou primarne proizvodnje.

Veterinarska politika

Veterinarska uprava je nadležni organ koji vrši upravne i sa njima povezane stručne poslove i poslove kontrole u oblasti:

- zdravlja životinja,
- identifikacije, registracije i kontrole kretanja životinja;
- dobrobiti životinja;
- veterinarskog javnog zdravlje - proizvodnja i unutrašnji i međunarodni promet hrane životinjskog porijekla, hrane za životinje i nus proizvoda životinjskog porijekla, monitoring rezidua farmakološki aktivnih supstanci veterinarskih lijekova u sirovinama životinjskog porijekla i hrani za životinje, monitoring zoonoza prenosivih hranom, monitoring rezidua pesticida i GMO);
- saradnje i koordinacije sa međunarodnim veterinarskim organizacijama (OIE, FAO i sl.), ustanovama, privrednim subjektima i drugim institucijama u oblasti veterinarstva i

bezbjednosti hrane;

- druge poslove koji su joj određeni u nadležnost.

Veterinarska uprava je osnovana 2004. godine Uredbom o organizaciji i načinu rada državne uprave kojom je utvrđeno formiranje, način rada i nadležnosti Veterinarske uprave.

Veterinarskom upravom rukovodi Direktor - doktor veterinarske medicine, koji je odgovoran Ministru poljoprivrede i Vladi Crne Gore.

Unutrašnje organizacione jedinice u okviru kojih se obavljaju poslovi iz nadležnosti Uprave su:

1. Sektor za veterinarstvo

- Odsjek za zaštitu zdravlja i dobrobit životinja
- Odsjek za veterinarsko javno zdravlje
- Odsjek za inspekcijski nadzor

2. Služba za opšte poslove

Izvan organizacionih jedinica sistematizovano je službeničko mjesto - savjetnik direktora.

Sektor za veterinarstvo – Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Veterinarske uprave predviđeno je mjesto pomoćnika direktora koji koordinira, rukovodi i vrši kontrolu rada odsjeka u okviru ovog sektora, stara se o blagovremenom i zakonitom izvršavanju poslova, sarađuje sa odgovarajućim organima i neposredno učestvuje u izvršavanju najsloženijih poslova i zadataka iz djelokruga rada Sektora. Mjesto pomoćnika trenutno nije popunjeno, planirano zapošljavanje tokom 2010. godine.

Odsjek za zaštitu zdravlja i dobrobit životinja obavlja stručne poslove koji se odnose na:

- praćenje i sprječavanje pojave, otkrivanje, suzbijanje i iskorjenjivanje određenih zaraznih bolesti životinja;
- pripremanje i praćenje sprovođenja, efikasnosti i finansiranja pojedinačnih programa preventivnih mjera za zaštitu zdravlja životinja, planova za upravljanje kriznim situacijama;
- vođenje evidencije i izvještavanje o kretanju zaraznih bolesti životinja;
- zaštitu dobrobiti životinja;
- izdavanje dozvola za rad i nadzor nad radom pravnih lica koja obavljaju veterinarsku djelatnost (veterinarske ambulante, klinike, laboratorije),
- registracija objekata za držanje, uzgoj, prevoz i promet životinja;
- odobravanje objekata za proizvodnju i promet hrane za životinje nakon primarne proizvodnje,
- identifikaciju i registraciju životinja;
- vođenje jedinstvenih registara objekata iz svoje nadležnosti;
- saradnju i koordinaciju sa međunarodnim organizacijama, veterinarskim službama drugih zemalja, ustanovama, privrednim subjektima, nevladinim organizacijama;
- pripremanje programa obuke iz oblasti zaštite zdravlja, dobrobiti, identifikacije i registracije životinja,
- prati legislativu i priprema stručne osnove za izradu propisa iz svoje nadležnosti kao i druge poslove iz svoje nadležnosti.

Odsjek za veterinarsko javno zdravlje obavlja stručne poslove koji se odnose na:

- pripremanje i sprovođenje programa monitoringa zoonoza prenosivih hranom, rezidua, bezbjednosti hrane životinjskog porijekla i hrane za životinje nakon primarne proizvodnje,
- pripremanje i sprovođenje planova za upravljanje kriznim situacijama u oblasti

- bezbjednosti hrane životinjskog porijekla i hrane za životinje nakon primarne proizvodnje;
- vođenje evidencije i izrada izvještaja o realizaciji utvrđenih programa;
 - pripremanje i izradu certifikata i drugih propisanih veterinarskih dokumenata za hranu životinjskog porijekla i hranu za životinje nakon primarne proizvodnje i usklađivanje uslova izvoza i uvoza;
 - registracija i odobravanje objekata za obavljanje djelatnosti proizvodnje i prometa hrane životinjskog porijekla i objekata za nus proizvode;
 - upis u registre i vođenje registara odobrenih i registrovanih objekata;
 - kategorizacija objekata;
 - saradnju i koordinaciju sa međunarodnim organizacijama, veterinarskim službama drugih zemalja, ustanovama, privrednim subjektima, nevladinim organizacijama;
 - pripremanje programa obuke, priručnika, vodiča i instrukcija iz oblasti higijene hrane životinjskog porijekla i hrane za životinje;
 - prati legislativu i priprema stručne osnove za izradu propisa iz svoje nadležnosti, kao i druge poslove iz svoje nadležnosti.

Odsjek za inspekcijski nadzor obavlja poslove koji se odnose na:

- vršenje neposrednog inspekcijskog nadzora nad primjenom zakona i drugih propisa iz oblasti zdravlja životinja, dobrobiti životinja, identifikacije i registracije životinja i bezbjednosti hrane životinjskog porijekla i hrane za životinje nakon primarne proizvodnje;
- pokreće i vodi upravni postupak;
- pokreće postupak pred nadležnim organima protiv činilaca krivičnih djela, privrednih prestupa i prekršaja;
- postupa i rješava po predstavkama i pritužbama;
- sprovođenje propisanih planova kontrole i programa monitoringa;
- priprema stručno dokumentacione osnove i metodologije za praćenje i sprovođenje plana inspekcijskog nadzora;
- priprema stručne osnove za godišnji plan kontrola, program monitoringa bezbjednosti hrane životinjskog porijekla i hrane za životinje nakon primarne proizvodnje;
- priprema informacije i izvještaje i predlaže konkretne mjere iz djelokruga svoga rada;
- priprema izvještaj o sprovođenju plana kontrola i kao i druge poslove iz svoje nadležnosti.

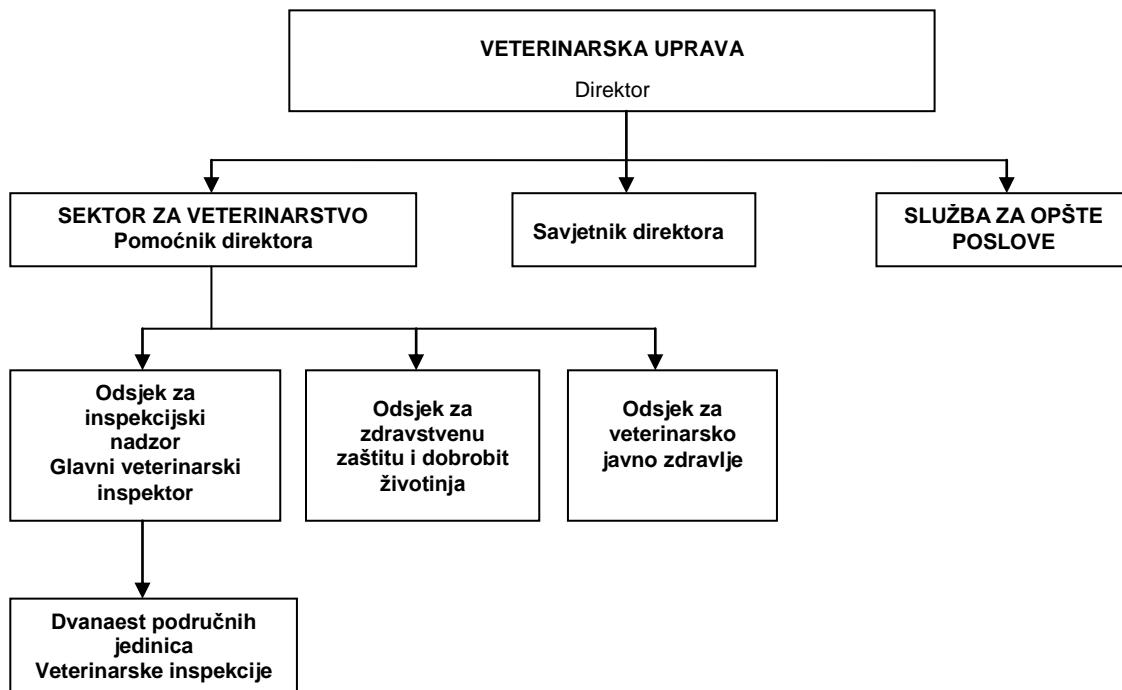
Svi veterinarski inspektorji su inkorporirani u Odsjek za inspekcijski nadzor, na čelu odsjeka je glavni veterinarski inspektor koji kordinira radom veterinarskih inspektora koji su raspoređeni po područnim jedinicama (čije je sjedište u pojedinim opštinama Crne Gore) i na graničnim veterinarskim inspekcijskim mjestima:

- sjedište Podgorica (BIP Božaj, BIP aerodrom Podgorica, opštine: Podgorica, Kolašin i Danilovgrad);
- sjedište Cetinje (opština Cetinje);
- sjedište Nikšić (BIP Ilino Brdo, opštine: Nikšić, Šavnik i Plužine);
- sjedište Pljevlja (BIP Ranče, opštine: Pljevlja i Žabljak);
- sjedište Bijelo Polje (BIP Dabrakovo, opštine: Bijelo Polje i Mojkovac);
- sjedište Berane (opštine: Berane, Andrijevica, Plav);
- sjedište Rožaje (BIP Dračenovac, BIP Kula i opština Rožaje);
- sjedište Bar (BIP Luka Bar, opština Bar);

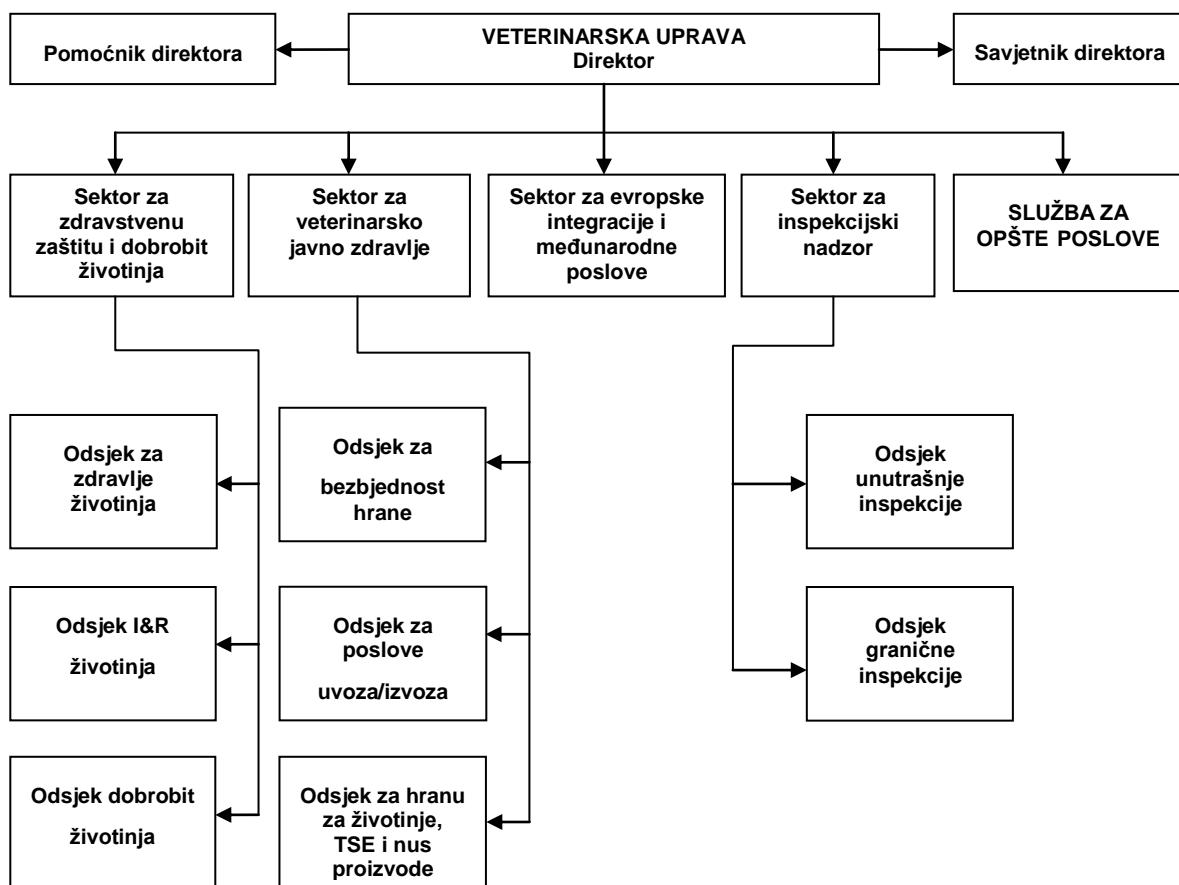
- sjedište Ulcinj (opština Ulcinj);
- sjedište Budva (opština Budva);
- sjedište Tivat (opština Tivat i Kotor);
- sjedište Herceg Novi (BIP Debeli Brijeg i opština Herceg Novi).

Preglede na liniji klanja (antemortem i postmortem) vrše ovlašćeni veterinari, doktori veterinarske medicine, zaposleni u privatnim veterinarskim ambulantama, kojima ovlašćenja dodjeljuje direktor Veterinarske uprave. Kriterijumi za ovlašćenje obuhvataju iskustvo u izvršavanju ovih zadataka, kao i procjenu rada iz prethodnih godina. Veterinarska uprava priprema i vrši provjeru sposobnosti ovlašćenih veterinara za obavljanje ovih pregleda. Ovlašćeni veterinari nemaju pravo preuzimanja upravnih i kaznenih mjera već ove mjere preuzimaju veterinarni inspektorji.

Postojeća struktura Veterinarske uprave

Planirana struktura Veterinarske uprave

Fitosanitarna politika

Fitosanitarna uprava je nadležni organ koji vrši upravne i sa njima povezane stručne poslove i poslove kontrole u oblasti:

- zdravstvene zaštite bilja (jedinstveno tijelo - single authority),
- bezbjednosti hrane biljnog porijekla na nivou primarne proizvodnje,
- sredstava za zaštitu bilja (pesticidi),
- rezidua pesticida u hrani biljnog porijekla na nivou primarne proizvodnje,
- sjemenskog materijala poljoprivrednog bilja,
- sadnog materijala,
- zaštite biljnih sorti,
- sredstava za ishranu bilja (đubriva),
- reproduktivnog GMO biljnog materijala ili proizvoda koji sadrže, sastoje se ili su dobijeni od GMO, namijenjenih stavljanju u promet,
- saradnje i koordinacije sa međunarodnim organizacijama, ustanovama, privrednim subjektima i drugim institucijama u fitosanitarnoj oblasti i bezbjednosti hrane;
- druge poslove koji su joj određeni u nadležnost.
- unutrašnje i granične inspekcijske kontrole.

Fitosanitarna uprava odgovorna je i za pripremu legislative i sarađuje u kreiranju politike iz ovih oblasti.

Fitosanitarna uprava je osnovana 2008. godine Uredbom o organizaciji i načinu rada državne uprave kojom je utvrđeno formiranje, način rada i nadležnosti Fitosanitarne uprave a sa radom je započela u 2009.godini.

Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Fitosanitrane uprave, Vlada Crne Gore, utvrdila je na sjednici održanoj 26. februara 2009.godine.

Fitosanitarnom upravom rukovodi Direktor, koji je odgovoran Ministru poljoprivrede i Vladi Crne Gore.

Unutrašnje organizacione jedinice u okviru kojih se obavljaju poslovi iz nadležnosti Uprave su:

1. Sektor za fitosanitarne poslove

- Odsjek zdravstvene zaštite bilja
- Odsjek za sredstva za zaštitu bilja, sredstva za ishranu bilja i bezbjednost hrane
- Odsjek za sjeme i sadni materijal, zaštitu biljnih sorti i GMO
- Odsjek za sredstva za zaštitu bilja, sredstva za ishranu bilja i bezbjednost hrane
- Odsjek za inspekcijski nadzor

2. Služba za opšte poslove

Sektor za fitosanitarne poslove – Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Fitosanitarne uprave predviđeno je mjesto pomoćnika direktora koji koordinira, rukovodi i vrši kontrolu rada odsjeka u okviru ovog sektora, stara se o blagovremenom i zakonitom izvršavanju poslova, sarađuje sa odgovarajućim organima i neposredno učestvuje u izvršavanju najsloženijih poslova i zadataka iz djelokruga rada Sektora.

Odsjek za zdravstvenu zaštitu bilja obavlja stručne poslove koji se odnose na:

- poslove koji se odnose na zdravstvenu zaštitu bilja;
- mjere za sprječavanje unošenja i širenja štetnih organizama;
- mjere za suzbijanje štetnih organizama na bilju, biljnim proizvodima i objektima pod nadzorom;
- organizovanje i sprovođenje stalnog nadzora nad štetnim organizmima;
- ocjenjivanje zdravstvenog stanja bilja u cilju utvrđivanja pojave i širenja štetnih organizama;
- procjenu rizika u slučaju pojave i determinacija novih štetnih organizama;
- izdavanje stručnih upustava i mjera;
- obavještavanje o zadržanim pošiljkama bilja zbog neispunjavanja fitosanitarnih zahtjeva;
- kontrola i sprovođenje ograničavanja ili zabrana uvoza u Crnu Goru ili tranzita pojedinih biljnih vrsta preko teritorije Crne Gore;
- pružanje stručne podloge za određivanje granice područja za koje je potrebno uspostaviti vanredni zdravstveni nadzor;
- uspostavljanje i vođenje registara, evidencija, pripremu programa preventivnih mjera koje se preduzimaju radi sprječavanja unošenja i širenja štetnih organizama i staranja o njihovom sprovođenju;
- predlaganje sprovođenja mjera za sprječavanje, suzbijanje i iskorjenjavanje štetnih organizama i usklađivanje njihovog sprovođenja;
- nadzor nad vršenjem poslova lica sa ovlašćenjima;
- obavještavanje javnosti o zdravstvenoj zaštiti bilja;
- uspostavljanje i vođenje informacionog sistema u oblasti zdravstvene zaštite bilja;

- priprema stručne osnove za plan kontrole, plan monitoringa i plan upravljanja kriznim situacijama;
- izdavanje odobrenja, upis u registre, vođenje registara i evidencija;
- sprovođenje međunarodnih konvencija, ugovora i razmjenu informacija, učešće u međunarodnim organima i organizacijama,
- uspostavljanje informacionog sistema, prikupljanje, obrada i čuvanje podataka;
- pripremanje izveštaja, analiza, informacija i drugih materijala, u skladu sa propisima i međunarodnim ugovorima i sporazumima i druge poslove koji su joj određeni u nadležnost;
- prati legislativu i priprema stručne osnove za izradu propisa iz svoje nadležnosti, kao i druge poslove iz svoje nadležnosti;
- pripremanje i praćenje sprovođenja, efikasnosti i finansiranja pojedinačnih programa fitosanitarnih mjera za zaštitu zdravila bilja, planova za upravljanje kriznim situacijama.

Odsjek za sredstva za zaštitu bilja, sredstva za ishranu bilja i bezbjednost hrane vrši poslove koji se odnose na:

- registraciju i priznavanje sredstava za zaštitu bilja i sredstava za ishranu bilja;
- ocjenjivanje aktivnih materija i sredstava za zaštitu bilja;
- program monitoringa postregistracijske kontrole sredstava za zaštitu bilja i sredstava za ishranu bilja;
- praćenje prometa sredstva za zaštitu bilja i sredstava za ishranu bilja;
- pripremu, koordinaciju i praćenje propisanih programa vezanih za mjere zaštite i pravilnu upotrebu sredstava za zaštitu bilja i sredstava za ishranu bilja kao i sprovođenje programa;
- uvođenje načela dobre poljoprivredne prakse sredstava za zaštitu bilja i sredstava za ishranu bilja i integralne zaštite bilja;
- priprema stručnih osnova, koordinacija i praćenje godišnjeg plan kontrole i plana monitoringa rezidua sredstava za zaštitu bilja, plana monitoringa u oblasti bezbjednosti hrane na nivou primarne proizvodnje i plana za upravljanje kriznim situacijama;
- izdavanja odobrenja, upis u registre, vođenje registara i evidencija;
- sprovođenje međunarodnih konvencija, ugovora i razmjenu informacija;
- učešće u međunarodnim organima i organizacijama;
- uspostavljanje informacionog sistema, prikupljanje, obradu i čuvanje podataka;
- prati legislativu i priprema stručne osnove za izradu propisa iz oblasti sredstava za zaštitu bilja;
- pripremanje izveštaja, analiza, informacija i drugih materijala, u skladu sa propisima i međunarodnim ugovorima i sporazumima i druge poslove koji su joj određeni u nadležnost.

Odsjek za sjeme i sadni materijal, zaštitu biljnih sorti i GMO vrši poslove koji se odnose na:

- utvrđivanje ispunjenosti uslova i način proizvodnje, dorade, kontrole, postkontrole, ispitivanje kvaliteta, promet i uvoz sjemenskog materijala poljoprivrednog bilja;
- odobravanje proizvodnje za niže kategorije sjemenskog materijala,
- izdavanje sertifikata za sjemenski materijal,
- kontrolu i ispitivanje sjemenskog materijala;
- priznavanje rezultata DUS testova;
- obradu rezultata ispitivanja sorte na oglednom polju;

- obrazuje stručnu komisiju, radi ocjene proizvodne i upotrebne vrijednosti, kao i različitosti, uniformnosti i stabilnosti sorte sjemenskog materijala poljoprivrednog bilja;
- utvrđivanje ispunjenosti uslova i način proizvodnje, prometa i uvoza sadnog materijala;
- ovlašćuje pravno lice za stručnu kontrolu proizvodnje sadnog materijala;
- izdavanje sertifikata o priznavanju proizvodnje sadnog materijala;
- kontrolu i ispitivanje sorti sadnog materijala;
- priznavanje rezultata DUS testova, obradu rezultata ispitivanja sorte na oglednom polju, obrazuje stručnu komisiju, radi ocjene proizvodne i upotrebne vrijednosti, kao i različitosti, uniformnosti i stabilnosti sorte sadnog materijala;
- utvrđivanje ispunjenosti uslova i postupak zaštite biljnih sorti;
- kontrolu reproduktivnog GMO biljnog materijala ili proizvoda koji sadrže, sastoje se ili su dobijeni od GMO namijenjenih stavljanju u promet;
- priprema stručne osnove za plan kontrole, plan monitoringa;
- izdavanja odobrenja, upis u registre, vođenje registara i evidencija,
- sprovođenje međunarodnih konvencija, ugovora i razmjenu informacija,
- učešće u međunarodnim organima i organizacijama,
- uspostavljanje informacionog sistema, prikupljanje, obrada i čuvanje podataka;
- pripremanje izvještaja, analiza, informacija i drugih materijala, u skladu sa propisima i međunarodnim ugovorima i sporazumima i druge poslove koji su joj određeni u nadležnost.

Odsjek za inspekcijski nadzor obavlja poslove koji se odnose na:

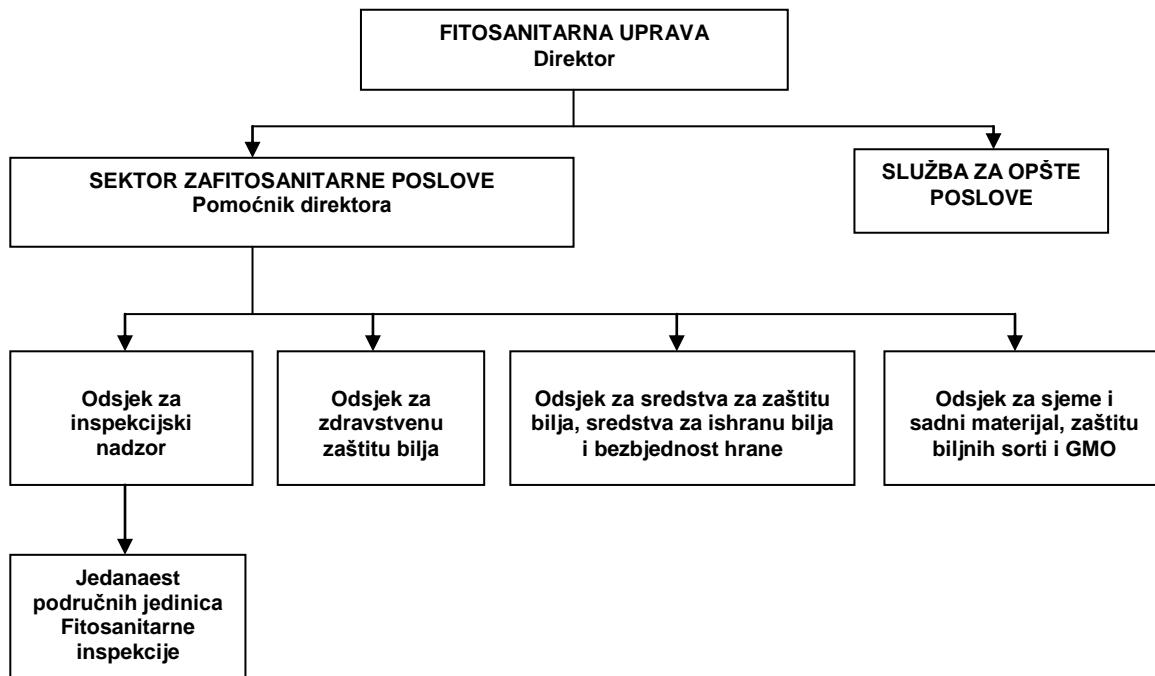
- vršenje neposrednog inspekcijskog nadzora nad primjenom zakona i drugih propisa iz oblasti zdravstvene zaštite bilja, sjemena i sadnog materijala, zaštite biljnih sorti, sredstava za zaštitu i ishranu bilja, GMO i bezbjednost hrane biljnog porijekla na nivou primarne proizvodnje;
- pokreće i vodi upravni postupak;
- pokreće postupak pred nadležnim organima protiv činilaca krivičnih djela, privrednih prestupa i prekršaja;
- postupa i rješava po predstavkama i pritužbama;
- sprovođenje propisanih planova kontrole i programa monitoringa;
- priprema stručno dokumentacione osnove i metodologije za praćenje i sprovođenje plana inspekcijskog nadzora;
- priprema stručne osnove za godišnji plan kontrola, program monitoringa bezbjednost hrane biljnog porijekla na nivou primarne proizvodnje;
- priprema informacije i izvještaje i predlaže konkretne mjere iz djelokruga svoga rada;
- priprema izvještaj o sprovođenju plana kontrola i kao i druge poslove iz svoje nadležnosti.

Svi fitosanitarni inspektorji su inkorporirani u Odsjek za inspekcijski nadzor, radom fitosanitarnih inspektora kordinira pomoćnik direktora. Fitosanitarni inspektorji su raspoređeni po područnim jedinicama (čije je sjedište u pojedinim opštinama Crne Gore) i na graničnim fitosanitarnim inspekcijskim mjestima:

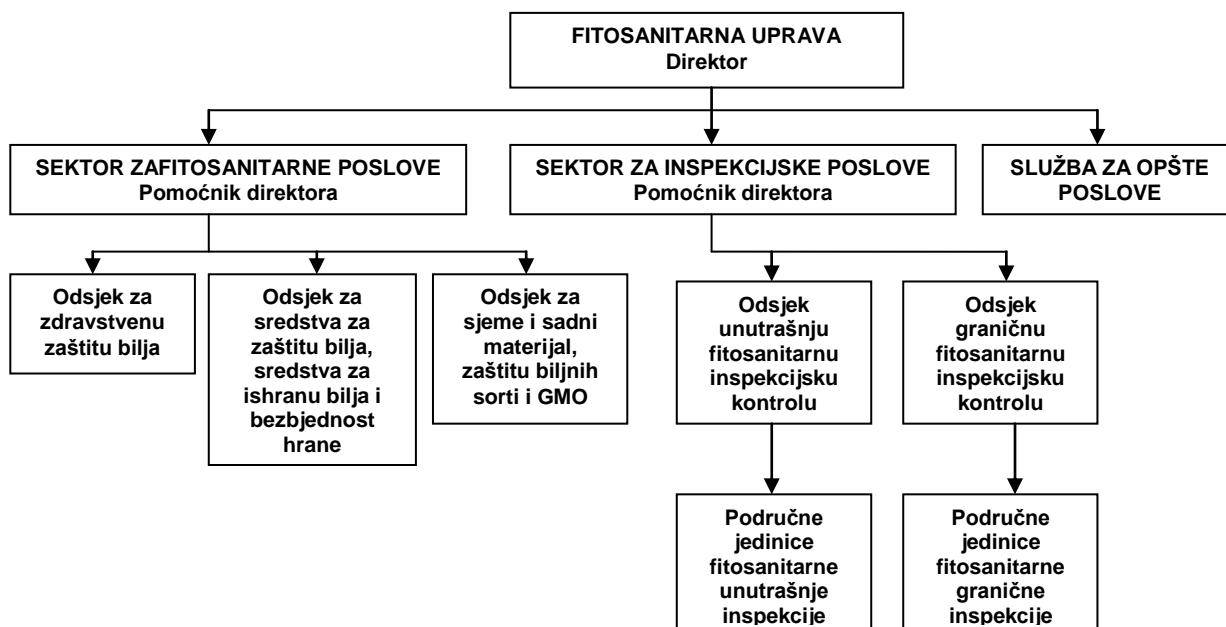
- sjedište Podgorica (BIP Božaj, BIP aerodrom Podgorica, opštine: Podgorica, Kolašin, Cetinje i Danilovgrad);
- sjedište Nikšić (BIP Ilino Brdo, opštine: Nikšić, Šavnik i Plužine);
- sjedište Pljevlja (BIP Ranče, opštine: Pljevlja i Žabljak);

- sjedište Bijelo Polje (BIP Dobrakovo, opštine: Bijelo Polje i Mojkovac);
- sjedište Mojkovac (BIP Dobrakovo, opštine: Bijelo Polje i Mojkovac);
- sjedište Berane (opštine: Berane, Andrijevica, Plav);
- sjedište Plav (opštine: Berane, Andrijevica, Plav);
- sjedište Rožaje (BIP Dračenovac, BIP Kula i opština Rožaje);
- sjedište Bar (BIP Luka Bar, opštine: Bar i Ulcinj);
- sjedište Kotor (BIP Debeli Brijeg, opštine: Budva, Kotor, Tivat);
- sjedište Herceg Novi (BIP Debeli Brijeg, opštine: Herceg Novi, Budva, Kotor, Tivat).

Postojeća struktura Fitosanitarne uprave

Planirana struktura Fitosanitarne uprave

4. Zakonodavna ovlašćenja u oblasti bezbjednosti hrane, veterinarskih i fitosanitarnih propisa:

- navesti nadležne organe (za propise) kao i način na koji će se propisi usvajati (prvenstveno kroz parlamentarnu proceduru, ili kroz ministarske naredbe ili uredbe);

Nadležni organi za propise u oblasti:

- bezbjednosti hrane su Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede i Ministarstvo zdravlja;
- veterinarske politike je Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede;
- fitosanitarne politike je Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede.

Godišnjim Programom rada Vlade, u zakonodavnom dijelu, utvrđuje se vrsta i dinamika donošenja, odnosno usvajanja propisa u nadležnosti Vlade.

Skupština Crne Gore donosi zakone na predlog Vlade Crne Gore.

Vlada donosi uredbe, odluke i dr., na predlog nadležnog ministarstva.

Ministarstva donose pravilnike, naredbe i uputstva za izvršavanje zakona i drugih propisa.

Aktivnosti za izradu zakona iz oblasti bezbjednosti hrane, veterinarske i fitosanitarne politike

- formiranje Komisije (radne grupe) za izradu zakona, koju čine predstavnici nadležnih organa državne uprave i stručnjaci u ovim oblastima izvan organa državne uprave: predstavnici naučnih institucija, laboratorijskih, profesionalnih organizacija, nevladinog sektora i dr (formira je ministar nadležnog organa);
- komisija (radna grupa) utvrđuje tekst propisa u formi nacrta koji se dostavlja nadležnim organima i zainteresovanim stranama na mišljenje;
- nakon usaglašavanja i dobijenog pozitivnog mišljenja dostavlja se Vladi na utvrđivanje;
- Vlada utvrđuje Nacrt zakona na predlog nadležnog organa;
- utvrđeni Nacrt zakona se upućuje na javnu raspravu;
- nakon sprovedene javne rasprave i dobijenih pozitivnih mišljenja nadležnih organa Komisija (radna grupa) utvrđuje tekst Predloga zakona;
- Vlada, nakon razmatranja, utvrđuje tekst predloga;
- Vlada podnosi Predlog zakona Skupštini Crne Gore;
- Predlog zakona i eventualne amandmane razmatraju nadležni odbori Skupštine zajedno sa predstavnicima predлагаča (Vlada);
- Skupština Crne Gore donosi Zakon;
- Predsjednik Crne Gore ukazom proglašava zakon;
- ukaz i tekst Zakona objavljaju se u "Službenom listu Crne Gore".

Aktivnosti za izradu propisa iz nadležnosti Vlade Crne Gore

- formiranje Komisije (radne grupe) za izradu uredbi, odluka i dr. , koju čine predstavnici nadležnih organa državne uprave i stručnjaci u ovim oblastima izvan organa državne uprave: predstavnici naučnih institucija, laboratorijskih, profesionalnih organizacija, nevladinog

- sektora i dr. (formira je ministar nadležnog organa);
- komisija (radna grupa) utvrđuje tekst propisa koji se, nakon dobijenih pozitivnih mišljenja nadležnih organa i zainteresovanih strana, dostavlja Vladi;
 - Vlada, nakon razmatranja, donosi propis;
 - Uredbe i odluke objavljaju se u "Službenom listu Crne Gore".

Aktivnosti za izradu propisa iz nadležnosti ministarstva

- formiranje Komisije (radne grupe) za izradu propisa u nadležnosti ministarstva, koju čine predstavnici nadležnih organa državne uprave i stručnjaci u ovim oblastima izvan organa državne uprave: predstavnici naučnih institucija, laboratorija, profesionalnih organizacija, nevladinog sektora i dr. (formira je ministar nadležnog organa);
- komisija (radna grupa) utvrđuje tekst propisa koji se, nakon dobijenih pozitivnih mišljenja nadležnih organa i zainteresovanih strana, dostavlja ministru;
- ministar dostavlja propis Sekretarijatu za zakonodavstvo koji se zatim objavljuje u "Službenom listu Crne Gore".

Propisi koje donosi ministarstvo – propisi za izvršavanje odgovarajućih zakona:

- pravilnik razrađuje pojedine odredbe zakona i drugih propisa;
- naredbom se naređuje ili zabranjuje postupanje u određenoj situaciji (mjere zaštite);
- upustvom se propisuje način rada i vršenja poslova organa uprave, lokalne samouprave i drugih pravnih lica u vršenju prenijetih, odnosno povjerenih poslova.

Instrukcije za primjenu propisa iz svoje nadležnosti donosi ministar odnosno direktor uprave.

- objasniti na koji način je koordinacija osigurana (ili će tek biti) u pogledu prenošenja i sprovodenja propisa i kreiranja politike, kako bi se osiguralo potpuno obuhvatanje lanca ishrane.

Uredbom o organizaciji i načinu rada državne uprave (Sl. list CG br. 59/09) i Zakonom o bezbjednosti hrane (Sl. list CG, br.14/07) uspostavljene su nadležnosti i koordinacija nadležnih organa državne uprave u pogledu prenošenja i sprovodenja propisa i kreiranja politike, čime je osigurano potpuno obuhvatanje lanca ishrane, uključujući bezbjednost hrane, fitosanitarnu oblast i zdravlje i dobrobit životinja.

Nacionalni savjet za procjenu bezbjednosti hrane, u skladu sa Zakonom o bezbjednosti hrane, daje predloge za odlučivanje o stručnim pitanjima, pruža naučnu i stručnu pomoć u donošenju odluka i pripremi propisa iz oblasti bezbjednosti hrane i hrane za životinje.

Nacionalnim programom za integraciju Crne Gore u EU (NPI) za period 2008 – 2012. detaljno je predviđena dinamika prenošenja legislative EU iz oblasti bezbjednosti hrane u nacionalno zakonodavstvo.

U narednom periodu (2010. godina) predviđa se imenovanje jednog tijela kao centralnog tijela državne uprave nadležnog za upravljanje rizikom, koordinaciju između nadležnih organa i organizaciju službenih kontrola u oblasti bezbjednosti hrane i predstavljaće kontakt tačku sa Evropskom komisijom. Ovo tijelo će činiti relevantni predstavnici nadležnih državnih organa.

Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede je nadležni državni organ za politiku i dovođenje propisa za izvršavanje zakona iz oblasti bezbjednosti hrane, veterinarske i fitosanitarne politike.

Ministarstvo zdravlja je nadležni državni organ za politiku, donošenje i sprovođenje propisa za izvršavanje zakona u oblasti: bezbjednosti hrane biljnog porijekla nakon primarne proizvodnje, kombinovane i ostale hrane.

Veterinarska uprava je nadležna za neposredno izvršavanje propisa i sa njima povezane stručne poslove iz oblasti bezbjednosti hrane životinskog porijekla, kombinovane hrane i hrane za životinje, zdravlja životinja i dobrobiti životinja.

Veterinarska uprava odgovorna je i za pripremu legislative i sarađuje u kreiranju politike iz ovih oblasti.

Fitosanitarna uprava je nadležna za neposredno izvršavanje propisa i upravne i sa njima povezane stručne poslove iz oblasti zdravstvene zaštite bilja (jedinstveno tijelo - single authority), bezbjednosti hrane biljnog porijekla na nivou primarne proizvodnje, sredstava i rezidua sredstava za zaštitu bilja (pesticidi), sjemenskog i sadnog materijala poljoprivrednog bilja, zaštite biljnih sorti i sredstava za ishranu bilja (đubriva).

Fitosanitarna uprava odgovorna je i za pripremu legislative i sarađuje u kreiranju politike iz ovih oblasti.

- zakonske mogućnosti za usvajanje propisa koji će se progresivno sprovoditi i u koje se mogu ugraditi stanovišta EU.

Za pravilno i efikasno transponovanje EU legislative postoje određena pravna ograničenja jer postojeća zakonodavna procedura predstavlja barijeru u smislu nemogućnosti da se u nacionalni propis utvrdi: prvo, upućivanje-poziv na EU propis koji se transponuje, drugo, mogućnost korišćenja unakrsnih referenci za pozivanje na druge EU propise i institucije EU i treće, mogućnost da se u prelaznim odredbama nacionalnog propisa definiše vrijeme implementacije (npr: danom pristupanja Evropskoj Uniji).

Kako je zakonodavstvo EU u oblasti veterinarstva, fitosanitarne politike i bezbjednosti hrane vrlo obimno i stručno, potrebno je razmotriti mogućnost najefikasnijeg načina za prenošenje i usvajanje legislative EU u nacionalno zakonodavstvo iz ove oblasti na način direktnog preuzimanja tekstova i postepene implementacije.

Bezbjednost hrane

Zakonom o bezbjednosti hrane (Sl. list CG br.14/07) stvorena je zakonska osnova za usvajanje propisa u koje se mogu ugraditi stanovišta EU, u skladu sa dinamikom definisanom Nacionalnim programom za integraciju Crne Gore u EU (NPI) za period 2008–2012. NPI predviđa, kao srednjoročnu aktivnost, evaluaciju efikasnosti organizacije postojećeg sistema bezbjednosti hrane sa ciljem utvrđivanja eventualnih slabosti sistema i predlaganje mjera za punu harmonizaciju Zakona o bezbjednosti hrane – izmjene i dopune Zakona o bezbjednosti hrane.

Takođe, IPA 2008-Projekat Development of the food safety services in Montenegro ima komponentu za podršku daljeg usaglašavanja legislative i unaprijeđivanje postojećeg sistema bezbjednosti hrane, posebno u dijelu koordinacije između nadležnih organa.

Značajna je i podrška TAIEX eksperata u pripremi Zakona o bezbjednosti hrane i podzakonskih akata iz ove oblasti.

Veterinarska politika

Zakonom o identifikaciji i registraciji životinja (Sl. list RCG br. 48/07) i Zakonom o zaštiti dobrobiti životinja (Sl. list CG br. 14/08) stvorena je zakonska osnova za usvajanje propisa u koje se mogu ugraditi stanovišta EU, u skladu sa dinamikom definisanom Nacionalnim programom integracija CG u EU.

Zakon o veterinarstvu (Sl. list RCG br. 11/04 i 27/07) nije usaglašen sa legislativom EU, te je Nacionalnim programom za integraciju Crne Gore u EU (NPI) za period 2008–2012. planirana

izrada i donošenje novog Zakona o veterinarstvu, kojim bi se u potpunosti postigla usaglašenost sa Aquis-em u ovoj oblasti i stvorila zakonska osnova za usvajanje propisa u koje se mogu ugraditi stanovišta EU.

Značajna je podrška TAIEX eksperata u pripremi Zakona o dobrobiti životinja, podzakonskih akata iz oblasti zdravlja i dobrobiti životinja. Tokom Projekta CARDS 2005-Development of the animal identification in Montenegro-faza I, izrađen je Zakon o identifikaciji i registraciji životinja i Pravilnik o načinu identifikacije i registracije goveda i načinu vođenja registra elektronske baze podataka (Aneks 46).

U avgustu 2009. godine počeo je projekat I&R ovaca i koza (IPA 2008, Projekt Implementation of an Animal Identification System / Phase II), tokom 2010. godine će se donijeti Pravilnik o obilježavanju ovaca i koza.

U okviru IPA 2008- Podrška kontroli i iskorjenjivanju bjesnila i klasične kuge svinja (početak planiran za prvi kvartal 2010.godine), izradiće se legislativa za kontrolu bjesnila i klasične kuge svinja.

Fitosanitarna politika

Zakonom o zdravstvenoj zaštiti bilja (Sl. list RCG br. 28/06), Zakonom o sredstvima za zaštitu bilja (Sl. list CG br. 51/08), Zakonom o sjemenskom materijalu poljoprivrednog bilja (Sl. list RCG br. 28/06), Zakonom o sadnom materijalu (Sl. list RCG br. 28/06) i Zakonom o zaštiti biljnih sorti (Sl. list CG br. 48/07 i 48/08) stvoren je pravni okvir i osnov za usvajanje propisa koji će se sprovoditi i u koje se mogu ugraditi stanovišta EU, u skadu sa dinamikom definisanom NPI.

Značajna je podrška TAIEX eksperata u pripremi propisa i podzakonskih akata iz fitosanitarne oblasti. Takođe, IPA 2008-Projekat Development of the food safety services in Montenegro ima dio komponente za podršku usaglašavanja legislative. Za IPA 2010 kandidovan je Projekt Strenght of the Phytosanitary Directorate in Montenegro, koji bi pomogao evaluaciju pravnog okvira i efikasnosti organizacije u fitosanitarnoj oblasti sa ciljem utvrđivanja eventualnih slabosti sistema i predlaganja mjera za punu harmonizaciju.

5. Molimo da pružite detaljne informacije o aktivnostima kontrole i sprovođenja u oblastima bezbjednosti hrane, veterine i zaštite bilja, kao i zakonodavne politike u oblasti stočne hrane. Navesti tijela koja su (koja će biti) nadležna za aktivnosti kontrole i sprovođenja i njihove nadležnosti pojedinačno. Molimo da opišete mehanizme koordinacije.

BEZBJEDNOST HRANE

Zakonom o bezbjednosti hrane (Sl. list CG br. 14/07) određene su nadležnosti državnih organa u oblasti bezbjednosti hrane.

Odlukom o vrstama kombinovane hrane i njihovom razvrstavanju izvršena je podjela nadležnosti između veterinarske i sanitarne inspekcije nad kombinovanom hranom.

Ministarstvo zdravlja je nadležni organ za sprovođenje aktivnosti i kontrola u oblasti bezbjednosti hrane biljnog porijekla nakon primarne proizvodnje i ostale hrane u proizvodnji, međunarodnom prometu, prometu na veliko, prometu na malo, kao i pojedinačno deklarisane upakovane hrane životinjskog porijekla i kombinovane hrane u prometu na malo.

Odjeljenje za bezbjednost hrane obavlja stručne poslove koji se odnose na pripremanje i sprovođenje sljedećih aktivnosti:

- odobravanje objekata za proizvodnju i promet hrane biljnog porijekla nakon primarne proizvodnje i ostale hrane;

- sprovođenje programa monitoringa rezidua pesticida u hrani biljnog porijekla nakon primarne proizvodnje;
- vođenje registra registrovanih objekata.

Proizvodnja i promet hrane biljnog porijekla nakon primarne proizvodnje i ostale hrane može se obavljati samo u registrovanim objektima od strane Ministarstva zdravlja i upisanim u registar odobrenih objekata. Subjekti u poslovanju hranom biljnog prijekla nakon primarne proizvodnje i ostalom hranom ne smiju otpočeti obavljanje djelatnosti prije dobijanja rješenja od Ministarstva zdravlja.

Zahtjev za odobravanje objekata za proizvodnju i promet hrane biljnog prijekla nakon primarne proizvodnje i ostale hrane i propisana dokumentacija podnosi se Ministarstvu zdravlja.

Ispunjeno propisanih opštih i posebnih higijenskih zahtjeva na osnovu neposredno izvršenog pregleda, utvrđuje rješenjem Ministarstvo zdravlja.

Izuzetno se može izdati privremeno rješenje za period do 180 dana od dana izvršenog pregleda za proizvodne objekte koji ispunjavaju opšte higijenske zahtjeve u pogledu objekta, prostorija, opreme, snabdijevanja vodom i energijom i uklanjanja otpada, do ispunjavanja posebnih higijenskih zahtjeva.

Objekat za koji je utvrđeno da ispunjava propisane zahtjeve upisuje se u registar odobrenih objekata na osnovu rješenja o ispunjenosti zahtjeva Ministarstva zdravlja koje sadrži:

- naziv i sjedište subjekta u poslovanju s hranom biljnog prijekla nakon primarne proizvodnje i ostale hrane i mjesto u kome se nalazi odobreni objekat;
- ime i prezime i prebivalište subjekta u poslovanju s hranom biljnog prijekla nakon primarne proizvodnje i ostale hrane, fizičkog lica, kao i mjesto u kome se nalazi odobreni objekat;
- vrstu djelatnosti za koju je objekat odobren;
- kapacitet objekta i proizvodni asortiman objekta;
- kontrolni broj objekta.

Registar odobrenih objekata za proizvodnju i promet hrane biljnog prijekla nakon primarne proizvodnje i ostale hrane vodi Ministarstvo zdravlja.

Objekat se briše iz registra odobrenih objekata rješenjem Ministarstva zdravlja u sljedećim slučajevima:

- na zahtjev subjekta u poslovanju hranom biljnog prijekla nakon primarne proizvodnje i ostalom hranom;
- kada se u postupku kontrole utvrdi da je objekat prestao da ispunjava propisane zahtjeve, a u roku određenom za otklanjanje nedostataka nedostaci nijesu otklonjeni;
- prestankom obavljanja djelatnosti subjekta u poslovanju hranom biljnog prijekla nakon primarne proizvodnje i ostalom hranu odnosno otuđenjem objekta;
- izricanjem zaštitne mjere trajne zabrane obavljanja djelatnosti.

U Crnoj Gori nije uspostavljena precizna evidencija subjekata u poslovanju hranom biljnog prijekla nakon primarne proizvodnje i ostalom hranom.

Planira se uspostavljanje registra i revizija ranije izdatih odobrenja.

Odsjek za poslove zdravstveno sanitarne inspekcije vrši nadzor nad sprovođenjem ovog zakona u skladu sa ovlašćenjima, preko sanitarnih inspektora.

Odjeljenje za bezbjednost hrane priprema godišnji plan kontrole objekata i plan uzorkovanja hrane. Pri izradi plana kontrole uzima se u obzir vrsta djelatnosti koja se u njemu obavlja, proizvodni kapacitet, stanje objekta i ranije utvrđivane nepravilnosti, uspostavljeni sistemi samokontrole i sl.

Planom se određuje dinamika kontroli, utvrđuje se predmet pregleda kao i način vršenja pregleda. Glavni sanitarni inspektor kontroliše sprovođenje plana kontrole.

Donošenje programa monitoringa bezbjednosti hrane (mikrobioloških, hemijskih i bioloških kontaminenata u hrani biljnog porijekla nakon primarne proizvodnje i ostale hrane) planiranio je za naredni period.

Veterinarska uprava je nadležni organ za sprovođenje aktivnosti i kontrola u oblasti bezbjednosti hrane životinjskog porijekla, kombinovane hrane i hrane za životinje u proizvodnji, međunarodnom prometu, prometu na veliko, prometu na malo mesa, riba i drugih proizvoda akvakulture. Veterinarska uprava, **Odsjek za veterinarsko javno zdravlje** obavlja stručne poslove koji se odnose na pripremanje i sprovođenje sljedećih aktivnosti:

- odobravanje objekata za proizvodnju i promet proizvoda životinjskog porijekla i hrane za životinje;
- sprovođenje programa monitoringa zoonoza prenosivih hranom
- sprovođenje programa monitoringa rezidua ostataka veterinarskih lijekova i drugih štetnih materija u sirovinama i proizvodima životinjskog porijekla;
- sprovođenje programa monitoringa rezidua pesticida u hrani za životinje i hrani životinjskog porijekla;
- vođenje registra registrovanih i odobrenih objekata.

Proizvodnja i promet hrane životinjskog porijekla može se obavljati samo u objektima odobrenim od strane Veterinarske uprave i upisanim u registar odobrenih objekata. Subjekti u poslovanju hranom životinjskog porijekla ne smiju otpočeti obavljanje djelatnosti prije dobijanja odobrenja od Veterinarske uprave.

Zahtjev za odobravanje objekata za proizvodnju i promet hrane životinjskog porijekla i hrane za životinje i propisana dokumentacija podnosi se Veterinarskoj upravi.

Ispunjeno propisanih opštih i posebnih hidgijenskih zahtjeva na osnovu neposredno izvršenog pregleda, utvrđuje rješenjem Veterinarska uprava.

Izuzetno se može izdati privremeno rješenje za period do 180 dana od dana izvršenog pregleda za proizvodne objekte koji ispunjavaju opšte hidgijenske zahtjeve u pogledu objekta, prostorija, opreme, snabdijevanja vodom i energijom i uklanjanja otpada, do ispunjavanja posebnih hidgijenskih zahtjeva.

Objekat za koji je utvrđeno da ispunjava propisane zahtjeve upisuje se u registar odobrenih objekata na osnovu rješenja o ispunjenosti zahtjeva Veterinarske uprave koje sadrži:

- naziv i sjedište subjekta u poslovanju s hranom ili hranom za životinje, i mjesto u kome se nalazi odobreni objekat;
- ime i prezime i prebivalište subjekta u poslovanju s hranom ili hranom za životinje, fizičkog lica, kao i mjesto u kome se nalazi odobreni objekat;
- vrstu djelatnosti za koju je objekat odobren;
- kapacitet objekta i proizvodni asortiman objekta;
- kontrolni broj objekta.

Registrar odobrenih objekata za proizvodnju i promet hrane životinjskog porijekla i hrane za životinje vodi Veterinarska uprava.

Objekat se briše iz registra odobrenih objekata rješenjem Veterinarske uprave u sljedećim slučajevima:

- na zahtjev subjekta u poslovanju s hranom i hranom za životinje;
- kada se u postupku kontrole utvrdi da je objekat prestao da ispunjava propisane zahtjeve, a u roku određenom za otklanjanje nedostataka nedostaci nijesu otklonjeni;
- prestankom obavljanja djelatnosti subjekta u poslovanju s hranom ili hranom za životinje, odnosno otuđenjem objekta;

- izricanjem zaštitne mjere trajne zabrane obavljanja djelatnosti.

U Crnoj Gori je prema ranije važećim propisima odobreno: 24 objekta za klanje papkara (objekti manjeg kapaciteta klanja do 10 grla nedjeljno za snabdijevanje svojih maloprodajnih objekata - mesarskih radnji); 7 objekata za klanje i rasijecanje mesa papkara; 3 objekta za klanje živine i 3 objekta za klanje i rasijecanje mesa živine; 34 objekta za preradu mesa –proizvodnju proizvoda od mesa; 4 objekta za proizvodnju mesnih prerađevina; 1 objekat za preradu i obradu crijeva i proizvodnju sirila; 22 objekta za preradu mlijeka, 2 objekta za preradu ribe i proizvoda ribarstva; 3 broda za skladištenje ribe preko 24 sata; 3 objekta za skladištenje ribe na kopnu; 138 objekata za skladištenje hrane životinjskog porijekla sa temperaturnim režimom; 221 objekat za promet na malo mesa i 1 objekat –uzgajalište školjki.

Klanje svinja se tradicionalno obavlja na poljoprivrednim gazdinstvima na kojima se svinje, posle kupovine u proljećnim mjesecima, drže do jeseni i meso se koristi za sopstvenu upotrebu. Ostali dio proizvodnje se kolje u odobrenim klanicama pod nadzorom ovlašćenog veterinara. Držaoci svinja, nakon klanja, najčešće dostavljaju uzorke na trihinoskopski pregled koji obavljaju veterinarske ambulante koje imaju potrebnu opremu za vršenje ovog pregleda.

Trihinoskopskom pregledu podliježu sve svinje zaklane u odobrenim klanicama i ovaj pregled je dio pregleda na liniji klanja.

U Crnoj Gori nema objekata za klanje divljači iz uzgoja.

U skladu sa Zakonom o veterinarstvu, pregled na liniji klanja povjeren je ovlašćenim veterinarima iz veterinarskih ambulanti. Ovlašćenje za ovaj posao daje direktor Veterinarske uprave rješenjem kojim su definisane obaveze i odgovornosti ovlašćenog veterinara.

Kriterijumi za ovlašćenje obuhvataju iskustvo u izvršavanju ovih pregleda, procjenu rada iz prethodnih godina, obavljene obuke kao i rezultate provjere znanja i sposobnosti koju vrši Veterinarska uprava.

Ovlašćeni veterinari nijesu ovlašćeni za preduzimanje upravnih mjera i radnji već to rade veterinarski inspektorji nakon obavještenja o uočenim nepravilnostima od strane ovlašćenih veterinara.

Naknada za rad ovlašćenih veterinara plaća se iz Budžeta Crne Gore, u skladu sa Odlukom o visini naknade za izvršene veterinarsko sanitарне preglede u unutrašnjem prometu.

Veterinarska uprava - **Odsjek za inspekcijski nadzor** vrši nadzor nad sprovodenjem ovog zakona u skladu sa ovlašćenima preko veterinarskih inspektora.

Glavni veterinarski inspektor početkom godine donosi plan kontrole objekata. Pri izradi plana kontrole uzima se u obzir vrsta djelatnosti koja se u njemu obavlja, proizvodni kapacitet, stanje objekta i ranije utvrđivane nepravilnosti, uspostavljeni sistemi samokontrole i sl.

Planom se određuje dinamika kontrola, utvrđuje se predmet pregleda kao i način vršenja pregleda. Glavni inspektor kontroliše sprovodenje plana kontrole.

Aktivnosti i sprovodenje monitoringa rezidua veterinarskih lijekova i drugih štetnih ostataka u hrani životinjskog porijekla i hrani za životinje -Odgovor je dat u pitanju 14, Poglavlje 12 , Upitnika EC.

Aktivnosti i sprovodenje monitoringa zoonoza

U cilju blagovremenog otkrivanja i suzbijanja pojave salmoneloze domaće živine radi sprječavanja širenja bolesti i preveniranje pojave oboljenja kod ljudi uspostavljen je **monitoring salmoneloze** sistematskim praćenjem- uzimanjem uzorka od domaće živine čiji se proizvodi koriste za javnu potrošnju iz objekata koji su registrovani od strane Veterinarske uprave.

Veterinarski inspektor uzima uzorke jaja, fecesa, krvi i hrane za živinu i dostavlja laboratoriji radi bakterioloških ispitivanja. Uzorci se uzimaju iz objekata za uzgoj i proizvodnju konzumnih jaja i tov živine. Učestalost uzorkovanja, vrstu i broj uzorka po objektima iz registra uprave,određuje glavni veterinarski inspektor posebnim uputstvom tokom cijele godine.

U cilju blagovremenog otkrivanja i suzbijanja pojave listerioze (*Listeria monocytogenes*) radi

preveniranja prenošenja ove bolesti na ljudi uspostavljen je **monitoring listerije** kroz sistematsko praćenje i uzimanje uzorka proizvoda životinjskog porijekla koja se stavlja u promet. Veterinarski inspektor uzima uzorke hrane i dostavlja laboratoriji radi laboratorijskih – bakterioloških ispitivanja.

Učestalost uzorkovanja, vrstu i broj uzorka po vrstama i objektima iz registra, određuje posebnim uputstvom glavni veterinarski inspektor tokom cijele godine

Nakon revizije svih objekata, odobrenih prema ranije važećim propisima koja je planirana za 2010 godinu, i u skladu sa novousvojenim pravilnikom o načinu upisa, načinu vođenja i sadržaju registara Veterinarska uprava će izraditi registar registrovanih i registar odobrenih objekata.

Fitosanitarna uprava je nadležni organ za sprovođenje aktivnosti, kontrola i koordinaciju u oblasti bezbjednosti hrane biljnog porijekla na nivou primarne proizvodnje. Ona priprema stručne osnove za godišnji plan kontrole, plan monitoringa i plan za upravljanje kriznim situacijama u oblasti bezbjednosti hrane biljnog porijekla na nivou primarne proizvodnje i priprema donošenje propisa iz njene nadležnosti, utvrđuje ispunjenost propisanih zahtjeva, vrši kontrolu i inspekcijski nadzor preko fitosanitarnih inspektora nad bezbjednošću hrane biljnog porijekla na nivou primarne proizvodnje.

Odjeljenje za sredstva za zaštitu bilja, sredstva za ishranu bilja i bezbjednost hrane obavlja stručne poslove koji se odnose na pripremanje i sprovođenje sljedećih aktivnosti:

- odobravanje objekata za proizvodnju i promet hrane biljnog porijekla na nivou primarne proizvodnje;
- sprovođenje programa monitoringa rezidua pesticida hrane biljnog porijekla na nivou primarne proizvodnje;
- vođenje registara objekata.

S obzirom da je Fitosanitarna uprava novoosnovani organ sa nedovoljno razvijenim administrativnim kapacitetima još uvijek nije započeo proces registracije objekata za proizvodnju i promet hrane biljnog porijekla na nivou primarne proizvodnje. Planirano je da se prilikom formiranja ovog registra uzmu u obzir već postojeći Registri poljoprivrednih proizvođača (registrovani se nalazi kod Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede) i obaveza registracije po Zakonu o sredstvima za zaštitu bilja po kojem proizvođači bilja mogu bilje i biljne proizvode stavljati u promet samo ako su upisani u Registrovani proizvođači bilja koji vodi organ lokalne uprave nadležan za poslove poljoprivrede.

Registaracija proizvođača hrane biljnog porijekla na nivou primarne proizvodnje neće se primjenjivati na primarnu proizvodnju hrane biljnog porijekla za sopstvenu upotrebu u domaćinstvu i na neposredno snabdijevanje potrošača malim količinama primarnih proizvoda a ostala proizvodnja moći će se odvijati samo na objektima registrovanim od strane Fitosanitarne uprave.

Fitosanitarna uprava inspekcijski nadzor vrši preko fitosanitarnih inspektora. Inspektori vrše nadzor bezbjednosti hrane biljnog porijekla na nivou primarne proizvodnje. Inspekcijske kontrole sprovode se uz korišćenje kontrolnih metoda i tehnika kao što su nadzor i uzimanje uzorka primjerenih predmetu kontrole. Fitosanitarni inspektor u skladu sa ovlašćenjima iz Zakona o inspekcijskom nadzoru i Zakonom o bezbjednosti hrane je ovlašćen da:

- pregleda objekat, okolinu, prostorije, opremu i transportna sredstva u primarnoj proizvodnji hrane biljnog porijekla;
- pregleda i po potrebi uzorkuje sirovine, materije i supstance koje se koriste za pripremu hrane biljnog porijekla na nivou primarne proizvodnje;
- pregleda i po potrebi uzorkuje materijale, ambalažu, i predmete koji dolaze u kontakt sa hranom biljnog porijekla na nivou primarne proizvodnje;
- kontroliše proces čišćenja, dezifikacije, dezinfekcije, i deratizacije (DDD), način upotrebe i čuvanja sredstava za čišćenje i DDD obradu koja se koriste u poslovanju s hranom biljnog porijekla na nivou primarne proizvodnje;
- kontroliše način deklarisanja, označavanja, prezentacije i reklamiranja hrane biljnog porijekla na nivou primarne proizvodnje.

Kada fitosanitarni inspektor utvrdi da je povrijedjen zakon o bezbjednosti hrane ili neki drugi propis ima ovlašćenja da:

- naredi ograničenje i zabranu prometa hrane biljnog porijekla na nivou primarne proizvodnje do otklanjanja opasnosti, odnosno sumnji u njenu bezbjednost;
- naredi uništavanje hrane biljnog porijekla na nivou primarne proizvodnje koja nije bezbjedna;
- zabrani upotrebu materijala, ambalaže i predmeta koji dolaze u kontakt sa hranom biljnog porijekla na nivou primarne proizvodnje koji bi mogli da ugroze zdravlje ljudi i dovedu do promjene sastava ili njenih senzornih svojstava pod uobičajenim i predviđenim uslovima transporta, rukovanja i skladištenja;
- preduzima i druge mjere u skladu sa zakonom.

Fitosanitarna uprava sprovodi i Program praćenja sredstava za zaštitu i ishranu bilja i bezbjednost hrane sa ciljem obezbjeđivanje prizvodnje i prometa bezbjedne hrane biljnog porijekla na području Crne Gore. Pravni osnov za ovoj Program nalazi se u Zakonu o sredstvima za zaštitu bilja (Sl. list CG br. 51/08), Zakonu o sredstvima za ishranu bilja (Sl. list CG br. 48/07), Zakonu o bezbjednosti hrane (Sl. list CG br. 14/07) i drugim propisima koji regulišu ove oblasti. Program određuje i nosioce poslova na osnovu ovlašćenja: Univerzitet Crne Gore / Biotehnički fakultet / Centar za zaštitu bilja / Fitosanitarna laboratorija; Centar za proučavanje zemljišta i melioracije, Institut za javno zdravlje (IJZ), Centar za ekotoksikološka ispitivanja Crne Gore (CETI), Savjetodavna služba u biljnoj proizvodnji. Aktivnosti po ovom Programu sprovode se po pojednim komponentama i to:

- Komponenta 2.1: U skladu sa Programom monitoringa rezidua pesticida u hrani biljnog porijekla za 2009. godinu vršiće se sistematsko praćenje prisustva rezidua pesticida u hrani biljnog porijekla na nivou primarne proizvodnje.
- Komponenta 2.2: Postregistracijsko praćenje sredstava za zaštitu bilja.
- Komponenta 2.3: Program monitoringa sredstava za ishranu bilja.
- Komponenta 2.4: Program postregistracijskog praćenja sredstava za ishranu bilja.
- Komponenta 2.5: Mjere u oblasti bezbjednosti hrane biljnog porijekla na nivou primarne proizvodnje obuhvataju: sistematsko praćenje hrane biljnog porijekla na nivou primarne proizvodnje koja se koristi za ishranu kod proizvođača koji su registrovani od strane Fitosanitarne uprave, uzimanjem uzorka. Fitosanitarna inspekcija će uzimati uzorke i dostavljati laboratoriji radi ispitivanja. Uzorci hrane biljnog porijekla će se uzimati u primarnoj proizvodnji, skladištima primarnih proizvoda, otkupnim mjestima, na pijacama (otvorenim prodajnim mjestima) i na graničnim prelazima na kojima je organizovana fitosanitarna inspekcija. U svrhu brzog reagovanja u situacijama neočekivane i iznenadne pojave nebezbjedne hrane biljnog porijekla na nivou primarne proizvodnje, koje se ne mogu predvidjeti, a koje zahtijevaju neodložno sprovođenje hitnih mjer radi zaštite zdravlja ljudi i životinja, izvršiće se odgovarajuće stručne aktivnosti (učestalost uzorkovanja, vrsta i broj uzorka, uništavanje hrane) na terenu kao i usluge laboratorijskih ispitivanja. Program obuhvata i pravovremeno obavještavanje putem medija, davanje savjeta i objavljivanja stručnih publikacija, instrukcija i vodiča za sprovođenje mjera. Spovođenje ovih aktivnosti zavisiće od same situacije i zahtjeva koje u tom trenutku iznenadna situacija bude nalagala, a po uputstvima i nalozima Fitosanitarne uprave.

Program monitoringa rezidua pesticida u hrani biljnog porijekla prati nivo rezidua pesticida sa ciljem procjene ugroženosti zdravlja populacije. Ovaj Program usvojen je i objavljen u Sl.list CG br. 57/09, a donešen je u skladu sa Zakonom o bezbjednosti hrane (Sl. list CG br. 14/07) i Zakonom o sredstvima za zaštitu bilja (Sl. list CG br. 51/08).

Programom monitoringa rezidua pesticida u hrani biljnog porijekla određeni su vršioci monitoringa, prioritet uzimanja uzorka hrane biljnog porijekla, broj uzorkovanja i analize i aktivne materije koje će biti analizirane radi praćenja nivoa rezidua pesticida sa ciljem procjene ugroženosti zdravlja stanovništva, u skladu sa propisanim nivoima rezidua pesticida (Pravilnik o količinama pesticida,

metaala i metaloida i drugih otrovnih supstancija, hemioterapeutika, anabolika i drugih supstancija koje se mogu nalaziti u namirnicama (Sl. list SRJ br. 5/92, 11/92 i 32/02).

Programom se određuje uzimanje uzoraka i analiza: voća, povrća, žita, pića i proizvoda na bazi žita kao i dječju hranu.

Ovaj Program je zasnovan na standardnim parametrima i preporukama Evropske komisije od 4. Februara 2008. godine vezano za koordinisani monitoring program i nacionalni monitoring program za 2009. godinu (2008/103/EC). Prioriteti uzimanja uzoraka hrane biljnog porijekla određeni su analizom rizika na osnovu dosadašnjih dokaza o uticaju rezidua pesticida na zdravlje stanovništva, po sistemu rangiranja prioriteta kako sljedi:

Monitoring sa niskim nivoom prioriteta

- ne postoji dokaz o prekoračenom MRL/ Maximum Residue Levels ili ne-odobrenim pesticidima na/u robi (izvor: dosadašnja praćenja, izvještaji, sistem brzog obavještavanja – RASFF's, ili drugi podaci monitoringa drugih država);
- nizak broj očekivanih rezidua pesticida na/u robi;
- roba je manjim dijelom zastupljena u ishrani bilo koje populacijske grupe.

Vrsta monitoringa: Rutinski dio, u procesu monitoringa uloge ishrane. Cilj ove vrste monitoringa je provjera zakonske usaglašenosti i obezbjeđenja potrebnih informacija.

Monitoring sa srednjim nivoom prioriteta

- postoji dokaz o prekoračenom MRL ili ne-odobrenim pesticidima na/u robi (izvor: dosadašnja praćenja, izvještaji, sistem brzog obavještavanja –RASFF's, ili drugi podaci monitoringa drugih država);
- očekivana pojava rezidua na/u robi;
- roba je većim dijelom zastupljena u ishrani bilo koje populacijske grupe;
- narastajuća popularnost je promovisala priliv roba iz novih izvora.

Vrsta monitoringa: Rutinski dio monitoringa uglavnom za svježe vrste roba. Cilj ove vrste monitoringa je praćenje prethodnih rezultata.

Monitoring sa visokim nivoom prioriteta

- skoriji dokaz o prekoračenom MRL ili ne-odobrenim pesticidima na/u robi (izvor: dosadašnja praćenja, izvještaji, sistem brzog obavještavanja –RASFF's, ili drugi podaci monitoringa drugih država);
- dokaz da unos može preći akutnu referentnu dozu / Acute Reference Dose;
- očekivane rezidue na/u robi koja je od izuzetnog značaja za neku potrošačku grupu.

Vrsta monitoringa: Godišnji monitoring hrane koja je značajna u ishrani i/ili ciljni monitoringa za identifikovane probleme.

Poseban program monitoringa rezidua u životinjama, namirnicama životinskog porijekla i hrani za životinje sprovodi Veterinarska uprava u skladu sa zakonom.

Parametri koji su uzeti u obzir prilikom izrade programa su sljedeći:

- broj stanovnika po opština;
- statistički podaci o potrošnji hrane biljnog porijekla (zastupljenosti u ishrani);
- podaci o domaćoj proizvodnji i uvozu hrane biljnog porijekla;
- podaci o nivou rezidua iz prethodnih godina;
- kapaciteti laboratorija, primijenjene metode;
- registrovani preparati pesticida;

- broj skladišta, veleprodaja, uvoznika i maloprodaja hrane biljnog porijekla.

*Fitosanitarna uprava (FU) – izvršava monitoring u primarnoj proizvodnji, skladištima primarnih proizvoda bilja, na otkupnim mjestima, pijacama (otvorenim prodajnim mjestima) i na mjestima carinjenja bilja i na graničnim prelazima na kojima je organizovana fitosanitarna služba;

**Ministarstvo zdravlja (MZ) – izvršava monitoring u proizvodnji, u maloprodajnim, veleprodajnim objektima i na mjestu carinjenja;

U skladu sa ovim gore navedenim u Crnoj Gori nadležnosti su podijeljene između Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, Fitosanitarne uprave, Veterinarske uprave i Ministarstva zdravlja te se i adekvatno ovoj podjeli alociraju posebna finansijska sredstva za analize ostataka pesticide (svaki organ u svom budžetu u skladu sa svojim nadležnoćima).

VETERINARSKA POLITIKA

Veterinarska uprava je centralni nadležni organ za aktivnosti kontrole i sprovođenja u oblasti veterinarstva.

Veterinarska uprava je nadležna za I&R životinja (Odsjek za zaštitu zdravlja i dobrobit životinja). Obaveza Identifikacije i registracije životinja i gazdinstava propisana je Zakonom o identifikaciji i registraciji životinja. I&R goveda je uspostavljena dok će se obilježavanje ostalih životinja u skladu sa EU obaviti u narednom periodu. U avgustu 2009. godine počeo je projekat I&R ovaca i koza (IPA 2007, Projekt Implementation of an Animal Identification System / Phase II), trajeće 18 mjeseci i planirano je da se tokom 2010. godine izvrši obilježavanje ovaca i koza.

Sistem I&R goveda i elektronske baze podataka kompatibilan je sa EU zahtjevima. U bazi podataka unijeta su sva gazdinstva na kojima se uzgajaju ili drže goveda. Svi podaci nalaze se u elektronskoj bazi podataka koju vodi Veterinarska uprava. Sva kretanja se evidentiraju u bazi podataka.

Identifikaciju i registraciju životinja i registraciju gazdinstva vrše veterinarske ambulante kojima je Veterinarska uprava dodjelila vršenje ovih poslova, u skladu sa Zakonom o veterinarstvu. Identitet goveda utvrđuje se na osnovu ušnih markica i dokumenata za kretanje.

Inspeksijski nadzor nad sprovođenjem pravila utvrđenih Zakonom o I&R životinja vrši veterinarska inspekcija, provjerom podataka u centralnoj bazi, u veterinarskim ambulantama, na gazdinstvima, kod prevoznika i trgovaca životinja.

U Crnoj Gori nema precizne evidencije o gazdinstvima na kojima se uzgajaju i drže svinje, ovce i koze. Veterinarske ambulante prilikom sprovođenja preventivnih mjera vode obaveznu evidenciju koja sadrži ime i prezime držaoca i broj životinja na gazdinstvu. Postoji posebna evidencija koje vodi Služba za selekciju stoke za stada koza preko 10 grla, a ovaca preko 20, koja se koristi pri realizaciji sredstava iz Agrobudžeta – direktna podrška stočarskoj proizvodnji).

Mjere kontrole zaraznih bolesti uređene su Zakonom o veterinarstvu. Odsjek za zaštitu zdravlja i dobrobit životinja odgovoran je za kontrolu zdravlja životinja i pripremu programa za zdravstvenu zaštitu životinja. Operativni program o zdravstvenoj zaštiti životinja donosi se krajem predhodne za narednu godinu. Ovim programom utvrđuju se mjere, obuhvat, laboratorijska dijagnostika, vrijeme izvođenja, vršioci (veterinarska ambulanta, laboratorije) i način kontrole. Sredstva za sprovođenje Operativnog programa obezbjeđena su u budžetu Veterinarske uprave.

Izvršene mjere moraju biti kontrolisane i ovjerene od strane veterinarske inspekcije. Nadležni veterinarski inspektor mora da bude blagovremeno obaviješten najmanje 10 dana prije početka izvođenja mjera od strane veterinarske ambulante koja mora dostaviti plan izvođenja mjera sa datumima i mjestima izvođenja. Veterinarske ambulante dužne su da dostave nadležnom veterinarskom inspektoru, najkasnije do 10. u mjesecu za mjeru izvršene u prethodnom mjesecu, izvode iz evedencije (izvještaj o sprovedenim mjerama), koji sadrže sljedeće podatke: naziv mesta, datum izvođenja mjeru, ime vlasnika životinja, broj gazdinstva, identifikacionu oznaku goveda, potvrdu o izvršenom dijagnostičkom ispitivanju i rezultate dijagnostičkog ispitivanja. Nakon izvršene kontrole, veterinarska ambulanta dostavlja Veterinarskoj upravi izvještaj o sprovedenim mjerama sa zapisnikom inspektora.

Operativnim programom obuhvaćene su sljedeće mjere za kontrolu zaraznih bolesti: praćenje

epizootiološke situacije i dijagnostika u slučaju sumnje na zarazne bolesti, mjere za preveniranje i suzbijanje tuberkuloze goveda, bruceloze goveda, ovaca i koza, enzootsku leukozu goveda, klasičnu kugu svinja, bjesnila, Newcastle bolesti, avijarna influenca, antrax, bolesti pčela (američka kuga pčelinjeg legla) i monitoring bolesti plavi jezik.

Ispitivanju na:

- tuberkulozu podlježu sva goveda starija od 6 nedelja primjenom intradermalnih tuberkulinskih testova;
- brucelozu sva goveda starija od 12 mjeseci, osim mužjaka namijenjenih za tov, i ovce i koze starije od šest mjeseci dijagnostičkim ispitivanjem krvnih seruma (metodom brze serumske aglutinacije);
- enzootske leukoze svih goveda starijih od 24 mjeseca života serološkim ispitivanjem.

Od ove godine uspostavljena je veza između veterinarskih ambulanti i centralne baze podataka i laboratorija, koriste se obilježene kodirane epruvete na način da se prvo skenira broj ušne markice, zatim kod epruvete i zatim izvrši vađenje krvi. Nakon dobijanja laboratorijskih rezultata u centralnu bazu se unose rezultati.

Obavezna je vakcinacija pasa i mačaka protiv bjesnila.

Vakcinacija svinja protiv klasične kuge svinja (Classical swine fever - CSF) obavezna je u cilju stalnog održavanja imuniteta protiv CSF na svim gazdinstvima na kojima se drže i uzgajaju svinje, vakcinacijom pripremljenom od atenuiranog K soja virusa.

U svrhu kontrole uspješnosti imunizacije vakcinisanih svinja, veterinarska inspekcija metodom slučajnog uzorka, vrši uzorkovanje radi ispitivanja prisustva specifičnih antitijela protiv virusa CSF, kontrolom imunološkog statusa najranije 35 dana poslije vakcinacije.

U svrhu utvrđivanja prisustva virusa CSF u prirodi, među populacijom divljih svinja, veterinarske ambulante uzorke limfnih čvorova, odnosno slezine, sa uzorkom muskulature (mesa) divljih svinja, čije meso je dostavljeno na trihinoskopski pregled, dostavljaju laboratoriji radi ispitivanja na prisustvo virusa CSF kod populacije divljih svinja. Veterinarska uprava snosi troškove trihinoskopskog pregleda mesa divljih svinja lovцима koji veterinarskim ambulantama ili laboratorijima dostave potrebne uzorke za ispitivanje na prisustvo virusa CSF.

Sva živila podlježe vakcinaciji protiv Newcastle bolesti inaktivisanom vakcinom pripremljenom od lentogenog soja. Kontrolu uspješnosti imunizacije vakcinisane živine vrši veterinarska inspekcija metodom slučajnog uzorka, u skladu sa planom uzorkovanja Veterinarske uprave.

Crna Gora je članica Svjetske organizacije za zdravlje životinja od avgusta 2007. godine, direktor Veterinarske uprave je zvanični delegat CG u OIE-u. Od strane OIE-a Crna Gora je je zvanično priznata slobodnom od slinavke i šapa, bez vakcinacije (2006. godine) kao i slobodna od bolesti kuge goveda, na osnovu istorijskih podataka (2009. godine).

U ovom trenutku nijesu uspostavljeni Contingency planovi za određene bolesti u skladu sa EU zahtjevima. Donijet je Program za prevenciju, suzbijanje i eradijaciju visokopatogene influence ptica (VPIP) u skladu sa EU propisima.

Zakonom o veterinarstvu propisana je obaveza naknade držaocima životinja za štetu nastalu uslijed suzbijanja i iskorjenjivanja zaraznih bolesti, i to bolesti sa bivše liste A (naročito opasne zarazne bolesti) i za druge bolesti utvrđene Operativnim programom. Naknada se isplaćuje u visini tržišne vrijednosti životinje na dan nastajanja štete.

U slučaju izbijanja bolesti većih razmjera mogu se obezbjediti dodatna finansijska sredstva iz budžeta Crne Gore.

Mjere za sprječavanje pojave, otkrivanje, suzbijanje i iskorjenjivanje utvrđene su Zakonom o veterinarstvu i pravilnicima za svaku bolest pojedinačno.

Dobrobit životinja

Veterinarska uprava je nadležni organ za aktivnosti kontrole i sprovođenja u oblasti dobrobiti životinja. Zakonom o dobrobiti utvrđena su pravila zaštite dobrobiti životinja koja će se bliže

definisati podzakonskim aktima.

Pravna i fizička lica koja se bave prevozom životinja nijesu registrovana od strane Veterinarske uprave, tj. nije uspostavljen registar prevoznika. U toku je izrada pravilnika za zaštitu životinja u transportu kojim će biti definisani bliži uslovi za obavljanje prevoza životinja koje mora da ispunjava prevoznik, prevozno sredstvo, sadržaj plana puta, način registracije i način osposobljavanja pratioca životinja u skladu sa EU legislativom.

Trenutno, prevoznici nijesu obučeni za ispunjavanje zahtjeva dobrobiti tokom transporta. Usvajanjem novih pravila u skladu sa zahtjevima EU, u narednom periodu izvršiće se kontinuirano osposobljavanje lica koja obavljaju transport životinja i uspostavljanje registra prevoznika.

Većina klanica je opremljena opremom za omamljivanje životinja i posjeduje adekvatne prostore za istovar i odmor životinja (stočni depoi).

Usvajanjem novih pravila u skladu sa zahtjevima EU, prepoznata je potreba da se u narednom periodu izvrši kontinuirano osposobljavanje lica koja obavljaju premještanje, smještaj i brigu o životnjama u klanici, sputavanje, omamljivanje i klanje ili usmrćivanje životinja.

Predstavnici Veterinarske uprave učestvuju u programu obuke trenera za zaštitu dobrobiti životinja za proizvodnju u klanicama (Training Trainers programe Red Meat), koju sprovodi AWTraining, University of Bristol, School of Clinical Veterinary Science, Division of Farm Animal Science, a organizovana je od strane Western Balkan University Network for Animal Welfare (ova organizacija je oformljena od strane RSPCA i Faculty of Veterinary Medicine Skopje). Obuka je započeta u martu 2009, a predviđeno je da traje do kraja 2010. Program ima za cilj da obuči nadležne kontrolne organe za kontrolu primjene pravila i ispunjenosti zahtjeva za dobrobit životinja u klanicama.

Ispunjenost zahtjeva u pogledu dobrobiti životinja na klanicama je sastavni dio zahtjeva koje je neophodno ispuniti pri odobravanju objekata za klanje.

Veterinarska uprava registruje objekte u kojima se životinje uzgajaju u intezivnim uslovima držanja. Zahtjevi za obrobit životinja za proizvodnju pri držanju i uzgoju nijesu u potpunosti usvojeni. Planirano je donošenje propisa kojim će se ova oblast usaglasiti sa EU legislativom, međutim posotoje finansijska ograničenja kod držaoca životinja u za poboljšavanje uslova objekata za držanje životinja i neophodna je pomoć u ovom segmentu.

FITOSANITARNA POLITIKA

Fitosanitarna uprava je centralni nadležni organ za aktivnosti kontrole i sprovođenja u fitosanitarnoj oblasti.

Fitosanitarna uprava je nadležna za zdravlje bilja (Odsjek za zdravlje bilja).

Mjere kontrole štetnih organizama uređene su Zakonom o zdravstvenoj zaštiti bilja (Sl. list RCG br. 28/06). Odsjek za zdravlje bilja i Odsjek za inspekcijski nadzor odgovoran je za kontrolu štetnih organizama i pripremu programa za zdravstvenu zaštitu bilja.

Program zdravstvene zaštite bilja donosi se u okviru Programa fitosanitarnih mjera i to krajem predhodne za narednu godinu. Ovaj program obuhvata Izvještajno-prognozni program i praćenje zdravstvenog stanja bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom, Operativni program stalnog nadzora nad karantinskim štetnim organizmima, Nacionalni operativni program stalnog nadzora nad nekarantinskim štetnim organizmima i Hitne fitosanitarne mjere. Program se sprovodi u cilju nadzora nad štetnim organizmima, sadrži mjere, obuhvata potrebna laboratorijska ispitivanja, vrijeme izvođenja, vršioce (ovlašćene laboratorije), način kontrole i odgovorna lica. Sredstva za sprovođenje Programa fitosanitarnih mjera / Programa zdravstvene zaštite bilja obezbjeđena su u budžetu Fitosanitarne uprave.

Sprovođenje Programa od strane ovlašćene institucije (Biotehnički institut / Centar za zaštitu bilja) i odgovornih lica i sprovođenje Programa na osnovu dostavljenih izvještaja kontrolise fitosanitarna inspekcija. Cilj donošenja ovog Programa je stabilno zdravstveno stanje bilja na cijeloj teritoriji

Crne Gore, blagovremeno otkrivanje i suzbijanje pojave i širenja štetnih organizama bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom, pravovremeno, pravilno, uspješno i racionalno sprovođenje mjera zaštite bilja u praksi, spriječavanje ili umanjivanje gubitaka prinosa u biljnoj proizvodnji.

Granični fitosanitarni inspektori bave se većim dijelom samo **aktivnostima kontrole** u fitosanitarnoj oblasti i provode puno radno vrijeme na ovim poslovima.

Fitosanitarni inspektori koji rade u unutrašnjim jedinicama bave se osim aktivnostima kontrole i aktivnostima sprovođenja fitosanitarne politike.

U narednom periodu u skladu sa NPI planirano je i uspostavljanje kontrole kroz FITO REGISTAR:

- proizvođača i uvoznika bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom /Commission Directive 92/90/EEC of 3 November 1992 establishing obligations to which producers and importers of plants, plant products or other objects are subject and establishing details for their registration/
- uspostavljanje sistema biljnih pasoša/ Commission Directive 92/105/EEC of 3 December 1992 establishing a degree of standardization for plant passports to be used for the movement of certain plants, plant products or other objects within the Community, and establishing the detailed procedures related to the issuing of such plant passports and the conditions and detailed procedures for their replacement/
- Registracioni sistem proizvođača, veleprodavaca dispečerskih/ Commission Directive 93/50/EEC of 24 June 1993 specifying certain plants not listed in Annex V, part A to Council Directive 77/93/EEC, the producers of which, or the warehouses, dispatching centres in the production zones of such plants, shall be listed in an official register/

S obzirom da je Fitosanitarna uprava novoosnovani organ sa nedovoljno razvijenim administrativnim kapacitetima još uvijek nije započeo proces registracije. Očekivana realizacija 2011.

Fitosanitarna uprava je nadležna za pesticide i rezidue pesticida (Odsjek za sredstva za zaštitu bilja, sredstva za ishranu bilja i bezbjednost hrane).

Fitosanitarna uprava je nadležni organ za aktivnosti kontrole, sprovođenja i koordinacije u oblasti sredstava za zaštitu bilja i rezidua pesticida. Zakonom o sredstvima za zaštitu bilja utvrđena su pravila kontrole sredstava za zaštitu bilja koja će se bliže definisati podzakonskim aktima.

Crna Gora nema proizvodnju pesticida a u Crnu Goru je dozvoljen uvoz i korišćenje samo registrovanih sredstava za zaštitu bilja u skladu sa Listom sredstava za zaštitu bilja koja se objavljuje u Službenom listu Crne Gore. Sredstva za zaštitu bilja mogu se stavljati u promet samo ako su registrovana, klasifikovana odnosno razvrstana, pakovana, označena i ako ih prati deklaracija i uputstvo za upotrebu i u skladu sa propisima kojima se uređuju opasne materije, hemikalije.

Pravno važeća lista registrovanih sredstava za zaštitu bilja preuzeta je iz prethodnog pravnog sistema koji je važio za Srbiju i Crnu Goru.

Objavljena je lista aktivnih materija u kojoj se ne nalaze aktivne materije koje nemaju dozvolu za primjenu u EU. Ova lista je pročišćena lista iz prethodnog sistema sa kojeg su ukinute sve aktivne materije koje su zabranjene u EU. Ove liste su osnov za sprovođenje kontrola bilo da se radi o administrativnim ili inspekcijskim.

Kontrola se vrši mnogostruko kroz: Registrar uvoznika, Registrar veleprodajnih objekata, Registrar maloprodajnih objekata (radne licence kroz ispunjavanje propisanih uslova) i Registrar dozvoljenih sredstava za zaštitu bilja i aktivnih materija.

Zaokruživanje sveukupne kontrole sredstava za zaštitu bilja završće se planiranim registracijom proizvođača bilja koji mogu bilje i biljne proizvode stavljati u promet samo ako su upisani u Registrar proizvođača bilja koji vodi organ lokalne uprave nadležan za poslove poljoprivrede.

Proizvođači bilja, koji koriste sredstva za zaštitu bilja, dužni su da vode evidenciju o upotrebi

sredstava, pravilno čuvaju sredstva za zaštitu bilja i postupaju sa otpadom sredstava za zaštitu bilja u skladu sa zakonom kojim je uređen otpad. Sredstva za zaštitu bilja moraju se upotrebljavati u skladu sa rješenjem o registraciji sredstava za zaštitu bilja, odnosno uputstvom za upotrebu i deklaracijom i pripremati propisane koncentracije uz poštovanje načela dobre poljoprivredne prakse za sredstva za zaštitu bilja, integralne zaštite bilja i zaštite životne sredine u skladu sa propisanim Načelima dobre poljoprivredne prakse i integralne zaštite bilja.

Za upotrebu sredstava za zaštitu bilja mogu se koristiti samo uređaji koji garantuju sigurnu upotrebu sredstava za zaštitu bilja za ljudе, životinje i životnu sredinu i koje prati sertifikat proizvođačа.

Vlasnik uređaja za upotrebu sredstava za zaštitu bilja dužan je da uređaje drži u tehnički ispravnom stanju. Vlasnik uređaja za upotrebu sredstava za zaštitu bilja dužan je da čuva tehničku dokumentaciju o uređaju (sertifikat proizvođačа, prospekt, dokaz o izvršenoj popravci i sl.).

Kontrola još uvijek nije sistematska već se vrše povremene kontrole.

Kontrola nije u potpunosti uspostavljena, organi lokalne uprave još nijesu uspostavili registar proizvođačа bilja a Fitosanitarna uprava kao novoosnovani organ još nema dovoljno razvijene administrativne kapacitete već se koriste postojeći Registri. U ovom trenutku kontrola je više fokusirana na kontrolu uvoza nego kontrolu u smislu EU legislative.

Trenutno, držaoci bilja nijesu dodatno obučavani za ispunjavanje zahtjeva iz Zakona o sredstvima za zaštitu bilja, započete su aktivnosti na pripremi za edukaciju i obuku držaoca bilja.

Vecina već registrovanih obekata za uvoz, veleprodaju i maloprodaju opremljena je u skladu sa zahtjevima i posjeduju adekvatne prostore. Potrebna je detaljna revizija i dalja obuka kao administracije Fitosanitarne uprave tako i administracije na lokalnom nivou i u prodajnim objektima za sredstva za zaštitu bilja.

Granični fitosanitarni inspektorи bave se većim dijelom samo **aktivnostima kontrole** u fitosanitarnoj oblasti i provode puno radno vrijeme na ovim poslovima.

Fitosanitarni inspektorи koji rade u unutrašnjim jedinicama bave se osim aktivnostima kontrole i aktivnostima sprovođenja fitosanitarne politike.

Program monitoringa rezidua pesticida u hrani biljnog porijekla prati nivo rezidua pesticida sa ciljem procjene ugroženosti zdravlja populacije. Ovaj Program usvojen je i objavljen u Sl. list CG br. 57/09, a donešen je u skladu sa Zakonom o bezbjednosti hrane (Sl. list CG br. 14/07) i Zakonom o sredstvima za zaštitu bilja (Sl. list CG br. 51/08).

Programom monitoringa rezidua pesticida u hrani biljnog porijekla određeni su vršioc monitoringa, prioritet uzimanja uzoraka hrane biljnog porijekla, broj uzorkovanja i analize i aktivne materije koje će biti analizirane radi praćenja nivoa rezidua pesticida sa ciljem procjene ugroženosti zdravlja stanovništva, u skladu sa propisanim nivoima rezidua pesticida (Pravilnik o količinama pesticida, metala i metaloida i drugih otrovnih supstancija, hemioterapeutika, anabolika i drugih supstancija koje se mogu nalaziti u namirnicama, (Sl. list SRJ br. 5/92, 11/92 i 32/02).

Programom se određuje uzimanje uzoraka i analiza: voća, povrća, žita, pića i proizvoda na bazi žita kao i dječju hranu.

Ovaj Program je zasnovan na standardnim parametrima i preporukama Evropske komisije od 4. Februara 2008. godine vezano za koordinisani monitoring program i nacionalni monitoring program za 2009. godinu (2008/103/EC).

Granični fitosanitarni inspektorи bave se većim dijelom samo **aktivnostima kontrole** u fitosanitarnoj oblasti i provode puno radno vrijeme na ovim poslovima.

Fitosanitarni inspektorи koji rade u unutrašnjim jedinicama bave se osim aktivnostima kontrole i aktivnostima sprovođenja fitosanitarne politike.

Fitosanitarna uprava je nadležna za sjeme i sadni materijal (Odsjek za sjemenski materijal poljoprivrednog bilja, sadni materijal i GMO)

Fitosanitarna uprava je nadležni organ za aktivnosti kontrole, sprovođenja i koordinacije u oblasti sjemenskog i sadnog materijala. Zakonom o sjemenskom materijalu poljoprivrednog bilja i

Zakonom o sadnom materijalu kao i aktivnosti kontrole, sprovođenja i koordinacije iz Zakona o zdravstvenoj zaštiti bilja utvrđena su pravila kontrole sjemenski i sadni materijal koja će se bliže definisati podzakonskim aktima.

Zakonom o sjemenskom materijalu poljoprivrednog bilja uređuju se uslovi i način proizvodnje, dorade, kontrole, postkontrole, ispitivanje kvaliteta, promet i uvoz sjemena žita, industrijskog, krmnog, povrtarskog, ljekovitog, aromatičnog i začinskog bilja, cvijeća, krtola, lukovica, češnjeva, rasada, rizoma, micelija jestivih i ljekovitih gljiva (odnosno sjemenskog materijala), priznavanje sorti poljoprivrednog bilja, upis sorti u Registar sorti poljoprivrednog bilja i druga pitanja od značaja za proizvodnju i promet sjemenskog materijala.

Zakonom o sadnom materijalu uređuju se uslovi i način proizvodnje, prometa i uvoza sadnog materijala voćaka, vinove loze, hmelja, ukrasnog, ljekovitog i aromatičnog bilja, postupak priznavanja sorti sadnog materijala, upis sorti i podloga u Registar sorti i podloga sadnog materijala i druga pitanja od značaja za proizvodnju i promet sadnog materijala.

Administrativne kontrolne aktivnosti sprovode se kroz:

- kontrolu kategorizacije sjemenskog i sadnog materijala,
- proces registracije i to: upis u Registar proizvođača sjemenskog i sadnog materijala gdje Fitosanitarna uprava utvrđuje ispunjenost uslova na osnovu propisanih zahtjeva za upis u Registar proizvođača i vodi Registar proizvođača
- obavezu proizvođača da vodi knjigu evidencije o proizvodnji sjemenskog i sadnog materijala
- Proizvodnja sjemenskog i sadnog materijala podliježe obaveznoj stručnoj kontroli sa ciljem utvrđivanja: porijeklo upotrijebljenog sjemena, vrsta, sorta i kategorija, autentičnost i čistoća vrste i sorte, prostorna izolacija, zdravstveno stanje usjeva, prisustvo korova, opšte stanje i razvoj usjeva, predusjev, primjena agrotehničkih mjera i očekivani prinos naturalnog sjemena, na način i po propisanoj metodologiji vršenja stručne kontrole.
- Registar dorađivača i obavezom da se doradom sjemenskog materijala može baviti privredno društvo i preduzetnik ako je upisan u Registar dorađivača sjemenskog materijala gdje Fitosanitarna uprava utvrđuje ispunjenost uslova na osnovu propisanih zahtjeva za upis u Registar
- propisani kvalitet sjemenskog materijala, koji u smislu ovog zakona, je čistoća, vlaga, klijavost i zdravstveno stanje
- Akreditovana laboratorija vrši analize sjemenskog materijala radi utvrđivanja kvaliteta
- Sjemenski i sadni materijal u prometu mora odgovarati deklarisanoj vrsti i sorti, propisanim normama kvaliteta, mora biti originalno pakovan i imati deklaraciju uz otpremnicu i etiketu (deklaracija na ambalaži).
- Sjemenski i sadni materijal u prometu mora da odgovara kvalitetu označenom u deklaraciji i na etiketi
- Prometom sjemenskog i sadnog materijala može se baviti privredno društvo, odnosno drugo pravno lice i preduzetnik, ako je upisan u Registar za promet sjemenskog i sadnog materijala na veliko ili u Registar za promet sjemenskog i sadnog materijala na malo gdje Fitosanitarna uprava utvrđuje ispunjenost uslova na osnovu propisanih zahtjeva za upis u Registar
- uvozom se može baviti privredno društvo, odnosno drugo pravno lice i preduzetnik, ako je upisan u Registar uvoznika gdje Fitosanitarna uprava utvrđuje ispunjenost uslova na osnovu propisanih zahtjeva za upis u Registar
- Postkontrolna ispitivanja sjemena kojem podliježe osnovno i sertifikovano sjeme koje se proizvodi, dorađuje i stavlja u promet, pri čemu se kao kontrolni uzorak koristi standardni uzorak sjemenskog materijala. Postkontrolnim ispitivanjem sjemena se

provjerava sortnost (originalnost), genetička čistoća, zdravstveno stanje i ispunjavanje ostalih zahtjeva u pogledu kvaliteta sjemena poljoprivrednog bilja.

Granični fitosanitarni inspektori bave se većim dijelom samo **aktivnostima kontrole** u fitosanitarnoj oblasti i provode puno radno vrijeme na ovim poslovima.

Fitosanitarni inspektori koji rade u unutrašnjim jedinicama bave se osim aktivnostima kontrole i aktivnostima sprovođenja fitosanitarne politike.

Kordinacija između nadležnih organa nije u potpunosti uspostavljena već se razmjena informacija i planiranje zajedničkih aktivnosti obavlja na mjesecnim sastancima glavnih inspektora, koordinatora, laboratorijskih. Planirano je da se u skopu projekta IPA 2008 - Food safety uradi evaulacija postojećeg sistema bezbjednosti koji je neophodno unaprijediti posebno u ovom dijelu.

6. Sprovođenje: molimo da za svaku od ispod navedenih stavki iz oblasti bezbjednosti hrane, veterinarske i fitosanitarne politike navedete detaljne informacije o mjerama preduzetim da se osigura adekvatno sprovođenje propisa, u vezi sa sljedećim aktivnostima (indikativna lista):

- laboratorije koje se bave sanitarnom, veterinarskom, fitosanitarnom kontrolom i analizom namirnica (hemiska, mikrobiološka, GMO, itd): postojeće ili planirane aktivnosti (sa dinamikom) usklađivanja sa sistemima EU, dinamika dobijanja akreditacije u skladu sa zakonima EU, navodeći i naziv akreditacionog tijela, metode uzorkovanja i analize (opšte, za kontaminante, materijale koji dolaze u kontakt sa namirnicama, itd.);

Laboratorije koje se bave sanitarnom, veterinarskom, fitosanitarnom kontrolom i analizom namirnica

U Crnoj Gori se poslovima iz oblasti sanitarne, veterinarske i fitosanitarne kontrole bave sljedeće laboratorije i to:

- **Institut za javno zdravlje** u Podgorici (mikrobiološka i fizičko-hemiska ispitivanja hrane),
- **Specijalistička veterinarska laboratorija** u Podgorici (dijagnostička ispitivanja bolesti životinja, mikrobiološka ispitivanja hrane životinjskog porijekla i hrane za životinje),
- **Centar za ekotoksikološka ispitivanja** u Podgorici (fizičko-hemiska ispitivanja hrane i hrane za životinje),
- **Biotehnički fakultet Univerziteta Crne Gore** u čijem sastavu funkcionišu:
- **Fitosanitarna laboratorija (Centar za zaštitu bilja u Podgorici)** (dijagnostička ispitivanja štetnih organizama bilja i biljnih proizvoda i ispitivanje biološke efikasnosti pesticida);
- **Laboratorija za sjeme (Centar za ratarstvo, povrtarstvo i krmno bilje)** (ispitivanja i utvrđivanja kvaliteta sjemenskog materijala poljoprivrednog bilja);
- **Laboratorija za sadni materijal (Centar za voćarstvo i vinogradarstvo, Podgorica i Centar za suptropske kulture, Bar)** (ispitivanja i utvrđivanja kvaliteta sadnog materijala).

Crna Gora nema laboratoriju za ispitivanje GMO već se ova ispitivanja vrše u laboratorijama u okruženju (laboratorija mora biti ovlašćena i akreditovana).

Institut za javno zdravlje – IJZ je osnovan odlukom Vlade Crne Gore kao visokospecijalizovana zdravstvena ustanova na tercijarnom nivou zdravstvene zaštite, čija je djelatnost usmjerena na očuvanje i unaprjeđenje zdravlja građana. Nadzor nad radom Instituta vrši Ministarstvo zdravlja. U obavljanju djelatnosti IJZ, između ostalog, predlaže i sprovodi mjere u pogledu kontrole zdravstvene ispravnosti životnih namirnica i predmeta opšte upotrebe, kontroliše higijensku ispravnost vode za piće, površinskih i otpadnih voda, i vrši mikrobiološke i parazitološke, hemijske, biološke, toksikološke, biohemiske i druge laboratorijske analize.

Trenutno je u toku obimna rekonstrukcija zgrade IJZ, koja je u završnoj fazi, a kojom će se znatno proširiti prostorni laboratorijski kapaciteti uz poštovanje svih principa dobre laboratorijske prakse. Istim projektom rekonstrukcije biće nabavljena i dodatna laboratorijska oprema.

Laboratorijska ispitivanja izvode se shodno nacionalnim propisima koji su djelimično usklađeni sa EU. U narednom periodu, u saradnji sa ostalim institucijama u zemlji, inteziviraće se postupak usklađivanja sa EU regulativom, što će zahtijevati uvođenje novih metoda ispitivanja, a samim tim i nabavku nove opreme.

Posebna pažnja posvećena je daljem usavršavanju zaposlenih u oblasti uvođenja novih metoda i obuke za rad na opremi. Politika IJZ je stalno usavršavanje zaposlenih i podizanje nivoa njihove kompetentnosti. U tom cilju omogućeno je prisustvo na svim edukativnim seminarima, naučnim kongresima i sl. IJZ učestvuje u više međunarodnih projekata iz različitih oblasti. U oblasti bezbjednost hrane, u toku je regionalni projekat FOCUS-BALKANS (Food consumer science in the Balkans) u kome je IJZ partner, kao i Projekat održive eliminacije poremećaja uzrokovanih nedovoljnim unosom joda (UNICEF), i Projekat "Razvoj službi bezbjednosti hrane u Crnoj Gori" IPA 2008., koji će početi do kraja 2009. godine.

Akreditacija i učešće na međulaboratorijskim uporednim ispitivanjima je prioritetni zadatak IJZ nakon završetka rekonstrukcije. IJZ je u procesu pripreme za sticanje akreditacije tokom kojeg je pripremljena dokumentacija sa svim potrebnim procedurama u skladu sa zahtjevima standarda ISO 17025. Ove procedure se već primjenjuju, iako se zbog rekonstrukcije zgrade IJZ čeka završetak procesa akreditacije od strane Nacionalnog Akreditacionog tijela Crne Gore - ATCG.

Akreditaciono tijelo Crne Gore je od aprila 2009. godine pridruženi član ILAC (International Laboratory Accreditation Cooperation), a od 2008. godine je u ugovornom odnosu sa EA (European Cooperation for Accreditation).

Mikrobiološka ispitivanja hrane – Institut za javno zdravlje IJZ

VRSTA ISPITIVANJA	METOD
Izolovanje i identifikacija Salmonella vrsta	Pravilnik o mikrobiološkoj ispravnosti namirnica u prometu (Sl. list SRJ br. 26/93) Pravilnik o metodama vršenja mikrobioloških analiza i superanaliza životnih namirnica (Sl. list SFRJ br.25/80) II Postupak za određivanje prisustva, izolovanje i identifikaciju mikroorganizama, metoda 8
Izolovanje i identifikacija koagulaza pozitivnih stafilokoka	Pravilnik o mikrobiološkoj ispravnosti namirnica u prometu (Sl. list SRJ br. 26/93) Pravilnik o metodama vršenja mikrobioloških analiza i superanaliza životnih namirnica (Sl. list SFRJ br.25/80) II Postupak za određivanje prisustva, izolovanje i identifikaciju mikroorganizama metoda 9
Izolovanje i identifikacija sulfitedekdukujućih klostridija	Pravilnik o mikrobiološkoj ispravnosti namirnica u prometu (Sl. list SRJ br. 26/93) Pravilnik o metodama vršenja mikrobioloških analiza i superanaliza životnih namirnica (Sl. list SFRJ br.25/80) II Postupak za određivanje prisustva, izolovanje i identifikaciju mikroorganizama metoda 10
Izolovanje i identifikacija Proteus vrsta	Pravilnik o mikrobiološkoj ispravnosti namirnica u prometu (Sl. list SRJ br. 26/93) Pravilnik o metodama vršenja mikrobioloških analiza i superanaliza životnih namirnica (Sl. list SFRJ br.25/80) II Postupak za određivanje prisustva, izolovanje i identifikaciju mikroorganizama metoda 11
Izolovanje i identifikacija Escherichia coli	Pravilnik o mikrobiološkoj ispravnosti namirnica u prometu (Sl. list SRJ br. 26/93) Pravilnik o metodama vršenja mikrobioloških analiza i superanaliza životnih namirnica (Sl. list SFRJ br.25/80) II Postupak za određivanje prisustva, izolovanje i identifikaciju mikroorganizama metoda 12
Određivanje broja mikroorganizama u g. ili ml.	Pravilnik o mikrobiološkoj ispravnosti namirnica u prometu (Sl. list SRJ br. 26/93) Pravilnik o metodama vršenja mikrobioloških analiza i superanaliza životnih namirnica (Sl. list SFRJ br.25/80) II Postupak za određivanje prisustva, izolovanje i identifikaciju mikroorganizama metoda 1
Određivanje prisustva mikroorganizama u sterilizovanom mlijeku i sterilizovanim mlijecnim napicima	Pravilnik o mikrobiološkoj ispravnosti namirnica u prometu (Sl. list SRJ br. 26/93) Pravilnik o metodama vršenja mikrobioloških analiza i superanaliza životnih namirnica (Sl. list SFRJ br.25/80) II Postupak za određivanje prisustva, izolovanje i identifikaciju mikroorganizama metoda 2

12 Bezbjednost hrane, veterinarska i fitosanitarna politika

Određivanje lipolitičnih bakterija	Pravilnik o mikrobiološkoj ispravnosti namirnica u prometu (Sl. list SRJ br. 26/93) Pravilnik o metodama vršenja mikrobioloških analiza i superanaliza životnih namirnica (Sl. list SFRJ br.25/80) II Postupak za određivanje prisustva, izolovanje i identifikaciju mikroorganizama metoda 7
Određivanje broja kvasnica i pljesni u g. ili ml.	Pravilnik o mikrobiološkoj ispravnosti namirnica u prometu (Sl. list SRJ br. 26/93) Pravilnik o metodama vršenja mikrobioloških analiza i superanaliza životnih namirnica (Sl. list SFRJ br.25/80) II Postupak za određivanje prisustva, izolovanje i identifikaciju mikroorganizama metoda 4
Određivanje broja aerobnih sporogenih bakterija u g. ili ml.	Pravilnik o mikrobiološkoj ispravnosti namirnica u prometu (Sl. list SRJ br. 26/93) Pravilnik o metodama vršenja mikrobioloških analiza i superanaliza životnih namirnica (Sl. list SFRJ br.25/80) II Postupak za određivanje prisustva, izolovanje i identifikaciju mikroorganizama metoda 3
Izolovanje i identifikacija koliformnih bakterija u gaziranim bezalkoholnim pićima	Pravilnik o mikrobiološkoj ispravnosti namirnica u prometu (Sl. list SRJ br. 26/93) Pravilnik o metodama vršenja mikrobioloških analiza i superanaliza životnih namirnica (Sl. list SFRJ br.25/80) II Postupak za određivanje prisustva, izolovanje i identifikaciju mikroorganizama metoda 13
Izolovanje i identifikacija Enterococcus faecalis u gaziranim bezalkoholnim pićima	Pravilnik o mikrobiološkoj ispravnosti namirnica u prometu (Sl. list SRJ br. 26/93) Pravilnik o metodama vršenja mikrobioloških analiza i superanaliza životnih namirnica (Sl. list SFRJ br.25/80) II Postupak za određivanje prisustva, izolovanje i identifikaciju mikroorganizama metoda 14
Izolovanje i identifikacija Proteus vrsta u gaziranim bezalkoholnim pićima (u 100 ml)	Pravilnik o mikrobiološkoj ispravnosti namirnica u prometu (Sl. list SRJ br. 26/93) Pravilnik o načinu uzimanja uzoraka i metodama za laboratorijsku analizu vode za piće /Metode za bakteriološki, virusološki, biološki i parazitološki pregled vode za piće/ (Sl. list SFRJ br. 33/87) metoda 5
Izolovanje i identifikacija Pseudomonas aeruginosa u gaziranim bezalkoholnim pićima (u 100 ml)	Pravilnik o mikrobiološkoj ispravnosti namirnica u prometu (Sl. list SRJ br. 26/93) Pravilnik o načinu uzimanja uzoraka i metodama za laboratorijsku analizu vode za piće /Metode za bakteriološki, virusološki, biološki i parazitološki pregled vode za piće/ (Sl. list SFRJ br.33/87) metoda 7
Izolovanje i identifikacija Streptococcus β haemolyticus	Pravilnik o uslovima u pogledu zdravstvene ispravnosti dijetetskih namirnica koje se mogu stavlјati u promet (Sl. list SFRJ br. 4/85) Pravilnik o metodama vršenja mikrobioloških analiza i superanaliza životnih namirnica (Sl. list SFRJ br. 25/80) II Postupak za određivanje prisustva, izolovanje i identifikaciju mikroorganizama metoda 15
Ispitivanje prisustva rezidua antibiotika	Metoda: "4 ploče"
Ispitivanje prisustva rezidua antibiotika	Metoda po Galeslotu i Hassingu

Fizičko-hemijska ispitivanja hrane – institut za javno zdravlje - IJZ

VRSTA ISPITIVANJA	METOD
	VODA ZA PIĆE
Ispitivanje mirisa	Vode za piće, Standardne metode za ispitivanje higijenske ispravnosti, SZZZZ, 1990., metoda P-IV -2
Ispitivanje ukusa	Vode za piće, Standardne metode za ispitivanje higijenske ispravnosti, SZZZZ, 1990., metoda P-IV-3
Određivanje temperature	Vode za piće, Standardne metode za ispitivanje higijenske ispravnosti, SZZZZ, 1990., metoda P-IV -1
Mjerenje pH vrijednosti (elektrohemiska metoda)	Vode za piće, Standardne metode za ispitivanje higijenske ispravnosti, SZZZZ, 1990., metoda P-IV-6/A
Određivanje ostatka posle isparenja na 105 °C	Vode za piće, Standardne metode za ispitivanje higijenske ispravnosti, SZZZZ, 1990., metoda P-IV-7
Određivanje ostatka posle isparenja na 180 °C	Vode za piće, Standardne metode za ispitivanje higijenske ispravnosti, SZZZZ, 1990., metoda P-IV-7
Određivanje sedimentnih materija posle dva časa	Vode za piće, Standardne metode za ispitivanje higijenske ispravnosti, SZZZZ, 1990., metoda P-IV-8
Određivanje suspendovanih materija	Vode za piće, Standardne metode za ispitivanje higijenske ispravnosti, SZZZZ, 1990., metoda P-IV-9
Određivanje elektrolitičke provodljivosti (konduktometrijska metoda)	Vode za piće, Standardne metode za ispitivanje higijenske ispravnosti, SZZZZ, 1990., metoda P-IV-11

12 Bezbjednost hrane, veterinarska i fitosanitarna politika

Određivanje potrošnje kalijum permanganata (metoda po Kübel-Tiemannu)	Vode za piće, Standardne metode za ispitivanje higijenske ispravnosti, SZZZ, 1990., metoda P-IV-9a
Određivanje kiseonika titrimetrijski po Winkleru	Vode za piće, Standardne metode za ispitivanje higijenske ispravnosti, SZZZ, 1990., metoda P-IV-12
Određivanje biohemijske potrošnje kiseonika – BPK ₅ (metoda po Winkleru)	Vode za piće, Standardne metode za ispitivanje higijenske ispravnosti, SZZZ, 1990., metoda P-IV-12
Određivanje hemijske potrošnje kiseonika (volumetrijska metoda)	Vode za piće, Standardne metode za ispitivanje higijenske ispravnosti, SZZZ, 1990., metoda P-IV-10
Određivanje sadržaja amonijaka (spektrofotometrijska metoda)	Vode za piće, Standardne metode za ispitivanje higijenske ispravnosti, SZZZ, 1990., metoda P-V-2/B
Određivanje sadržaja rezidualnog hlorova (kolorimetrijska metoda)	Vode za piće, Standardne metode za ispitivanje higijenske ispravnosti, SZZZ, 1990., metoda P-V-18/B
Određivanje sadržaja hlorida (volumetrijska metoda)	Vode za piće, Standardne metode za ispitivanje higijenske ispravnosti, SZZZ, 1990., metoda P-V-19/B
Određivanje sadržaja fluorida (jon-selektivnom elektrodom)	Vode za piće, Standardne metode za ispitivanje higijenske ispravnosti, SZZZ, 1990., metoda P-V-15/C
Određivanje sadržaja nitrata (UV-spektrofotometrijska metoda)	Vode za piće, Standardne metode za ispitivanje higijenske ispravnosti, SZZZ, 1990., metoda P-V-31/C
Određivanje sadržaja nitrita (spektrofotometrijska metoda)	Vode za piće, Standardne metode za ispitivanje higijenske ispravnosti, SZZZ, 1990., metoda P-V-32/A
Određivanje sadržaja aluminijuma (spektrofotometrijska metoda)	Vode za piće, Standardne metode za ispitivanje higijenske ispravnosti, SZZZ, 1990., metoda P-V-1/B
Određivanje anjonskih deterdženata (spektrofotometrijska metoda)	Vode za piće, Standardne metode za ispitivanje higijenske ispravnosti, SZZZ, 1990., metoda P-V-13/B
Određivanje alkaliteta (volumetrijska metoda)	Standard Methods for the Examination Water and Wastewater, 20 th Edition, APHA, AWWA, WEF, 1998., metoda 2320
Određivanje tvrdoće (volumetrijska metoda)	Standard Methods for the Examination Water and Wastewater, 20 th Edition, APHA, AWWA, WEF, 1998., metoda 2340
Određivanje sadržaja fosfata (spektrofotometrijska metoda)	Vode za piće, Standardne metode za ispitivanje higijenske ispravnosti, SZZZ, 1990., metoda P-V-16/A
Određivanje sadržaja kalcijuma (volumetrijska metoda)	Vode za piće, Standardne metode za ispitivanje higijenske ispravnosti, SZZZ, 1990., P-V-22/A
Određivanje sadržaja amonijaka (kolorimetrijska metoda)	Vode za piće, Standardne metode za ispitivanje higijenske ispravnosti, SZZZ, 1990., P-V-2/A
ŽITO	
Ispitivanje mirisa, ukusa i boje	Pravilnik o metodama fizičkih i hemijskih analiza za kontrolu kvaliteta žita, mlinskih i pekarskih proizvoda, testenina i brzo smrznutih testa, Sl. list SFRJ br. 74/88, metoda I. 1
Određivanje čistoće zrna - nečistoće stranog porekla, - zrna drugih sorti, - požutelih zrna, - kredastih zrna, - neoljuštenih zrna, - zrna sacrenom prugom, - polomljenih zrna, - zrna oštećena insektima	Pravilnik o metodama fizičkih i hemijskih analiza za kontrolu kvaliteta žita, mlinskih i pekarskih proizvoda, testenina i brzo smrznutih testa, Sl. list SFRJ br 74/88, metoda I. 4 i I. 5
Određivanje vode (gravimetrijska metoda)	Pravilnik o metodama fizičkih i hemijskih analiza za kontrolu kvaliteta žita, mlinskih i pekarskih proizvoda, testenina i brzo smrznutih testa, Sl. list SFRJ br 74/88.metoda I. 8
MLINSKI PROIZVODI	
Ispitivanje mirisa, ukusa i boje	Pravilnik o metodama fizičkih i hemijskih analiza za kontrolu kvaliteta žita, mlinskih i pekarskih proizvoda, testenina i brzo smrznutih testa, Sl. list SFRJ br 74/88. metoda II. 1
Određivanje sadržaja azota po Kjeldhal-u (volumetrijska metoda)	JUS ISO 1871:1992 JUS ISO 937:1992
Određivanje vode (gravimetrijska metoda)	Pravilnik o metodama fizičkih i hemijskih analiza za kontrolu kvaliteta žita, mlinskih i pekarskih proizvoda, testenina i brzo smrznutih testa, Sl. list SFRJ br 74/88.metoda I. 8..
Određivanje kisjelosti (volumetrijska metoda)	Pravilnik o metodama fizičkih i hemijskih analiza za kontrolu kvaliteta žita, mlinskih i pekarskih proizvoda, testenina i brzo smrznutih testa, Sl. list SFRJ br 74/88.metoda I. 16

12 Bezbjednost hrane, veterinarska i fitosanitarna politika

Određivanje masti po Weibul Stoldt-u (gravimetrijska metoda)	Pravilnik o metodama fizičkih i hemijskih analiza za kontrolu kvaliteta žita, mlinskih i pekarskih proizvoda, testenina i brzo smrznutih testa, Sl. list SFRJ br 74/88, metoda I. 15
Određivanje pepela (gravimetrijska metoda)	Pravilnik o metodama fizičkih i hemijskih analiza za kontrolu kvaliteta žita, mlinskih i pekarskih proizvoda, testenina i brzo smrznutih testa, Sl. list SFRJ br 74/88, metoda I. 10
PEKARSKI PROIZVODI	
Ispitivanje mirisa, ukusa i boje	Pravilnik o metodama fizičkih i hemijskih analiza za kontrolu kvaliteta žita, mlinskih i pekarskih proizvoda, testenina i brzo smrznutih testa, Sl. list SFRJ br 74/88, metoda II. 1
Određivanje sadržaja azota po Kjeldhal-u (volumetrijska metoda)	JUS ISO 1871:1992 JUS ISO 937:1992
Određivanje masti po Weibul Stoldt-u (gravimetrijska metoda)	Pravilnik o metodama fizičkih i hemijskih analiza za kontrolu kvaliteta žita, mlinskih i pekarskih proizvoda, testenina i brzo smrznutih testa, Sl. list SFRJ br 74/88, metoda II. 4
Određivanje vode	Pravilnik o metodama fizičkih i hemijskih analiza za kontrolu kvaliteta žita, mlinskih i pekarskih proizvoda, testenina i brzo smrznutih testa, Sl. list SFRJ br 74/88, metoda II. 1
Određivanje stepena kisjelosti, (volumetrijska metoda)	Pravilnik o metodama fizičkih i hemijskih analiza za kontrolu kvaliteta žita, mlinskih i pekarskih proizvoda, testenina i brzo smrznutih testa, Sl. list SFRJ br 74/88, metoda II. 2
BRZO SMRZNUTA TIJESTA	
Određivanje masti po Weibul Stoldt-u (gravimetrijska metoda)	Pravilnik o metodama fizičkih i hemijskih analiza za kontrolu kvaliteta žita, mlinskih i pekarskih proizvoda, testenina i brzo smrznutih testa, Sl. list SFRJ br 74/88, metoda IV. (I.15)
Određivanje vode (gravimetrijska metoda)	Pravilnik o metodama fizičkih i hemijskih analiza za kontrolu kvaliteta žita, mlinskih i pekarskih proizvoda, testenina i brzo smrznutih testa, Sl. list SFRJ br 74/88, metoda II. 1
TJESTENINE I SRODNI PROIZVODI	
Ispitivanje mirisa, ukusa i boje	Pravilnik o metodama fizičkih i hemijskih analiza za kontrolu kvaliteta žita, mlinskih i pekarskih proizvoda, testenina i brzo smrznutih testa, Sl. list SFRJ br 74/88, metoda III.1
Određivanje vode (gravimetrijska metoda)	Pravilnik o metodama fizičkih i hemijskih analiza za kontrolu kvaliteta žita, mlinskih i pekarskih proizvoda, testenina i brzo smrznutih testa, Sl. list SFRJ br 74/88, metoda III.5
Određivanje kisjelosti (volumetrijska metoda)	Pravilnik o metodama fizičkih i hemijskih analiza za kontrolu kvaliteta žita, mlinskih i pekarskih proizvoda, testenina i brzo smrznutih testa, Sl. list SFRJ br 74/88, metoda III.6
KUHINJSKA SO I SO ZA PREHRAMBENU INDUSTRIJU	
Određivanje sadržaja jodida (volumetrijska metoda)	JUS E.Z8.002:2001
MLJEKO	
Određivanje mlječne masti po Gerberu	Pravilnik o metodama uzimanja uzoraka i metodama hemijskih i fizičkih analiza mleka i proizvoda od mleka Sl. list SFRJ br. 32/83, metoda I .3
Određivanje kisjelosti (volumetrijska metoda)	Pravilnik o metodama uzimanja uzoraka i metodama hemijskih i fizičkih analiza mleka i proizvoda od mleka Sl. list SFRJ br. 32/83, metoda I .2
Određivanje specifične težine laktodenzitometrom	Pravilnik o metodama uzimanja uzoraka i metodama hemijskih i fizičkih analiza mleka i proizvoda od mleka Sl. list SFRJ br. 32/83, metoda I .1
Određivanje suve materije (gravimetrijska metoda)	Pravilnik o metodama uzimanja uzoraka i metodama hemijskih i fizičkih analiza mleka i proizvoda od mleka Sl. list SFRJ br. 32/83., metoda I .4
PAVLAKA	
Određivanje suve materije bez masti	Pravilnik o metodama uzimanja uzoraka i metodama hemijskih i fizičkih analiza mleka i proizvoda od mleka Sl. list SFRJ br. 32/83, metoda II .4
Određivanje pH vrijednosti	Pravilnik o metodama uzimanja uzoraka i metodama hemijskih i fizičkih analiza mleka i proizvoda od mleka Sl. list SFRJ br. 32/83, metoda V. 2
MLJEKO U PRAHU	
Određivanje mlječne masti po Gerberu	Pravilnik o metodama uzimanja uzoraka i metodama hemijskih i fizičkih analiza mleka i proizvoda od mleka Sl. list SFRJ br. 32/83, metoda IV. 2
Određivanje kisjelosti (volumetrijska metoda)	Pravilnik o metodama uzimanja uzoraka i metodama hemijskih i fizičkih analiza mleka i proizvoda od mleka Sl. list SFRJ br. 32/83, metoda II .4

12 Bezbjednost hrane, veterinarska i fitosanitarna politika

Određivanje vode (gravimetrijska metoda)	Pravilnik o metodama uzimanja uzoraka i metodama hemijskih i fizičkih analiza mleka i proizvoda od mleka Sl. list SFRJ br. 32/83, metoda IV. 11
SIR	
Određivanje mlječne masti po Gerberu	Pravilnik o metodama uzimanja uzoraka i metodama hemijskih i fizičkih analiza mleka i proizvoda od mleka Sl. list SFRJ br. 32/83, metoda IV. 2
Određivanje pH vrijednosti (elektrohemijiska metoda)	Morris Kats: Methods of Air Sampling and Analysis, Second Edition, American Public Health Association, 1977.
Određivanje vode (gravimetrijska metoda)	Pravilnik o metodama uzimanja uzoraka i metodama hemijskih i fizičkih analiza mleka i proizvoda od mleka Sl. list SFRJ br. 32/83, metoda IV. 1
SLADOLED	
Određivanje mlječne masti po Gerberu	Pravilnik o metodama uzimanja uzoraka i metodama hemijskih i fizičkih analiza mleka i proizvoda od mleka Sl. list SFRJ br. 32/83, metoda V. 1
Određivanje vode (refraktometrijska metoda)	Pravilnik o metodama uzimanja uzoraka i metodama hemijskih i fizičkih analiza mleka i proizvoda od mleka Sl. list SFRJ br. 32/83, metoda III. 1
JOGURT, KISJELO MLJEKO	
Određivanje masti po Gerberu	Pravilnik o metodama uzimanja uzoraka i metodama hemijskih i fizičkih analiza mleka i proizvoda od mleka Sl. list SFRJ br. 32/83., metoda II.1
Određivanje suve materije (gravimetrijska metoda)	Pravilnik o metodama uzimanja uzoraka i metodama hemijskih i fizičkih analiza mleka i proizvoda od mleka Sl. list SFRJ br. 32/83, metoda II.3
Određivanje pH vrijednosti (elektrohemijiska metoda)	Morris Kats: Methods of Air Sampling and Analysis, Second Edition, American Public Health Association, 1977.
SUPE, SOSOVI, DODACI JELIMA	
Određivanje sadržaja azota po Kjeldhal-u (volumetrijska metoda)	JUS ISO 1871:1992
Određivanje natrijumglutaminata (volumetrijska metoda)	JUS E.Z8.018:1994
Određivanje soli po Mohr-u (volumetrijska metoda)	JUS E.Z8.012:1994
Određivanje vode (gravimetrijska metoda)	JUS E.Z8.011:1993
Određivanje masti po Weibul Stoldt-u (gravimetrijska metoda)	JUS E.Z8.015:1993
PROIZVODI OD MESA	
Određivanje sadržaja azota po Kjeldhal-u (volumetrijska metoda)	JUS ISO 937:1992 JUS ISO 1871:1992
Određivanje ukupnih fosfata (spektrofotometrijska metoda)	JUS ISO 13730:1999
Određivanje sadržaja nitrita (spektrofotometrijska metoda)	JUS ISO 2918:1999
Određivanje vode (gravimetrijska metoda)	JUS ISO 1442:1998
Određivanje hidroksiprolina (spektrofotometrijska metoda)	JUS ISO 3496: 2002
VOĆNI SOK, KONCENTRISANI VOĆNI SOK, VOĆNI NEKTAR, VOĆNI SOK U PRAHU, PROIZVODI OD VOĆA I POVRĆA	
Određivanje kisjelosti (volumetrijska metoda)	Pravilnik o metodama uzimanja uzoraka i vršenja hemijskih i fizičkih analiza radi kontrole kvaliteta proizvoda od voća i povrća Sl. list SFRJ 29/83, metoda 18
Određivanje kisjelosti (volumetrijska metoda)	JUS ISO 750: 2003
Određivanje pH vrijednosti (elektrohemijiska metoda)	Pravilnik o metodama uzimanja uzoraka i vršenja hemijskih i fizičkih analiza radi kontrole kvaliteta proizvoda od voća i povrća Sl. list SFRJ 29/83, metoda 6.
Određivanje suve materije (refraktometrijska metoda)	Pravilnik o metodama uzimanja uzoraka i vršenja hemijskih i fizičkih analiza radi kontrole kvaliteta proizvoda od voća i povrća Sl. list SFRJ 29/83, metoda 1. i metoda 2.
ZĀCINI	

12 Bezbjednost hrane, veterinarska i fitosanitarna politika

Određivanje ukupnog pepela (gravimetrijska metoda)	JUS ISO 928:2001
Određivanje sadržaja vlage (gravimetrijska metoda)	JUS ISO 939:1997
Određivanje sadržaja isparljivog ulja (gravimetrijska metoda)	JUS ISO 6571:2001
ČAJ	
Određivanje vodenog ekstrakta (gravimetrijska metoda)	JUS ISO 9768:1995
Određivanje gubitka mase na 103°C (gravimetrijska metoda)	JUS ISO 1573:1995
Određivanje ukupnog pepela (gravimetrijska metoda)	JUS ISO 1575:1995
OSVJEZAVAJUĆA PIĆA, SIRUPI	
Određivanje fosfata (spektrofotometrijska metoda)	Standard Methods for the Examination Water and Wastewater, 20 th Edition, APHA, AWWA, WPCF, 2000. Modifikovana standardna metoda
Određivanje kofeina (spektrofotometrijska metoda)	AOAC 17 th edition, 2002. 962.13 (modifikovana)
Određivanje kisjelosti (volumetijska metoda)	JUS ISO 750: 2003
Određivanje vitamina C (volumetijska metoda)	Pravilnik metodama uzimanja uzoraka i vršenja hemijskih i fizičkih analiza radi kontrole kvaliteta proizvoda od voća i povrća Sl. list SFRJ 29/83, metoda 15
Određivanje suve materije (refraktometrijska metoda)	Pravilnik o metodama uzimanja uzoraka i vršenja hemijskih i fizičkih analiza radi kontrole kvaliteta proizvoda od voća i povrća Sl. list SFRJ 29/83, metoda 1. i metoda 2.
PIVO	
Određivanje ugljendioksida (gravimetrijska metoda)	Upustvo proizvođača opreme. Mjerjenje pritiska gasa manometrom
Određivanje sadržaja alkohola (piknometrom)	JUS E.M2.050:1959
Određivanje pH vrijednosti (elektrohemijска metoda)	Morris Kats: Methods of Air Sampling and Analysis, Second Edition, American Public Health Association, 1977.
PROIZVODI OD KAFE	
Određivanje ekstrakta (gravimetrijska metoda)	AOAC metoda 973.21
Određivanje pepela (gravimetrijska metoda)	M. Mirić, J. Trajković, J. Baras, S. Šiler: Analiza životnih namirnica, TMF, 1983.
Određivanje vode (gravimetrijska metoda)	M. Mirić, J. Trajković, J. Baras, S. Šiler: Analiza životnih namirnica, TMF, 1983.
KAKAO PROIZVODI, ČOKOLADA, KREM PROIZVODI	
Određivanje laktoze po Luff Shorll -u (volumetijska metoda)	Pravilnik o metodama uzimanja uzoraka i metodama vršenja hemijskih i fizičkih analiza kakao-zrna, kakao proizvoda, proizvoda sličnih čokoladi, bombonskih proizvoda, krem proizvoda, keksa i proizvoda srodnih keksu Sl. list SFRJ br. 41/87., metoda II .13
Određivanje masti poWeibul Stoldt-u (gravimetrijska metoda)	Pravilnik o metodama uzimanja uzoraka i metodama vršenja hemijskih i fizičkih analiza kakao-zrna, kakao proizvoda, proizvoda sličnih čokoladi, bombonskih proizvoda, krem proizvoda, keksa i proizvoda srodnih keksu Sl. list SFRJ br. 41/87., metoda II .9
Određivanje pepela (gravimetrijska metoda)	Pravilnik o metodama uzimanja uzoraka i metodama vršenja hemijskih i fizičkih analiza kakao-zrna, kakao proizvoda, proizvoda sličnih čokoladi, bombonskih proizvoda, krem proizvoda, keksa i proizvoda srodnih keksu Sl. list SFRJ br. 41/87., metoda II .5
Određivanje šećera Luff Shorll –u (volumetijska metoda)	Pravilnik o metodama uzimanja uzoraka i metodama vršenja hemijskih i fizičkih analiza kakao-zrna, kakao proizvoda, proizvoda sličnih čokoladi, bombonskih proizvoda, krem proizvoda, keksa i proizvoda srodnih keksu Sl. list SFRJ br. 41/87., metoda II .13
Određivanje teobromina (spektrofotometrijska metoda)	Pravilnik o metodama uzimanja uzoraka i metodama vršenja hemijskih i fizičkih analiza kakao-zrna, kakao proizvoda, proizvoda sličnih čokoladi, bombonskih proizvoda, krem proizvoda, keksa i proizvoda srodnih keksu Sl. list SFRJ br. 41/87., metoda II .7
Određivanje vode (gravimetrijska metoda)	Pravilnik o metodama uzimanja uzoraka i metodama vršenja hemijskih i fizičkih analiza kakao-zrna, kakao proizvoda, proizvoda sličnih čokoladi, bombonskih proizvoda, krem proizvoda, keksa i proizvoda srodnih keksu Sl. list SFRJ br. 41/87., metoda II .1

12 Bezbjednost hrane, veterinarska i fitosanitarna politika

Određivanje masti poWeibul Stoldt-u (gravimetrijska metoda)	JUS E.K8. 050:1997
Određivanje sadržaja fosfata (spektrofotometrijska metoda)	JUS E K8. 049:1997
Određivanje metanola (spektrofotometrijska metoda)	Pravilnik o metodama uzimanja uzoraka i vršenja hemijskih i fizičkih analiza alkoholnih pića Sl. list SFRJ br. 70/87, metoda 5
Određivanje alkohola (piknometrom)	Pravilnik o metodama uzimanja uzoraka i vršenja hemijskih i fizičkih analiza alkoholnih pića Sl. list SFRJ br. 70/87, metoda 1
Određivanje ukupnih kiselina (volumetijska metoda)	Pravilnik o kvalitetu meda i drugih pčelinjih proizvoda i metodama za kontrolu kvaliteta meda i drugih pčelinjih proizvoda Sl. list SFRJ br. 4/85 i 7/92., metoda V. 7
Određivanje sadržaja hidroksimetil furfurola (spektrofotometrijska metoda)	Pravilnik o kvalitetu meda i drugih pčelinjih proizvoda i metodama za kontrolu kvaliteta meda i drugih pčelinjih proizvoda Sl. list SFRJ br. 4/85 i 7/92., metoda V. 9
Određivanje vode (refraktometrijska metoda)	Pravilnik o kvalitetu meda i drugih pčelinjih proizvoda i metodama za kontrolu kvaliteta meda i drugih pčelinjih proizvoda Sl. list SFRJ br. 4/85 i 7/92., metoda V. 4
PROIZVODI OD PEČURAKA	
Određivanje natrijum-hlorida (volumetijska metoda)	Pravilnik o metodama uzimanja uzoraka i vršenja hemijskih i fizičkih analiza radi kontrole kvaliteta proizvoda od voća i povrća Sl. list SFRJ 29/83, metoda 10
Određivanje pepela nerastvorljivog u hlorovodoničnoj kiselini (gravimetrijska metoda)	Pravilnik o metodama uzimanja uzoraka i vršenja hemijskih i fizičkih analiza radi kontrole kvaliteta proizvoda od voća i povrća Sl. list SFRJ 29/83, metoda 5
Određivanje ukupnih kiselina (volumetijska metoda)	Pravilnik o metodama uzimanja uzoraka i vršenja hemijskih i fizičkih analiza radi kontrole kvaliteta proizvoda od voća i povrća Sl. list SFRJ 29/83, metoda 18
Određivanje natrijum-benzoata (spektrofotometrijska metoda)	Pravilnik o metodama uzimanja uzoraka i vršenja hemijskih i fizičkih analiza radi kontrole kvaliteta proizvoda od voća i povrća Sl. list SFRJ 29/83, metoda 7
Određivanje pH vrijednosti (elektrohemijska metoda)	Pravilnik o metodama uzimanja uzoraka i vršenja hemijskih i fizičkih analiza radi kontrole kvaliteta proizvoda od voća i povrća Sl. list SFRJ 29/83, metoda 6
Određivanje suve materije (refraktometrijska metoda)	Pravilnik o metodama uzimanja uzoraka i vršenja hemijskih i fizičkih analiza radi kontrole kvaliteta proizvoda od voća i povrća Sl. list SFRJ 29/83, metoda 2
Određivanje sadržaja sumpordioksida (volumetijska metoda)	JUS EN 13196:2003
Određivanje mikotoksina (metoda tankoslojne hromatografije)	AOAC, 17 th edition, 2002.968.22, 971.22, 975.37, 978.15
POSUĐE, PRIBOR I AMBALAŽA ZA ŽIVOTNE NAMIRNICE	
Ispitivanje boje i izgleda	Pravilnik o metodi vršenja analiza i superanaliza za određivanje količine teških metala (olova, bakra, gvožđa i nikla) u životnim namirnicama – uljima, mastima i margarinu Sl. list SFRJ br. 33/84

Pored navedenih Institut radi i druge analize iz oblasti bezbjednosti hrane (aditive, mikotoksine, teške metale, pesticide...).

Specijalistička veterinarska laboratorija - SVL je Zakonom o veterinarstvu (Sl. list RCG br. 11/04, 27/07) određena da u Crnoj Gori vrši poslove laboratorijske dijagnostike bolesti životinja, laboratorijskog ispitivanja proizvoda životinjskog porijekla i laboratorijskog ispitivanja hrane za životinje. Specijalističku veterinarsku laboratoriju je osnovala Vlada Crne Gore 2004. godine kao javnu ustanovu koja obavlja poslove od javnog interesa, a rješenje o ispunjenosti uslova za rad laboratorije donijela je Veterinarska uprava Crne Gore 2005. i 2006. godine. Nadzor nad radom Laboratorije vrši Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede. Objekat SVL je izgrađen donatorskim sredstvima EU 2004. godine kroz projekat „Jačanje veterinarske i fitosanitarne službe Crne Gore“ (EAR 03MTG01/02/001, CARDS 2003) u vrijednosti oko 550.000 €. Tokom realizacije projekta „Jačanje ribarskog sektora u Srbiji i Crnoj Gori“ (CARDS 2005 FWC) izvršeno je dodatno opremanje SVL u 2007. godini, laboratorijskom opremom u vrijednosti od oko 115.000 €.

U ovom momentu, nivo opremljenosti SVL ne zadovoljava u potpunosti sve zahtjeve savremene laboratorijske dijagnostike i savremenih metoda ispitivanja hrane životinjskog porijekla i hrane za

životinje. Dodatno opremanje SVL kao i dodatna edukacija osoblja, treba da omogući unaprjeđenje procedura svih laboratorijskih ispitivanja.

SVL, kao jedina laboratorija te vrste u Crnoj Gori, uključena je redovno u programe TAIEX-a koji su namijenjeni unaprjeđenju metoda laboratorijskih ispitivanja u skladu sa propisima EU, kao i prisustvuje sastancima nacionalnih referentnih laboratorijskih ispitivanja EU za pojedine bolesti životinja.

SVL intenzivno vodi aktivnosti na akreditaciji po međunarodnom standardu ISO/IEC 17025. Aktivnosti se vode u cilju implementacije kompletne dokumentacije, procedura i postupaka, usvajanja i sprovođenja standarda kvaliteta u svim segmentima rada SVL, uz nabavku potrebne dodatne laboratorijske opreme i stalne edukacije laboratorijskog osoblja, kao i učešća u međulaboratorijskim uporednim ispitivanjima. Završetak tih aktivnosti i akreditacija SVL kod Nacionalnog tijela – Akreditacionog tijela Crne Gore (ATCG) očekuje se tokom 2010. godine.

Projekat IPA 2008: „Razvoj službi bezbjednosti hrane u Crnoj Gori“ koji će početi krajem 2009. godine, obezbijediće dodatnu edukaciju osoblja SVL na polju savremenih metoda laboratorijskih ispitivanja hrane.

Tokom 2010. godine SVL planira da nastavi dalje razvijanje novouvedenih molekularnih tehnika dijagnostike bolesti životinja. Napori će biti prvenstveno usmjereni na dodatnoj obuci u pogledu razvijanja i daljeg unaprjeđivanja Real-Time PCR tehnike u dijagnostici aviarne influence (ptičjeg gripa), ali i klasične kuge svinja, Newcasle bolesti i drugih. U tom smislu, SVL će u periodu 2009. – 2011. godine aktivno participirati u regionalnom projektu Međunarodne agencije za nuklearnu energiju sa sjedištem u Beču, Austrija (IAEA) – RER 5015 „Supporting Early Warning and Surveillance of Avian Influenza Infection in Wild and Domestic Birds and Assessing Genetic Markers for Bird Resistance“, kao predstavnik Crne Gore zajedno sa još 12 zemalja Istočne Evrope.

Takođe, SVL će tokom perioda 2009 - 2013. godine biti uključena u realizaciju MIDAS projekta Svjetske banke, u okviru kojeg je planirano dodatno opremanje SVL za potrebe osavremenjivanja metoda mikrobioloških ispitivanja i uvođenja ispitivanja na TSE u vrijednosti od 210.000 €.

Mikrobiološka ispitivanja hrane i hrane za životinje – Specijalistička veterinarska laboratorija - SVL

VRSTA ISPITIVANJA	METOD
Određivanje broja mikroorganizama u 1 gr ili 1 ml	Pravilnik o metodama vršenja mikrobioloških analiza i superanaliza životnih namirnica (Sl. list SFRJ br. 25/80)
Određivanje broja kvasaca i pljesni	Pravilnik o metodama vršenja mikrobioloških analiza i superanaliza životnih namirnica (Sl. list SFRJ br. 25/80)
Određivanje broja lipolitičkih mikroorganizama u hrani	Pravilnik o metodama vršenja mikrobioloških analiza i superanaliza životnih namirnica (Sl. list SFRJ br. 25/80)
Izolacija i identifikacija Salmonela	Pravilnik o metodama vršenja mikrobioloških analiza i superanaliza životnih namirnica (Sl. list SFRJ br. 25/80)
Izolacija i identifikacija Koagulaza pozitivnih Stafilocoka	Pravilnik o metodama vršenja mikrobioloških analiza i superanaliza životnih namirnica (Sl. list SFRJ br. 25/80)
Izolacija i identifikacija Sulfito-redukujućih klostridija	Pravilnik o metodama vršenja mikrobioloških analiza i superanaliza životnih namirnica (Sl. list SFRJ br. 25/80)
Izolacija i identifikacija Proteus vrsta	Pravilnik o metodama vršenja mikrobioloških analiza i superanaliza životnih namirnica (Sl. list SFRJ br. 25/80)
Izolacija i identifikacija E.coli	Pravilnik metodama vršenja mikrobioloških analiza i superanaliza životnih namirnica (Sl. list SFRJ br. 25/80)
Izolacija i identifikacija Listeria monocytogenes	ISO 11290-1 :1996 Microbiology of food and animal feeding stuffs – Horizontal method for the detection and enumeration of Listeria monocytogenes – Part 1: Detection method ISO 11290-2 :1998 Microbiology of food and animal feeding stuffs – Horizontal method for the detection and enumeration of Listeria monocytogenes – Part 2: Enumeration method
Određivanje ukupnog broja saprofitskih mikroorganizama u hrani za životinje	Pravilnik o metodama uzorkovanja, fizičko-hemijskih ispitivanja i mikrobioloških ispitivanja stočne hrane (Sl. list SFRJ br. 15/87)
Određivanje ukupnog broja gljivica i pljesni u hrani za životinje	Pravilnik o metodama uzorkovanja, fizičko-hemijskih ispitivanja i mikrobioloških ispitivanja stočne hrane (Sl. list SFRJ br. 15/87)
Izolacija i identifikacija Salmonella u hrani za životinje	Pravilnik o metodama uzorkovanja, fizičko-hemijskih ispitivanja i mikrobioloških ispitivanja stočne hrane (Sl. list SFRJ br. 15/87)
Izolacija i identifikacija Sulfidoredukujućih klostridija u hrani	Pravilnik o metodama uzorkovanja, fizičko-hemijskih ispitivanja i

12 Bezbjednost hrane, veterinarska i fitosanitarna politika

za životinje	mikrobioloških ispitivanja stočne hrane (Sl. list SFRJ br. 15/87)
--------------	---

Dijagnostička ispitivanja bolesti životinja – Specijalistička veterinarska laboratorija - SVL

VRSTA ISPITIVANJA	METOD
Bjesnilo	Direktna imunofluorescencija
Bruceloza	Rose Bengal (RB- test) iELISA cELISA
Enzootska leukoza goveda	iELISA
IBR / IPV	iELISA
Q-groznica	iELISA Test Indirektne imunofluorescencije (IFA-test)
Bovina virusna dijareja (BVD)	iELISA
Paratuberkuloza	iELISA
Neospora caninum	iELISA
Plavi jezik	cELISA
Slinavka i šap	iELISA
Klasična kuga svinja	Direktna imunofluorescencija iELISA AgELISA
Aujeszky bolest svinja	iELISA
PRRS	iELISA
Mikoplazmoza (Mycoplasma hyopneumoniae)	iELISA
Influenca svinja (H1N1)	iELISA
Arteritis i encefalitis koza	cELISA
Infektivni bronhitis živine	iELISA
Infektivni burzitis (Gumboro bolest)	iELISA
Atipična kuga živine (Newcastle bolest)	iELISA
Infekcija sa Mycoplasmae gallinarum/synoviae	iELISA
Avijarna influenca	iELISA Real-Time PCR
Listeria (monocitogenes)	Izolacija na hranljivim podlogama i identifikacija
Staphylococcus spp.	Izolacija na hranljivim podlogama i identifikacija
Streptococcus spp.	Izolacija na hranljivim podlogama i identifikacija
Corynebacterium spp.	Izolacija na hranljivim podlogama i identifikacija
E.coli	Izolacija na hranljivim podlogama i identifikacija
Erysipelotrix rhusiopathiae	Izolacija na hranljivim podlogama i identifikacija
Bacillus anthracis	Izolacija na hranljivim podlogama i identifikacija Askoli precipitacija
Campylobacter spp.	Izolacija na hranljivim podlogama i identifikacija
Clostridium perfrigens	Izolacija na hranljivim podlogama
Šuštavac (Gas-Gangrene Clostridia) C.chaovei	Izolacija na hranljivim podlogama
Salmonella spp.	Izolacija na hranljivim podlogama
Yersinia enterocolitica	Izolacija na hranljivim podlogama
Actinobacillus pleuropneumoniae	Izolacija na hranljivim podlogama
Haemophilus spp.	Izolacija na hranljivim podlogama
Pasteurella spp.	Izolacija na hranljivim podlogama
Tuberkuloza	Izolacija na hranljivim podlogama i identifikacija
Antimicrobial susceptibility test	Disk difuzioni metod
Trihineloza	Metod vještačke digestije
Leishmaniosis pasa	Test indirektne imunofluorescencije (IFA-test)
Američka kuga pčelinjeg legla	Mikroskopsko ispitivanje
Nozemoza	Mikroskopsko ispitivanje

Centar za ekotoksikološka ispitivanja Crne Gore - CETI je osnovan Odlukom Vlade Republike Crne Gore od 1996. godine kao javna ustanova za vršenje poslova od javnog interesa. Centar je ovlašćena institucija za kontrolu kvaliteta i bezbjednosti hrane i predmeta opšte upotrebe od 1998. godine, za kontrolu poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda u spoljnotrgovinskom prometu od 1999. godine, kao i za ispitivanje fizičko-hemjskih osobina pesticida. Nadzor nad radom Centra vrši Ministarstvo nadležno za poslove zaštite životne sredine.

Do kraja 2009. godine Centar planira realizaciju proširenje obima akreditacije sa standardnim EU priznatim metodama u oblasti ispitivanja dioksina u uzorcima iz životne sredine u skladu sa projektom IAEA br. MNE8002 - "Upgrading a Persistent Organic Pollutant Laboratory towards Accreditation for Environmental Monitoring". Osim studijskih posjeta i školovanja u ovoj oblasti u NRL u Mariboru, Slovenija, IAEA je donirala Centru GCMSMS za realizaciju ovih aktivnosti.

Projekat IAEA br. MNE2007002 - "Upgrading Capabilities to Establish Effective Monitoring Systems for Residues in Food and Air Quality" podrazumijeva proširenje postojećeg obima akreditacije sa standardnim EU priznatim metodama određivanja veterinarskih lijekova u namirnicama animalnog porijekla. Ovim projektom, osim važnog školovanja koje će se odvijati kroz obavljanje staža u NRL u zemlji EU, planirana je donacija u opremi i to LCMSMS-a kao jednog od najvažnijih instrumenata za postizanje odgovarajućih limita detekcije za pojedine komponente.

CETI posjeduje: ISO 9001:2000 – Serifikovan od strane TUV SUD Management Service GmbH, zatim uveden standard JUS ISO/IEC 17025 - Akreditovan od strane JUAT-a (Akreditacionog tijela bivše Državne zajednice Srbije i Crne Gore) br. 01-107 u 2005. godini, kao i MEST ISO/IEC 17025:2006 – Akreditovan od strane Akreditacionog tijela Crne Gore (ATCG) u 2008. godini (br. Li 08.03).

U skladu sa potrebama Crne Gore za pojedinim oblastima ispitivanja formiran je i obim akreditacije CETI, tako da su do sada akreditovane određene metode iz sljedećih oblasti ispitivanja:

- fizicko-hemijska ispitivanja: vode za piće i leda, namirnica animalnog porijekla, voda i otpadnih voda, vazduha, zemlje, sedimenata i mulja;
- ispitivanje radioaktivnosti u uzorcima: voda, vazduha, zemljišta, hrane, građevinskog materijala;
- ispitivanje nivoa spoljašnjeg zračenja;
- ispitivanje izvora jonizujućeg zračenja;
- akustičko ispitivanje buke;
- uzorkovanje: površinskih voda i vode za pice, tečnosti i zapaljivih tečnosti, zemlje, sedimenata i mulja.

Fizičko-hemijska ispitivanja hrane i hrane za životinje - CETI

VRSTA ISPITIVANJA	METOD
Ispitivanje kvalitet mesa i mesnih proizvoda: - voda - mast - pepeo - so - pH - nitriti - nitrati - fosfati	ISO 1442, 1997 ISO 1444, 1997 ISO 936, 1998 ISO1841-1, 1998 ISO11289, 1997 ISO 2918, 1999 ISO 3091, 1998 ISO 13730, 1996
Ispitivanje kvaliteta mlijeka i mliječnih proizvoda	Pravilnik o metodama uzimanja uzoraka i metodama hemijskih i fizičkih analiza mleka i proizvoda od mleka (Sl. list SFRJ br. 32/83)
Metode za ispitivanje kvaliteta jaja i proizvoda od jaja	Pravilnik o metodama ispitivanja kvaliteta jaja i proizvoda od jaja (Sl. list SFRJ br. 72/87)
Metode za ispitivanje kvaliteta meda i drugih pčelinjih proizvoda	Pravilnik o kvalitetu meda i drugih pčelinjih proizvoda i metodama za kontrolu kvaliteta meda i drugih pčelinjih proizvoda, (Sl. list SFRJ, br. 04/85) i Pravilnik o izmenama i dopunama pravilnika o kvalitetu meda i drugih pčelinjih proizvoda i metodama za kontrolu kvaliteta meda i drugih pčelinjih proizvoda (Sl. list SFRJ br. 7/92)
Metode za ispitivanje kvaliteta stočne hrane	Pravilnik o metodama uzimanja uzoraka i metodama fizičkih, hemijskih i mikrobioloških analiza stočne hrane (Sl. list SFRJ br. 15/87)
Metoda za određivanje masti u ribi i ribljim proizvodima	AOAC Method 948.15, 948.16
Metoda za određivanje pepela u ribi i ribljim proizvodima	AOAC Method 938.08
Metoda za određivanje soli u ribi i ribljim proizvodima	AOAC Method 937.09
Metoda za određivanje ukupne suve materije u ribi i ribljim proizvodima	AOAC Method 952.08
Metoda za određivanje ukupnog azota u ribi i ribljim	Handbook for Kjeldahl digestion-a recent review of the classical method

12 Bezbjednost hrane, veterinarska i fitosanitarna politika

proizvodima	with improvements, Developed by Tecator, 2 nd edition, May 2006.
AAS/FL metoda za određivanje sadržaja metala u namircama animalnog porijekla i stočnoj hrani (Pb, Cd, Cu, Zn, Fe, Cr, Ni, Mn, Co, Na, K)	AOAC method 972.23 i 973.34
AAS/HVG metoda za određivanje sadržaja arsena u namircama animalnog porijekla i stočnoj hrani	AOAC method 986.15
AAS/Hg-analyser metoda za određivanje sadržaja žive u namircama animalnog porijekla i stočnoj hrani	AMA.114 – Determination of mercury in animal tissue, Leco corporation, Form. No. 203-821-114
GC-ECD metod za određivanje organohlornih pesticida u mesu i mesnim proizvodima, mlijeku i mliječnim proizvodima, jajima	AOAC Method 970.52
GC-ECD metod za određivanje organofosfornih pesticida u mesu i mesnim proizvodima, mlijeku i mliječnim proizvodima, jajima	AOAC Method 970.52
GC-ECD metod za određivanje polihlorovanih bifenila u mesu i mesnim proizvodima, mlijeku i mliječnim proizvodima	AOAC Method 970.52
LCMS metod za određivanje Malahitno zelenog i Leukomalahit zelenog u ribi	Quantitative and Confirmatory Analyses of Malachite Green and Leucomalachite Green Residues in Fish and Shrimp, No. 4363, Food and Drug Administration, Animal Drugs Research Center, Denver, Wendy C.Andersen, Sherri B.Turnipseed and Jose E. Roybal (with modifications)
LCMS metod za određivanje drugih farmakološko aktivnih supstanci u urinu	Quantitative, Highly Sensitive Liquid Chromatography-Tandem Mass Spectrometry method for detection of synthetic corticosteroids, Robert L.Taylor, Stefan K.Grebe and Ravinder J.Singh (with modifications)
LCMS metod za određivanje nesteroidnih antiinflamatorni lijekova u bubregu	Confirmation of Phenylbutayone in bovine kidney, Unated States Department of Agriculture, Food Safety and Inspection Service, Office of Public Health Science (with modifications)
LCMS metod za određivanje karbamata u medu	Assessment of Pesticide rezidue in honey samples from Portugal and Spain, Cristina Blasco, Monica Fernandez, Angelina Pena, Celeste Lino, Irene Silveira, Guillermina Font and Yolanda Pico (with modifications)
LCMS metod za određivanje beta laktama u mlijeku	PREVALENCE OF MOLECULES OF β -LACTAM ANTIBIOTICS IN BOVINE MILK IN LOMBARDIA AND EMILIA ROMAGNA (ITALY), Ghidini S., Zanardi E., Varisco G., Chizzolini R., Ann. Fac. Medic. Vet. di Parma (Vol. XXII, 2002) - pag. 245 - pag. 252 (with modifications)
LCMS metod za određivanje beta laktama u tkivu	Screening and Confirmation of β -Lactam Antibiotics by HPLC-MS/MS, CLG-BLAC.02 United States Department of Agriculture Food Safety and Inspection Service, Office of Public Health Science (with modifications)
LC/MS metoda za odredjivanje stilbena u urinu	Analysis of anabolic steroids ib bovine urine by GC-MS,National Institute for Public health and the Environment,SOP-ARO/479, Netherlands (with modifications)
LC/MS metoda za odredjivanje stilbena u medu	Simultaneous Determination of Residual Veterinary Drugs in Bovine, Porcine, and Chicken Muscle using Liquid Chromatography Coupled with Electrospray Ionization Tandem Mass Spectrometry, Ryoji Yamada, Masaki Kozono, Takashi Ohmori, Fumiki Marimatsu, Masahiko Kitayama, Biosci. Biotechnol. Biochem. 70(1), 54-65, 2006 (with modifications)
LC/MS metoda za odredjivanje tireostatika u tkivu	CLG-TST 2.00:Confirmation of Thireostats by HPLC/MS/MS, United States Department of Agriculture, Food Safety and Inspection Service, Office of Public Health Science (with modifications)
LC/MS metoda za odredjivanje tireostatika u urinu	Determination of Thyreostats in thyroid and Urine Using High-performance Liquid Chromatography-Atmospheric Pressure Chemical Ionisation Mass Spectrometry, W.John Blanchflower, Peter J.Hughes, Andrew Cannavan, Maurice A.McCoy and D.Glenn Kennedy, Analyst, September 1997, Vol.122(967-972) (with modifications)
LC/MS metoda za odredjivanje zeranola u tkivu i urinu	Determination of resorcyclic acid lactones in biological samples by GC-MS. Discrimination between illegal use and contamination with fusarium toxins, M.H.Bloklund, S.S. Sterk, R.W.Stephany, F.M.Launay, D.G.Kennedy and L.A.vanGinkel, Analytical and Bioanalytical Chemistry, 10.1007/s00216-005-0274-4 (with modifications)
LC/MS metoda za odredjivanje beta agonisti u urinu i jetri	Gas Chromatography-Mass Spectrometric Confirmatory Method for the determination of clenbuterol residues in animal urine and liver semples, Tomasz Sniegocki, Jan Zmudzki, Andrzej Posyniak and Stanislaw Semeniuk, Bull.Vet.Inst.Pulawy 47,139-144,2003 (with modifications)
LC/MS metoda za odredjivanje hloramfenikola u mesu	Confirmation of chloramphenicol residue in crab by electrospray LC/MS, Allen Pfenning, Sherri Turnipseed, Jose Roybal,Mark Madson, Rebecca Lee, Joseph Storey, Food and Drug Administration, LIB 4294 (with modifications)
LC/MS metoda za odredjivanje hloramfenikola u mlijeku	Validation of the gas chromatography-mass spectrometry method for the determination of chloramphenicol residues in milk, Tomasz Sniegocki, Jan Zmudzki and Andrzej Posyniak, Bull.Vet.Inst.Pulawy 50,353-357,2006 (with modifications)
LC/MS metoda za odredjivanje hloramfenikola u medu	A confirmatory method for the determination of chloramphenicol, thiampenicol and florfenicol in honey, Peter Hancock,Waters Corporation (with modifications)
LC/MS metoda za odredjivanje nitroimidazola u mesu	Confirmation of Nitroimidazols by ESI-LC/MS/MS, CLG-NIMZ 2.00, Food Safety and Inspection Service, Office of Public Health (with modifications)

12 Bezbjednost hrane, veterinarska i fitosanitarna politika

LC/MS metoda za određivanje nitroimidazola u mlijeku	Determination of nitroimidazoles and their metabolites in milk using GC/MS-NCI, S. Constantinou, P. Kanari, C. Papachrysostomou, M. Hadjigeorgiou (with modifications)
LC/MS metoda za određivanje nitroimidazola u jajima	Determination of Dimetridazole in Poultry Tissues and Eggs Using Liquid Chromatography-Thermospray Mass Spectrometry, Andrew Cannavan and D.Glenn Kennedy, Analyst, September 1997, Vol.122 (963-966) (with modifications)
LC/MS metoda za određivanje metabolite nitrofurana u rakovima i skoljkama	Detection of nitrofuran Metabolites in Shrimp,U.S.Food and Drug Administration (with modifications)
LC/MS metoda za određivanje metabolite nitrofurana u medu	LC/MS/MS determination of nitrofuran metabolites residues in honey, Kevin M.Jenkins, Michael S.Young,Waters Corporation (with modifications)
LC/MS metoda za određivanje metabolita nitrofurana u mlijeku	Determination of Nitrofuran metabolites in milk powder by High Performance Liquid Chromatography-Tandem Mass Spectrometry, <u>Tao Peng</u> (Tao Peng); <u>Chu Xiaogang</u> (Xiao-Gang Chu); <u>Yang Qiang</u> (Qiang Yang); <u>Li Gang</u> (Gang Li); <u>Li Jianzhong</u> (Jian-Zhong Li); <u>Li Chongjiu</u> (Chong - Jiu Li), Analytical Chemistry, 33 vol 8(2005/08),p.1073-1076 (with modifications)
HPLC Metoda za određivanje aflatoksina M ₁ u mlijeku i siru	AOAC Official Metod 980.21- Aflatoxin M ₁ in Milk and Cheese
HPLC Metoda za određivanje aflatoksina B1 i M ₁ u mesu	AOAC Official Metod 982.24- Aflatoxin B1and M ₁ in liver
HPLC Metoda za određivanje hinolona u mesu	Metod for the Determination of Fluoroquinolones in Meat acc.35 and 64-Application- Macherey-Nagel, No 304060 (with modifications)
HPLC Metoda za određivanje hinolona u mlijeku i jajima	(Validation of a multi-quinolone, multi-matrix, multi-species method for determination of quinolone residues by hplc with fluorescence detection) poster i 27 Euroresidues V, Noodwijkherout, The Netherlands, May 10-12.2004 E.Verdon, P.Couedor, P.Sanders, AFSSA-LERMVD, French Agency for Food Safety (with modifications)
HPLC Metoda za određivanje sedativa u mesu i urinu	Analytical procedure for the determination of chlorpromazine in muscle tissue and urine of food-producing animals-N.Kozuh Erzen (with modifications)
HPLC Metoda za određivanje sulfonamida u mlijeku	Solid Phase Extraction by Matrix Solid Phase Dispersion (MSPD) and HPLC Determination of 6 Sulfonamides in Milk-MERCK Application
HPLC Metoda za određivanje tetraciklina u mesu i jajima	-JTBAKER APPLICATION NOTE-FF-505-Extraction of Tetracyclines from Animal Tissue and Eggs
HPLC Metoda za određivanje antihelmitika u mesu	Validation and robustness testing of a HPLC method for the determination of avermectins and moxidectin in animal liver samples using an alumina column clean-up-The Analyst-full paper Martin Danaher, Michael O'Keeffe and Jeremy D.Glennon (with modifications)
HPLC Metoda za određivanje steroida u urinu	Merck Application 956 Solid Phase Extraction from Bovine Urine
HPLC Metoda za određivanje histamina	AOAC Official Metod 977.13 Histamine in Seafood
GC-ECD metod za određivanje organohlornih pesticida u stočnoj hrani	AOAC Method 970.52
GC-ECD metod za određivanje organofosfornih pesticida u stočnoj hrani	AOAC Method 970.52
GC-ECD metod za određivanje polihlorovanih bifenila u stočnoj hrani	AOAC Method 970.52
GCMS metod za određivanje trihatecena u žitaricama za stočnu ishranu	17 Mycotoxin Screen by GCMS, North Dakota State Univrsity, Department of Veterinary&Microbiological Sciences, Howard H.Casper
LCMS metod za određivanje zearalenona u žitaricama za stočnu ishranu	17 Mycotoxin Screen by GCMS, North Dakota State Univrsity, Department of Veterinary&Microbiological Sciences, Howard H.Casper (with modifications)
HPLC Metoda za odredjivanje aflatokksina u kukuruzu za stočnu ishranu	AOAC Official Method 990.33 – Aflatoxins in Corn and Peanut Butter
HPLC Metoda za odredjivanje ohratokksina u kukuruzu za stočnu ishranu	AOACOfficial Method991.44-Ochratoxin A in Corn and Barley
AAS/FL metoda za određivanje sadržaja metala u namirnicama biljnog porijekla (Pb, Cd, Cu, Zn, Fe, Cr, Ni, Mn, Co, Na, K)	AOAC method 972.23, 973.34 i 985.01
AAS/HVG metoda za određivanje sadržaja arsena u namirnicama biljnog porijekla	AOAC method 986.15
AAS/Hg-analysyer metoda za određivanje sadržaja žive u namirnicama biljnog porijekla	AMA.113 – Determination of mercury in plant tissue (vegetable food), Leco corporation, Form. No. 203-821-113
GC-MS metod za određivanje organofosfornih pesticida u voću i povrću	Foods of plant origin-Determinations of pesticides residues using GCMS following acetonitrile extraction/partitioning and cleanup by dispersive SPE-QuEChERS metod, prEN 15662:2007
GC-MS metod za određivanje organohlornih pesticida u voću i povrću	Foods of plant origin-Determinations of pesticides residues using GCMS following acetonitrile extraction/partitioning and cleanup by dispersive SPE-QuEChERS metod, prEN 15662:2007
GC-MS metod za određivanje piretroida u voću i povrću	Foods of plant origin-Determinations of pesticides residues using GCMS following acetonitrile extraction/partitioning and cleanup by dispersive SPE-

	QuEChERS metod, prEN 15662:2007
Metode ispitivanja kvaliteta proizvoda od voća i povrća	Pravilnik o metodama uzimanja uzoraka i vršenja hemijskih i fizičkih analiza radi kontrole kvaliteta proizvoda od voća i povrća (Sl. list SFRJ br. 29/83)
Metode ispitivanja kvaliteta kakaoa i kakao proizvoda	Pravilnik o metodama uzimanja uzoraka i metodama vršenja hemijskih i fizičkih analiza kakao-zrna, kakao-proizvoda, proizvoda sličnih čokoladi, bombonskih proizvoda, krem-proizvoda, keksa i proizvoda srodnih keksu (Sl. list SFRJ br. 41/87)
Metode ispitivanja bjenačevinastih proizvoda	Pravilnik o metodama uzimanja uzoraka i vršenja hemijskih i fizičkih analiza belančevinastih proizvoda (Sl. list SFRJ br. 41/85)
Metode ispitivanja kvaliteta žita, mlinskih i pekarskih proizvoda, tjestenina i brzo smrznutog tijesta	Pravilnik o metodama fizičkih i hemijskih analiza za kontrolu kvaliteta žita, mlinskih i pekarskih proizvoda, testenina i brzo smrznutog testa (Sl. list SFRJ br. 74/88)
Metode ispitivanja kvaliteta alkoholnih pića	Pravilnik o metodama uzimanja uzoraka i vršenja hemijskih i fizičkih analiza alkoholnih pića (Sl. list SFRJ br. 70/87)
Metode ispitivanja kvaliteta sirćeta	Pravilnik o metodama uzimanja uzoraka i metodama hemijskih i fizičkih analiza radi kontrole kvaliteta sirćeta i razblažene sirćetne kiseline (Sl. list SFRJ br. 26/89)

Fitosanitarna laboratorija (Biotehnički fakultet - Centar za zaštitu bilja) je ovlašćena od strane Fitosanitarne uprave u skladu sa Zakonom o zdravstvenoj zaštiti bilja (Sl. list RCG br.28/06) je za obavljanje djelatnosti zdravstvene zaštite bilja: laboratorijska ispitivanja štetnih organizama, stručni i tehnički poslovi i drugi poslovi od javnog interesa u zdravstvenoj zaštiti bilja. Ovlašćenjem su definisani poslovi od javnog interesa i uslovi za ustupanje izvršavanja javnih poslova Fitosanitarnoj laboratoriji. Centar za zaštitu bilja ovlašćen je i za ispitivanje biološke efikasnosti pesticida. Fitosanitarna laboratorija je sastavni dio Biotehničkog fakulteta u Podgorici – Centar za zaštitu bilja (Univerzitet Crne Gore). Fitosanitarna laboratorija je dodatno opremljena donatorskim sredstvima EU 2004. godine kroz projekat „Jačanje veterinarske i fitosanitarne službe Crne Gore“ (EAR 03MTG01/02/001, CARDS 2003) laboratorijskom opremom.

U ovom momentu, nivo opremljenosti Fitosanitarne laboratorije zadovoljava zahtjeve savremene laboratorijske dijagnostike i savremenih metoda ispitivanja štetnih organizama, bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom. Dodatno opremanje kao i dodatna edukacija osoblja, treba da omogući unaprjeđenje procedura svih laboratorijskih ispitivanja.

Fitosanitarna laboratorija kao jedina laboratorija te vrste u Crnoj Gori, uključena je redovno u programe TAIEX-a koji su namijenjeni unaprjeđenju metoda laboratorijskih ispitivanja u skladu sa propisima EU. Fitosanitarna laboratorija vodi aktivnosti na akreditaciji po međunarodnom standardu ISO 9001. Aktivnosti se vode u cilju implementacije procedura i postupaka, usvajanja i sprovođenja standarda kvaliteta u svim segmentima rada, uz nabavku potrebne dodatne laboratorijske opreme i stalne edukacije osoblja.

Projekat IPA 2008: „Razvoj službi bezbjednosti hrane u Crnoj Gori“ koji počinje krajem 2009.godine, obezbijediće dodatnu edukaciju osoblja Fitosanitarne laboratorije na polju metoda laboratorijskih ispitivanja.

Fitosanitarnu laboratoriju čine:

- Laboratorija za fitopatologiju:
 - a) Laboratorija za mikologiju i bakteriologiju - zaposlena 2 doktora nauka fitopatologa – mikologa;
 - b) Laboratorija za virusologiju - zaposlen 1 magistar fitopatolog virusolog;
- Laboratorija za entomologiju - zaposlena 2 doktora nauka entomologa;
- Laboratorija za nematode - zaposlen 1 magistar.

Osim gore navedenog stručnog osoblja, u Fitosanitarnoj laboratoriji zaposleni su i 1 dipl. ing poljoprivrede i 2 tehničara.

Metode koje se koriste za dijagnostička ispitivanja štetnih organizama bilja i biljnih proizvoda su: metode propisane EU propisima za pojedine štetne organizme, EPPO metode ili sopstvene metode laboratorije.

Metode za ispitivanja štetnih organizama bilja i biljnih proizvoda

VRSTA ISPITIVANJA	METOD
Mikolološka ispitivanja	EPPO metode Vizuelni pregled Klasična metoda na filter papiru Metoda izolacije na hranljivim podlogama Metoda mikroskopiranja
Bakteriološka ispitivanja	EPPO metode Vizuelni pregled Izolacija na hranljivim i selektivnim podlogama
Virusološka ispitivanja	EPPO metode Biološke metode (biotest, indikator biljke) Serološke metode Lateral-flow test (DAS-ELISA test); Molekularne metode (Polymerase chain reaction - PCR)
Entomološke i akarološka ispitivanja	EPPO metode Vizuelni pregled Determinacija insekata i grinja prema ključevima za determinaciju uz korištenje stereomikroskopa i mikroskopa
Nematološka ispitivanja	EPPO metode izdvajanje aktivnih nematoda iz biljnog materijala - postupak korišćenja miksera, centrifuge i Baermanovih lijevaka, funnel-spray; ekstrakcija slobodnoživećih nematoda iz zemljišta - Oostenbrinkov elutrijator; ekstrakciju cisti iz vlažnog zemljišta- Kortov elutrijator pregled ekstrahovanog materijala pod stereomikroskopom i mikroskopom i determinacija vrsta prema ključevima za determinaciju

Mjere koje je potrebno sprovesti u cilju unapređenja stanja:

- Fitosanitarna laboratorijska kroz unutrašnju organizaciju Biotehničkog fakulteta mora biti jasno prepoznata, sa uspostavljenom hijerarhijom i nivoima odgovornosti;
- uspostaviti akreditaciju u skladu sa standardom ISO 9001;
- dodatno zapošljavanje stručnog i tehničkog osoblja;
- formirati laboratoriju za herbologiju;
- uvesti protokole za metode ispitivanja;
- uvesti Dobru laboratorijsku praksu.

Laboratorijska jedinica (Bitehnički fakultet - Centar za ratarstvo, povtarstvo i krmno bilje) je ovlašćena od strane Fitosanitarne uprave u skladu sa Zakonom o sjemenskom materijalu poljoprivrednog bilja (Sl. list RCG br. 28/06) za obavljanje djelatnosti u oblasti sjemenskog materijala: laboratorijska ispitivanja i utvrđivanja kvaliteta sjemenskog materijala, stručni i tehnički poslovi (sertifikacija) i drugi poslovi od javnog interesa u ovoj oblasti. Ovlašćenjem su definisani poslovi od javnog interesa i uslovi za ustupanje izvršavanja javnih poslova Laboratorijske jedinice. Centar za ratarstvo, povtarstvo i krmno bilje vrši sertifikaciju sjemenskog materijala poljoprivrednog bilja, ovlašćen od strane Fitosanitarne uprave.

Laboratorijska jedinica je sastavni dio Biotehničkog fakulteta u Podgorici – Centar za ratarstvo, povtarstvo i krmno bilje (Univerzitet Crne Gore). Laboratorijska jedinica je dodatno opremljena donatorskim sredstvima kroz projekat „SEEDNET“ laboratorijskom opremom.

U ovom momentu, nivo opremljenosti Laboratorijske jedinice ne zadovoljava u potpunosti zahtjeve savremenih metoda ispitivanja kvaliteta sjemenskog materijala poljoprivrednog bilja. Dodatno opremanje kao i dodatna edukacija osoblja, treba da omogući unaprjeđenje procedura.

Laboratorijska jedinica kao jedina laboratorijska te vrste u Crnoj Gori, uključena je u edukaciju kroz projekat „SEEDNET“ i u programe TAIEX-a iz ove oblasti. Laboratorijska jedinica vodi aktivnosti na akreditaciji po međunarodnom standardu ISO 9001 i ISTA.

U Laboratorijskoj jedinici su zaposlena 4 doktora nauka (za ratarstvo, povtarstvo, krmno bilje i mehanizaciju) i jedan tehničar sa završenom srednjom poljoprivrednom školom, planira se zapošljavanje tehničkog osoblja.

Evidentna je potreba za nadogradnjom postojeće opreme kako bi laboratorijska jedinica na efikasan način obavila provjeru kvaliteta sjemena.

Za ispitivanje kvaliteta sjemenskog materijala poljoprivrednog bilja koriste se metode propisane nacionalnim zakonadavstvom ili sopstvene metode laboratorije.

Metode za ispitivanja kvaliteta sjemenskog materijala poljoprivrednog bilja

VRSTA ISPITIVANJA	METOD
Kvalitet sjemena	ISTA metode Pravilnik o kvalitetu sjemenskog materijala poljoprivrednog bilja (Sl. list SFRJ br. 47/87, 60/87, 55/88, 81/89, 16/92, 8/93, 21/93, 30/94, 43/96, 10/98, 15/01 i 58/02) Pravilnik o normama kvaliteta, pakovanju, plombiranju i deklarisanju sjemenskog materijala poljoprivrednog bilja (Sl. list SFRJ br. 55/75)

Mjere koje je potrebno sprovesti u cilju unapređenja stanja:

- Laboratorija za sjeme kroz unutrašnju organizaciju Biotehničkog fakulteta mora biti jasno prepoznata, sa uspostavljenom hijerarhijom i nivoima odgovornosti;
- uspostaviti akreditaciju u skladu sa standardom ISO 9001 i ISTA;
- dodatno zapošljavanje stručnog i tehničkog osoblja;
- uvesti protokole za metode ispitivanja;
- uvesti Dobru laboratorijsku praksu.

Laboratorija za sadni materijal (Bitehnički fakultet - Centar za voćarstvo i vinogradarstvo, Podgorica i Centar za sputropske kulture, Bar) je ovlašćena od strane Fitosanitarne uprave u skladu sa Zakonom o sadnom materijalu (Sl. list RCG br. 28/06) je za obavljanje djelatnosti u oblasti sadnog materijala: laboratorijska ispitivanja i utvrđivanja kvaliteta sadnog materijala, stručni i tehnički poslovi (sertifikacija) i drugi poslovi od javnog interesa u ovoj oblasti. Ovlašćenjem su definisani poslovi od javnog interesa i uslovi za ustupanje izvršavanja javnih poslova Laboratorija za sadni materijal Centar za voćarstvo i vinogradarstvo vrši sertifikaciju sadnog materijala poljoprivrednog bilja, ovlašćen od strane Fitosanitarne uprave.

U ovom momentu, nivo opremljenosti Laboratorije za sadni material ne zadovoljava u potpunosti zahtjeve savremenih metoda ispitivanja kvaliteta sadnog materijala. Dodatno opremanje kao i dodatna edukacija osoblja, treba da omogući unaprjeđenje procedura.

Laboratorija za sadni materijal kao jedina laboratorija te vrste u Crnoj Gori, uključena je edukaciju kroz programe TAIEX-a iz ove oblasti. Laboratorija za sadni materijal vodi aktivnosti na akreditaciji po međunarodnom standardu ISO 9001 i ISTA.

U Laboratoriji za sadni materijal su zaposlena 4 doktora nauka i jedan tehničar sa završenom srednjom poljoprivrednom školom, planira se zapošljavanje tehničkog osoblja.

Evidentna je potreba za nadogradnjom postojeće opreme kako bi laboratorija na efikasan način obavila provjeru kvaliteta sjemena.

Za ispitivanje kvaliteta sadnog materijala koriste se metode propisane nacionalnim zakonadavstvom ili sopstvene metode laboratorije.

Metode za ispitivanja kvaliteta sadnog materijala

VRSTA ISPITIVANJA	METOD
Kvalitet sadnog materijala	ISTA metode Pravilnik o normama kvaliteta, pakovanju, plombiranju i deklarisanju sadnog materijala (Sl. list SFRJ br. 45/75 i 26/79)

Mjere koje je potrebno sprovesti u cilju unapređenja stanja:

- Laboratorija za sadni materijal kroz unutrašnju organizaciju Biotehničkog fakulteta mora biti jasno prepoznata, sa uspostavljenom hijerarhijom i nivoima odgovornosti;
- uspostaviti akreditaciju u skladu sa standardom ISO 9001 i ISTA;
- dodatno zapošljavanje stručnog i tehničkog osoblja;
- uvesti protokole za metode ispitivanja;
- uvesti Dobru laboratorijsku praksu.

- upravljanje krizom;

Upravljanje krizom

bezbjednosti hrane

Zakonom o bezbjednosti hrane (član 18-Načelo predostrožnosti) definisana je obaveza nadležnih organa da preduzimaju privremene mjere upravljanja rizikom do pribavljanja naučno utemeljenih mišljenja potrebnih za razjašnjenje naučnih nedoumica i sprovođenje sveobuhvatne procjene rizika kada se nakon procjene dostupnih informacija, utvrdi mogućnost štetnog djelovanja hrane i hrane za životinje, na zdravlje ljudi i životinja ali postoje naučne nedoumice u pogledu obezbjedenja najvišeg mogućeg nivoa zaštite zdravlja ljudi.

Zakonom o bezbjednosti hrane (član 19-Načelo transparentnosti) definisana je obaveza nadležnih organa da, ukoliko postoji opasnost da određena hrana ili hrana za životinje može predstavljati rizik po zdravlje ljudi ili zdravlje životinja, odmah, posredstvom medija sa nacionalnom pokrivenošću, obavijesti javnost o vrsti hrane ili hrane za životinje, riziku koji ona predstavlja, kao i o mjerama koje se preduzimaju ili će biti preduzete za sprječavanje, smanjivanje ili uklanjanje tog rizika.

Upravljanje rizikom u oblasti bezbjednosti hrane, hrane za životinje i nus proizvoda životinjskog porijekla vrše nadležni organi preduzimanjem mjera, sprovođenjem nadzora i kontrole. Preduzete mjerne, nadzor i kontrola moraju biti blagovremene i primjerene u odnosu na utvrđenu ili očekivanu opasnost (fizička, mikrobiološka, hemijska i radioaktivna kontaminacija).

Kada nadležni organ utvrdi da hrana ili hrana za životinje predstavljaju ozbiljan rizik za zdravlje ljudi, zdravlje životinja ili okolinu i da taj rizik ne može na zadovoljavajući način biti uklonjen zavisno od od težine situacije, sprovodi jednu ili više mjera:

Kada kriza dolazi iz Crne Gore:

- ograničenje ili zabrana prometa hrane ili hrane za životinje, odnosno povlačenje hrane ili hrane za životinje iz prometa do uklanjanja opasnosti, odnosno sumnji u njenu bezbjednost;
- određivanje mjera neškodljivog uklanjanja nebezbjedne hrane ili hrane za životinje;
- druge odgovarajuće privremene mjere.

Kada kriza dolazi izvan Crne Gore:

- privremena zabrana uvoza hrane ili hrane za životinje iz zemlje ili dijela zemlje izvoznice ili zemlje provoza;
- određivanje posebnih mjera za navedenu hranu ili hranu za životinje iz zemlje ili dijela zemlje izvoznice ili zemlje provoza;
- određivanja mjera neškodljivog uklanjanja navedene hrane ili hrane za životinje;
- druge odgovarajuće privremene mjere.

Mjere ograničenja i zabrane prometa hrane ili hrane za životinje određuju se naredbom Ministarstva poljoprivrede, odnosno Ministarstva zdravlja.

Zakonom o bezbjednosti hrane (član 71) utvrđeno je donošenje Plana za upravljanje kriznim situacijama u oblasti bezbjednosti hrane i hrane za životinje 2010. godine, za upravljanje kriznim situacijama, kada postoji direktni ili indirektni rizici po zdravlje ljudi, zdravlje životinja ili životnu sredinu čiji su uzročnici hrana i hrana za životinje i čije nastupanje nije moguće predvidjeti, spriječiti, ukloniti ili smanjiti do prihvatljivog nivoa.

Ovim planom bi se precizno utvrdilo sljedeće: krizne situacije, procedure primjene generalnog plana, uspostavljanje mreže križnih koordinatora, praktične procedure za upravljanje kriznim situacijama, uloge križnih jedinica, praktično funkcioniranje križnih jedinica, veza između križnih

jedinica i jedinica za donošenje odluka, rješavanje kriza, komunikaciona strategija i princip transparentnosti.

Veterina

Upravljanje rizikom u oblasti veterinarstva vrši nadležni organ preuzimanjem mjera, sprovodenjem nadzora i kontrole. Preduzete mjere, nadzor i kontrola moraju biti blagovremene i primjerene u odnosu na utvrđenu ili očekivanu opasnost (bolesti životinja, elementarne nepogode).

Kada kriza dolazi iz Crne Gore:

Zakonom o veterinarstvu (član 17) definisano je da, kada se utvrdi postojanje zarazne bolesti u Crnoj Gori, i dok postoji opasnost od nje, Ministarstvo naređuje ograničavanje ili zabranu prometa životinja i prema prirodi zarazne bolesti i stepenu opasnosti, utvrđuje granice zaraženog i ugroženog područja i određuje mjere koje se sprovode u zaraženom odnosno ugroženom području.

Zakonom o veterinarstvu (član 11) definisano je da u cilju sprječavanja pojave, sprečavanje širenja i iskorjenjivanja zaraznih bolesti Ministarstvo poljoprivrede, šumarstvo i vodoprivrede donosi programe za određene zarazne bolesti.

Crna Gora ima Plan za eradicaciju visokopatogene avijarne influence.

Nijesu urađeni Contingency planovi za određene zarazne bolesti životinja u skladu sa EU zahtjevima.

Kada kriza dolazi izvan Crne Gore:

- privremena zabrana uvoza životinja iz zemlje ili dijela zemlje izvoznice ili zemlje provoza
- određivanje posebnih mjera za životinje iz zemlje ili dijela zemlje izvoznice ili zemlje provoza
- određivanja mjera neškodljivog uklanjanja životinje
- druge odgovarajuće privremene mjere.

Kada postoji opravdana opasnost od unošenja zaraznih bolesti životnjama iz uvoza Ministarstvo donosi naredbu kojom određuje jednu ili više gorepomenutih mjera.

Fitosanitarna oblast

Upravljanje krizom u fitosanitarnoj oblasti vrše nadležni organi preuzimanjem mjera, sprovodenjem nadzora i kontrole. Preduzete mjere, nadzor i kontrola moraju biti blagovremene i primjerene u odnosu na utvrđenu ili očekivanu opasnost.

Hitne mjere za sprečavanje pojave, otkrivanje, suzbijanje i iskorjenjivanje štetnih organizama utvrđene su Zakonom o zdravstvenoj zaštiti bilja i podzakonskim aktima.

U ovom trenutku nijesu uspostavljeni Contingency planovi za određene štetne organizme u skladu sa EU zahtjevima.

U 2010. godini biće donešen Operativni program za hitne fitosanitarne mjere koji će biti podloga za brzo donošenje specifičnih programa za hitne fitosanitarne mjere. Operativni program za hitne fitosanitarne mjere će sadžati sljedeća poglavљa: Opšte informacije i proces planiranja programa; Procjena izveštaja o opasnosti od štetnih organizama; Planove za vanredne situacije; Obaveza izveštavanja i razmjene informacija; Sistem donošenja odluka o preuzimanju programa eradicacije; Pokretanje programa; Identifikacija štetnog organizma; Procjena aktuelne i potencijalne rasprostranjenosti štetnog organizma, Polazno ispitivanje; Podaci sa lokaliteta otkrivanja/pojave štetnih organizama; Geografsko porijeklo, Putevi širenja štetnog organizma; Pregled rasprostranjenosti; Prognoze širenja štetnog organizma; Opravdanost sprovodenja programa eradicacije; Biološke i ekonomske informacije; Analiza prednosti i nedostataka programa eradicacije; Program eradicacije; Formiranje tima za rukovođenje; Realizacija programa eradicacije; Nadzor, Izolacija; Mjere tretiranja i suzbijanja; Provjera eradicacije; Dokumentacija i Revizija programa.

Zakonom o zdravstvenoj zaštiti bilja propisana je obaveza naknade držaocima bilja za štetu nastalu uslijed suzbijanja i iskorjenjivanja karantinskih štetnih organizama. Naknada se isplaćuje u

visini tržišne vrijednosti na dan nastajanja.

Kroz program fitosanitarnih mjera predviđene su i hitne fitosanitarne mjere koje se sprovode u cilju smanjenja obima šteta na poljoprivrednim kulturama i očuvanja potencijalnog prinosa važnih poljoprivrednih kultura što iziskuje, pored primjene samih mjera suzbijanja (tretiranje sredstvima za zaštitu bilja), praćenje i prognozu povećanja brojnosti populacije štetnih organizma, izvještajno prognozni program koji doprinosi racionalnoj zdravstvenoj zaštiti bilja (signaliziranje pravog momenta za tretiranje uz preporuku adekvatnih sredstava za zaštitu bilja).

Program obuhvata praćenje pojave kao i predlog mjera za suzbijanje štetnih organizama, procjenu mogućih šteta na bilju, biljnim proizvodima i objektima pod nadzorom sa analizom uzetih uzoraka, pravovremeno obavještavanje putem medija, savjeta i objavljivanja stručnih publikacija o pojavi i širenju i načinu suzbijanja štetnih organizama i instrukcija i vodiča za sprovođenje hitnih fitosanitarnih mjera i troškove međunarodne saradnje.

U svrhu brzog reagovanja u situacijama neočekivane i iznenadne pojave karantinskih i regulisanih štetnih organizama bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom, koji se ne mogu predvidjeti, a koje zahtijevaju neodložno sprovođenje hitnih fitosanitarnih mjera radi zaštite zdravlja bilja i sprječavanja nastanka većih ekonomskih šteta, izvršiće se hitna nabavka potrebne opreme i materijala, izvršiti odgovarajuće stručne aktivnosti na terenu kao i usluge laboratorijskih ispitivanja. Spovođenje ovih aktivnosti zavisiće od same situacije i zahtjeva koje u tom trenutku iznenadna situacija bude nalagala, a po uputstvima i nalozima Fitosanitarne uprave.

- uspostavljanje sistema ranog uzbunjivanja za hranu i stočnu hranu (Rapid Alert System for Food and Feed - RASFF).

Uspostavljanje sistema rano uzbunjivanja za hranu i stočnu hranu (Rapid Alert System for Food and Feed - RASFF)

Crna Gora nema uspostavljen Rapid Alert System for Food and Feed - RASSF.

Na konferenciji u Briselu (16-21 jul 2009.godine) povodom 30 godina RASSF-a, na kojoj su učestvovali predstavnici nadležnih organa Crne Gore dobili smo više saznanja o samom sistemu, prednostima istog i upoznati smo na koji način možemo za početak, biti korisnici informacija RASSF-a. Preduzete su aktivnosti u cilju pristupa (Rapid Alert System for Food and Feed - RASFF).

II. VETERINARSKA POLITIKA

7. Opšti dio

a) Molimo da date informacije o opštoj strukturi pravne osnove; organizacija i ovlašćenja različitih institucija u ovoj oblasti.

Opšta struktura pravne osnove

Oblast veterinarstva uređena je sljedećim okvirnim pravnim aktima:

- Zakon o veterinarstvu (Sl.list RCG br.11/04 i 27/07) uređuje oblast veterinarstva: promet na unutrašnjem tržištu (živih životinja), uvoz, izvoz i tranzit, bolesti životinja, preventivne mjere u reprodukciji domaćih životinja, rezidue veterinarskih lijekova i drugih štetnih ostataka, nus proizvodi životinjskog porijekla kao i organizaciju veterinarske službe i sadrži osnov za donošenje podzakonskih akata iz oblasti veterinarstva;
- Zakon o zaštiti dobrobiti životinja (Sl. list CG br 14/08) uređuje oblast dobrobiti životinja i sadrži osnov za donošenje podzakonskih akata iz ove oblasti;
- Zakon o identifikaciji i registraciji životinja (Sl. list RCG br. 48/07) uređuje oblast identifikacije i registracije životinja i sadrži osnov za donošenje podzakonskih akata iz ove oblasti;
- Zakon o bezbjednosti hrane (Sl.list CG br.14/07) utvrđuje generalna pravila bezbjednosti hrane i uslove za stavljanje u promet hrane i hrane za životinje i sadrži osnov za donošenje podzakonskih akata iz ove oblasti;
- Zakon o genetički modifikovanim organizmima (Sl list CG br. 7/08) uređuje generalna pravila za stavljanje u promet i označavanje GMO proizvoda;
- Zakon o mjerama za unapređenje stočarstva (Sl. list SCG br. 59/92) predstavlja pravni okvir za oblast zootehničke.

Institucije odgovorne za izradu zakona:

Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede kreira politiku u oblasti veterinarstva priprema predloge zakona koje, nakon sprovedene procedure, (detaljno opisano u odgovoru 4 ovog poglavlja) donosi Skupština.

Institucije odgovorne za podzakonske akte

Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede donosi propise za izvršavanje zakona iz svoje nadležnosti– pravilnike, naredbe, uputstva kao i programe i planove za bolesti životinja, monitoring zoonoza, rezidua, plan za upravljanje kriznim situacijama i dr. iz oblasti veterinarstva.

Veterinarska uprava priprema stručne osnove za propise – zakone, pravilnike, naredbe, uputstva, programe i planove za bolesti životinja, monitoring zoonoza, rezidua, plan za upravljanje kriznim situacijama i dr. iz oblasti veterinarstva.

b) Molimo da date informacije o pripadajućim oblastima nadležnosti nadležnih organa, a posebno u pogledu pravila o vršenju kontrole.

Pripadajuće oblasti nadležnosti nadležnih organa

Veterinarska uprava sprovodi Zakon o veterinarstvu, Zakon o zaštiti dobrobiti životinja, Zakon o identifikaciji i registraciji životinja, Zakon o bezbjednosti hrane, Zakon o mjerama za unapređenje stočarstva, Zakon o genetički modifikovanim organizmima, Zakon o upravljanju nus proizvodima životinjskog porijekla i podzakonske akte donijete na osnovu ovih zakona u oblasti veterinarstva i vrši inspekcijski nadzor preko veterinarskih inspektora.

Nadležni organ i nadležnost

oblast		okvirni pravni akt	nadležni organ sprovođenje	kontrola	napomena
Sistem kontrole na unutrašnjem tržištu	Žive životinje	Zakon o veterinarstvu	VU	veterinarska inspekcija	detaljno opisano u odgovoru 8 ovog poglavlja
	Proizvodi životinjskog porijekla	Zakon o veterinarstvu Zakon o bezbjednosti hrane	VU	veterinarska inspekcija, ovlašćeni veterinari	detaljno opisano u odgovoru 8 ovog poglavlja
	Finansiranje	Zakon o veterinarstvu			detaljno opisano u odgovoru 8 ovog poglavlja
	Zaštitne mjere	Zakon o veterinarstvu Zakon o bezbjednosti hrane	MPŠV, VU	veterinarska inspekcija	detaljno opisano u odgovoru 8 ovog poglavlja
Sistem kontrole uvoza	Žive životinje	Zakon o veterinarstvu	VU- Odsjek za veterinarsko javno zdravlje	granična veterinarska inspekcija	detaljno opisano u odgovoru 9 ovog poglavlja
	Proizvodi životinjskog porijekla	Zakon o veterinarstvu Zakon o bezbjednosti hrane	VU- Odsjek za veterinarsko javno zdravlje	granična veterinarska inspekcija	detaljno opisano u odgovoru 9 ovog poglavlja
	Granična inspekcijska mjesta	Zakon o veterinarstvu Zakon o bezbjednosti hrane			detaljno opisano u odgovoru 9 ovog poglavlja
	Finansiranje kontrola	Zakon o veterinarstvu			detaljno opisano u odgovoru 9 ovog poglavlja
	Zaštitne mjere	Zakon o veterinarstvu Zakon o bezbjednosti hrane	MPŠV, VU	granična veterinarska inspekcija	detaljno opisano u odgovoru 9 ovog poglavlja
Identifikacija i registracija životinja i registracija kretanja		Zakon o identifikaciji i registraciji životinja	VU - Odsjek za zdravlje životinja	veterinarska inspekcija	detaljno opisano u odgovoru 10 ovog poglavlja
Bolesti životinja		Zakon o veterinarstvu	VU - Odsjek za zdravlje životinja	veterinarska inspekcija	detaljno opisano u odgovoru 11 ovog poglavlja
Promet živih životinja, sjemena, jajnih ćelija i embriona		Zakon o veterinarstvu	VU - Odsjek za zdravlje životinja	veterinarska inspekcija	detaljno opisano u odgovoru 12 ovog poglavlja
Nekomercijalno kretanje kućnih ljubimaca		Zakon o veterinarstvu	VU - Odsjek za zdravlje životinja	veterinarska inspekcija	detaljno opisano u odgovoru 13 ovog poglavlja
Monitoring nedozvoljenih supstanci i rezidua		Zakon o veterinarstvu	VU- Odsjek za veterinarsko javno zdravlje	veterinarska inspekcija	detaljno opisano u odgovoru 14 ovog poglavlja
Uslovi za uvoz živih životinja i hrane životinjskog porijekla		Zakon o veterinarstvu Zakon o bezbjednosti hrane	VU- Odsjek za veterinarsko javno zdravlje	granična veterinarska inspekcija	detaljno opisano u odgovoru 15 ovog poglavlja
Dobrobit životinja		Zakon o zaštiti dobrobiti životinja	VU - Odsjek za zdravlje životinja	veterinarska inspekcija	detaljno opisano u odgovoru 17 ovog poglavlja

12 Bezbjednost hrane, veterinarska i fitosanitarna politika

Zootehnički propisi	Zakon o mjerama za unaprjeđenje stočarstva	MPŠV, Služba za selekciju stoke	Poljoprivredna inspekcija, veterinarska inspekcija	i detaljno opisano u odgovoru 18 ovog poglavlja
Veterinary expenditures	Zakon o veterinarstvu	o		detaljno opisano u odgovoru 19 ovog poglavlja

c) Molimo da date jasnu tabelu svih okvirnih akata koji obuhvataju ili imaju uticaja na oblast veterine, navodeći i oblast koju obuhvataju u smislu pravne tekovine EU u oblasti veterine. Molimo da navedete da li predviđate usvajanje novih okvirnih akata.

Okvirni pravni akti u oblasti veterine

okvirni pravni akt	oblast	napomena
Zakon o veterinarstvu	Sistem kontrole na unutrašnjem tržištu	detaljno opisano u odgovoru 8 ovog poglavlja
Zakon o veterinarstvu Zakon o bezbjednosti hrane	Sistem kontrole uvoza	detaljno opisano u odgovoru 9 ovog poglavlja
Zakon o identifikaciji i registraciji životinja	Identifikacija i registracija životinja i registracija kretanja	detaljno opisano u odgovoru 10 ovog poglavlja
Zakon o veterinarstvu	Bolesti životinja	detaljno opisano u odgovoru 11 ovog poglavlja
Zakon o veterinarstvu	Promet živih životinja, sjemena, jajnih ćelija i embriona	detaljno opisano u odgovoru 12 ovog poglavlja
Zakon o veterinarstvu	Nekomercijalno kretanje kućnih ljubimaca	detaljno opisano u odgovoru 13 ovog poglavlja
Zakon o veterinarstvu	Monitoring nedozvoljenih supstanci i rezidua	detaljno opisano u odgovoru 14 ovog poglavlja
Zakon o veterinarstvu Zakon o bezbjednosti hrane	Uslovi za uvoz živih životinja i hrane životinjskog porijekla	detaljno opisano u odgovoru 15 ovog poglavlja
Zakon o zaštiti dobrobiti životinja	Dobrobit životinja	detaljno opisano u odgovoru 17 ovog poglavlja
Zakon o mjerama za unaprjeđenje stočarstva	Zootehnički propisi	detaljno opisano u odgovoru 18 ovog poglavlja
Zakon o veterinarstvu	Veterinary expenditures	detaljno opisano u odgovoru 19 ovog poglavlja

Zakon o veterinarstvu (Sl. list RCG br. 11/04 i 27/07) nije usaglašen sa legislativom EU. Nacionalnim programom za integraciju Crne Gore u EU (NPI) za period 2008–2012. planirana je izrada i donošenje novog Zakona o veterinarstvu, kojim bi se u potpunosti postigla usaglašenost sa Aquis-em u ovoj oblasti i stvorila zakonska osnova za usvajanje propisa u koje se mogu ugraditi stanovišta EU.

Oblast nus proizvoda životinjskog porijekla potrebno je urediti na način kako je to uređeno EU zakonodavstvom, planirano je donošenje Zakona o upravljanju-nus proizvodima životinjskog porijekla u skladu sa Regulativom 1774/2002.

Planirano je donošenje novih pravilnika, uputstava i vodiča u skladu sa EU propisima iz ovih oblasti, dinamikom utvrđenom NPI od 2008-2012 godine .

d) Molimo da date informacije za svaku ispod navedenu stavku.

8. Sistem kontrole na unutrašnjem tržištu:

- žive životinje; sperma, jajne ćelije i embrioni

Sistem kontrole na unutrašnjem tržištu

Žive životinje, sjeme, jajne ćelije i embrioni

Legislativa

Okvirni pravni akti kojima su definisana pravila kontrole za stavljanje živih životinja, sjemena, jajnih ćelija i embriona na tržište Crne Gore su:

- Zakonom o veterinarstvu,
- Zakonom o identifikaciji i registraciji životinja,
- Zakonom o zaštiti dobrobiti životinja
- i podzakonskim aktima donijetim na osnovu ovih zakona.

Nadležni organ

Veterinarska uprava je nadležni organ za kontrolu zdravlja životinja, identifikaciju, registraciju i zaštitu dobrobiti životinja.

Veterinarska uprava preko veterinarskih inspektora vrši nadzor nad sprovođenjem propisanih zahtjeva za zdravlje, identifikaciju i dobrobit životinja.

Specijalistička veterinarska laboratorija je nadležna laboratorija za kontrolu bolesti životinja i utvrđivanje zdravstvenog stanja sjemena, oplođenih jajnih ćelija i embriona.

Veterinarske ambulante u skladu sa obavezama i odgovornostima utvrđenim gore spomenutim zakonima, obavljaju sljedeće poslove:

- prate zdravstveno stanje životinja, predlažu i preduzimaju mjere za sprječavanje, otkrivanje, suzbijanje i iskorjenjavanje zaraznih bolesti životinja i sprovode osnovnu terensku i laboratorijsku dijagnostiku za ispitivanje zaraznih i drugih bolesti životinja;
- sprovode preventivne mjere (dijagnostička ispitivanja, vakcinaciju) propisane Operativnim programom o zdravstvenoj zaštiti životinja, na osnovu Ugovora sklopljenog sa Veterinarskom upravom;
- primjenjuju mjere za sprječavanje, otkrivanje, liječenje i suzbijanje bolesti životinja van Operativnog programa, kao i saniranje povreda i vršenje hirurških intervencija na životinjama;
- vrše veterinarske preglede životinja radi izdavanja uvjerenja o zdravstvenom stanju životinja i veterinarskih uputa;
- brinu o zdravlju priplodnih životinja i zdravstvenoj sposobnosti za razmnožavanje, primjenjuju mjere za sprječavanje i liječenje neplodnosti, kao i osjemenjavanje ;

- pružaju hitnu veterinarsku pomoć;
- veterinarske ambulante ovlašćene za pregledne na klanicama, sprovode zaštitu dobrobiti životinja pri usmrćivanju i klanju;
- sprovode propisana pravila postupanja sa životnjama pri obavljanju zahvata na životnjama, pri prevozu i vršenju eksperimenata na životnjama;
- vrše identifikaciju (obilježavanje) životinja i vođenje registra životinja u skladu sa propisima;
- izdaju popisni list za registraciju gazdinstva i potvrdu o izvršenoj identifikaciji domaćih i drugih životinja i jedan primjerak popisnog lista dostavljaju Veterinarskoj upravi radi unošenja podataka u Centralni registar;
- dostavljaju Veterinarskoj upravi podatke o rođenju, uginuću, klanju, kupoprodaji, kretanju domaćih i drugih životinja, kao i podatke o promjeni vlasništva i registraciji novih gazdinstava;
- čuvaju zadužene ušne markice i vode evidenciju o zaduženim i apliciranim ušnim markicama i izdatim privremenim pasošima, kao i evidenciju o ovjerenim prijavama kretanja (odlazak na katun).

Prilikom liječenja životinja veterinari koriste samo lijekove i medicinska sredstva koja su odobrena za stavljanje u promet u Crnoj Gori.

Kontrola zdravlja životinja

Veterinarski inspektor vrši nadzor nad ispunjenošću propisanih zahtjeva koji se odnose na zdravlje životinja i u skladu sa zakonskim ovlašćenjima:

- naređuje mjere za sprječavanje pojave, otkrivanje, suzbijanje i iskorjenjivanje zaraznih bolesti životinja;
- vrši kontrolu izdavanja veterinarskih uvjerenja i uputa;
- prati i kontroliše sprovođenje Operativnog programa o zdravstvenoj zaštiti životinja;
- pregleda evidencije o rezultatima dijagnostičkih ispitivanja i dr.

Kada utvrdi da je povrijeđen zakon ili drugi propis i kada nijesu ispunjeni propisani zahtjevi vezani za zdravlje životinja, veterinarski inspektor:

- zabranjuje utovar životinja, sirovina i otpadaka;
- zabranjuje izdavanje veterinarskih uvjerenja pri pojavi zarazne bolesti životinja ili kada se sumnja na zaraznu bolest ili kada životinja potiče iz objekta sa neprovjerenim ili sumnjivim epizootiološkim uslovima;
- naređuje otklanjanje nedostataka u proizvodnji i prometu životinja, sjemena, oplođenih jajnih ćelija i embriona;
- određuje granice zaraženog i ugroženog područja pri pojavi zarazne bolesti životinja,
- zabranjuje upotrebu objekata za uzgoj životinja, stanica i luka namijenjenih utovaru, pretovaru i istovaru životinja;
- naređuje otklanjanje nedostataka u vezi sa dobijanjem, skladištenjem i prometom sjemena životinja, jajnih ćelija i oplođenih jajnih ćelija;
- zabranjuje promet zdravstveno neispravnog sjemena životinja, jajnih ćelija i oplođenih jajnih ćelija;
- uništava zdravstveno neispravno sjeme životinja, jajne ćelije i oplođene jajne ćelije;
- naređuje uklanjanje leševa životinja i drugih otpadaka životinjskog porijekla.

Prilikom sprovođenja mjera iz Operativnog programa o zdravstvenoj zaštiti životinja, veterinarske ambulante obavještavaju nadležne veterinarske inspektore o vremenu i mjestu izvođenja

preventivne mjere. Inspektor vrši kontrolе neposredno tokom izvođenja ili metodom slučajnog odabira gazdinstava, po dostavljenim izvještajima od strane veterinarskih ambulanti.

Kontrola zaštite dobrobiti životinja

Veterinarski inspektor vrši nadzor nad ispunjenošću propisanih zahtjeva koji se odnose na dobrobit životinja i u skladu sa ovlašćenjima:

- pregleda i kontroliše objekte i prostore u kojima se drže, odnosno reprodukuju životinje;
- kontroliše promet, prevoz, način usmrćivanja i klanja životinja, sproveđenje eksperimenata, organizaciju izložbi, takmičenja, cirkuskih i drugih predstava sa životnjama;
- kontroliše obezbijeđenost uslova za držanje i uzgoj životinja;
- kontroliše ispunjenost uslova u pansionima i skloništima za kućne ljubimce;
- kontroliše ispunjenost i drugih uslova vezano za zaštitu dobrobiti.

Kada utvrdi da je povrijeden zakon ili drugi propis i kada nijesu ispunjeni propisani zahtjevi za zaštitu dobrobiti životinja, veterinarski inspektor:

- naređuje mjere za uklanjanje uočenih nepravilnosti u određenom roku;
- zabranjuje borbe između životinja i životinja i ljudi;
- zabranjuje sproveđenje zahvata na životnjama koje ne obavlja veterinar;
- zabranjuje usmrćivanje životinja od strane lica koje za to nije stručno;
- zabranjuje utovar, pretovar, istovar i prevoz životinja;
- zabranjuje klanje koje se obavlja bez omamljivanja životinja;
- naređuje otklanjanje nepravilnosti u radu pansiona i skloništa u određenom roku;
- privremeno oduzima dokumentaciju i predmete koji u prekršajnom postupku mogu poslužiti kao dokaz;
- privremeno stavlja pod nadzor životinju koja se nalazi u stanju na osnovu kojeg se može zaključiti da životinja trpi bol, patnju ili veliki strah, da je povrjeđena ili da bi nastavak njenog života u istim uslovima bio povezan sa neotklonjivom boli, do otklanjanja nepravilnosti;
- naređuje prekid eksperimenta ili zabranjuje izvođenje eksperimenta na životnjama koji se sprovodi suprotno zakonu ili ako nedostaci u vezi sa sproveđenjem eksperimenta nijesu otklonjeni u propisanom roku;
- naređuje otklanjanje nepravilnosti u radu zooloških vrtova u određenom roku;
- naređuje i preduzima druge mjere kojima se obezbjeđuje otklanjanje utvrđenih nepravilnosti.

Kontrolu zahtjeva za zaštitu dobrobiti životinja pri usmrćivanju i klanju vrše ovlašćeni veterinari prilikom klanja u odobrenim klanicama. Veterinarski inspektori kontrolišu uslove držanja životinja na farmama 4 puta godišnje (registrovani objekti većeg kapaciteta). Veterinarski inspektori vrše kontrole na svim izložbama životinja na osnovu obaveštenja od strane organizatora izložbi.

Kontrola identifikacije i registracije životinja

Veterinarski inspektor vrši nadzor nad ispunjenošću propisanih zahtjeva koji se odnose na identifikaciju i registraciju životinja i vrši pregled i kontrolu:

- pravilnog postavljanja ušnih markica i provjeru identifikacije životinja;
- pravilnog vođenja registra gazdinstva;
- dokumenata za kretanje životinja koja se nalaze na gazdinstvu;
- dostavljanja propisanih podataka Veterinarskoj upravi;
- promjena na gazdinstvu u odnosu na prethodnu godinu;

- zaduženih i apliciranih ušnih markica.

Kada utvrdi da je povrijeđen zakon ili drugi propis i kada nijesu ispunjeni propisani zahtjevi za identifikaciju i registraciju životinja, veterinarski inspektor:

- zabranjuje kretanje svih životinja na i sa gazdinstva, ukoliko jedna ili više životinja nije identifikovana, ne posjeduje dokumenta za kretanje i ne vodi se registar gazdinstva u skladu sa zakonom;
- naređuje klanje i neškodljivo uništavanje životinje o trošku držaoca, ukoliko držalač životinje ne može da dokaže identitet životinje u roku od dva radna dana od dana izvršene kontrole;
- privremeno zabranjuje kretanje samo životnjama koje nijesu upisane u registar gazdinstva ili nijesu identifikovane, odnosno ne posjeduju dokumenta za kretanje, do otklanjanja nepravilnosti;
- privremeno zabranjuje kretanje svih životinja u slučaju da 20% životinja na gazdinstvu nijesu upisane u registar gazdinstva ili nijesu identifikovane ili ne posjeduju dokumenta za kretanje, odnosno za gazdinstva sa 10 životinja i manje, ukoliko dvije ili više životinja nijesu upisane u registar gazdinstva ili nijesu identifikovane ili ne posjeduju dokumenta za kretanje;
- privremeno zabranjuje kretanje životinja od i do gazdinstva, ukoliko držalač životinje ne obavijesti Veterinarsku upravu o kretanju životinje.

Kontrola I&R se vrši u koordinaciji veterinarske inspekциje i Odsjeka za zaštitu zdravlja i dobrobit životinja - služba za identifikaciju i registraciju životinja, provjerom stanja u centralnoj bazi podataka, sa posebnim akcentom na gazdinstva koja nijesu prijavila promjene kretanja u prethodnom periodu, novorođenu telad i sl.

U Crnoj Gori je veliki procenat malih gazdinstava na kojima se drži 1-5 goveda. Ovaj podatak, kao i geografske karakteristike terena, posebno u sjevernom dijelu Crne Gore, gdje je i najveći broj goveda, uslovile su da je u predhodnom periodu kontrolisan manji broj gazdinstava od propisanog.

U Crnu Goru se uvozi veliki broj životinja iz Srbije za potrebe klanja. Centralna baza podataka povezana je sa graničnim prelazima prema Srbiji i sa klanicama i na taj način se obezbeđuje praćenje tih životinja.

- proizvodi životinjskog porijekla

Proizvodi životinjskog porijekla

Legislativa

Okvirni pravni akt kojim su definisana pravila za stavljanje proizvoda životinjskog porijekla na tržište Crne Gore je:

- Zakon o bezbjednosti hrane,
- podzakonska akta iz ove oblasti (pravila higijene, posebna higijenska pravila za proizvode životinjskog porijekla, mikrobiolški zahtjevi, štetne materije, trihinela, rezidue...)

Nadležni organ

Veterinarska uprava je nadležni organ za bezbjednost proizvoda životinjskog porijekla.

Odsjek za veterinarsko javno zdravlje priprema programe monitoringa zoonoza prenosivih hranom i program monitoringa rezidua veterinarskih ljekova i ostalih štetnih materija.

Odsjek za inspekcijski nadzor preko veterinarskih inspektora vrši nadzor nad sprovođenjem propisanih zahtjeva za bezbjednost proizvoda životinjskog porijekla.

Veterinarski inspektori sprovode inspekcijski nadzor u svim odobrenim i registrovanim objektima za proizvodnju i promet proizvoda životinjskog porijekla i uzimaju, pored uzorkovanja kod sumnje na

neusaglašenosti, i uzorce proizvoda radi monitoringa - listerije, salmonele, rezidue, po planu uzorkovanja koji propisuje Odsjek za javno zdravlje, na godišnjem nivou.

Glavni veterinarski inspektor donosi godišnji plan kontrole za sve područne jedinice veterinarske inspekcije. Plan kontrole zasnovan je na stanju objekta, vrsti djelatnosti koja se obavlja u objektu, ranije utvrđivanim nepravilnostima, uspostavljenim sistemima samokontrole i drugo. Planom je definisano sljedeće: objekat (djelatnost), učestalost kontrole i predmet kontrole.

O izvršenim kontrolama veterinarski inspektori dostavljaju mjesecne izvještaje glavnom veterinarskom inspektoru.

Planirano je da se tokom 2010. godine izrade uputstva za veterinarske inspektore u cilju efikasnije implementacije novousvojenih propisa iz ove oblasti.

Specijalistička veterinarska laboratorija vrši mikrobiološke analize proizvoda životinjskog porijekla.

Institut za javno zdravlje Crne Gore vrši mikrobiološke, fizičke i hemijske analize proizvoda životinjskog porijekla.

Centar za ekotoksikološka ispitivanja Crne Gore vrši fizičke i hemijske analize proizvoda životinjskog porijekla i kontrolu radioaktivnosti i ovlašćena je laboratorija za monitoring rezidua.

Pravilnikom o načinu vršenja veterinarske kontrole životinja za klanje, objekata i proizvoda životinjskog porijekla utvrđen je postupak kontrole na sljedeći način:

Kontrola objekata

Veterinarskoj kontroli podliježu objekti za klanje papkara i živine, rasijecanje mesa papkara i živine, proizvodnju i promet prerađevina od mesa, mehanički otkošćenog mesa (Mechanically separated meat - MSM) i proizvoda od mesa, crijeva i želudaca, mlijeka i proizvoda mlijeka, školjki i proizvoda ribarstva, puževa, žaba, jaja i proizvoda od jaja, meda kao i objekti i oprema za njihovo skladištenje.

Veterinarski inspektor kontroliše ispunjenost higijenskih zahtjeva u objektu (prostorije, oprema, osoblje, voda, snabdijevanje vodom i odvođenje otpadnih voda, transport proizvoda, termičku obradu, prehrambeni otpad i druge propisane zahtjeve).

Kontrolom u objektu provjerava se i ispunjenost posebnih higijenskih zahtjeva za proizvode životinjskog porijekla (fizički, hemijski i mikrobiološki kriterijumi, usaglašenost temperturnih režima sa zahtjevima u pojedinim fazama proizvodnje i prometa, održavanje lanca rashlađivanja, uzorkovanje, usaglašenost sa proizvođačkom specifikacijom, označavanje, materijali i ambalaža koji dolaze u kontakt sa proizvodima i dr.).

Meso domaćih papkara i kopitara

Sistem veterinarske kontrole i pregleda papkara i kopitara_prije klanje je sljedeći:

- prijava klanja najmanje 24 sata prije klanja (uz prijavu za klanje podnosi se i uvjerenje o zdravstvenom stanju životinja - informacije o lancu ishrane);
- pregled životinje prilikom istovara u depo klanice, za vrijeme boravka u depou i neposredno prije otpremanja na klanje;
- utvrđivanje identiteta, zdravstvenog stanja životinje i dobrobiti životinja;
- zabrana klanja životinje koju ne prati uvjerenje o zdravstvenom stanju po prispjeću u depo, životinje koja nije označena, koja je prljava, koja je umorna, uzinemirena ili povrijeđena, životinje koja pokazuju simptome bolesti, životinje koja je u posljednjoj trećini graviditeta ili ako nije prošlo osam dana od dana porođaja životinje, životinje koja je lječena ili je primala supstance sa farmakološkim dejstvom u profilaktičke ili nutritivne svrhe, a nije prošlo potrebno vrijeme za izlučivanje iz organizma životinje, prema uputstvu proizvođača o njihovoj upotrebi (karenca);
- klanje životinja (omamljivanje, iskrvarenje, obrada – priprema za postmortem pregled);
- pregled trupa i organa (inspekcija, palpacija, zarezivanje, a prema potrebi i laboratorijsko ispitivanje – trihinela, rezidue, radioaktivnost, mikrobiologija);

- donošenje odluke i procjena nakon izvršenog pregleda:
 - higijenski ispravno za javnu potrošnju;
 - higijenski neispravno za javnu potrošnju (obilježiti, odvojiti, neškodljivo ukloniti);
 - uslovno higijenski ispravno za javnu potrošnju (termička obrada);
- označavanje mesa;
- skladištenje mesa (hlađenje, zamrzavanje, rasijecanje, prerada).

Meso živine i lagomorfa

Sistem veterinarske kontrole i pregleda živine i lagomorfa prije klanje je sljedeći:

- prijava klanja najmanje 24 sati prije klanja (uz prijavu za klanje podnosi se i uvjerenje o zdravstvenom stanju životinja - informacije o lancu ishrane - ne smije se hrani najmanje 8 sati prije utovara);
- pregled životinje prilikom istovara u depo klanice, za vrijeme boravka u depou i neposredno prije otpremanja na klanje;
- utvrđivanje identiteta, zdravstvenog stanja životinja i dobrobiti životinja;
- zabrana klanja životinja koje ne prati uvjerenje o zdravstvenom stanju po prispjeću u depo, koja je prljava, koja je umorna, uznemirena ili povrijeđena, životinja koje pokazuju simptome bolesti, životinja koje su liječene ili su primale supstance sa farmakološkim dejstvom u profilaktičke ili nutritivne svrhe, a nije prošlo potrebno vrijeme za izlučivanje iz organizma, prema uputstvu proizvođača o njihovoj upotrebi (karenca);
- klanje životinja (omamljivanje, iskrvarenje, obrada – priprema za postmortem pregled);
- pregled trupa i organa (inspekcija, palpacija, zarezivanje, a prema potrebi i laboratorijsko ispitivanje – rezidue, mikrobiologija)
- donošenje odluke i procjena nakon izvršenog pregleda:
 - higijenski ispravno za javnu potrošnju;
 - higijenski neispravno za javnu potrošnju (obilježiti, odvojiti);
 - uslovno higijenski ispravno za javnu potrošnju (termička obrada);
- označavanje mesa;
- skladištenje mesa (hlađenje, zamrzavanje, rasijecanje, prerada).

Meso divljači

Sistem veterinarske kontrole i pregleda divljači obuhvata:

- prijavu odstrela veterinarskom inspektoru najkasnije 12 sati od odstrela;
- pregled trupa i organa i označavanje u objektu za rukovanje sa divljači;
- donošenje odluke i procjena nakon izvršenog pregleda.

Lovci su dužni da, odmah nakon odstrela, krupnoj divljači izvade i pravilno označe grudne i trbušne organe i da što prije (u roku od 10 sati, ako nema hlađenja) dopremi divljač u objekat radi pregleda.

Žive školjke i proizvodi ribarstva

Žive školjke i proizvodi ribarstva bezbjedni su za ishranu ljudi kada se pregledom utvrdi:

- da su školjke žive (čvrsto zatvorene ljuštare);
- da zadovoljavaju propisane mikrobiološke i druge higijenske i zdravstvene zahtjeve.

Za preradu proizvoda ribarstva može se koristiti samo sirovina koja je ocijenjena bezbjednom. Nakon ulova rakova ili riba, moraju se odvojiti svi oštećeni, mrtvi proizvodi, sva strana tijela sa

oklopa i moraju se isprati od nečistoća.

Rakovi koji su namijenjeni za zamrzavanje, moraju se zamrznuti najkasnije za 12 sati od ulova.

Za ljudsku ishranu mogu se upotrebljavaju samo živi puževi s neoštećenom kućicom ili konzervirani zamrzavanjem.

Pregled jaja i proizvoda od jaja obuhvata:

- vizuelni pregled, radi ocjenjivanja čistoće površine ljuške;
- lampiranje;
- razbijanje jaja, prema potrebi ili laboratorijska provjera na salmonelu i rezidue u skladu sa utvrđenim pravilima.

Mlijeko i proizvodi od mlijeka

Sistem veterinarske kontrole i pregleda mlijeka i proizvoda od mlijeka obuhvata:

- kontrolu higijene tokom muže i sakupljanja (kanti, cistijerni, mljekovoda u sabirnoj stanici uzimanjem briseva radi mikrobiološkog pregleda);
- kontrolu sirovog mlijeka (ukupan broj mikroorganizama, ukupan broj somatskih ćelija, MPP test);
- kontrolu sirovog mlijeka na rezidue;
- kontrolu proizvoda od mlijeka radi provjere ispunjenosti propisanih higijenskih zahtjeva;
- kontrolu efikasnosti termičke obrade proizvoda od mlijeka;
- kontrolu označavanja, deklarisanja, transporta, skladištenja.

Kada veterinarni inspektor tokom pregleda, u bilo kojoj fazi proizvodnje i prometa utvrdi neusaglašenosti koje na osnovu procjene rizika ne predstavljaju opasnost po javno zdravlje, naredjuje preduzimanje korektivnih mjeru.

U korektivne mjere spadaju:

- ukazi inspektora koji se donose za nepravilnosti koje se mogu otkloniti u roku do 7 dana;
- rješenja o otklanjanju nepravilnosti koja se donose za utvrđenu nepravilnost koju treba otkloniti u roku koji je odredio inspektor. Ukoliko subjekat kontrole ne postupi po rješenju, inspektor preduzima represivne mјere zbog nepostupanja po rješenju (novčana kazna, prekršajni postupak).

Kaznene mјere

Ukoliko su utvrđene nepravilnosti u objektu takve da neposredno (direktno) ugrožavaju bezbjednost proizvoda ili predstavljaju neposrednu opasnost po zdravlje ljudi ili životinja, veterinarni inspektor preduzima kaznene mјere u skladu sa zakonom (donosi rješenje o privremenoj zabrani rada objekta, rješenje o stavljanju van prometa nebezbjednih proizvoda, rješenje o uništavanju nebezbjednih proizvoda i dr.).

- sertifikacija

Zakonom o bezbjednosti hrane (čl. 65) i Zakonom o veterinarstvu (čl. 31) utvrđeno je da pošiljke životinja, sjemena, jajnih ćelija i embriona, proizvoda životinjskog porijekla i hrane za životinje pri uvozu mora pratiti propisana međunarodna potvrda (certifikat) ili druga propisana dokumentacija, osim ako međunarodnim ugovorom nije drugačije određeno.

Certifikat mора biti: originalan, označen serijskim brojem, popunjén i potpisán od strane nadležnog organa države izvoznice (službenog veterinara).

Za pošiljke koje se uvoze certifikat mora biti pisan na crnogorskem i na jeziku zemlje-izvoznice.

Posebnim pravilnikom su uređeni bliži uslovi za unošenje hrane, vrste i količine hrane životinjskog porijekla, kombinovane hrane, hrane za kućne ljubimce i bilja i biljnih proizvoda, koja služi za snabdijevanje posade i putnika u međunarodnim sredstvima prevoza, hrane koja se koristi tokom putovanja u sredstvima prevoza, hrane ili hrane za životinje koja se naručuje pouzećem.

Veterinarska uprava priprema certifikat na štampanom obrascu u skladu sa modelom koje izdaju međunarodne organizacije, OIE i Komisija Evropske Unije ili u skladu sa obrascem koju propisuje zemlja uvozница.

Veterinarski inspektor su nadležni za potpisivanje certifikata. Kopije izdatih certifikata razdužuju se u Veterinarskoj upravi.

Životinje u prometu na teritoriji Crne Gore prate uvjerenja o zdravstvenom stanju koja izdaju ovlašćene veterinarske ambulante. Za proizvode životinjskog porijekla u prometu na teritoriji Crne Gore obavezna je prateća dokumentacija koju izdaje subjekat u poslovanju sa hranom (Izjava o bezbjednosti).

- međusobna pomoć

Ova pravila nijesu primjenljiva u Crnoj Gori do dana pristupanja EU.

- mjere zaštite

Mjere zaštite

Zakonom o veterinarstvu (član 17) definisano je da, kada se utvrdi postojanje zarazne bolesti u Crnoj Gori, i dok postoji opasnost od nje, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede donosi naredbu kojom ograničava ili zabranjuje promet životinja, i prema prirodi zarazne bolesti i stepenu opasnosti, utvrđuje granice zaraženog i ugroženog područja i određuje mјere koje se sprovode u zaraženom odnosno ugroženom području.

Kada se utvrdi da proizvodi životinjskog porijekla predstavljaju ozbiljan rizik za zdravlje ljudi, zdravlje životinja ili okolinu i da taj rizik ne može na zadovoljavajući način biti uklonjen, zavisno od težine situacije, Veterinarska uprava sprovodi jednu ili više mјera:

- ograničava ili zabranjuje promet proizvoda životinjskog porijekla, odnosno naređuje povlačenje proizvoda životinjskog porijekla iz prometa do otklanjanja opasnosti.
- naređuje uništavanje i neškodljivo uklanjanje nebezbjednih proizvoda životinjskog porijekla;
- preduzima i druge odgovarajuće privremene mјere.

Mjere ograničenja i zabrane prometa proizvoda životinjskog porijekla određuju se naredbom Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede.

O mjerama ograničenja i zabrane prometa proizvoda životinjskog porijekla obavezno je obavještavanje javnosti, putem medija sa nacionalnom pokrivenošću.

- kompjuterski sistem (TRACES)

U Crnoj Gori nije uspostavljen TRACES sistem.

Na svim graničnim inspekcijskim mjestima obezbjeđeni su infrastrukturni i tehnički uslovi (kompjuteri, internet priključci).

Planirano je da se u što skorijem periodu podnese zahtjev Evropskoj Komisiji za pristup TRACES sistemu i obuku zaposlenog osoblja na BIP-s.

Sistem kontrole na unutrašnjem tržištu - pregled stanja u odnosu na EU legislativu

EU propisi		Nacionalni propisi Crne Gore				
oblast	EU legislativa	Nacionalni propis	Zakonski osnov za donošenje	Trenutno stanje planirano	Očekivani datum usvajanja imlementacije	TOC Tabela korespondencije
Žive životinje	Council Directive 90/425/EEC and corresponding application texts	Lista propisa u Anexu	Zakon o veterinarstvu			Nije urađena
Proizvodi životinjskog porijekla	Council Directive 89/662/EEC and corresponding application texts	Lista propisa u Anexu	Zakon o bezbjednosti hrane			Nije urađena
Sertifikacija	Council Directive 96/93/EC	Lista propisa u Anexu	Zakon o veterinarstvu	u pripremi	2010	Nije urađena
Međusobna pomoć	Council Directive 89/608/EEC	nema	Zakon o veterinarstvu		nije primjenljivo do dana pristupanja EU	Nije urađena
Mjere zaštite	Commission Decision 2005/731/EC	Naredbe Program VPAI	Zakon o veterinarstvu	planirana izrada kontingency planova	2011	Nije urađena
	Commission Decision 2005/734/EC	nema	Zakon o bezbjednosti hrane	planirana izrada planova za krizne situacije	do dana pristupanja	

9. Sistem kontrole uvoza:

- živih životinja

Legislativa

Okvirni pravni akti kojima je definisan sistem kontrole uvoza živih životinja, sjemena, jajnih ćelija, embriona i proizvoda životinjskog porijekla su:

- Zakon o veterinarstvu,
- Zakon o identifikaciji i registraciji životinja,
- Zakon o zaštiti dobrobiti životinja,
- Zakon o bezbjednosti hrane
- i podzakonska akta donijeta na osnovu ovih zakona.

Nadležni organ

Veterinarska uprava je nadležni organ za uvoz živih životinja, sjemena, jajnih ćelija i embriona i proizvoda životinjskog porijekla.

Veterinarska uprava preko veterinarskih inspektora vrši nadzor nad sprovođenjem propisanih zahtjeva za zdravlje, identifikaciju, dobrobit životinja i bezbjednost hrane životinjskog porijekla.

Kontrolu pošiljki živih životinja, sjemena, jajnih ćelija, embriona i proizvoda životinjskog

porijekla obavlja Veterinarska uprava preko graničnih veterinarskih inspektora isključivo na odobrenim graničnim inspekcijskim mjestima (BIP-s).

Sistem kontrole uvoza živih životinja, sjemena, jajnih ćelija i embriona

Sve pošiljke životinja, sjemena, jajnih ćelija i embriona koje se uvoze u Crnu Goru podliježu veterinarskom pregledu od strane graničnog veterinarskog inspektora.

Pošiljka životinja, sjemena, jajnih ćelija i embriona najavljuje se graničnom veterinarskom inspektoru za pregled najmanje 24 sata prije prispjeća pošiljke na granično inspekcijsko mjesto.

Po prispjeću uredno najavljene pošiljke životinja, sjemena, jajnih ćelija i embriona na granično inspekcijsko mjesto, uvoznik ili njegov ovlašćeni zastupnik podnosi zahtjev za pregled pošiljke graničnom veterinarskom inspektoru na obrascu koji je propisala Veterinarska uprava. Uz zahtjev se prilaže veterinarski certifikat i ostala dokumentacija kao što su fakture, tovarni listovi i lista sa identifikacionim oznakama životinja.

U cilju efikasne kontrole i dobijanja informacija o pošiljci, granični veterinarski inspektor može zatražiti informaciju od odgovornih lica, odnosno uvid u manifest o teretu broda ili aviona radi određenih provjera.

Pregled pošiljki živih životinja, sjemena, jajnih ćelija i embriona koje se uvoze u Crnu Goru

Dokumentacijski pregled

Svaka pošiljka životinja, sjemena, jajnih ćelija i embriona koja se uvozi u Crnu Goru mora biti podvrgnuta dokumentacijskom pregledu radi utvrđivanja usaglašenosti sa propisima. Certifikat mora biti na štampanom obrascu, originalan, označen serijskim brojem, sastavljen na dan otpreme pošiljke, ovjeren i potpisana od strane nadležnog organa.

Certifikat mora biti na crnogorskom jeziku i na jeziku zemlje porijekla. Uz certifikat koji prati pošiljke životinja mora se prilожiti i specifikacija identifikacionih oznaka životinja na koje se certifikat odnosi.

Nepotpuni, nejasni, precrtavani, prepravljeni, faksirani, nepotpisani certifikati ne mogu se smatrati odgovarajućim i u tim slučajevima neće se odobriti uvoz. Pošiljka životinja, sjemena jajnih ćelija i embriona zadržava se na graničnom inspekcijskom mjestu dok se ne dostavi odgovarajuća dokumentacija.

Identifikacijski pregled

Radi utvrđivanja podudarnosti informacija navedenih u dokumentaciji i pošiljke životinja, sjemena, jajnih ćelija i embriona koja se uvozi vrši se identifikacijski preled svake pošiljke. To podrazumijeva vizuelnu inspekciju službenih oznaka, koje pokazuju zemlju i instituciju porijekla pošiljke, kontrolnih veterinarskih brojeva objekta, identifikacionih oznaka na životnjama.

Fizički pregled

Kako bi se utvrdila ispunjenost propisanih zahtjeva zdravlja, identifikacije i dobrobiti vrši se i fizički pregled svake pošiljke. To podrazumijeva provjeru prevoznog sredstva, životinja, sjemena, jajnih ćelija i embriona.

Laboratorijske provjere vrše se u skladu sa mjerama utvrđenim rješenjem o karantinu.

U slučaju kada se vrši laboratorijska provjera pošiljka ne smije biti stavljen u promet do dobijanja rezultata laboratorijskog testiranja i nalazi se pod nadzorom carinske službe i granične veterinarske inspekcije.

Nakon dobijanja izvještaja o karantinu veterinarski granični inspektor donosi odluku o pošiljci - odobrava ili zabranjuje uvoz.

Kada pošiljka životinja, sjemena, jajnih ćelija i embriona ne ispunjava propisane zahtjeve granični veterinarski preduzima sljedeće radnje:

- 1) zabranjuje uvoz;

- 2) privremeno zabrajuje uvoz, kada treba otkloniti nedostatke na pošiljci i pratećoj dokumentaciji;
- 3) zabranjuje upotrebu vozila za prevoz pošiljaka, ako ne ispunjavaju propisane uslove.

Granični veterinarski inspektor odlučuje o vraćanju ili uništavanju pošiljke na zahtjev uvoznika.

Do konačne odluke o postupanju sa pošiljkom ona mora biti pod nadzorom carinske službe i granične veterinarske inspekcije.

Troškove nastale u postupku ponovne otpreme ili uništavanja pošiljke snosi uvoznik.

Pregled pošiljki živih životinja, sjemena, jajnih ćelija i embriona preko teritorije Crne Gore (tranzit)

Granični veterinarski inspektor na osnovu prethodnih provjera, epizootiološke situacije zemlje porijekla odnosno zemlje izvoznice, odobrava tranzit preko teritorije Crne Gore pošiljki životinja, sjemena jajnih ćelija i embriona samo ako:

- pošiljke dolaze iz države ili dijela države iz koje nije zabranjen uvoz odnosno tranzit u Crnu Goru;
- pošiljku prati propisana dokumentacija;
- je pošiljka podvragnuta dokumentacijskom i identifikacijskom pregledu.

Pošiljke životinja, sjemena, jajnih ćelija i embriona koje se prevoze avionskim ili pomorskim prevozom mogu se identifikovati i obaviti dokumentacijski pregled na osnovu brodskog odnosno avionskog manifesta samo kada se pošiljke ne istovaraju.

U izuzetnim situacijama, kada postoje informacije da pošiljke predstavljaju opasnost po javno zdravlje ili zdravlje životinja moraju se izvršiti i fizički pregledi takvih pošiljki.

Kod drumskog i željezničkog prevoza preko teritorije Crne Gore pošiljka životinja, sjemena, jajnih ćelija i embriona mora biti transportovana bez istovaranja nakon napuštanja graničnog ulaznog inspekcijskog mesta i mora napustiti teritoriju Crne Gore najkasnije u roku od tri dana.

Granični veterinarski inspektor koji odobrava provoz, obavještava graničnog veterinarskog inspektora na izlaznom graničnom prelazu putem postojećih sredstava komunikacije.

- proizvoda životinjskog porijekla

Sistem kontrole uvoza proizvoda životinjskog porijekla

Sve pošiljke proizvoda životinjskog porijekla koje se uvoze u Crnu Goru podliježu veterinarskoj kontroli od strane graničnog veterinarskog inspektora.

Pošiljka proizvoda životinjskog porijekla najavljuje se graničnom veterinarskom inspektoru za pregled najmanje 24 sata prije prispjeća pošiljke na granično inspekcijsko mjesto.

Po prispjeću uredno najavljenе pošiljke proizvoda životinjskog porijekla na granično inspekcijsko mjesto, uvoznik ili njegov ovlašćeni zastupnik podnosi zahtjev za pregled pošiljke graničnom veterinarskom inspektoru na obrascu koji je propisala Veterinarska uprava.

Uz zahtjev se prilaže veterinarski certifikat i ostala dokumentacija.

U cilju efikasne kontrole i dobijanja informacija o pošiljci, granični veterinarski inspektor može zatražiti informaciju od odgovornih lica, odnosno uvid u manifest o teretu broda ili aviona radi određenih provjera.

Pregled pošiljki proizvoda životinjskog porijekla koje se uvoze u Crnu Goru

Dokumentacijski pregled

Svaka pošiljka proizvoda životinjskog porijekla koja se uvozi u Crnu Goru mora biti podvragnuta dokumentacijskom pregledu radi utvrđivanja usaglašenosti sa propisima. Certifikat mora biti na

štampanom obrascu, originalan, označen serijskim brojem, sastavljen na dan otpreme pošiljke, ovjeren i potpisana od strane nadležnog organa.

Certifikat mora biti na crnogorskom jeziku i na jeziku zemlje porijekla. Nepotpuni, nejasni, precrtevani, prepravljeni, faksirani, nepotpisani certifikati ne mogu se smatrati odgovarajućim i u tim slučajevima neće se odobriti uvoz.

Pošiljka proizvoda životinjskog porijekla zadržava se na graničnom inspekcijskom mjestu dok se ne dostavi odgovarajuća dokumentacija.

Identifikacijski pregled

Radi utvrđivanja podudarnosti informacija navedenih u dokumentaciji i proizvoda životinjskog porijekla vrši se identifikacijski pregled svake pošiljke. To podrazumijeva vizuelnu inspekciju pečata, službenih oznaka, lotova, kontrolnih veterinarskih brojeva objekata, deklaracija i dr.

Da bi se izvršila efikasna provjera identiteta proizvoda životinjskog porijekla potrebno je otvoriti pakovanja. Pri tom postupku mora se voditi računa da se sa proizvodima životinjskog porijekla manipuliše na higijenski način.

U slučaju da se radi o kontejnerskim pošiljkama, identificuje se i broj kontejnera.

Fizički pregled

Kako bi se utvrdila ispunjenost propisanih zahtjeva bezbjednosti, koji su definisani propisima koji se primjenjuju u Crnoj Gori, kao i da bi se potvrdila tačnost garancija iz certifikata vrši se i fizički pregled svake pošiljke.

Fizički pregled podrazumijeva:

- senzorni pregled (miris, boja, ukus, konzistencija);
- jednostavne brze i fizičke probe (sjeckanje, narezivanje, odmrzavanje, kuvanje ili pečenje);
- pregled prevoznog sredstva radi utvrđivanja održavanja hladnog lanca ili eventualnog prekida, provjerom liste termografa i mjerjenjem temperature u dubini proizvoda;
- provjeru ambalaže i svih oznaka (žigova, etiketa, veterinarskih kontrolnih brojeva) radi utvrđivanja usklađenosti sa propisima;
- upoređivanje stvarne težine pošiljke sa težinom navedenom u certifikatu, provjerom određenog broja pakovanja ili ako je potrebno vaganjem pošiljke.

Provjera se mora izvršiti na nizu različitih uzoraka iz cijele pošiljke, i to na najmanje 1% artikala ili pakovanja u pošiljci (najmanje 2, najviše 10 proizvoda odnosno pakovanja). Međutim, zavisno od proizvoda i okolnosti može se uzeti i veći broj uzoraka.

U slučaju proizvoda u rasutom stanju potrebno je uzeti najmanje 5 uzoraka sa različitih djelova pošiljke.

Tokom rada preduzimaju se sve radnje u cilju eliminisanja rizika od manipulativne kontaminacije.

Laboratorijsko provjeravanje pošiljki na mjestu istovara vrši se prema utvrđenom planu uzorkovanja pošiljki proizvoda životinjskog porijekla iz uvoza. Uzorkovanje se vrši uvijek kada postoje opravdani razlozi za sumnju, bilo da se iz prateće dokumentacije ne može tačno utvrditi stanje štetnih materija ili kada date garancije nijesu dovoljno precizne.

U slučaju kada se vrši laboratorijska provjera pošiljka ne smije biti stavljena u promet do dobijanja rezultata laboratorijskog testiranja i nalazi se pod nadzorom carinske službe i granične veterinarske inspekcije.

Kada pošiljka proizvoda životinjskog porijekla ne ispunjava propisane zahtjeve granični veterinarski inspektor preduzima sljedeće radnje:

- 1) zabranjuje uvoz;

- 2) privremeno zabranjuje uvoz, kada treba otkloniti nedostatke na pošiljci i pratećoj dokumentaciji;
- 3) zabranjuje upotrebu vozila za prevoz pošiljaka, ako ne ispunjavaju propisane uslove.

Granični veterinarski inspektor odlučuje o vraćanju ili uništavanju pošiljke na zahtjev uvoznika.

Do konačne odluke o postupanju sa pošiljkom ona mora biti pod nadzorom carinske službe i granične veterinarske inspekcije.

Troškovi nastali u postupku ponovne otpreme ili uništavanja pošiljke snosi uvoznik.

Ako su rezultati laboratorijskih provjera pozitivni, vrši se pojačana laboratorijska provjera 10 sljedećih uzastopnih pošiljki tih proizvoda.

Pregled pošiljki proizvoda životinjskog porijekla preko teritorije Crne Gore (tranzit)

Granični veterinarski inspektor na osnovu prethodnih provjera, epizootiološke situacije zemlje porijekla odnosno zemlje izvoznice, odobrava tranzit preko teritorije Crne Gore pošiljki proizvoda životinjskog porijekla samo ako:

- pošiljke dolaze iz države ili dijela države iz koje nije zabranjen uvoz odnosno tranzit u Crnu Goru;
- pošiljku prati propisana dokumentacija;
- je pošiljka podvrgnuta dokumentacijskom i identifikacijskom pregledu.

Pošiljke proizvoda životinjskog porijekla koje se prevoze avionskim ili pomorskim prevozom mogu se identifikovati i obaviti dokumentacijski pregled na osnovu brodskog odnosno avionskog manifesta samo kada se pošiljke ne istovaraju.

U izuzetnim situacijama, kada postoje informacije da pošiljke predstavljaju opasnost po javno zdravlje ili zdravlje životinja moraju se izvršiti i fizički pregledi takvih pošiljki.

Kod drumskog i željezničkog prevoza preko teritorije Crne Gore pošiljka proizvoda životinjskog porijekla mora biti transportovana, bez istovaranja nakon napuštanja graničnog ulaznog inspekcijskog mesta i mora napustiti teritoriju Crne Gore najkasnije u roku od tri dana.

Granični veterinarski inspektor koji odobrava provoz, obavještava graničnog veterinarskog inspektora na izlaznom graničnom prelazu putem postojećih sredstava komunikacije.

- mjere zaštite

Mjere ograničenja i zabrane prometa proizvoda životinjskog porijekla određuju se naredbom Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede.

Kada se utvrdi da hrana ili hrana za životinje predstavlja ozbiljan rizik za zdravlje ljudi, zdravlje životinja ili okolinu, i da se taj rizik ne može na zadovoljavajući način ukloniti, nadležni organ, zavisno od težine situacije, sprovodi jednu ili više mjera:

- privremeno zabranjuje uvoz proizvoda životinjskog porijekla iz zemlje ili dijela zemlje izvoznice;
- određuje posebne mjere i uslove uvoza odnosno tranzita;
- naređuje neškodljivo uklanjanje proizvoda životinjskog porijekla.

Mjere ograničenja i zabrane prometa životinja, sperme, jajnih ćelija i embriona određuju se naredbom Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede.

Kada postoji opravdana opasnost od unošenja zaraznih bolesti životnjama iz uvoza Ministarstvo donosi naredbu kojom određuje jednu ili više mjera:

- privremeno zabranjuje uvoz životinja iz zemlje ili dijela zemlje izvoznice ili zemlje provoza;
- određuje posebne mjere i uslove uvoza odnosno tranzita;
- naređuje neškodljivo uklanjanje životinja, sjemena, jajnih ćelija i embriona;
- druge odgovarajuće privremene mjere.

- granična inspekcijska mjesta (BIPs)

Granična inspekcijska mjesta (BIPs)

Granična inspekcijska mjesta u Crnoj Gori, na kojim je organizovana granična veterinarska inspekcija su:

Granično inspekcijsko mjesto		vrsta prelaza	zemlja	radno vrijeme
1.	Bar	luka	međunarodni	od 07-15h i po pozivu
2.	Debeli Brijeg	drumski	Hrvatska	od 07-15h
3.	Podgorica	aerodrom	međunarodni	po pozivu
4.	Božaj	drumski	Albanija	od 07-15 i po pozivu
5.	Ilino Brdo	drumski	Bosna	po pozivu
6.	Kula	drumski	Kosovo	po pozivu
7.	Dračenovac	drumski	Srbija	od 07-15h i po pozivu
8.	Ranče	drumski	Srbija	po pozivu
9.	Dobrakovo	drumski	Srbija	od 7h - 21h

granična inspekcijska mjesta

Granična veterinarska inspekcija organizovana je na 9 graničnih inspekcijskih mjestu.

Radni sati usklađeni su sa nadležnim tijelima granične veterinarske inspekcije susjednih zemalja kao i sa obimom prometa na pojedinim prelazima.

Granična inspekcijska mjesta su smještena u neposrednoj blizini mesta ulaska u Crnu Goru i na području koje je odredio nadležni organ za upravljanje graničnim prelazima.

Na graničnim inspekcijskim mjestima na kojima je organizovana veterinarska kontrola nijesu obezbeđeni svi potrebni uslovi za vršenje pregleda u skladu sa EU zahtjevima, osim na novoizgrađenim graničnim prelazima Debeli Brijeg i Božaj (a ni oni ne ispunjavaju uslove za

promet živih životinja i uništavanje neispravnih pošiljki životinjskog porijekla). Na novoizgrađenom graničnom prelazu Sukobin (prema Albaniji) još nije organoizovana granična veterinarska inspekcija, iako su obezbijeđeni uslovi za rad.

Na svim graničnim inspekcijskim mjestima obezbijeđena je osnovna oprema za uzimanje uzoraka za rutinske pretrage, kao i odgovarajuća oprema za brzu razmjenu informacija s drugim graničnim veterinarskim mjestima (direktne telefonske linije, faksovi, kompjuteri, Internet priključci) koja još uvijek nije umrežena u centralni informacioni sistem.

Za određena granična inspekcijska mjesta planirana je rekonstrukcija ili izgradnja novih u skladu sa zahtjevima EU za BIP-s.

Crna Gora je donijela Strategiju za integrисано upravljanje granicama kao i Akcioni plan za njen provođenje. Planirano je umrežavanje graničnih inspekcijskih mjesta sa Odsjekom za inspekcijski nadzor u Veterinarskoj upravi i izrada kompjuterskog programa za praćenje pošiljki pri uvozu, izvozu i tranzitu.

Kompjuterski sistem praćenja (TRACES)

U Crnoj Gori nije uspostavljen TRACES sistem.

Na svim graničnim inspekcijskim mjestima obezbjeđeni su infrastrukturni i tehnički uslovi (kompijuteri, internetski priključci).

Planirano je da se u što skorijem periodu podnese zahtjev Evropskoj Komisiji za pristup TRACES sistemu i obuku zaposlenog osoblja na BIP-s.

Sistem kontrole uvoza pregled stanja u odnosu na EU

EU Legislativa		Nacionalni propisi Crne Gore				
Oblast	EU tekst	Nacionalni tekst	Zakonski osnov za donošenje	Trenutno stanje planirano	Očekivani datum usvajanja imlementacije	TOC
Žive životinje	Council Directive 91/496/EEC Commission Decision 97/794/EC Commission Regulation (EC) No 282/2004 Commission Regulation (EC) No 318/2007	Zakon o veterinarstvu Pravilnik o načinu obavljanja pregleda životinja u prometu preko granice Crne Gore	Zakon o veterinarstvu	Nacrt u izradi	novembar 2009	Nije urađena
	Commission Decision No 275/2007	Pravilnik o utvrđivanju liste životinja i proizvoda koji podliježe veterinarskoj kontroli pri ulasku u Crnu Goru	Zakon o vetoveterinarstvu Zakon o bezbjednosti hrane	Nacrt u izradi	novembar 2009	Nije urađena
Proizvodi životinjskog porijekla	Council Directive 97/78/EC Council Directive 2002/99/EC Regulation (EC) No 882/2004 Commission Decision 94/360/EC Commission Regulation (EC) No 136/2004 Commission Decision 2000/25/EC Commission decision 2000/571/EC Commission Regulation (EC) No 136/2004 Commission decision 2005/34/EC Commission decision 2005/92/EC Commission Regulation (EC) No 206/2009	Pravilnik o načinu obavljanja pregleda proizvoda životinjskog porijekla u prometu preko granice Crne Gore	Zakon o bezbjednosti hrane	Nacrt u izradi	Oktobar 2009	Nije urađena

12 Bezbjednost hrane, veterinarska i fitosanitarna politika

	Commission Decision 2000/208/EC on fish products Commission Decision 93/352/EEC of 1 June 1993 laying down derogations from the conditions of approval for border inspection posts located in ports where fish is landed	Nema nacionalnog propisa	Zakon o bezbjednosti hrane	Nije planirano		
Mjere zaštite		Naredbe ministarstva o zabrani uvoza	Zakon o . veterinarstvu Zakon o bezbjedn.	Planirano donošenje u skladu sa EU		
Granična inspekcijska mjesta Border (BIPs)	Council Directive 91/496/EEC Council Directive 97/78/EC Regulation (EC) No 882/2004 Decision 2001/812/EC	nema	Zakon o veterinarstvu Zakon o bezbjednosti hrane	Nacrt u izradi	novembar 2009	Nije urađena
Kompjuterski sistem praćenja (TRACES)	Council Decision 92/438/EEC	Nije uspostavljen	SAA Agreement	Planirana predaja zahtjeva	Što prije	

10. Identifikacija životinja i registracija njihovih kretanja:

Legislativa

Identifikacija životinja i registracija njihovih kretanja uređena je sljedećim pravnim aktima:

- Zakon o veterinarstvu (Sl. list RCG br. 11/04 i 27/07)
- Zakon o identifikaciji i registraciji životinja (Sl. list CG br. 48/07) koji je velikim dijelom harmonizovan sa EU propisima i prilagodjen lokalnim uslovima uzgajanja životinja. Zakonom je stvorena osnova za donošenje niza podzakonskih akata, sa kojima će se postići odgovarajući nivo usaglašenosti propisa iz oblasti identifikacije i registracije životinja i obilježavanja goveđeg mesa. U cilju pune transpozicije su predviđene izmjene i dopune Zakona o identifikaciji i registraciji životinja.
- Pravilnik o načinu identifikacije i registracije goveda i vodjenju registra i elektronske baze podataka (Sl. list RCG br. 58/07), kojim se uređuje oblik, sadržaj i materijal za izradu ušnih markica i način postavljanja - aplikacije ušnih markica za identifikaciju goveda, obrazac i način vodjenja registra gazdinstva i prijave kretanja goveda, obrazac za način izdavanje pasoša i privremenog pasoša, način vodjenja evidencije, način i postupak vodjenja Centralnog registra gazdinstava, bliži sadržaj Elektronske baze podataka, obrazac popisnog lista i potvrde o izvršenoj identifikaciji goveda kao i način vodjenja evidencije.

Registracija gazdinstava je obavezna za sva gazdinstva na kojima se uzgajaju ili drže životinje. Identifikacija životinja je obavezna za domaće životinje koje se uzgajaju na gazdinstvima

Tokom Projekta CARDs 2005 - Development of the animal identification in Montenegro-faza I, izrađen je Zakon o identifikaciji i registraciji životinja i Pravilnik o načinu identifikacije i registracije goveda i načinu vođenja registra elektronske baze podataka.

U avgustu 2009. godine počeo je projekat I&R ovaca i koza (IPA 2007, Projekt Implementation of an Animal Identification System / Phase II), tokom 2010. godine će se donijeti pravilnik o obilježavanju ovaca i koza.

Nadležni organ

Veterinarska uprava je nadležni organ za identifikaciju i registraciju životinja i njihovih kretanja.

Veterinarska uprava preko veterinarskih inspektora vrši nadzor nad sprovođenjem propisanih zahtjeva za identifikaciju i registraciju životinja i njihovih kretanja.

Identifikaciju i registraciju životinja sprovode veterinarske ambulante kojima se, nakon Zakonom o veterinarstvu utvrđenih i sprovedenih procedura, ustupaju na izvršavanje ovi poslovi. Ugovorom između Veterinarske uprave i veterinarskih ambulanti precizno se definišu obaveze vršilaca ovih poslova.

U slučaju nepoštovanja odredbi ugovora, Veterinarska uprava raskida ugovor sa veterinarskom ambulantom.

- goveda (uključujući i centralnu bazu podataka o govedima)

Identifikacija i registracija goveda

U Crnoj Gori je uspostavljen Sistem identifikacije i registracije goveda uz pomoć projekta CARDS 2005 - Development of the animal identification in Montenegro. Projekat je započeo marta 2006. godine, a kampanja prve identifikacije i registracije goveda i registracije gazdinstava otpočela je septembra 2007. godine, a završena 12. marta 2008. godine.

I&R goveda je besplatna za držaoce životinja, sredstva za I&R obezbijedena su u Budžetu Crne Gore.

Sva kretanja se evidentiraju u bazi podataka tako da se biranjem identifikacionog broja životinje iz baze podataka može obezbijediti praćenje životinje nazad do gazdinstva porijekla.

Sva kretanja goveda vlasnik je dužan da registruje i ažurira u svom registru kao i da o tome obavijesti veterinarsku ambulantu odnosno Veterinarsku upravu kako bi se promjene kretanja registrovale u bazi podataka.

U cilju efikasne implementacije Zakona o identifikaciji i registraciji životinja i sistema I&R izvršena je javna kampanja za držaoce goveda, obuka osoblja Veterinarske uprave, veterinarskih ambulanti, izrađene su Instrukcije za inspekcijsku kontrolu I&R sistema i Priručnik za granična inspekcijska mjesta.

- ovce i koze

Identifikacija i registracija ovaca i koza

U cilju uspostavljanja Sistema I&R ostalih životinja u okviru IPA 2007, u avgustu 2009 počeo je Projekt Implementation of an Animal Identification System / Phase II i trajaće 18 mjeseci u sklopu kojeg će se izvršiti I&R malih preživara (ovaca i koza). Jedna od komponenti projekta je i uvođenje jedinstvenog veterinarskog informacionog sistema.

- svinje

Identifikacija i registracija svinja

Identifikacija i registracija svinja u Crnoj Gori nije uspostavljena.

- konji

Identifikacija i registracija konja

Identifikacija i registracija konja u Crnoj Gori nije uspostavljena.

Identifikacija životinja i registracija njihovih kretanja- prikaz u odnosu na EU legislativu

EU Legislation		Montenegrin national legislation				
Description	EU texts	National text	Legal basis	Current stage of transposition	Date (expected) of transposition/implementation	TOC availability
Bovine animals	Regulation (EC) No 1760/2000 Commission Regulation (EC) No 911/2004 Commission Regulation (EC) No 1082/2003 Commission Regulation (EC) No 494/98	Rule book on identification and registration of bovine animals, keeping registers and computerised database	Law on animal identification and registration	Adopted	October 2007	Law on animal identification and registration- yes Rule book on identification and registration of bovine animals, keeping registers and computerised database - Not yet
	Commission Decision 2001/672/EC Commission Regulation (EC) No 644/2005	Amendments to the Rule book on identification and registration of bovine animals, keeping registers	Law on animal identification and registration	Not yet drafted	2012	
	Commission Decision 2006/28/EC Commission Regulation (EC) No 509/1999					
Porcine animals	Council Directive 64/432/EEC Council Directive 2008/71/EC Commission Decision 2000/678/EC	Rule book on identification and registration of porcine animals	Law on animal identification and registration	Not yet drafted	2012	
Ovine and caprine animals	Council Regulation (EC) No 21/2004 Commission Regulation (EC) No 1505/2006	Rule book on identification and registration of ovine and caprine animals	Law on animal identification and registration	Under consideration	2010	
Equidae	Council Directive 90/426/EEC Council Directive 90/427/EEC Commission Decision 93/623/EEC Commission	Rule book on identification and registration of equidae	Law on animal identification and registration	Not yet drafted	2012	

	Regulation (EC) No 504/2008					
--	--------------------------------	--	--	--	--	--

11. Mjere suzbijanja bolesti životinja: Prijava bolesti životinja; slinavka i šap; klasična kuga svinja; afrička kuga svinja; kuga konja; avijarna influenca; atipična kuga živine; bolesti riba i školjki; bolest plavog jezika; transmisivne spongioformne encefalopatije; zoonoze i ostale bolesti

Prijava bolesti životinja

Legislativa

Prijava sumnje i pojave zarazne bolesti kod životinja uređena je sljedećim pravnim aktima:

- Zakon o veterinarstvu (Sl.list RCG br. 11/04 i 27/2007);
- Pravilnik o klasifikaciji bolesti životinja, načinu prijavljivanja i obaveštavanja o zaraznim bolestima životinja (Sl. list CG br. 5/08) (Aneks 47)

Zakonom o veterinarstvu uređene su zarazne bolesti životinja; sprječavanje pojave, suzbijanje i iskorjenjivanje zaraznih bolesti životinja; preventivne veterinarske mjere; obavezan obim zdravstvene zaštite životinja; zaštita dobrobiti životinja; finansiranje zdravstvene zaštite životinja; organizovanje pravnih lica za obavljanje veterinarske djelatnosti; obezbjeđivanje vršenja poslova od javnog interesa, kao i druga pitanja od značaja za obavljanje veterinarske djelatnosti.

Pravilnikom o klasifikaciji bolesti životinja, načinu prijavljivanja i obaveštavanja o zaraznim bolestima životinja čiji je sastavni dio Lista bolesti koje se prijavljuju, koja je u potpunosti uskladjena sa OIE listom bolesti obaveznih za prijavljivanje, utvrđen je način prijavljivanja i obaveštavanja o sumnji, potvrđenom slučaju, odjavi bolesti i klasifikaciji bolesti životinja i propisani su obrazci za prijavu sumnje, potvrdu i odjavu bolesti.

Nadležni organ

Veterinarska uprava je nadležni organ za zaštitu zdravlja životinja.

Veterinarska uprava preko veterinarskih inspektora vrši nadzor nad sprovođenjem mjera utvrđenih zakonom i podzakonskim aktima u oblasti sprječavanja pojave, suzbijanja i iskorjenjivanja zaraznih bolesti životinja.

Prijava bolesti

Prijava sumnje i pojave zarazne bolesti kod životinja je obaveza vlasnika životinje i veterinara.

Kada se pojavi zarazna bolest ili znakovi na osnovu kojih se sumnja da je životinja oboljela ili uginula od zarazne bolesti, vlasnik životinje je dužan, bez odlaganja, da obavijesti najbližu veterinarsku ambulantu, odnosno veterinara ili veterinarskog inspektora.

Smatra se da postoji sumnja na zaraznu bolest ako se među životnjama istog dvorišta, obora, stada, jata ili pčelinjaka pojave uzastopno dva ili više slučaja oboljenja sa istim ili sličnim znacima ili kada nastupi naglo uginuće životinja bez vidljivog uzroka.

Veterinar je dužan da pri dobijanju prijave na sumnju od strane vlasnika ili držaoca životinje, izda uputstvo u pisanoj formi o propisanim veterinarskim mjerama i obavijesti veterinarskog inspektora u slučaju da posumnja na zaraznu bolest koja podliježe obavezi prijave sumnje. Veterinar mora prijaviti nadležnom veterinarskom inspektoru potvrđeni slučaj bolesti podliježe obavezi prijave, na propisani način.

Veterinarski inspektor mora obavijestiti nadležnu zdravstvenu ustanovu o sumnji ili postojanju zoonoze.

Izvještaj o pojavi bolesti, nadležni veterinarski inspektor mora dostaviti Veterinarskoj upravi do 15. u mjesecu, za prethodni mjesec.

Kada se na osnovu rezultata dijagnostičkih ispitivanja potvrdi prisustvo zarazne bolesti, laboratorija je dužna je da o potvrdi prisustva zarazne bolesti obavijesti Veterinarsku upravu i nadležnog veterinarskog inspektora na propisani način.

U slučaju pojave bolesti sa liste OIE obavještava se Centrala OIE telegramom, telefaksom ili elektronski putem, u roku od 24 sata u slučajevima:

- prvog pojavljivanja bolesti i/ili infekcije sa OIE liste bolesti u zemlji, zoni ili oblasti;
- ponovnog pojavljivanja bolesti i/ili infekcije sa OIE liste bolesti u zemlji, zoni ili oblasti, nakon izvještaja kojim je izbijanje bolesti bilo proglašeno završenim;
- prvog pojavljivanja nove vrste (soja) patogena bolesti sa OIE liste u zemlji, zoni ili oblasti;
- iznenadnog i neočekivanog uvećanja distribucije, pojavljivanja, morbiditeta ili mortaliteta bolesti sa OIE liste u zemlji, zoni ili oblasti;
- novonastalih bolesti sa značajnim morbiditetom ili mortalitetom ili zoonoznim potencijalom;
- primjetnih promjena u epidemiologiji bolesti OIE liste (uključujući vrstu domaćina, patogenost, soj), posebno u slučaju zoonognog uticaja.

Obavezno je nedjeljno obavještavanje Centrale OIE, o razvoju (evoluciji) u gore pomenutim slučajevima, sve dok bolest ne bude iskorijenjena ili ne postane endemična, tako da šestomjesečno izvještavanje ispunjava obvezu zemlje prema OIE, uz obavezno finalno izvještavanje o svakom slučaju.

Obavezno je obavještavanje nadležnih veterinarskih organa susjednih zemalja u roku od 24 sata u slučajevima:

- primarnog žarišta ili primarnog izbijanja pojedinih bolesti propisanih pravilnikom, potvrđenih u Crnoj Gori;
- ukidanja svih mjera zabrane nakon eradicacije posljednjeg izbijanja bolesti.

Odjava bolesti

Zarazna bolest je prestala kad od ozdravljenja, uginuća ili ubijanja posljednje oboljele životinje i poslije izvršene završne dezinfekcije protekne najduži inkubacioni period za tu zaraznu bolest, osim u slučajevima kada je stručnim veterinarskim standardima drukčije određeno.

Veterinarski inspektor odjavljuje zaraznu bolest Veterinarskoj upravi na propisanom obrascu.

Odjavom zarazne bolesti nadležni veterinarski inspektor potvrđuje da su nakon iskorjenjivanja posljednjeg slučaja, ukinute mjere zabrane koje su bile uvedene u vezi sa pojmom zarazne bolesti.

Mjere suzbijanja bolesti životinja

Legislativa

Okvirni pravni akt kojim su utvrđene mjere za spriječavanje pojave, otkrivanje, suzbijanje i iskorjenjivanje zaraznih bolesti životinja je Zakon o veterinarstvu (Sl.list RCG br. 11/04 i 27/2007).

Na snazi je veliki broj podzakonskih akata koji uređuju mjere za spriječavanje pojave, otkrivanje, suzbijanje i iskorjenjivanje zaraznih bolesti životinja pojedinačno (popis propisa dat je u Aneksu I ovog poglavlja). Dio ovih propisa je usklađen sa legislativom EU, dok je dalje usklađivanje predviđeno Nacionalnim programom za integracije CG u EU (NPI) za period 2008- 2012.

Pravilnici o tuberkulozi, brucelozu i enzootskoj leukozi goveda usklađeni su sa Direktivom Savjeta 78/52/EEC (suzbijanje i iskorjenjivanje) i Direktivom 64/432/EEC (dijagnostika). Takođe, propisi:

- Pravilnik o mjerama za suzbijanje i iskorjenjivanje bjesnila kod životinja (Sl.list CG br. 17/07);

- Naredba o preduzimanju mjera za sprječavanje unošenja zarazne bolesti životinja spongiformne encefalopatije goveda (BSE) u Republiku Crnu Goru (Sl.list CG br. 44/08);
- Naredba preduzimanju mjera za sprečavanje unošenja zarazne bolesti životinja slinavke i šapa u Crnu Goru (Sl. list CG br. 44/08)

su usklađeni sa EU legislativom.

Program za prevenciju, suzbijanja i eradicaciju visokopatogene influence ptica (VPPIP), usvojen na sjednici Vlade RCG od 13.10.2005. je usklađen sa Direktivom Savjeta 92/40 EC i Odlukom Komisije 2005/464/EC.

U ovom trenutku nijesu uspostavljeni Contingency planovi za određene bolesti u skladu sa EU zahtjevima.

Pri izradi contingency planova za ostale bolesti koristiće se sljedeći pristup: mjere u slučaju sumnje, neposredne opasnosti, izbjivanja, sprječavanja širenja i iskorjenjivanja bolesti.

Zakonom o veterinarstvu su propisane:

- Obavezne opšte preventivne mjere koje sprovode vlasnici životinja (član 10);
- Posebne preventivne mjere zdravstvene zaštite (član 11);
- Posebne preventivne mjere protiv zoonoza (član 12);
- Suzbijanje i iskorjenjivanje zaraznih bolesti životinja (član 14 i 15);
- Mjere koje preduzima Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede u kriznim situacijama (član 17, 18, 19 i 20, 28 i 94).

Crna Gora je članica Svjetske organizacije za zdravlje životinja - OIE od avgusta 2007. godine, direktor Veterinarske uprave je zvanični delegat CG u OIE-u.

Od strane OIE-a Crna Gora je je zvanično priznata slobodnom od slinavke i šapa, bez vakcinacije (2006. godine) kao i slobodna od bolesti kuge goveda, na osnovu istorijskih podataka (2009. godine).

Izvještaji o zdravstvenom stanju životinja se šalju elektronskim putem u WAHID.

Crna Gora je korisnik ADNS sistema Evropske Komisije za prijavu bolesti životinja, tako da ima obavezu prijave pojavljivanja bolesti u skladu sa zahtjevima ADNS, a putem ovog sistema dobija i redovne izvještaje o pojavi i kretanju bolesti u drugim zemljama, članicama ove organizacije.

Veterinarska uprava Crne Gore pravi redovne mjesecne izvještaje koji se mogu naći na sajtu veterinarske uprave: <http://www.vet.uprava.vlada.cg.yu>

Program mjera zdravstvene zaštite životinja (u daljem tekstu Operativni program)

Radi ranog otkrivanja i sprječavanja pojave zaraznih bolesti životinja, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede na kraju svake, za sljedeću godinu donosi Operativni program i druge programe zdravstvene zaštite životinja.

Operativnim programom utvrđuje se :

- vrsta preventivne vakcinacije;
- dijagnostička i druga ispitivanja;
- obuhvat (vrsta i broj životinja);
- rokovi za sproveđenje ;
- nosioci posla (veterinarske ambulante, Specijalistička veterinarska laboratorija, veterinarska inspekcija);
- načini izvještavanja o izvršenim mjerama;
- način finansiranja;

- kao i drugi uslovi za sprovođenje mjera iz Operativnog programa.

Operativni program se objavljuje u Službenom listu Crne Gore.

Preventivne mjere propisane Operativnim programom sprovode veterinarske ambulante kojima su nakon zakonom utvrđenih i sprovedenih procedura, ustupljeni na izvršavanje ovi poslovi. Ugovorom između Veterinarske uprave i veterinarskih ambulant precizno se definišu obaveze vršilaca ovih poslova.

U slučaju nepoštovanja odredbi ugovora, Veterinarska uprava raskida ugovor sa veterinarskom ambulantom.

Veterinarska uprava obezbeđuje ovim veterinarskim ambulantama dijagnostička sredstva, vakcine, antihelmintike i drugi potrošni materijal za potrebe sprovođenja Operativnog programa.

Specijalistička veterinarska laboratorija vrši laboratorijsku dijagnostiku zaraznih bolesti životinja.

Operativnim programom obuhvaćene su sljedeće aktivnosti:

- **Suzbijanje i iskorjenjivanje tuberkuloze** kod svih goveda starijih od šest nedjelja primjenom intradermalnih tuberkulinskih testova, u cilju iskorjenjivanja ove bolesti i utvrđivanja statusa stada goveda slobodnog od tuberkuloze na cijeloj teritoriji Crne Gore;
- **Suzbijanje i iskorjenjivanje enzootske leukoze** kod svih goveda starijih od 24 mjeseca života serološkim ispitivanjem u cilju utvrđivanja statusa stada goveda slobodnog od ove bolesti na teritoriji Crne Gore;
- **Suzbijanje i iskorjenjivanje bruceloze** kod svih goveda starijih od 12 mjeseci, osim mužjaka namijenjenih za tov, i ovaca i koza starijih od šest mjeseci, u cilju utvrđivanja statusa stada goveda slobodnog od bruceloze na teritoriji Crne Gore;
- **Monitoring prisustva bolesti plavi jezik kod goveda, ovaca i koza** u Crnoj Gori;
- **Dijagnostika bolesti pčela** (klinički pregled, uzorkovanje, laboratorijska ispitivanja);
- **Preveniranje i suzbijanje klasične kuge svinja** -vakcinacija svinja i monitoring divljih svinja;
- **Preveniranje i suzbijanje bjesnila pasa i mačaka** vakcinacijom inaktivisanom vakcinom;
- **Preveniranje i suzbijanje ehinokokoze**, dehelminizacijom pasa;
- **Preveniranje i suzbijanje antraksa** vakcinacijom vakcinom koja sadrži suspenziju živih spora *Bacillus anthracis*;
- **Preveniranje i suzbijanje atipične kuge živine** vakcinacijom živine vakcinom proizvedenom od lentogenih sojeva;
- **Preveniranje avijarne influence** kod divljih ptica i domaće živine (uzorkovanja i laboratorijska ispitivanja);
- **Monitoring zoonoza – salmoneloza i listerija** domaće živine (uzorkovanja i laboratorijska ispitivanja).

Finansiranje mjera iz Operativnog programa

Iz Budžeta Veterinarske uprave finansira se:

- praćenje epizootiološke situacije;
- nabavka vakcina, dijagnostikuma, antihelmintika, potrošnog materijala (vakuum epruveta, igle i držači);
- vakcinacija svinja protiv KKS i goveda protiv antraxa;
- vakcinacija domaćih životinja, u slučaju potrebe, protiv bjesnila, troškove vakcinacije pasa i mačaka snose vlasnici;

- uzorkovanje krvi za provjeru prisustva bruceloze, enzootske leukoze, avijarne influence, plavog jezika i influence svinja;
- uzorkovanje krvi za potrebe kontrole imunološkog statusa živine i svinja;
- laboratorijska ispitivanja;
- obdukcija, uzorkovanje, serološka i dijagnostička ispitivanja patološkog materijala;
- zoološke i biosigurnosne mjere u zaraženim gazdinstvima;
- nagrade lovcima za odstranjene lisice i vukove;
- trihinoskopski pregled divljih svinja lovcima koji uz uzorke za trihinoskopski pregled dostave i uzorke za analizu za potrebe monitoringa na klasičnu kugu svinja i monitoring rezidua.
- klinički i laboratorijski pregled pčelinjih društava;
- monitoring salmonele i listerije;
- klinički pregled, uzorkovanje i laboratorijsko ispitivanje slatkovodnih riba iz uzgoja na prisustvo bolesti (parazitološko i bakteriološko ispitivanje).

Radi efikasnijeg i sigurnijeg ažuriranja, kontrole i dostavljanja podataka o sprovedenim mjerama iz Operativnog programa o zdravstvenoj zaštiti životinja (TBC, bruceloza i enzootska leukoza goveda) od ove godine su izvršene promjene u centralnoj bazi podataka (centralni registar goveda).

Promjene se sastoje u tome što se prilikom tuberkulinizacije goveda i vađenja krvi isključivo koriste PDA uređaji, tako da se podaci o gore navedenim mjerama direktno dostavljaju u centralnu bazu podataka. Prilikom vađenja krvi koriste se obilježene kodirane epruvete na način da se prvo skenira broj ušne markice, zatim kod epruvete i izvrši vađenje krvi. Nakon dobijanja laboratorijskih rezultata u centralnu bazu se unose rezultati analiza.

Naknada štete

Za štetu nastalu uslijed suzbijanja i iskorjenjivanja naročito opasnih zaraznih bolesti i drugih bolesti (određene operativnim programom), držaocima životinja isplaćuje se naknada u visini tržišne vrijednosti životinje na dan nastajanja štete.

Sredstva za naknadu utvrđena su Budžetom Veterinarske uprave.

U slučaju izbijanja bolesti većih razmjera mogu se obezbjediti dodatna finansijska sredstva iz Budžeta Crne Gore.

Procedure za suzbijanje i iskorjenjivanje zaraznih bolesti životinja

Generalne odredbe za suzbijanje i iskorjenjivanje zaraznih bolesti životinja utvrđene su Zakonom o veterinarstvu (član 14 i 15, 17, 18, 19 i 20 i 94).

Bliža pravila za suzbijanje i iskorjenjivanje bolesti utvrđene su pravilnicima za bolesti pojedinačno.

Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, prema prirodi zarazne bolesti i stepenu opasnosti, donosi naredbu kojom utvrđuje zaraženo i ugroženo područje kao i mјere koje se sprovode u zaraženom i ugroženom području.

U vanrednom ili ratnom stanju, u prirodnim i drugim nesrećama, koje izazivaju oboljenja većeg broja životinja ili kod pojave epizootija, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede može narediti pravnim licima i veterinarima hitno sprovođenje posebnih stručnih mјera i zadataka.

U vanrednim situacijama (rat, epizootija, prirodne nesreće koje izazivaju oboljenje većeg broja životinja) Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede predlaže Vladi Crne Gore donošenje sljedećih mјera:

- mobilizaciju veterinara i građana za sprovođenje propisanih mјera zdravstvene zaštite životinja;

- mobilizaciju opreme, lijekova i prevoznih sredstava u skladu sa posebnim propisima i privremenu upotrebu zemljišta i zgrada radi sproveđenja propisanih mjera zdravstvene zaštite životinja;
- korišćenje zemljišta i objekata u svrhu neškodljivog uklanjanja leševa ubijenih ili uginulih životinja, hrane, prostirke, otpadaka i drugog zaraženog materijala zakopavanjem, spaljivanjem ili na neki drugi način;
- posebne zadatke svim veterinarskim organizacijama, a po potrebi i drugim pravnim licima i državnim organima radi sproveđenja propisanih mjera zdravstvene zaštite životinja.

U Crnoj Gori pri Ministarstvu unutrašnjih poslova i javne uprave postoji Sektor za vanredne situacije i civilnu bezbjednost nadležan za postupanje u gore pomenutim slučajevima. Veterinarska uprava je učestvovala u izradi Nacionalnog plana za vanredne situacije .

Zarazna bolest je prestala kad od ozdravljenja, uginuća ili ubijanja posljednje oboljele životinje i poslije izvršene završne dezinfekcije protekne najduži inkubacioni period za tu zaraznu bolest, osim u slučajevima kada je stručnim veterinarskim standardima drukčije određeno.

Slinavka i šap

U Crnoj Gori nije bilo pojave bolesti slinavke i šapa.

Mjere za suzbijanje i iskorjenjivanje slinavke i šapa propisane su Pravilnikom o načinu, postupku i mjerama za suzbijanje i iskorjenjivanje slinavke i šapa.

Kada se utvrdi zarazna bolest ili sumnja na zaraznu bolest, veterinarnski inspektor:

- naređuje blokadu dvorišta u kome se pojavila zaraza odnosno sumnja na zarazu. Blokada dvorišta traje sve dok se ne izvrši završna dezinfekcija,
- obaveštava sve zainteresovane organe i organizacije da se zaraza pojavila
- na tablama postavljenim na vidnom mestu označi zaražena dvorišta odnosno zaražena mesta ili zaražena područja zavisno od stepena rasprostranjenosti zaraze,
- utvrđuje puteve kojima je zaraza mogla biti unesena i puteve kretanja obolelih životinja,
- provjeri koje je mjeru preuzeo vlasnik ili držalac životinja i naredi i druge propisane mjeru.

Vlasnik ili držalac životinja dužan je da u zaraženom dvorištu preduzme sledeće mjeru:

- da spriječi ulazak u zaraženo dvorište odnosno izlazak iz zaraženog dvorišta licima bez propusnice veterinarskog inspektora,
- da zatvori sve životinje koje su se zatekle u zaraženom dvorištu,
- da sakuplja stajsko đubrivo na posebnom mjestu i da ga pakuje (kompost) ili svakodnevno poliva mešavinom 2% natrijumove lužine i krečnog mleka,
- da stavi dezinfekcione barijere ispred ulaza u zaraženo dvorište,
- da pruža pomoć nadležnom organu za vreme dok se vrši suzbijanje zaraze.

Ako se zarazna bolest pojavila kod pravnog lica registrovanog za uzgoj i držanje životinja, ono je dužno da pored prethodno navedenih mjeru preduzme i sledeće mjeru:

- da zabrani ulazak u prostorije sa obolelim životinjama licima koja ne rade u takvim prostorijama,
- da zabrani prebacivanje životinja iz jednog objekta u drugi,
- da vrši svakodnevno osmatranje i pregled zdravstvenog stanja životinja,
- da stavi dezinfekcione barijere ispred ulaza u svaki objekt u kome se nalaze životinje.

Pod zaraženim dvorištem podrazumijevaju se svi objekti neposredno povezani sa objektom u kome se nalaze oboljele životinje.

U zaraženom dvorištu preduzimaju se sljedeće mjeru:

- zatvaranje životinja i zabranu kretanja životinja,
- ubijanje i neškodljivo uklanjanje svih životinja koje su oboljele od slinavke i šapa, ili za koje postoji sumnja da su oboljele, kao i sve ostale životinje prijemčive za slinavku i šap koje su se zatekle sa oboljelim životnjama
- zabranu ulaska u zaraženo dvorište odnosno izlaska iz zaraženog dvorišta licima bez propusnice veterinarskog inspektora,
- vršenje svakodnevne dezinfekcije,
- zabranu iznošenja iz zaraženog dvorišta proizvoda i sirovina životinjskog porijekla i drugih predmeta kojima se zaraza može preneti.

Svakodnevna dezinfekcija u zaraženom dvorištu obuhvata dezinfekciju prostorija u kojima se nalaze oboljele životinje, dezinfekciju dvorišta i dezinfekciju stambenih prostorija. Svakodnevna dezinfekcija se sprovodi svakog dana do poslednjeg klanja odnosno ubijanja životinja u zaraženom dvorištu. Posle toga svakodnevna dezinfekcija se vrši još dva dana, a trećeg dana se vrši završna dezinfekcija (dezinfekciju svih prostorija i mjesta na kojima su se nalazile zaražene životinje ili životinje sumnjive na zarazu kao i dezinfekciju predmeta koji su bili u dodiru sa takvim životnjama).

Završna dezinfekcija mora se vršiti posle deratizacije staja u kojima su životinje boravile i deratizacije prostorija u kojima se drži zrnasta hrana.

Završna dezinfekcija se vrši sa 2%-tnim rastvorom NaOH, termičkim sredstvima (suvom, vlažnom i pregrejanom parom), formalinom i drugim efikasnim sredstvima.

Ako se hrana za životinje ne može dezinfikovati, mora se uništiti.

Ako je sijeno na plastu, mora se poprskati 3%-tnim rastvorom mlečne kiseline. Poprskani površinski sloj sijena ne smije se koristiti u roku od 14 dana od dana prskanja.

Izuzetno, ako postoji klanica u kojoj se životinje mogu klati i meso prerađivati na temperaturi višoj od 70°C, može se dozvoliti klanje klinički zdravih životinja iz zaraženog dvorišta pod uslovom da se ona u klanicu dopremaju prevoznim sredstvom kojim je onemogućeno ispadanje đubreta i curenje osoke.

U zaraženom području naređuje se:

- klinički pregled preživara i svinja, radi utvrđivanja raširenosti zaraze i preventivno cepljenje onih životinja koje nijesu sumnjive na zarazu,
- svakodnevni pregled preživara i svinja za vreme od osam dana od dana izvršenog preventivnog cepljenja, a zatim preglede trećeg, šestog, trinaestog i dvadesetog dana po isteku tog roka,
- zatvaranje preživara i svinja u staje, obore i torove,
- zabranu prevoženja preživara i svinja prevoznim sredstvima drumskog saobraćaja, odnosno zabranu zadržavanja tih prevoznih sredstava ako se na zaraženom području kreću putevima određenim za prevoz preživara i svinja,
- zabranu prelaska preživara i svinja pešice preko zaraženog područja,
- zabranu prevoženja kabaste hrane za životinje i prostirki za životinje prevoznim sredstvima drumskog saobraćaja preko zaraženog područja,
- zabranu zadržavanja u zaraženom području prevoznih sredstava u željezničkom saobraćaju natovarenih preživarama i svinjama,
- zabranu prevoza ljudi motornim vozilima mimo određenih puteva (uz obaveznu dezinfekciju pri izlasku iz zaraženog područja),
- zabranu održavanja stočnih pijaca i izložbi stoke,
- uništavanje pasa-latalica i mačaka-latalica,
- držanje pasa na vezi i zatvaranje mačaka,

- zabranu upotrebe neprokuvanih pomija,
- zabranu prirodnog i vještačkog osjemenjavanja preživara i svinja,
- zabranu otpremanja iz zaraženog područja preživara i svinja, kao i mesa, proizvoda od mesa i hrane za životinje,
- zabranu skladištenja mesa i proizvoda od mesa, koji su dopremljeni iz nezaraženog područja,
- zabranu masovnog sakupljanja ljudi (u školama, bioskopima, na zborovima i dr.), ako to epizootiološka situacija zahteva,
- zabranu domaćinstvima da vrše klanje životinja bez prethodnog pregleda od strane veterinarskog inspektora,
- privremenu obustavu rada klanice, ako to epizootiološka situacija zahtijeva,
- zabranu kastracije životinja.

U ugroženom području naređuje se:

- zabrana održavanja stočnih pijaca i izložbi stoke,
- zabrana prometa preživara i svinja, kao i mesa i drugih namirnica kojima se zaraza može preneti,
- zabranu otpremanja preživara i svinja, osim za klanje,
- zabranu kretanja preživara i svinja van dvorišta,
- preventivno cijepljenje svih preživara i svinja,
- osmatranje na zaraženost slinavkom i šapom svaka tri dana do devetog dana, a zatim petnaestog dana da se izvrši poslednji pregled. Ako se prilikom tog pregleda utvrdi da nema znakova zaraze može se dozvoliti kretanje i zajednička ispaša životinja,
- zabranu prirodnog osjemenjavanja preživara i svinja,
- zabranu otpremanja kože, vune, papaka, rogova i drugih sirovina van ugroženog područja ako nijesu prethodno dezinfikovani odnosno termički obrađeni na temperaturi ne nižoj od 70°C,
- zabranu otpremanja proizvoda od mesa ako oni nijesu termički obrađeni na temperaturi višoj od 70°C u sredini proizvoda i ako se otpremaju u ambalaži koja prije pakovanja nije dezinfikovana,
- zabranu masovnog sakupljanja ljudi koji su došli iz nezaraženog područja.

Ako se pojavi slinavka i šap, u zaraženom području preduzimaju se propisane mjere na području od 5 km, a u ugroženom području preduzimaju se u području od 10 km - računajući od žarišta zaraze. Pri tome se mora voditi računa o geografskom položaju (konfiguraciji) zemljista, o saobraćajnim komunikacijama i dr., tako da takvo područje sačinjava epizootiološku ekonomsku celinu.

Ako postoji opasnost da se slinavka i šap može proširiti i van granica zaraženog i ugroženog područja, može se narediti preventivno cijepljenje životinja i van tih područja, a naročito u onim područjima u kojima postoji veća koncentracija životinja.

Smatra se da je zaraza prestala ako je prošao najmanje 21 dan od poslednjeg slučaja ubijanja odnosno klanja životinja oboleljelih od zaraze.

Radi sprječavanja ponovne pojave slinavke i šapa u dvorištu koje je bilo zaraženo:

- novonabavljenje životinje ne smiju se uvoditi za vrijeme od 45 dana od dana prestanka zaraze ako su životinje preventivno cijepljene, odnosno za vrijeme od 90 dana od dana prestanka zaraze ako životinje nijesu preventivno cijepljene,

- stajsko đubrivo ne smije se iznositi na njive, i to u roku od 30 dana u ljetnjem periodu odnosno u roku od 90 dana u zimskom periodu - od dana prestanka zaraze,
- zrnasta hrana za životinje koja je zatečena u dvorištu koje je bilo zaraženo ne smije se iz dvorišta iznositi za vrijeme od 60 dana od dana prestanka zaraze.

Ako se slinavka i šap pojavi u graničnom području u susjednoj zemlji na svim teritorijama opština koje se graniče sa odnosnom zemljom naređuje se preuzimanje sljedećih mjera:

- zabrana održavanja stočnih pijaca i izložbi stoke,
- zabrana sakupljanja i ispaše preživara i svinja u pojasu dubine 5 km od granice,
- preventivno cijepljenje svih preživara vakcinom onog virusa koji se pojavio u susjednoj zemlji.

Vlasnici/ držaoci preživara i svinja u opštinama koje se graniče sa zemljom u kojoj je registrovana pojava slinavke i šapa, dužne su preuzeti i sljedeće mjere:

- lica koja rade sa životinjama moraju za vrijeme rada koristiti radna odijela i obuću, moraju svakodnevno vršiti dezinfekciju ruku po izlasku iz prostorije u kojoj se nalaze životinje,
- zabraniti ulazak u prostoriju u kojoj se nalaze životinje licima koja ne rade sa životinjama,
- zabraniti držanje na istom mjestu novonabavljenih i ostalih životinja prije nego što novonabavljene životinje provedu karantin u posebnoj prostoriji. Lica zapošljena kod novonabavljenih životinja ne smiju dolaziti u dodir sa zatečenim životinjama,
- svakodnevno osmatrati životinja u pogledu pojave slinavke i šapa.

U opštinama u kojima je izvršeno preventivno cijepljenje preživara i svinja, zabraniće se promet preživara i svinja u roku od 14 dana od dana izvršenog cijepljenja i za to vrijeme kontrolisati reakcija cijepljenih grla.

Klasična kuga svinja

Pravilnikom o mjerama za suzbijanje i iskorjenjivanje klasične kuge svinja utvrđene su mjere suzbijanja i iskorenjivanja klasične kuge svinja.

Kada se u određenom dvorištu ili objektu potvrdi klasična kuga svinja ili se sumnja na klasičnu kugu svinja, naređuju se sljedeće mjere:

- zabrana kretanja svinja van zaraženog ili na zarazu sumnjivog dvorišta ili objekta;
- zabrana iznošenja i prometa svinja, proizvoda, sirovina i otpadaka poreklom od svinja, hrane za životinje i drugih predmeta sa kojima se virus klasične kuge svinja može iznijeti iz zaraženog ili na zarazu sumnjivog dvorišta ili objekta;
- usmrćivanje svih svinja u objektu u kome je utvrđena klasična kuga svinja;
- neškodljivo uklanjanje leševa uginulih i ubijenih svinja;
- zaplijena i neškodljivo uklanjanje proizvoda, sirovina i otpadaka porijeklom od obojlelih ili na klasičnu kugu svinja sumnjivih životinja;
- ograničenje kretanja lica koja su došla u dodir sa oboljelim ili na klasičnu kugu svinja sumnjivim životinjama, odnosno sa proizvodima, sirovinama i otpacima porijeklom od oboljelih životinja;
- zabrana radnicima koji su boravili u zaraženom dvorištu ili objektu da prije dezinfekcije dođu u kontakt sa zdravim životinjama;
- dezinfekcija staja, ispusta za svinje, dvorišta i opreme koja je korišćena u zaraženom dvorištu ili objektu, određenim dezinfekcionim sredstvom;
- pakovanje i odlaganje stajnjaka i zabrana iznošenja i korišćenja stajnjaka i osoke najmanje 40 dana od dana izvršenja naređenih mjera u dvorištu ili objektu;
- kontumac pasa i mačaka u zaraženom dvorištu;

- deratizacija, dezinfekcija i dezinfekcija u zaraženom dvorištu ili objektu.

U opštini u kojoj je utvrđena klasična kuga svinja naređuju se sljedeće mjere:

- utvrđivanje epizootološke situacije, porijekla zaraze i puteva njenog prenošenja;
- zabrana izdavanja uvjerenja o zdravstvenom stanju za svinje sa područja zaraženih opština ili mjesta;
- popis i zaštitno cijepljenje svih nevakcinisanih svinja;
- zaštitno cijepljenje svih vakcinisanih svinja ako su prilikom prethodnog cijepljenja bile mlađe od tri meseca;
- zabrana održavanja sajmova, svih vidova sakupljanja svinja i održavanja stočnih pijaca na teritoriji opštine u kojoj je utvrđena klasična kuga svinja;
- zabrana korišćenja neprokuvenih pomija za ishranu svinja.

Smatra se da je klasična kuga svinja prestala u zaraženom dvorištu ako su izvršene sve naređene mjere i ako je od tada proteklo najmanje šest nedelja.

Avijarna influenca

U Crnoj Gori do sada nije bilo bolesti avijarne influence.

Vlada Crne Gore je usvojila 2005. godine Program za prevenciju, suzbijanje i eradicaciju visokopatogene influence ptica (VPIP) koji predstavlja pravni akt za djelovanje u slučaju opasnosti od pojave ili same pojave visokopatogene influence ptica-VPIP u Crnoj Gori.

Program aktivnosti je, s obzirom na stepen ugroženosti, odnosno pojavljivanja zaraze, podijeljen u pet faza:

- I Faza - Opasnost od pojave u Crnoj Gori s obzirom na širenje VPIP u brojnim zemljama Azije te pojave visokopatogenog virusa kod migratornih ptica,
- II Faza- Neposredna ugroženost od pojave VPIP,
- III Faza- Postojanje sumnje VPIP-a u Crnoj Gori,
- IV Faza- Potvrda VPIP na teritoriji Crne Gore,
- V Faza- Suzbijanje i eradicacija VPIP u Crnoj Gori.

Potvrda VPIP na teritoriji Crne Gore:

Kada se zvanično potvrdi VPIP, Veterinarska uprava proglašava gazdinstvo (objekat, farmu ili lokaciju) zaraženim, zaraženo područje čiji je prečnik najmanje 3 kilometra i ugroženo područje čiji je prečnik najmanje 10 kilometara koje utvrđuje Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede na prijedlog Veterinarske uprave. Pri određivanju područja moraju se uzeti u obzir geografski, administrativni, ekološki i epizootiološki faktori koji se odnose na VPIP.

Mjere koje se primjenjuju u zaraženom gazdinstvu obuhvataju:

- označavanje zaraženog gazdinstva stubovima i trakom i označavanje i nadgledanje mesta kontrolisanog ulaza i izlaza;
- sva živila na gazdinstvu će odmah biti ubijena na licu mesta, živila koja je uginula ili ubijena, kao i sva jaja, će biti uništena. Uništavanje leševa spaljivanjem na licu mesta;
- spaljivanje leševa izvesti u jamama grobnicama širokim i dubokim najmanje 2m, spaljene leševe prekriti slojem negašenog kreča, a zatim slojem zemlje približno 0,4-0,5 metara. Svi predmeti, hrana za životinje, prostirka ili đubrivo će se uništiti ili adekvatno tretirati.
- sprovesti dezinfekciju objekata dezinfekcionim sredstvima u koncentracijama koje je odobrila Veterinarska uprava, uključujući i opremu i silose za hranu. Nakon dezinfekcije objekat treba isprskati barem dva puta sa razmakom od najmanje dvije nedelje.

- pronalaženje i neškodljivo uklanjanje pod službenim nadzorom mesa živine od životinja koje su zaklani u razdoblju između vjerovatnog unosa uzročnika VPIP u dvorištima / farmama

Mjere koje se primjenjuju u zaraženom području obuhvataju:

- identifikovanje svih gazdinstava u okviru područja koja drže živinu,
- periodične obilaske gazdinstava koja drže živinu, kliničko ispitivanje te živine, uključujući, ako je to potrebno, sakupljanje uzoraka za laboratorijsko ispitivanje; mora se voditi evidencija obilazaka i zapažanja;
- držanje sve živine u objektima za njihov smještaj ili na nekom drugom mjestu gdje može biti izolovana;
- upotrebu odgovarajućih dezinfekcionih sredstava na ulazima i izlazima sa gazdinstva;
- kontrolu kretanja osoba koje rade sa živinom, leševa živine, jaja i vozila koja prevoze živinu, leševe i jaja u okviru zone, generalno;
- zabrana transporta živine;
- zabrana premještanja živine i jaja za nasad sa gazdinstva na kojem se drže, osim u slučaju da je nadležni organ odobrio transport (pod nadzorom veterinarskog inspektora):
 - (i) živine za direktno klanje do klanice koja je, po mogućnosti, smještena u zaraženom području, ili, ako to nije moguće, do klanice koju je Veterinarska uprava izabrala van zaraženog područja;
 - (ii) jednodnevnih pilića ili kokica do gazdinstva u okviru ugroženog područja gdje nema druge živine. Ovo gazdinstvo se mora staviti pod zvaničnu kontrolu;
 - (iii) jaja za nasad do inkubatorske stanice koju odredi Veterinarska uprava. Prije otpremanja, jaja i njihova ambalaža moraju biti dezinfikovani.
- zabranu premještanja ili širenja korišćene prostirke ili đubreta živine bez odobrenja;
- zabranu održavanja sajmova, izložbe ili drugih okupljanja živine ili drugih ptica.

Mjere primjenjene u zaraženom području će se sprovoditi tokom najmanje 21 dan nakon vršenja preliminarnih aktivnosti čišćenja i dezinfekcije na zaraženom gazdinstvu.

Zaraženo područje će potom postati dio ugroženog područja.

Mjere koje se primjenjuju u ugroženom području obuhvataju:

- identifikaciju svih gazdinstava u okviru ugroženog područja koja drže živinu;
- kontrolu kretanja živine i jaja za nasad u okviru ugroženog područja ;
- zabranu kretanja živine van područja tokom prvi 15 dana, izuzev kretanja direktno do klanice koju je Veterinarska uprava odabrala van zaraženog područja.
- na živinsko meso se mora staviti posebna zdravstvena oznaka;
- zabranu kretanja jaja za nasad van ugroženog područja izuzev do inkubatorske stanice koju odredi Veterinarska uprava koja su predhodno dezinfikovana;
- zabranu premještanja ili širenja korišćene prostirke ili đubreta živine van ugroženog područja;
- zabranu organizovanja sajmova, izložbe ili drugih okupljanja živine ili drugih ptica.

Mjere primjenjene u ugroženom području će se sprovoditi tokom najmanje 30 dana nakon vršenja preliminarnih aktivnosti čišćenja i dezinfekcije na zaraženom gazdinstvu.

Sve osobe koje su sprovodile akcije, moraju preventivno uzeti lijekove protiv gripa (Tamiflu) i moraju prethodno biti vakcinisani protiv gripe-definisati u saradnji sa Ministarstvom zdravlja.Sve

osobe koje su sprovodile akcije ne smiju narednih 72 sata dolaziti u dodir sa drugom živinom, pticama i svinjama.

U slučaju pojave VPIP, pri sprovođenju navedenih mjera, Veterinarska uprava može da zatraži pomoć od organa državne uprave nadležnog za poslove policije i organa nadležnog za poslove odbrane u skladu sa članom 17 Zakona o veterinarstvu.

Planira se donošenja pravilnika za sprječavanje pojave, suzbijanje i iskorjenjivanje visoko patogene avijarne influence.

Newcastle-bolesti pernate živine

Pravilnikom o mjerama za suzbijanje i iskorjenjivanje njukastl-bolesti pernate živine utvrđene su mjere za suzbijanja i iskorjenjivanja Newcastle - bolesti živine.

Sva živila mora biti imuna protiv Newcastle - bolesti pernate živine.

U jatima pernate živine kod individualnih držalaca u ekstenzivnim uslovima gajenja, obavezno je održavanje imuniteta protiv Newcastle-bolesti pernate živine zaštitnim cijepljenjem, koje se u tim jatima vrši najmanje dva puta godišnje.

Ako se utvrdi Newcastle-bolest pernate živine, u zaraženim objektima, dvorištima i naseljenim mjestima narediće se sljedeće mjere:

- zatvaranje zaraženih objekata, dvorišta i naselja;
- zabrana prometa pernate živine, mesa i proizvoda pernate živine, jaja i perja iz zaraženih objekata, dvorišta i naseljenih mesta;
- ubijanje pernate živine oboljele od Newcastle-bolesti u objektu ili dvorištu i neškodljivo uklanjanje leševa uginule i ubijene pernate živine;
- zabrana klanja pernate živine iz zaraženog objekta i zaraženog dvorišta;
- zabrana održavanja pijaca, sajmova, izložbi i drugih javnih smotri u zaraženim mestima;
- uništavanje ili sterilizacija hrane namijenjene pernatoj živini, zatečene u zaraženom objektu;
- dezinfekcija, dezinsekcija i deratizacija zaraženih objekata i neposredne okoline;
- pakovanje stajnjaka iz zaraženih objekata i zabrana korišćenja takvog stajnjaka najmanje mesec dana od dana završetka pakovanja;
- zabrana rada inkubatora u naseljenim mjestima u društvenoj i individualnoj proizvodnji jednodnevних pilića, ako ti inkubatori služe za neposredno stavljanje jednodnevnih pilića u promet.

Smatra se da je Newcastle-bolest pernate živine prestala u zaraženom jatu, odnosno zaraženom prostoru kad od poslednjeg uginuća ili ubijanja pernate živine u tom jatu ili dvorištu protekne najmanje 30 dana, pod uslovom da su sprovedene i sve druge naređene mjere.

Bolesti riba i školjki

Pravilnikom o mjerama za suzbijanje i iskorjenjivanje furunkuloze pastrmki i Pravilnikom o mjerama za suzbijanje i iskorjenjivanje vrtičavosti pastrmki utvrđene su mjere za suzbijanje ovih bolesti riba.

U odgajivalištu pastrmki u kome je utvrđena furunkuloza pastrmki ili se sumnja na furunkulozu pastrmki naređuju se sljedeće mjere:

- zabrana izlova pastrmki i njihovog prebacivanja iz tog odgajivališta u drugo odgajivalište, odnosno u druge vodotokove;
- zabrana puštanja ili izlaženja pastrmki iz odgajivališta, odnosno drugih objekata u otvorene vode;
- zabrana izdavanja uvjerenja o zdravstvenom stanju životinja;

- neškodljivo uklanjanje teže oboljelih i uginulih pastrmki;
- zabrana ili ograničenje pristupa stranih lica i posjetilaca odgajivalištu pastrmki;
- liječenje odgovarajućim lijekom;
- dezinfekcija ikre posijle oplodnje odgovarajućim dezinficijensom;
- mehaničko čišćenje odgajivališta pastrmki, ispusta, kanala i predmeta koji služe za rad u odgajivalištu i njihova dezinfekcija.

Smatra se da furunkuloze pastrmki nema u zaraženom odgajivalištu ako su izvršene sve naređene mjere i ako je od tada proteklo tri nedelje.

U odgajivalištu pastrmki u kome je utvrđena vrtičavost pastrmki naređuju se sljedeće mjere:

- zabrana izlova pastrmki i njihovo prebacivanje iz jednog odgajivališta u drugo odgajivališe, odnosno u druge vodotokove;
- zabrana ispuštanja pastrmki iz odgajivališta pastrmki, odnosno drugih objekata u otvorene vode;
- zabrana izdavanja uvjerenja o zdravstvenom stanju životinja;
- neškodljivo uklanjanje teže oboljelih i uginulih pastrmki;
- zabrana ili ograničenje pristupa stranih lica i posjetilaca odgajivalištu pastrmki;
- dijagnostičko ispitivanje pastrmki u vodotoku, uzvodno i nizvodno od odgajivališta;
- mehaničko čišćenje odgajivališta pastrmki, ustava, kanala i drugih predmeta za rad i dezinfekcija odgovarajućim dezinficijensom.

Smatra se da vrtičavosti pastrmki nema u zaraženom odgajivalištu ako su u njemu izvršene sve naređene mjere, čišćenje i dezinfekcija i ako kod novonaseljenih mladih pastrmki, na osnovu kliničke slike i laboratorijskih ispitivanja, nema vrtičavosti pastrmki.

Bolest plavog jezika

Pravilnikom o mjerama za sprečavanje pojave, suzbijanje i iskorjenjivanje zarazne bolesti plavog jezika-Febris catarhalis ovium (Bluetongue), propisane su mjere za sprječavanje pojave, suzbijanje i iskorenjivanje zarazne bolesti plavog jezika.

Kad se utvrdi bolest ili sumnja na pojavu bolesti plavog jezika naređuju se sljedeće mjere:

- blokiranje žarišta;
- izdvajanje zdravih od oboljelih prezivara;
- evidentiranje prezivara i njihovo označavanje;
- uzorkovanje i dijagnostičko ispitivanje u skladu sa programom;
- ubijanje beskrvnom metodom svih oboljelih prezivara sa manifestnim karakterističnim kliničkim znacima;
- neškodljivo uklanjanje leševa uginulih i ubijenih prezivara;
- kontrola divljih prezivara i dijagnostičko ispitivanje u skladu sa programom;
- kontrola prenosilaca bolesti u skladu sa programom;
- sprovođenje dezinsekcije u zaraženom i ugroženom području radi uništavanja prenosilaca bolesti u skladu sa programom;
- dezinsekcija, dezinfekcija i deratizacija objekata u kojima se drže prezivari, kao i dezinsekcija i dezinfekcija transportnih sredstava za prevoz prezivara.

Kad se utvrdi postojanje bolesti plavog jezika, određuje se zaraženo i ugroženo područje:

Zaraženo područje obuhvata:

- žarište bolesti;
- područje na kome je otkriven leš uginulog ili odstrijeljenog divljeg preživara kod koga je utvrđena bolest plavog jezika;
- područja naseljenih mesta čiji radijus iznosi 50 km od epizootiološkog žarišta.

Ugroženo područje obuhvata područje čiji radijus iznosi 100 km od zaraženog područja.

Veličina zaraženog i ugroženog područja može se promijeniti zavisno od: geografskog položaja i ekoloških faktora, meteoroloških uslova, prisustva i raširenosti prenosilaca bolesti i rezultata epizootiološkog ispitivanja, kao i laboratorijskih ispitivanja.

U zaraženom i ugroženom području, pored prethodno navedenih mjera, sprovode se i slijedeće mjere:

- zabrana kretanja i prometa preživara iz zaraženog i ugroženog područja;
- utvrđivanje porijekla bolesti i puteva prenošenja, kao i epizootiološko ispitivanje;
- zabrana održavanja sajmova, pijaca i svih vidova okupljanja preživara;
- klinički pregled preživara u zaraženom i ugroženom području u skladu sa programom;
- dijagnostičko ispitivanje preživara u skladu sa programom;
- kontrola prenosilaca bolesti radi epizootiološkog i entomološkog ispitivanja u skladu sa programom;
- zabrana lova divljih preživara u radijusu od 10 km od ugroženog područja;
- i druge mjere preventive, zaštite i kontrole utvrđene zakonom.

Mjere utvrđene ovim pravilnikom prestaju da se primjenjuju u zaraženom i ugroženom području, kad je prestala bolest plavog jezika, i kad se sprovedu sve naređene mjere, a od tada su protekla najmanje dva najduža inkubaciona perioda.

Za bolesti: afrička kuga svinja; kuga konja; ostale bolesti riba i školjki; transmisivne spongioformne encefalopatije nema specifične zakonske regulative, ali se u slučaju pojave primjenjuju opšte mjere propisane Zakonom o veterinarstvu.

Projekti u ovoj oblasti

Veterinarska uprava Crne Gore je korisnik IPA Projekta 2008 "Podrška kontroli i iskorjenjivanju bjesnila i klasične kuge svinja u Crnoj Gori", čiji početak se očekuje početkom iduće godine. Projekat će trajati 2 godine. Cilj ovog projekta je iskorjenjivanje bjesnila kod divljih životinja, i prekidanje lanca prenošenja bolesti kod potencijalno zaraženih divljih svinja na populaciju u domaćem uzgoju, kao i usklađivanje propisa iz ove oblasti sa evropskim zahtjevima.

Projekat bi trebalo da obezbijedi:

- pomoći u usklađivanju nacionalnog zakonodavstva iz oblasti kontrole klasične kuge svinja i bjesnila sa legislativom Evropske Unije;
- jačanje kapaciteta veterinarske službe za dijagnostiku, praćenje i kontrolu navedenih bolesti;
- praćenje sprovođenja oralne i parenteralne vakcinacije životinja protiv bjesnila i klasične kuge svinja.

Animal health- prikaz u odnosu na EU legislativu

EU Legislation		Montenegrin national legislation				
Description	EU texts	National text	Legal basis	Current stage of transposition	Date (expected) of transposition/implementation	TOC availability

12 Bezbjednost hrane, veterinarska i fitosanitarna politika

Notification of animal diseases	Council Directive 82/894/EEC	Rule book on notification of animal diseases	Veterinary Law	Animal Diseases Notification System (ADNS) in place	2008	
Foot and Mouth Disease	Council Directive 2003/85/EC	Rule book on eradication of foot and mouth disease (existing national legislation)	Veterinary Law	To be reviewed (adoption of a new text)	2010	
Classical Swine Fever	Council Directive 2001/89/EC 2002/106/EC: Commission Decision Diagnostic Manual establishing diagnostic procedures, sampling methods and criteria for evaluation of the laboratory tests for the confirmation of classical swine fever	Rule book on eradication of classical swine fever (existing national legislation)	Veterinary Law	Adoption of a new text	2010	
African Swine Fever	Council Directive 2002/60/EC 2003/422/EC: Commission Decision African swine fever diagnostic manual		Veterinary Law	Not yet drafted	2012	
African horse sickness	Council Directive 92/35/EEC		Veterinary Law	Not yet drafted	2012	
Avian Influenza	Council Directive 2005/94/EC Commission Decision 2006/437/EC Commission Decision 2007/268/EC Commission Decision 2007/598/ EC	National programme of prevention and eradication of High Pathogenic Avian Influenza	National programme of prevention and eradication of High Pathogenic Avian Influenza	Not yet drafted	2011	
Newcastle disease	Council Directive 92/66/EEC	Rule book on eradication of Newcastle disease (existing national legislation)	Veterinary Law	Adoption of a new text	2010	
Fish and Mollusc diseases	Council Directive 2006/88/EC Commission Decision 2004/453/EC	Rule book on Mahomatosis salmonis Rule book on Furunculosis salmonis (existing national legislation)	Veterinary Law	Adoption of a new text	2012	
Bluetongue disease	Council Directive 2000/75/EC Commission Regulation (EC) No 1266/2007	Rule book on eradication of bluetongue (existing national legislation)	Veterinary Law	Adoption of a new text	2011	
Transmissible Spongiform Encephalopathies	Regulation (EC) No 999/2001 Commission Regulation (EC) No 546/2006 Commission Decision 2007/453/EC	Decree on measures for prevention of import of Transmissible Spongiform Encephalopathies in Montenegro (Existing national legislation)	Veterinary Law	Adoption of the suppression and eradication of TSE	2010	
Zoonoses	Regulation (EC) No 2160/2003 Directive 2003/99/EC Commission Regulation (EC) No 1003/2005 Commission Regulation (EC) No 1168/2006 Commission Regulation	Rule book on eradication of salmonellosis (existing national legislation) Rule book on eradication of Typhus Avium (Salmonella)	Veterinary Law Food Safety Law	Adoption of a new text	2010	

	(EC) No 1177/2006 Commission Regulation (EC) No 646/2007 Commission Decision 2007/407/EC	galinarum Salmonella pullorum) (existing national legislation)				
Other Diseases	Council Directive 92/119/EEC Commission Decision 2000/428/EC		Veterinary Law	Not yet drafted	2012	

12. Promet živih životinja, sperme, jajnih ćelija i embriona

Promet živih životinja, sjemena, jajnih ćelija i embriona

Legislativa

Okvirni pravni akti kojima je uređena oblast prometa živih životinja, sjemena, jajnih ćelija i embriona su:

- Zakonom o veterinarstvu (Sl. list RCG, br. 11/04 i 27/07),
- Zakonom o identifikaciji i registraciji životinja (Sl. list RCG, br. 48/07),
- Zakonom o zaštiti dobrobiti životinja (Sl. list CG, br. 14/08),
- i podzakonska akta (popis propisa dat je u Aneksu I ovog poglavlja).

Unutrašnji promet živih životinja, sjemena, jajnih ćelija i embriona

Životinje u prometu moraju biti identifikovane (obilježene) na odgovarajući način i mora ih pratiti uvjerenje o zdravstvenom stanju, kojim se potvrđuje zdravstveno stanje životinje i garantuje da u mjestu porijekla te životinje nije utvrđeno prisustvo zaraznih bolesti životinja koje se prenose tom vrstom životinja, kao i ostali propisani uslovi.

Uvjerenje o zdravstvenom stanju životinja sadrži podatke o vlasniku - držaocu životinje, obaveznoj oznaci životinje i porijeklu i može se izdati samo za životinje:

- obuhvaćene Programom obaveznih preventivnih mjera (Operativni program mjera zdravstvene zaštite životinja);
- za klanje koje nijesu liječene ili koje su liječene i kojima je istekla propisana karenca za korišćene ljekove;
- koje nijesu tretirane zabranjenim veterinarskim ljekovima i hormonskim preparatima;
- ako u mjestu porijekla životinje nije utvrđeno postojanje zarazne bolesti koja se može prenijeti tom vrstom životinja.

Uvjerenje važi deset dana od dana izdavanja, odnosno od dana produženja važnosti.

Uvjerenje o zdravstvenom stanju izdaju veterinari zaposleni u veterinarskim ambulantama koje imaju ovlašćenje za sprovođenje mjera iz Operativnog programa o zdravstvenoj zaštiti životinja (ugovor sa Veterinarskom upravom).

Pravilnikom o zdravstvenim uslovima u prometu goveda i svinja propisani su bliži uslovi koje moraju da ispunjavaju goveda i svinje u prometu na teritoriji Crne Gore. Pravilnik je usklađen sa Direktivom Savjeta 64/432 u dijelu koji se odnosi na definicije, član 3,4,5,6 (stav 1, 2 i 3), članom 7 i 8 (stav 1) direktive, i Aneksima B, C i D.

Statusi stada se proglašavaju rješenjem veterinarskog inspektora.

Odredba pravilnika koja se odnosi na obvezu identifikacije svinja primjenjivaće se nakon uspostavljanja sistema identifikacije i registracije svinja u Crnoj Gori.

Uzgoj, držanje i promet životinja, mogu obavljati privredna društva, druga pravna lica i preduzetnici samo u objektima koji u pogledu opreme, izgradnje, veterinarsko-sanitarnih i drugih uslova, u zavisnosti od vrste djelatnosti koja se u njima obavlja, ispunjavaju propisane uslove, i koji su upisani u registrar Veterinarske uprave.

Pravilnikom o uređenju stočnih pijaca, sajmova, izložbi i dogona utvrđeni su uslovi za objekte na kojima se održavaju stočne pijace, sajmovi, izložbe i dogoni (otkupna mjesta i otkupne stanice).

Nadležni organi lokalne samouprave izdaju dozvolu za organizovanje izložbi, zoološki vrt, ocjenjivanje i takmičenje životinja, za različite priredbe sa putujućim životinjama (circusi, putujući zoološki vrtovi, itd.) i za organizovanu prodaju životinja i proizvoda van poslovnih prostora, uz saglasnost Veterinarske uprave.

Promet životinja, sjemena, jajnih ćelija i embriona dozvoljen je samo kada je obavljen veterinarski pregled na mjestu proizvodnje, odnosno porijekla i ako je obezbijeđena njihova identifikacija i mogućnost praćenja i kada su ispunjeni drugi propisani uslovi.

Vlasnici životinja i prevoznici životinja, sjemena, jajnih ćelija i embriona moraju obezbijediti propisane uslove za transport i omogućiti izvršenje inspekcijskog pregleda.

Prevozna sredstva u kojima se prevoze pošiljke životinja, sjemena, jajnih ćelija i embriona moraju biti očišćena i dezinfikovana na propisan način u skladu sa pravilnikom o načinu dezinfekcije prevoznih sredstava kojima se prevoze pošiljke životinja, proizvoda, sirovina i otpadaka životinjskog porekla.

U transportu željeznicom, vodenim, vazdušnim i drumskim sredstvima transporta, utovar, pretovar i istovar pošiljki životinja, sjemena, jajnih ćelija i embriona je dozvoljen samo na mjestima koja ispunjavaju propisane uslove.

Objekti za uzgoj priplodnih životinja moraju biti slobodni od određenih zaraznih bolesti životinja. Vlasnik objekta za uzgoj priplodnih životinja mora obezbijediti sistematsko praćenje zdravstvenog stanja i reproduktivne sposobnosti priplodnih životinja, kao i dobijanja, proizvodnje, skladištenja i prometa sjemena životinja, jajnih ćelija i oplođenih jajnih ćelija u skladu sa propisanim uslovima, kao i minimum uslova za očuvanje oplodne sposobnosti.

U Crnoj Gori ne postoje objekti za uzgoj priplodnih životinja.

Dobijanje, skladištenje i stavljanje u promet sjemena životinja, jajnih ćelija i oplođenih jajnih ćelija mogu obavljati samo pravna lica koja ispunjavaju propisane uslove i koja su registrovana za obavljanje te djelatnosti. Ona moraju voditi propisanu evidenciju o dobijanju, skladištenju i stavljanju u promet sjemena životinja, jajnih ćelija i oplođenih jajnih ćelija.

Međunarodni promet živih životinja, sjemena, jajnih ćelija i embriona

Uvoz životinja, sjemena, jajnih ćelija i embriona dozvoljen je samo ukoliko su ispunjeni propisani uslovi u pogledu zdravstvene zaštite, zaštite od mučenja i transporta životinja.

Prevoz životinja, sjemena, jajnih ćelija i embriona u međunarodnom transportu mora se odvijati isključivo na graničnim prelazima na kojima postoji organizovana veterinarska kontrola.

Za uvoz stranih (alohtonih) živih životinjskih vrsta uvoznik mora pribaviti saglasnost ministarstva nadležnog za poslove zaštite životne sredine.

Pri uvozu životinja, sjemena, jajnih ćelija i embriona moraju se obaviti propisani veterinarski pregledi i ispitivanja, u skladu sa analizom rizika. Uvezene životinje uvoznik mora poslije uvoza da drži u karantinu radi ispitivanja. Mjesto karantina, vrstu ispitivanja i uslove u pogledu držanja životinja u karantinu određuje Veterinarska uprava.

U skladu sa Pravilnikom o uslovima i trajanju karantina za uvezene životinje, karantin za uvezene konje, goveda, ovce, koze, svinje i krupne divlje životinje traje 30 dana, karantin za ukrasne ptice, pernatu živinu, pse, mačke, ribe, rakove i školjke traje 21 dan, a karantin za uvezeno seme za veštačko osemenjavanje i oplođenje jaje ćelije traje do završetka naređenih dijagnostičkih ispitivanja, po pravilu, ne duže od 21 dan.

Za životinje koje se uvoze radi učešća u sportskim takmičenjima u trajanju od najviše 15 dana i na izložbama i sajmovima, kao i za kopitare, papkare, pernatu živinu i kuniće koji se uvoze da se

neposredno zakolju, organ uprave može odrediti da ne moraju biti u karantinu, ako je epizootiološka situacija u zemlji izvoznici takva da ne prijeti opasnost od unošenja zaraznih bolesti životinja.

Za pošiljke životinja, sjemena, jajnih ćelija i embriona koje se izvoze izdaje se certifikat, na obrascu koji je propisan za zemlju uvoznicu, prilikom utovara u mjestu porijekla pošiljke, a veterinarski inspektor na granici je ovjerava prilikom izlaska pošiljke preko graničnog prelaza.

Promet živih životinja, sjemena, jajnih ćelija i embriona- prikaz u odnosu na EU legislativu

EU Legislation		Montenegrin national legislation			
EU texts	National text	Legal basis	Current stage of transposition	Date (expected) of transposition/ implementation	TOC availability
Council Directive 64/432/EEC Commission Decision 2002/598/EC Commission Decision 2003/886/EC Commission Decision 2004/226/ EC Commission Decision 2007/846/EC Commission Decision 2008/185/E	Rule book on eradication of bovine tuberculosis	Veterinary Law	Adopted Transposition of : Annexe B of the directive only chapter concerning the diagnosis tests	October 2008	Not yet
	Rule book on eradication of Bovine brucellosis	Veterinary Law	Adopted Transposition of : Annexe C of the directive only chapter concerning the diagnosis tests		
	Rule book on eradication of Bovine leucosis	Veterinary Law	Adopted Transposition of : Annexe D of the directive only chapter concerning the diagnosis tests		
	Rule book on health conditions of bovine and porcine animals in trade inside Montenegro:	Veterinary law	In preparation. Will be included: Definitions, and conditions of trade with adaptation of Art 3,4, 5 6 (only first indent of par 1 and par. 2 and 3) , Art. 7, Art 8 (first par.) of the Directive and Annex B, C D chapters concerning the status of animals and holdings.	October 2009	
Council Directive 91/68/EEC Commission Decision 2007/846/EC	Rule book on health conditions of sheep and goats in trade inside Montenegro	Veterinary law	In preparation. Will be included large parts of the EU directive with adaptations to the national conditions	December 2009	
Council Directive 90/426/EEC Commission Decision 95/329/EC Commission Decision 2007/846/EC			Not yet drafted	2012	
Council Directive 90/539/EEC Commission Decision 94/327/EC Commission Decision 2003/644/EC Commission Decision 2004/235/EC			Not yet drafted	2012	
Council Directive 2006/88/EC			Not yet drafted	2011	
Council Directive 89/556/EEC			Not yet drafted	2012	

Council Directive 88/407/EEC			Not yet drafted	2010	
Council Directive 90/429/EEC			Not yet drafted	2012	
Council Directive 92/65/EEC Commission Decision 94/274/EC Commission Decision 94/275/EC Commission Decision 95/294/EC Commission Decision 95/307/EC Commission Decision 95/388/EC Commission Decision 95/483/EC Commission Decision 2004/233/EC Commission Regulation (EC) No 1739/2005 Commission Decision 2007/846/EC	(Notification of diseases already in place according to Montenegrin regulation)	Veterinary Law	Not yet drafted	2012	

13. Nekomercijalno kretanje kućnih ljubimaca

Nekomercijalno kretanje kućnih ljubimaca

Legislativa

Oblast nekomercijalnog kretanja kućnih ljubimaca regulisana je sljedećim okvirnim pravnim aktima:

- Zakonom o veterinarstvu (Sl. list RCG br. 11/04 i 27/07),
- Zakonom o identifikaciji i registraciji životinja (Sl. list RCG br. 48/07)
- Zakonom o zaštiti dobrobiti životinja (Sl. list CG br. 14/08).

Zakonom o identifikaciji i registraciji životinja propisana je obaveza identifikacije za sve životinje. U Crnoj Gori nije uspostavljen sistem obilježavanja pasa. Donošenje propisa kojim će se bliže regulisati nekomercijalno kretanje kućnih ljubimaca planirano je za 2011. godinu.

Kućne ljubimce prilikom kretanja unutar Crne Gore prati dokumentacija sa podacima o vlasniku životinje i samoj životinji, rasi, polu, starosti, izvršenim vakcinacijama.

Pravilnikom o mjerama za utvrđivanje, suzbijanje i iskorjenjivanje bjesnila kod životinja (Sl. list CG br. 17/07) je propisana obaveza vakcinacije pasa i mačaka inaktivisanom vakcinom protiv bjesnila, jednom godišnje. Vakcinaciji podliježu psi i mačke stariji od tri mjeseca. Istovremeno se sprovodi i dehelmintizacija pasa starijih od tri mjeseca protiv pseće pantličare (*Echinococcus granulosus*).

Na izložbama i drugim oblicima okupljanja pasa i mačaka mogu učestvovati samo vakcinisani psi i mačke za koje je izdata potvrda od nadležne veterinarske ambulante, ako je nakon vakcinacije prošlo vrijeme stvaranja imuniteta, prema uputstvu proizvođača vaccine, a najmanje 15 dana.

Međunarodni transport kućnih ljubimaca regulisan je Zakonom o veterinarstvu. Prilikom ulaza u Crnu Goru kućne ljubimce mora pratiti odgovarajuća dokumentacija. Prilikom kretanja iz Crne Gore u druge države Veterinarska uprava, na osnovu podataka iz evidencije veterinarskih ambulant, izdaje certifikat.

Nadležni organ

Veterinarska uprava je nadležni organ za nekomercijalno kretanje kućnih ljubimaca.

Veterinarska uprava preko veterinarskih inspektora vrši nadzor nad sprovođenjem propisanih zahtjeva za nekomercijalno kretanje kućnih ljubimaca.

Vakcinaciju pasa i mačaka vrše veterinarske ambulante i vode propisane evidencije o vakcinisanim životinjama.

Nekomercijalno kretanje kućnih ljubimaca - prikaz u odnosu na EU legislativu

EU Legislation		Montenegrin national legislation				
Description	EU texts	National text	Legal basis	Current stage of transposition	Date (expected) of transposition/implementation	TOC availability
Non commercial movements of pet animals	Regulation (EC) No 998/2003 Commission Decision 2003/803/EC Commission Decision 2004/824/EC Commission Decision 2004/839/EC Commission Decision 2005/91/EC Commission Decision 2007/25/EC	Rule book on eradication of rabies	Veterinary Law	Obligation of vaccination already stated and implemented in December 2007 The provisions concerning sampling and detection of antibodies not yet drafted	2011	

14. Monitoring nedozvoljenih supstanci i rezidua

Monitoring nedozvoljenih supstanci i rezidua

Legislativa

Oblast monitoringa nedozvoljenih supstanci i rezidua regulisana je sljedećim okvirnim pravnim aktima:

- Zakonom o veterinarstvu (Sl. list RCG br. 11/04 i 27/07),
- Zakonom o bezbjednosti hrane (Sl. list CG br. 14/07).

Bliža pravila iz ove oblasti utvrđena su sljedećim podzakonskim aktima:

- Pravilnik o monitoringu rezidua u životinjama, namirnicama životinjskog porijekla i hrani za životinje (Sl. list RCG br. 46/06),
- Pravilnik o maksimalno dozvoljenim koncentracijama rezidua farmakološki aktivnih supstanci veterinarskih lijekova u namirnicama životinjskog porijekla (Sl. list RCG br. 51/07),
- Pravilnik o količinama pesticida, metala i metaloida i drugih otrovnih supstanci, hemoterapeutika, anabolika i drugih supstanci koje se mogu nalaziti u namirnicama (Sl. list SRJ br. 5/92, 11/92 i 32/02)
- Uputstvo za sprovođenje Programa monitoringa rezidua.

Nadležni organ

Agencija za lijekove i medicinska sredstva Crne Gore je nadležna za izdavanje odobrenja za stavljanje veterinarskih lijekova u promet (registraciju), kao i za izdavanje odobrenja za uvoz veterinarskih lijekova.

Agencija za lijekove je nadležna za pripremu i ažuriranje liste svih lijekova sa aktivnim supstancama koji se nalaze u prometu na tržištu Crne Gore. Na zahtjev. Veterinarske uprave

Agencija dostavlja upravi ažuriranu listu lijekova koja se koristi pri izradi programa monitoringa rezidua.

Veterinarska uprava je nadležni organ za pripremu i sprovođenje monitoringa nedozvoljenih supstanci i rezidua. Odsjek za veterinarsko javno zdravlje priprema godišnji program monitoringa rezidua, izdaje naloge veterinarskim inspektorima za uzorkovanje i prati realizaciju programa. Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede donosi program monitoringa, do 31.marta za tekuću godinu.

Veterinarska uprava preko veterinarskih inspektora vrši uzorkovanje i dostavu laboratoriji kao i preduzimanje mjera u slučaju pozitivnih nalaza.

Sredstva za sprovođenje Programa monitoringa rezidua obezbeđuju se u Budžetu Veterinarske uprave. Godišnji izvještaj o rezultatima monitoringa Veterinarska uprava dostavlja Ministarstvu poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede i Komisiji EU – DG SANCO, do 31. marta tekuće godine za prethodnu godinu.

Monitoring rezidua se sprovodi u objektima u kojima se životinje uzgajaju i drže, odnosno objektima za klanje, mljekarama, objektima za uzgoj i preradu ribe, meda, objektima za sakupljanje i pakovanje jaja.

Cilj Programa monitoringa rezidua je da se sistematskom kontrolom odgovarajućeg broja planski rasporedjenih uzoraka:

- obezbijedi efikasno praćenje nivoa rezidua u ekskretima i tjelesnim tečnostima živih životinja, organima i tkivima zaklanih životinja, mesu, jajima, medu i hrani za životinje;
- otkriju nedozvoljena tretiranja životinja u svrhu terapije ili zootehničkog tretmana, upotrebom nedozvoljenih supstanci ili proizvoda, odnosno dozvoljenih supstanci ili proizvoda u druge svrhe od onih za koje su dozvoljene ili u uslovima drugačijim od propisanih.
- kontrola usklađenosti najvećih dozvoljenih koncentracija rezidua u ekskretima i tjelesnim tečnostima živih životinja, organima i tkivima zaklanih životinja i mesu, jajima i medu sa odgovarajućim propisanim maksimalno dozvoljenim količinama.

Dobijeni rezultati treba da omoguće blagovremeno i preventivno preduzimanje mjera, neophodnih za obezbeđivanje bezbjednosti hrane životinjskog porijekla i zaštitu javnog zdravlja.

Pravilnikom o monitoringu rezidua i životnjama, namirnicama životinjskog porijekla i hrani za životinje utvrđuju se mjere sistematske kontrole farmakološki aktivnih supstanci ili njihovih metabolita kao i ostataka drugih supstanci u životnjama, namirnicama životinjskog porijekla i hrani za životinje. Prilog I ovog pravilnika određene su supstance koje imaju anaboličko dejstvo i nedozvoljene supstance (grupa A), i veterinarski lijekovi i kontaminanti (grupa B). Prilog II ovog pravilnika propisuje grupe supstanci koje treba određivati u vrstama životinja i hrani životinjskog porijekla, Prilog III propisuje obim i učestalost uzorkovanja, Prilog IV propisuje odgovarajuće potvrđne metode za organske rezidue i kontaminente i hemijske elemente.

Pravilnik o maksimalno dozvoljenim koncentracijama rezidua farmakološki aktivnih supstanci veterinarskih lijekova u namirnicama životinjskog porijekla propisane su maksimalno dozvoljene koncentracije rezidua farmakološki aktivnih supstanci veterinarskih lijekova (MRL) u izlučevinama i tjelesnim tečnostima živih životinja, organima i tkivima zaklanih životinja, mesu i namirnicama životinjskog porijekla.

Lijekovi za upotrebu u veterini u čijem sastavu sa nalaze supstance Furezolidon i Nitrofurazon povućeni su iz prometa 1992. godine (Rješenjem objavljenim u Sl. listu SFRJ br. 22/92 i 25/92).

U Sl. listu SFRJ br. 64/89 objavljen je spisak gotovih lekova za upotrebu u veterini kojima se iz indikacija isključuju pojedine vrste životinja čiji proizvodi služe za ishranu ljudi zato što sadrže chloramphenicol.

Uputstvom za sprovođenje programa monitoringa rezidua definisani su osnovni principi uzorkovanja; kriterijumi za odabir uzoraka; količine i vrste uzetih uzoraka; podjela uzoraka; uzimanje i pakovanje uzoraka u klanicama; uzimanje i pakovanje uzoraka na gazdinstvima i drugim objektima primarne proizvodnje; skladištenje i transport uzoraka; ambalaža za uzorkovanje;

forma zapisnika o uzimanju uzorka za analizu rezidua; propratni akt za laboratoriju; izvještaj o rezultatima analiza i pozitivan nalaz - pojačano uzorkovanje.

Veterinarski inspektori uzimaju uzorke po dobijenim nalozima za uzorkovanje. Uzorkovanje se sprovodi u različitim intervalima tokom cijele godine. Uzimanje uzorka je iznenadno, nepredvidivo, neočekivano i izvedeno u različito doba dana, u različitim danima u nedelji.

Ovlašćena laboratorija (od strane Veterinarske uprave) za analizu rezidua u Crnoj Gori je Centar za ekotoksikološka ispitivanja.

Veterinarski inspektor dostavlja uzorke uz propratni akt koji ne sadrži podatke o vlasniku i porijeklu uzorka (slijepi uzorak).

Po završenim ispitivanjima uzorka, ovlašćena laboratorija dostavlja rezultate veterinarskom inspektoru koji je obavio uzorkovanje i Odsjeku za veterinarsko javno zdravlje Veterinarske uprave.

Veterinarski inspektor, osim po programu, može izvršiti uzorkovanje ukoliko posumnja na upotrebu nedozvoljenih supstanci, odnosno na prisustvo rezidua u količinama većim od dozvoljenih.

Crna Gora se nalazi na listi zemalja koje imaju odobrene planove praćenja rezidua (Anex Odluke komisije 2004/432/EZ) za goveda, ovce, svinje, konje i med.

Monitoring nedozvoljenih supstanci i rezidua- pregled stanja u odnosu na EU legislativu

EU Legislation		Montenegrin national legislation				
Description	EU texts	National text	Legal basis	Current stage of transposition	Date (expected) of transposition/implementation	TOC availability
Prohibition of substances	Council Directive 96/22/EC Council Decision 99/879/EC		Veterinary Law			Not yet
Residues controls	Council Directive 96/23/EC Commission Decision 97/747/EC Commission Decision 98/179/EC Commission Decision 2002/657/EC	Rule book on residues monitoring in live animals food of animal origin and feedingstuffs Manual for implementing the residues monitoring programme	Veterinary law Food Safety Law	Adopted Provisions of 96/23/EC are mostly transposed as well as those of 97/747/EC Confirmative methods for residues, contaminants and heavy metals are transposed from 2002/657/EC The Manuals is ordering the measures for the sampling methods laid down in Commission Decision 98/179/EC	July 2006	Not yet
	Council Regulation (EEC) No 2377/90	Rule book on maximum permitted residues concentration of pharmacologically active substances of veterinary medicines in food of animal origin	Veterinary Law	Adopted Transposing Annexes I and IV of the Regulation (EEC) No 2377/90 and Annex II of Commission Decision 2002/657/EC	August 2007	Not yet

15. Uslovi za uvoz živih životinja i proizvoda životinjskog porijekla

Legislativa

Oblast uvoza živih životinja i proizvoda životinjskog porijekla regulisana je okvirnim pravnim aktima:

- Zakonom o veterinarstvu (Sl. list RCG br. 11/04 i 27/07),
- Zakonom o bezbjednosti hrane (Sl. list CG br. 14/07),
- i podzakonskim aktima iz ove oblasti.

Pravilnikom o uslovima i trajanju karantina za uvezene životinje (Sl. list SRJ br. 6/88) propisani su zahtjevi u pogledu potrebnih ispitivanja i dužine trajanja karantina za pojedine životinske vrste.

Posebnim pravilnikom su uređeni bliži uslovi za unošenje hrane, vrste i količine hrane životinjskog porijekla, kombinovane hrane, hrane za kućne ljubimce i bilja i biljnih proizvoda, koja služi za snabdijevanje posade i putnika u međunarodnim sredstvima prevoza, hrane koja se koristi tokom putovanja u sredstvima prevoza, hrane ili hrane za životinje koja se naručuje pouzećem.

Nadležni organ

Veterinarska uprava je nadležni organ za uslove uvoza živih životinja i proizvoda životinjskog porijekla - Odsjek za veterinarsko javno zdravlje.

Veterinarska uprava preko graničnih veterinarskih inspektora na odobrenim graničnim inspekcijskim mjestima vrši pregled svih pošiljki živih životinja, proizvoda životinjskog porijekla i hrane za životinje.

Uprava carina – carinski službenici su odgovorni za kontrolu hrane koja se koristi tokom putovanja u sredstvima prevoza (lična potrošnja-prtljag).

Uvoz živih životinja i proizvoda životinjskog porijekla, odobrava se nakon prethodnih provjera radi utvrđivanja nepostojanja veterinarskih smetnji za uvoz.

Pri donošenju odluke o odobravanju uvoza iz određene zemlje ili dijela zemlje uzima se u obzir epizootiološka situacija zemlje izvoznice (na osnovu informacija OIE) u odnosu na bolest koja se tom vrstom životinja ili proizvoda životinjskog porijekla može prenijeti.

Uvoz se odobrava iz objekata koji se nalaze na listi odobrenih objekata registrovanih za izvoz u EU. Odobrava se i uvoz iz drugih objekata za koje se utvrdi da su propisi, standardi i sistem veterinarske kontrole u zemlji izvoznici ekvivalentni sa propisanim nacionalnim uslovima.

Kada se radi o uvozu živih životinja, u prethodnom postupku se moraju obezbijediti uslovi za njihov karantin u skladu sa propisima. Mjesto karantina, vrstu ispitivanja i uslove u pogledu držanja životinje u karantinu određuje Veterinarska uprava.

Za uvoz stranih (alohtonih) životinjskih vrsta, potrebno je prethodno odobrenje ministarstva nadležnog za zaštitu životne sredine.

Za životinje koje se uvoze radi učešća u sportskim takmičenjima, na izložbama i sajmovima, u trajanju od najviše 15 dana, kao i za kopitare, papkare, pernatu životinju i kuniće koji se uvoze za klanje, Veterinarska uprava može odrediti da ne moraju biti u karantinu, ako je epizootiološka situacija u zemlji izvoznici takva da ne prijeti opasnost od unošenja zaraznih bolesti životinja.

Uslovi za uvoz živih životinja i proizvoda životinjskog porijekla – prikaz u odnosu na EU legislativu

EU Legislation		Montenegrin national legislation				
Description	EU texts	National text	Legal basis	Current stage of transposition	Date (expected) of transposition/implementation	TOC availability
Bovine, Porcine, and Ovine Animals	Council Directive 2004/68/EC <u>Regulation (EC) No 999/2001</u> Council Directive 96/23/EC Commission Decision 2007/453/EC	Veterinary Law Food safety Law	System under revision to adopt the European Union principles (lists of countries and establishments, models of certificates)	Expected 2010		
Equidae	Council Directive 90/426/EEC Council Directive 96/23/EC					
Poultry and Hatching Eggs and Specified Pathogen-Free Eggs	Council Directive 90/539/EEC Regulation (EC) No 2160/2003					
Aquaculture Animals - Fish	Council Directive 2006/88/EC Council Directive 96/23/EC					
Embryos of Bovine Animals	Council Directive 89/556/EEC					
Semen of Bovine Animals	Council Directive 88/407/EEC					
Semen of Porcine Animals	Council Directive 90/429/EEC					
Equine semen, ova and embryos	Council Directive 90/426/EEC					
Semen ova and embryos of the ovine and caprine species and ova and embryos of the porcine species	Council Directive 92/65/EEC Regulation (EC) No 999/2001					
Other Animals, Semen, Ova and Embryos	Council Directive 92/65/EEC Commission Decision 2005/64/ EC Commission Decision 2003/881/EC					
Animal products for human consumption	Council Directive 2002/99/EC Regulation (EC) No 854/2004 Council Directive 96/23/EC Commission Decision 2007/777/EC Commission Regulation (EC) No 2074/2005 Directive 92/118/ EEC					
Animal by-products not intended for human consumption	Regulation (EC) No 1774/2002 Commission Regulation (EC) No 2007/2006					

16. Bilateralni međunarodni sporazumi u oblasti veterine sa zemljama članicama EU, zemljama kandidatima za članstvo u EU i trećim zemljama (ukoliko postoje)

Bilaternali sporazumi u oblasti veterine sa zemljama članicama EU, zemljama kandidatima za članstvo u EU i trećim zemljama

Crna Gora ima sklopljene sljedeće bilateralne ugovore:

Sporazum o veterinarskoj saradnji između Crne Gore i Republike Hrvatske, potpisana 18. oktobra 2005. godine

Protokol o veterinarskoj saradnji između Bosne i Hercegovine i Crne Gore, potpisana 26. februara 2004 godine

17. Dobrobit životinja:

Legislativa

Oblast dobrobiti životinja regulisana je Zakonom o zaštiti dobrobiti životinja (Sl. list CG br.14/08). Ovim zakonom su uređena prava, obaveze i odgovornosti fizičkih i pravnih lica za zaštitu dobrobiti životinja u pogledu zaštite životinja od mučenja, pri držanju i uzgoju, usmrćivanju i klanju, obavljanju zahvata na životinjama, prevozu i vršenju eksperimenata, pravila postupanja sa životnjama, kao i druga pitanja od značaja za zaštitu dobrobiti životinja.

Zakonom su date generalne odredbe za prenošenje propisa EU u podzakonska akta kojim će se u potpunosti uskladiti ova oblast sa zakonodavstvom EU.

Nadležni organ

Veterinarska uprava je nadležni organ za dobrobit životinja - Odsjek za zdravlje i dobrobit životinja.

Veterinarska uprava preko veterinarskih inspektora vrši nadzor nad ispunjenošću propisanih zahtjeva koji se odnose na dobrobit životinja.

- domaće životinje, koke nosilje, uključujući i informacije o uslovima proizvodnje, pilići za tov, telad, svinje

Zaštita životinja za proizvodnju pri držanju i uzgoju regulisana je Zakonom o zaštiti dobrobiti životinja (Sl. list CG br 14/08) - Poglavlje IV (čl. 11,12,13,14 i 15). Ove odredbe propisuju:

- obaveze držaoca životinja u pogledu obezbjeđivanja hrane, vode, njege, smještaja sa dovoljno svjetlosti, toploće i odgovarajuće čistog prostora, u skladu sa potrebama životinja, zaštite od uticaja vremenskih nepogoda, prirodnih neprijatelja i drugih opasnosti po zdravlje životinja; interval kontrole životinja koje se drže zatvorene mora biti najmanje jednom dnevno; starosna granica lica koje može biti držalac životinje je 16 godina (član 11);
- način izgradnje i opreme objekta tj. da materijali, koji se koriste za izgradnju, moraju biti bezbjedni po zdravlje životinja i moraju se lako čistiti i dezinfikovati, a oprema i prostor u kome borave životinje ne smiju se konstruisati na način da izazovu povređivanje životinja; interval kontrole opreme koja se koristi pri držanju životinja mora biti najmanje jednom dnevno (član 12);

- životinje moraju imati na raspolaganju prostor koji odgovara njihovim fiziološkim i etološkim potrebama, a prostor za životinju kojoj je uskraćena sloboda mora biti takav da životinja bez teškoće može da legne i ustane, ispruži prednje i zadnje noge tj. slobodno se protegne i da se na istoj površini i u istom prostoru, bez savijanja trupa i glave, može slobodno okrenuti u stajaćem i u ležećem položaju oko svoje uzdužne ose (član 13);
- način hranjenja i napajanja životinja mora biti primjeren vrsti i kategoriji životinja; životinje moraju imati pristup dovoljnim količinama vode odgovarajućeg kvaliteta, (član 14);
- za životinje se mora brinuti dovoljan broj osoba koje imaju iskustvo u radu sa životnjama; u slučaju u slučaju bolesti ili povređivanja držalač je dužan da njeguje životinju u skladu sa potrebama životinje (član 15);

Pojedine odredbe Pravilnika o veterinarsko-sanitarnim uslovima za izgradnju i opremu objekata za proizvodnju i držanje životinja (Sl. list RCG br 39/95 i 56/00) i Pravilnika o uređenju stočnih pijaca, sajmova, izložbi i dogona (Sl. list RCG br 39/95) tiču se obezbeđivanja odgovarajućih uslova za smještaj i držanje životinja za proizvodnju u navedenim prostorima.

Ovi nacionalni propisi nijesu usklađeni sa EU legislativom.

U toku je izrada **pravilnika za zaštitu životinja za proizvodnju pri držanju i uzgoju** kojim će se definisati bliži uslovi za zaštitu dobrobiti životinja za proizvodnju, uslovi koje moraju ispunjavati objekti i oprema za držanje i uzgoj životinja za proizvodnju, kao i bliži uslovi za zaštitu dobrobiti teladi, svinja, koka nosilja i pilića za tov u skladu sa EU legislativom. Do donošenja ovog pravilnika za zaštitu teladi, svinja, koka nosilja i pilića za tov važe odredbe gore pomenutih pravilnika.

- životinje u transportu

Zaštita životinja tokom transporta regulisana je Zakonom o zaštiti dobrobiti životinja (Sl. list CG br 14/08) - Poglavlje VII (čl. 30,31 i 32). Ove odredbe propisuju:

- da se utovar, pretovar, istovar i prevoz životinja mora obavljati na način kojim se neće prouzrokovati bol, povreda, nepotrebna patnja ili smrt životinje i da se tokom ovih radnji životinje se ne smiju lišavati osnovnih životnih potreba; zabranjeno je prevoziti životinje koje nijesu sposobne za prevoz, u neadekvatnim prevoznim sredstvinama, ako nemaju odobrenje za prevoz (u skladu sa odredbama člana 30, ovog zakona);
- da upravljanje prevoznim sredstvom i način korišćenja opreme i uređaja za utovar i istovar mora biti takav da se izbjegne povreda i patnja životinja i zaštiti njihova sigurnost; prevoznik je dužan da prije početka prevoza sačini plan puta koji se mora nalaziti u vozilu tokom prevoza (član 31);
- da prevoz životinja mogu obavljati privredna društva i preduzetnici registrovani za tu djelatnost, a prevozna sredstva moraju da ispunjavaju veterinarsko-sanitarne uslove; prevoznik mora obezbjediti pratioca životinja i trajanje transporta svesti na najmanje moguće (član 32).

Pravilnik o uslovima za prevoz životinja u javnom prevozu i vazdušnom saobraćaju (Sl. list SRJ br. 42/88) propisuje uslove pod kojima se životinje prevoze vazduhoplovom kojim se prevoze lica u javnom prevozu u vazdušnom saobraćaju, a Pravilnik o uslovima proizvodnje živine u inkubatorima i uslovima pakovanja u prometu i transportu živine (Sl. list RCG br. 16/93) sadrži odredbe koje se tiču uslova transporta živine proizvedene u inkubatorima.

Ovi nacionalni propisi nijesu u potpuno usklađeni sa EU legislativom.

U toku je izrada **pravilnika za zaštitu životinja u transportu** kojim će biti definisani bliži uslovi za obavljanje prevoza životinja koje mora da ispunjava prevoznik, prevozno sredstvo, sadržaj plana puta i način osposobljavanja pratioca životinja u skladu sa EU legislativom.

- životinje u trenutku klanja ili ubijanja

Zaštita životinja pri klanju i ubijanju regulisana je Zakonom o zaštiti dobrobiti životinja (Sl. list CG br 14/08) - Poglavlje V (čl. 16,17,18,19, 20 i 21). Ove odredbe propisuju:

- razloge zbog kojih životinja može biti usmrćena (stav 2); postupci kojima se ne smiju usmrćivati životinje (stav 3); zabranu usmrćivanja životinje na javnim mjestima, osim u lovištima u skladu sa odgovarajućim propisima; usmrćivanje životinja može obavljati samo veterinar ili veterinarski tehničar pod nadzorom veterinara, osim u određenim slučajevima, koji su propisni ovim zakonom; usmrćivanje životinja se obavezno obavlja uz prethodno omamljivanje (Član 16); životinju koja trpi jak i neodkloniv bol držaoc je obavezan odmah usmrtiti (Član 17);
- način na koji se mora obaviti omamljivanje životinja tj. mora se obavezno izvršiti prije iskrvarenja, osim u slučajevima predviđenim ovim zakonom i mora dovesti do trenutnog gubitka svijesti; primjena postupaka i sredstava za omamljivanje kojima se nanosi nepotrebna bol, patnja, povreda i strah životinji je zabranjena (čl. 18 i 19);
- način postupanja, hranjenja, napajanja i uslove smještaja životinja u klanicama; osobe koje rade sa životnjama u klanici moraju biti sposobljene za poslove premještanja, smještaja i brige o životnjama u klanici, sputavanja, omamljivanja i klanja ili usmrćivanja; oprema koja se koristi u klanici mora se redovno održavati i kontrolisati;
- klanje je zabranjeno ukoliko nije izvršen veterinarski pregled prije klanja i ako životinja nije omamljena na propisan i stručan način.

U toku je program obuke trenera za zaštitu dobrobiti životinja za proizvodnju u klanicama (TT Red Meat), u kojoj učestvuju predstavnici Veterinarske uprave, koju sprovodi AWTraining, University of Bristol, School of Clinical Veterinary Science, Division of Farm Animal Science, a organizovana je od strane Western Balkan University Network for Animal Welfare (ova organizacija je оформљена od strane RSPCA i Faculty of Veterinary Medicine Skopje).

U toku je izrada pravilnika za zaštitu životinja pri klanju i ubijanju kojim će se definisati bliži uslovi za zaštitu dobrobiti životinja za proizvodnju pri klanju i ubijanju, načini i sredstva za omamljivanje i usmrćivanje životinja, kao i način sposobljavanja lica koja obavljaju premještanje, smještaj i brigu o životnjama u klanici, sputavanje, omamljivanje i klanje ili usmrćivanje životinja skladu sa EU legislativom.

Do donošenja ovog pravilnika važe odredbe koje se odnose na zaštitu životinja u klanicama pravilnika o načinu vršenja veterinarsko-sanitarnog pregleda i kontrole životinja pre klanja i proizvoda životinjskog porekla (Sl. list SFRJ br 68/89 i Sl. list SCG br 10/03).

Dobrobit životinja - prikaz u odnosu na EU legislativu

EU Legislation		Montenegrin national legislation				
Description	EU texts	National text	Legal basis	Current stage of transposition	Date (expected) of transposition/ implementation	TOC availability
Protection of animals kept for farming purposes (general)	Council Directive 98/58/EC Commission Decision 2006/778/ EC	Rule book on protection of animals kept for farming purposes	Law on animal welfare	Final stage of drafting Includes Council Directives 98/58/EC, 99/74/EC 2007/43/EC, 1991/629/EEC	End of 2009	
Laying hens	Council Directive 99/74/EC Commission Directive 2002/4/EC Commission Decision 2006/778/ EC					

Chickens kept for meat production	Council Directive 2007/43/EC			and 91/630/EEC		
Calves	Council Directive 1991/629/EEC					
Pigs	Council Directive 91/630/EEC					
Animals during transport	Council Regulation (EC) No 1/2005 Council Regulation (EC) No 1255/97	Rule book on animal protection during transport.	Law on animal welfare	Drafted	End of 2009	
Animals at the time of slaughter or killing	Council Directive 93/119/EC	Rule book on protection of animals at the time of slaughter	Law on animal welfare	Drafted	End of 2009	

18. Zootehnički propisi

Legislativa

Osnovni propis kojim se uređuje oblast stočarstva, odnosno zootehnika, u Crnoj Gori jeste Zakon o mjerama za unapređivanje stočarstva (Sl. list RCG br. 4/92, 59/92 i 27/94).

Stočarstvo, u smislu ovog zakona, obuhvata gajenje: goveda, ovaca, koza, svinja, konja, živine i kunića , a njime se propisuju i određene mjere za unapređivanje pčelarstva.

Nadležni organ

Nadležni organ za zootehniku je Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede.

U Crnoj Gori je 2000. godine formirana Služba za selekciju stoke, kao stručna služba Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede koja se finansira iz sredstava Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, preko Agrobudžeta, za tekuću godinu.

Služba za selekciju stoke sprovodi:

- Kontrola rasploda, ili "Z" kontrola - predstavlja najširi vid kontrole u selekciji i obuhvata vođenje evidencije za određeni broj obilježenih grla. Ovim vidom kontrole obuhvaćena su sva uvežena grla i najveći dio vještački osjemenjenih krava, koje zadovoljavaju zahtjeve u pogledu rasne pripadnosti i kvaliteta po fenotipu;
- Kontrola mlijecnosti krava, tzv. "A" kontrola - Služba za selekciju primjenjuje tzv. AT kontrolu mlijecnosti koja je zvanična za Crnu Goru. AT kontrola se sastoji u kontrolisanju namuženog mlijeka mjesечно i to jednog mjeseca pri jutarnjoj, a sljedećeg pri večernjoj muži;
- Program vještačkog osjemenjavanja i kontrola provođenja ove mjere; Služba za selekciju stoke priprema plan nabavke sjemena i kontrolu osjemenjavanja na terenu;
- Odabir bikova i pastuva za prirodni pripust - Služba za selekciju je zajedno sa veterinarskom i opštinskom savjetodavnom službom angažovana u komisiji za licenciranje bikova za prirodni pripust. Ova mjera se sprovodi prema Zakonu o unapređivanju stočarstva. Odabir bikova i pastuva vrši se na osnovu više kriterijuma. Bikovi koji se odabiraju treba da su stari između jedne i dvije godine, da su u čistoj rasi i to potomci uvezenih krava smeđe rase, kao i iz domaće populacije smeđe i sive tiolske rase. Bikovi moraju biti u dobroj priplodnoj kondiciji;
- Izložba priplodne stoke - u cilju promovisanja stočarstva i rasnog sastava u govedarstvu, ovčarstvu i kozarstvu u Crnoj Gori Služba za selekciju stoke organizuje izložbe priplodne

stoke za rase koje se gaje u Crnoj Gori. Izložbe su regionalnog karaktera. Izložbe se finansiraju iz Budžeta Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede.

U postupku je donošenje (usvajanje) novog Zakona o stočarstvu koji će biti usklađen sa osnovnim smjernicama EU, a koji je sada u formi nacrtu. Donošenje ovog zakona očekuje se krajem 2009 godine.

Ovim zakonom uređuju se način i uslovi gajenja domaćih životinja, sprovođenje odgajivačko-seleksijskog programa, očuvanje genetske varijabilnosti, promet priplodnih životinja, sjemeна и другог genetičkog materijala, prava i obaveze subjekata u stočarstvu i druga pitanja od značaja za stočarstvo.

Ovaj zakon primjenjujuće se na gajenje: goveda, bivola, ovaca, koza, konja, magaraca, svinja, živine, krvnašica, kunića i pčela.

Poslove u stočarstvu, po ovom zakonu, vrše: organ državne uprave nadležan za poslove poljoprivrede (Ministarstvo), odgajivači, organizacije odgajivača u stočarstvu (odgajivačke organizacije), naučnoistraživačke ustanove i druga pravna lica koja ovlasti Ministarstvo (ovlaštene ustanove).

Iz ovog zakona, po njegovom usvajanju, treba da proistekne veći broj novih pravilnika kojim će se postići puna usaglašenost sa EU legislativom u oblasti zootehnikе.

Radi ostvarivanja ciljeva u stočarstvu u skladu sa ovim zakonom, Vlada Crne Gore donosi odgajivačko - seleksijski program za pojedine vrste i rase domaćih životinja koje su od značaja za crnogorsko stočarstvo, za period od pet godina.

Odgajivačko-seleksijski program će sprovoditi ovlaštene ustanove kao i priznate odgajivačke organizacije koje ispunjavaju propisane uslove. Odgajivačko-seleksijski program sprovodi se na cijeloj teritoriji Crne Gore, uz obezbeđivanje javnosti i dostupnosti rezultata sprovođenja programa.

Zootehnika- prikaz u odnosu na EU legislativu

EU Legislation		Montenegrin national legislation				
Description	EU texts	National text	Legal basis	Current stage of transposition	Date (expected) of transposition/implementation	TOC availability
Bovine animals	Council Directive 77/504/EEC Commission Decision 84/247/EEC Commission Decision 84/419/EEC Council Directive 87/328/EEC Commission Decision 2005/379/EC Commission Decision 2006/427/EC					
Porcine animals	Council Directive 88/661/EEC Commission Decision 89/501/EEC Commission Decision 89/502/EEC Commission Decision 89/503/EEC Commission Decision 89/504/EEC Commission Decision 89/505/EEC Commission Decision 89/506/EEC Commission Decision 89/507/EEC Council Directive 90/118/EEC Council Directive 90/119/EEC		Law on livestock breeding (existing legislation)	New Law on livestock breeding under drafting Rule books will be issued after adoption of the law	End of 2009 or beginning of 2010 for the issuing of the new law	
Ovine and Caprine animals	Council Directive 89/361/EEC Commission Decision 90/254/EEC Commission Decision 90/255/EEC Commission Decision 90/256/EEC Commission Decision 90/257/EEC Commission Decision 90/258/EEC					
Equidae	Council Directive 90/427/EEC Commission Decision 92/353/EEC Commission Decision 92/354/EEC Commission Decision 93/623/EEC Commission Decision 96/78/EC Commission Decision 96/79/EC Council Directive 90/428/EEC					

	Commission Decision 92/216/EEC					
Other pure-bred animals	Council Directive 91/174/EEC					
Imports from third countries	Council Directive 94/28/ EC Commission Decision 96/509/EC Commission Decision 96/510/ EC					

19. Potrošnja u oblasti veterine

Potrošnja u oblasti veterine

Na osnovu Zakona o budžetu Crne Gore za 2009. godinu (Sl. list CG br. 82/08 i 51/09) Veterinarskoj upravi (funkcionalna klasifikacija 41102) kao zasebnoj budžetskoj jedinici opredijeljena su sredstva u iznosu od **2.442.976,62 €**, od čega je za troškove rada Veterinarske uprave opredijeljeno 592.976,62 €, a za sprovodjenje preventivnih mjera zdrastvene zaštite životinja za 2009.godinu 1.850.000,00€. Ovim sredstvima raspolaže Veterinarska uprava i koriste se po nalogu direktora Veterinarske uprave.

Na osnovu člana 59 Zakona o veterinarstvu (Sl. list CG br. 11/04 i 27/07) sredstva za sprovođenje obaveznog obima zdrastvene zaštite životinja iz člana 55 ovog zakona obezbjeđuju se iz budžeta Crne Gore.

Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede na osnovu člana 11 Zakona o veterinarstvu svake budžetske godine donosi Operativni program o zdrastvenoj zaštiti životinja. Ovim programom utvrđuju se preventivne mjere za obezbjeđivanje zdravstvene zaštite životinja, praćenje epizootiološke situacije, vršenje laboratorijske dijagnostike zaraznih i parazitskih bolesti životinja, monitoring rezidua, monitoring zoonoza, plan upotrebe sredstava i uslovi za sprovodjenje mjera predviđenih zakonom.

Sredstva predviđena ovim programom oprijedljena su Budžetom Crne Gore za 2009. godinu u iznosu od 1.850.000,00€. Za izvršenje programa odgovorna je Veterinarska uprava.

Veterinarska uprava može u toku izvršenja ovog programa vršiti izmjenu namjene korišćenja sredstava i sredstva preusmjeravati sa jednog programa na drugi, do visine ukupnih sredstava. U cilju sprječavanja pojave, ranog otkrivanja, sprječavanja širenja, suzbijanja i iskorjenjivanja zaraznih i parazitskih bolesti životinja, obavezno je sistematsko praćenje zdravstvenog stanja životinja i preduzimanje mjera na cijelom epizootiološkom području Crne Gore.

Operativni program o zdrastvenoj zaštiti životinja za 2009 godinu (Sl. list CG br. 5/09) obuhvata sljedeće **programe**:

1	Praćenje epizootiološke situacije i dijagnostika oboljelih životinja sumjivih na zarazne bolesti.	86.325,00€
2	Obezbeđivanje zdrastvene zaštite u opština u kojima ne postoji organizovana zdravstvena zaštita.	21.000,00€
3	Suzbijanje i iskorjenjivanje tuberkuloze goveda.	568.260,00€
4	Suzbijanje i iskorjenjivanje enzootske leukoze goveda.	218.950,00€
5	Suzbijanje i iskorjenjivanje bruceloze ovaca, goveda i koza.	535.385,00€
6	Monitoring bolesti plavi jezik.	7.400,00€
7	Dijagnostika bolesti pčela	29.700,00€
8	Preveniranje i suzbijanje klasične kuge svinja	94.515,00€
9	Preveniranje i suzbijanje pojave bjesnila pasa i mačaka, epizootiološke situacije i ostalih domaćih životinja	27.825,00€
10	Suzbijanje ehinokokoze	1.680,00€
11	Preveniranje i suzbijanje antraksa	1.425,00€
12	Preveniranje i suzbijanje atipične kuge živine	16.290,00€
13	Preveniranje avijarne influence	14.245,00€
14	Identifikacija i registracija goveda	131.600,00€
15	Monitoring rezidua	60.000,00€
16	Monitoring zoonoza- salmonelozu	15.600,00€
17	Monitornog zoonoza- listerija	13.800,00€

12 Bezbjednost hrane, veterinarska i fitosanitarna politika

18	Monitoring bovine spongiformne encefalopatije –BSE	6.000,00€
	U K U P N O :	1.850.000,00 €

Veterinarska uprava vrši nadzor nad realizacijom Operativnog programa kroz praćenje i kontrolu načina izvršavanja mjera, rokova, obuhvata životinja, vođenja evidencije i načina obavještavanja o preduzetim mjerama, u toku samog sproveđenja ili naknadno, provjerom vjerodostojnosti dostavljene dokumentacije, na terenu, kod držaoca životinja kod kojih su izvršene mjere iz ovog programa.

Subjekti za sproveđenje mjera po ovom programu o zdravstvenoj zaštiti životinja u 2009. godini moraju voditi propisane evidencije, registre i baze podataka u skladu sa Zakonom o veterinarstvu, Zakonom o identifikaciji i registraciji životinja i podzakonskim aktima. O izvršenim mjerama dijagnostičkih ispitivanja i/ili vakcinacija veterinarska pravna lica dužna su vlasniku, odnosno držaocu životinja kod kojih su sprovedena, izdati potvrdu. Fakture za obavljeni posao koje se dostavljaju Veterinarskoj upravi moraju biti ovjerene od pravnog lica i kontrolisane i ovjerene od strane veterinarske inspekcije.

Evidencija se vodi u pisanoj i elektronskoj formi.

Potrošnja u oblasti veterine – prikaz u odnosu na EU legislativu

EU Legislation		Montenegrin national legislation				
Description	EU texts	National text	Legal basis	Current stage of transposition	Date (expected) of transposition/ implementation	TOC availability
Expenditure in the veterinary field	Council Decision 90/424/EEC	Programme on health protection of animals	Veterinary Law	Drafted each year	Budget of the programme adopted each year	

III. STAVLJANJE U PROMET HRANE, STOČNE HRANE I NUSPROIZVODA ŽIVOTINJSKOG PORIJEKLA

20. Opšti dio:

a) Opšta struktura pravne osnove; organizacija i ovlašćenja različitih institucija u ovoj oblasti.

Oblast stavljanje u promet hrane, hrane za životinje i nusproizvoda životinjskog porijekla uređena je sljedećim okvirnim pravnim aktima:

- Zakon o bezbjednosti hrane (Sl.list CG br.14/07) utvrđuje generalna pravila bezbjednosti hrane, zahteve za stavljanje u promet hrane i hrane za životinje i sadrži osnov za donošenje podzakonskih akata iz ove oblasti;
- Zakon o genetički modifikovanim organizmima (Sl.list CG br. 7/08) uređuje generalna pravila za stavljanje u promet i označavanje GMO proizvoda;
- Zakon o veterinarstvu (Sl.list CG br.11/04 i 27/07) predstavlja okvirni pravni akt kojim se uređuje oblast nus- proizvoda životinjskog porijekla i sadrži osnov za donošenje podzakonskih akata iz oblasti nus proizvoda životinjskog porijekla;
- Odluka o vrstama kombinovane hrane i njihovom razvrstavanju (Sl.list CG br.20/09) kojom su utvrđene nadležnosti sanitarne i veterinarske inspekcije nad kombinovanom hranom.

Institucije odgovorne za izradu zakona

Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede i Ministarstvo zdravlja kreiraju politiku u oblasti u oblasti bezbjednosti hrane i hrane za životinje, pripremaju predloge zakona koji, nakon sprovedene procedure, (detaljno opisano u odgovoru 4 ovog poglavlja) donosi Skupština.

Ministarstvo poljoprivrede kreira politiku u oblasti veterinarstva (nus proizvodi životinjskog porijekla) kao i u oblasti GMO, priprema predloge zakona koje, nakon sprovedene procedure (detaljno opisano u odgovoru 4 ovog poglavlja), donosi Skupština.

Institucije odgovorne za podzakonske akte

Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede donosi propise za izvršavanje zakona iz svoje nadležnosti – pravilnike, naredbe, uputstva, planove monitoringa, plan za upravljanje kriznim situacijama i dr.

Veterinarska uprava priprema stručne osnove za zakone, pravilnike, naredbe, uputstva, planove monitoringa, plan za upravljanje kriznim situacijama u oblasti bezbjednosti hrane životinjskog porijekla i hrane za životinje.

Fitosanitarna uprava priprema stručne osnove za zakone, pravilnike, naredbe, uputstva planove monitoringa, plan za upravljanje kriznim situacijama u oblasti bezbjednosti hrane biljnog porijekla na nivou primarne proizvodnje.

b) Pripadajuće oblasti nadležnosti nadležnih organa.

Ministarstvo zdravlja sprovodi Zakon o bezbjednosti hrane i podzakonske akte donijete na osnovu njega u oblasti hrane biljnog porijekla nakon primarne proizvodnje, kombinovane hrane, hrane životinjskog porijekla u prometu na malo koja je pojedinačno upakovana i deklarisana i ostale hrane. Ministarstvo zdravlja vrši inspekcijski nadzor preko sanitarnih inspektora.

Veterinarska uprava sprovodi Zakon o bezbjednosti hrane, Zakon o veterinarstvu i podzakonske akte donijete na osnovu ovih zakona u oblasti hrane životinjskog porijekla u svim faza proizvodnje i prometa na veliko kao i mesa, ribe i proizvoda akvakulture u prometu na malo, kombinovane hrane, hrane za životinje i nus-proizvoda životinjskog porijekla. Veterinarska uprava vrši inspekcijski nadzor preko veterinarskih inspektora.

Fitosanitarna uprava sprovodi Zakon o bezbjednosti hrane i podzakonske akte donijete na osnovu ovog zakona u oblasti hrane biljnog porijekla na nivou primarne proizvodnje. Fitosanitarna inspekcija vrši inspekcijski nadzor preko fitosanitarnih inspektora.

c) Molimo da date jasnu tabelu svih okvirnih akata koji obuhvataju ili imaju uticaja na oblast hrane, stočne hrane i nusproizvoda životinjskog porijekla. Molimo da navedete da li predviđate usvajanje novih okvirnih akata.

okvirni pravni akti u oblasti stavljanje u promet hrane, hrane za životinje u nus proizvoda životinjskog porijekla

okvirni pravni akt	oblast	predviđeno usvajanje novih okvirnih akata
Zakon o bezbjednosti hrane	Stavljanje na tržište hrane i hrane za životinje	Izmjene i dopune Zakona o bezbjednosti hrane
Zakon o genetički modifikovanim organizmima	Stavljanje u promet i označavanje GMO proizvoda	
Zakon o veterinarstvu	Nus proizvodi životinjskog porijekla	Zakon o nus proizvodima životinjskog porijekla

U Anexu I ovog poglavlja data je lista svih propisa koji se primjenjuju u oblasti stavljanja u promet hrane, hrane za životinje i nus-proizvoda životinjskog porijekla.

Stavljanje u promet hrane, hrane za životinje i nusproizvoda pored pomenutih zakona bliže je utvrđena i velikim brojem podzakonskih akata iz ranijeg pravnog poretku (SRJ,SCG).

Planirano je donošenje novih pravilnika, uputstava i vodiča u skladu sa EU propisima iz ove oblasti, dinamikom utvrđenom NPI od 2008-2012 godine.

U cilju stvaranja što boljih osnova za transponovanje propisa EU u nacionalno zakonodavstvo u oblasti bezbjednosti hrane i hrane za životinje planirana je izmjena i dopuna Zakona o bezbjednosti hrane.

Oblast nus proizvoda životinjskog porijekla potrebno je urediti na način kako je to uređeno EU zakonodavstvom. Planirano je donošenje Zakona o upravljanju-nus proizvodima životinjskog porijekla u skladu sa Regulativom 1774/2002.

d) Molimo da date informacije za svaku ispod navedenu stavku.

• Pravila u pogledu higijene

Zakonom o bezbjednosti hrane utvrđena je obaveza ispunjavanja opštih higijenskih zahtjeva za subjekte u poslovanju hranom životinjskog porijekla u svim fazama proizvodnje i prometa, kao i u primarnoj proizvodnji hrane životinjskog i biljnog porijekla sa pratećim djelatnostima.

Pravilnikom o higijenskim zahtjevima za hranu životinjskog ili biljnog porijekla (Sl. list CG br. 14/09) koji je usklađen sa Regulativom EC 852/04 propisani su bliži zahtjevi za:

- objekte, prostorije i opremu za proizvodnju i promet hrane (lokacija, krug objekta, prilazni putrevi, raspored prostorija, tehnološki tok u objektu, održavanje prostorija, zahtjevi za osvjetljenje, zahtjevi za ventilaciju, zahtjevi za garderobe);
- sanitarne prostorije;
- prostorije za potrebe ishrane zaposlenih;
- prostorije za sanitaciju opreme;
- prostorije za pranje hrane;
- unutrašnje uređenje prostorija;
- transport hrane;
- opremu za pranje ruku;
- snabdijevanje vodom i odvod otpadnih voda ;
- higijenu i ličnu higijenu zaposlenog osoblja;
- obuku zaposlenog osoblja;
- termičku obradu proizvoda;
- proizvode i sirovine;
- pakovanje i ambalažiranje;
- otpad od hrane.

Pravilnikom o mikrobiološkoj ispravnosti namirnica u prometu (Sl. list SRJ br. 26/93 i 53/95) utvrđeni su mikrobiološki kriterijumi za hranu koja se stavlja u promet na tržište. Broj mikroorganizama u 1g, odnosno 1ml namirnice, u smislu ovog pravilnika je broj mikroorganizama odgojenih na podlozi hranljivog agara po propisanim metodama za vršenje mikrobioloških analiza i superanaliza namirnica.

Namirnice u prometu ne smiju sadržavati:

- 1) bakterije *Salmonella* vrste u 25g (ml),
- 2) koagulaza pozitivne stafilocoke u 0,01g (ml),
- 3) sulfitoredukuće klostridije u 0,01g (ml),
- 4) *Proteus* vrste u 0,001g (ml).

Planirano je donošenje novog Pravilnika o mikrobiološkim kriterijumima u skladu sa Direktivom EC 2073/2005 u 2010.godini.

Crna Gora nema nacionalni propisa za listeriju, Veterinarska uprava je u prethodne dvije godine, u sklopu preventivnih mjera suzbijanja bolesti prenosivih hranom, uspostavila podprogram-monitoring listerije.

U toku 2008. godine ispitano je 261 uzorak hrane životinjskog porijekla na prisustvo listerije (prema analizi rizika najčešće se uzorkuju termički tretirani proizvodi od mesa, narezani proizvodi od mesa, proizvodi od mlijeka - sirevi i drugo).

Veterinarska uprava je skladu sa preventivnim mjerama utvrđenim Pravilnikom o mjerama za suzbijanje i iskorjenjivanje salmoneloze (Sl.list SRJ br.6/88) uspostavila i podprogram-**monitoring salmonele** i u toku 2008. godine ispitano je 749 uzoraka.

Dijagnostičkom ispitivanju na salmonelozu podlježu:

- sve sirovine životinjskog porijekla za pripremanje hrane za ishranu živine prije njihovog korišćenja za pripremanje hrane;
- uređaji i prostorije za inkubiranje jaja živine, ambalaža i oprema koja se koristi prilikom inkubiranja - najmanje četiri puta godišnje;
- oplođena jaja iz kojih se, prilikom inkubiranja, nijesu izlegli pilići, uginuli i kržljavi pilići, pregledu se podvrgava najmanje 100 neizleženih oplođenih jaja i kržljavi i uginuli pilići, iz inkubatora (kapaciteta do 3.600 jaja), pregledu se podvrgava najmanje 10 uzoraka;
- jednodnevni pilići koji uginu u toku transporta i pilići koji uginu u toku tri dana od dana završenog transporta;
- objekti za proizvodnju jaja i mesa živine i objekti za gajenje živine - u toku proizvodnje, putem briseva;
- skupni uzorak feca podmlatka i nosilja - dva puta godišnje (u odgoju i eksploataciji);
- leševi uginule živine iz matičnih farmi i farmi nosilja koje se koriste za proizvodnju konzumnih jaja – jednom mjesečno,
- koža, meso i parenhimatozni organi zaklane živine - na jednom zbirnom uzorku od najmanje 10 životinja koji se uzima na klanici, na početku i kraju dnevnog klanja.

Novo usvojena pravila higijene hrane na snazi su od dana objavljanja, februar 2009 godine i primjenjuju se na objekte koji tek počinju sa radom.

Objekti koji su registrovani prema ranije važećim propisima dužni su da svoje poslovanje usklade sa novim zahtjevima do kraja 2011. godine.

U toku je evaulacija postojećeg stanja u svim objektima za proizvodnju hrane životinjskog porijekla, registrovanim prema ranije važećim propisima, kroz najavljene kontrole inspekcijskog tima. Prilikom utvrđivanja stanja koriste se ček liste urađene po modelu DG SANCO. Za utvrđene neusaglašenosti inspektorji donoserešenje kojim se naređuje otklanjanje nedostataka i određuju rokovi za njihovo otklanjanje.

Pored izraženih odstupanja u vezi sa infrastrukturnim zahtjevima u objektima manjih proizvodnih kapaciteta najčešće je izražena i nedovoljna obučenost lica koja rukuju s hranom.

Planirano je, da se u saradnji sa udruženjima proizvođača, privrednom komorom i stručnim institucijama sprovedu kontinuirane obuke subjekata u poslovanju hranom životinjskog porijekla s ciljem upoznavanja sa novousvojenim pravilima higijene hrane. Obuke će se sprovoditi putem seminara i radionica (uz podršku IPA Food safety, GTZ, TAIEX) prema sektorima -meso, riba, mlijeko, jaja.

Planirana je i izrada vodiča u ovim sektorima.

- Posebna pravila za proizvode životinjskog porijekla, uključujući i informacije o situaciji u pogledu poljoprivredno-prehrambenih objekata i mikrobiološkog kvaliteta sirovog mlijeka**

Zakonom o bezbjednosti hrane utvrđena je obaveza subjekata u poslovanju hranom da ispune pored opštih, i posebne higijenske zahtjeve za proizvode životinjskog porijekla u svim fazama proizvodnje i prometa.

Pravilnikom o posebnim higijenskim zahtjevima za proizvode životinjskog porijekla (Sl. list CG br. 14/09) koji je usklađen sa Regulativom EC 853/04 propisani su bliži zahtjevi u pogledu:

- fizičkih, hemijskih i mikrobioloških kriterijuma;
- temperaturnih režima u pojedinim fazama proizvodnje i prometa;
- održavanja lanca rashlađivanja;
- uzorkovanja i ispitivanja i dr;

Hrana životinjskoga porijekla može se proizvoditi i skladištiti jedino u odobrenim objektima koji ispunjavaju propisane zahtjeve i koji su pod nadzorom veterinarskih inspektora.

Veterinarska uprava odobrava objekte za: klanje papkara, živine i lagomorfa, divljači iz uzgoja, rukovanje s divljači nakon odstrela, rasijecanje mesa papkara, živine, preradu mesa, proizvodnju i sakupljanje školjki, skladištenje i preradu ribe i drugih proizvoda ribarstva, žaba, puževa, preradu mlijeka, proizvodnju jaja i proizvoda od jaja, i vrši upis u registar odobrenih objekata u skladu sa posebnim propisom.

Odobravanju podliježu i objekti za promet na malo mesa, kada se u tim objektima vrši rasijecanje i pripremanje mesnih prerađevina.

Veterinarska uprava vodi evidenciju svih odobrenih objekata za proizvodnju i promet hrane životinjskog porijekla.

U fazi usvajanja je Pravilnik o sadržini zahtjeva, postupku registracije i odobravanja, načinu upisa u registar, sadržaju i načinu vođenja registara odobrenih i registrovanih objekata.

Planirana je revizija odobrenja izdatih prema ranije važećim propisima tokom 2010 godine, dodjela veterinarskih kontrolnih brojeva i upis u registre.

Odobreni objekti za proizvodnju i promet proizvoda životinjskog porijekla u Crnoj Gori

objekat - djelatnost	tržište Crne Gore	tržište zemalja u okruženju	EU tržište	HACCP	2012 stanje
klanje papkara	24	5	-		
klanje i rasijecanje mesa papkara	7	7	-	1	
klanje živine	3	3	-		
klanje i rasijecanje mesa živine	3	3	-		
prerada mesa –proizvodi od mesa	34		-	3	
mesne prerađevine	4		-		
obrada i prerada crijeva	1	1	-	1	
prerada mlijeka –proizvodnja sira	22		-	4	
brodovi za sklad.ribe preko 24 sata	3		3		
skladištenje svježe ribe na kopnu	3		3	1	
prerada proizvoda ribarstva	2	2	-	1	
školjke	1	1			

skladišta hrane život. porijekla	138	-		
promet mesa na malo	221	-	-	

Pravila utvrđena Zakonom o bezbjednosti hrane i pravilnicima o opštim i posebnim higijenskim zahtjevima za hranu životinjskog porijekla ne primjenjuju se na:

- primarnu proizvodnju hrane ili hrane za životinje za sopstvenu upotrebu u domaćinstvu;
- pripremu, rukovanje ili skladištenje hrane koja služi za sopstvenu upotrebu u domaćinstvu;
- neposredno snabdijevanje potrošača malim količinama hrane preko lokalnih maloprodajnih objekata ili prodajom na gazdinstvu.

Posebnim nacionalnim propisom, čiji se osnov nalazi u Zakonu o poljoprivredi i ruralnom razvoju, utvrđice se opšti i posebni zahtjevi za proizvodnju malih količina proizvoda životinjskog porijekla radi stavljanja u promet na gazdinstvu ili preko lokalnih maloprodajnih objekata, uz dozvoljena manja infrastrukturna odstupanja u mjeri koja ne dovodi u pitanje bezbjednost proizvoda.

Pravilnikom o posebnim zahtjevima za proizvode životinjskog porijekla (Sl. list CG br. 14/09) utvrđeni su kriterijumi za sirovo mlijeko, u članu 87 kojim je definisano „da ukoliko ovi kriterijumi nijesu utvrđeni posebnim propisom o kvalitetu, primjenjuju se kriterijumi iz tog člana“.

Pravilnikom o kvalitetu i drugim zahtjevima za mlijeko, proizvode za mlijeko i sarter kulture (Sl. list SRJ br. 26/02), koji je na snazi u Crnoj Gori, utvrđen je kvalitet i drugi zahtjevi koji moraju biti ispunjeni u proizvodnji i prometu mlijeka, proizvoda od mlijeka i starter kultura.

Odredbe ovog pravilnika odnose se i na individualne proizvođače.

Pod mlijekom, u smislu ovog pravilnika, podrazumijeva se proizvod mliječne žlezde, dobijen neprekidnom i potpunom mužom zdravih, pravilno hranjenih i redovno muženih krava najmanje 15 dana prije i 5 dana posle teljenja, kome se ne smije ništa dodati niti oduzeti.

Mlijeko mora da ispunjava sljedeće zahtjeve:

- da ukupan broj mikroorganizama ne prelazi 1000000 u jednom mililitru mlijeka;
- da ukupan broj somatskih ćelija ne prelazi 400000 u jednom mililitru mlijeka.

- **Pravila kontrole za subjekte u prehrabenoj industriji, uključujući i primjenu sistema HACCP (Hazard Analysis and Critical Control Points – analiza rizika i kontrola kritičnih tačaka)**

Zakon o bezbjednosti hrane predviđa uspostavljanje, održavanje i sprovođenje sistema zasnovanog na HACCP principima u svim objektima u poslovanju hranom do 2010. godine (osim na nivou primarne proizvodnje).

Subjekat u poslovanju s hranom u primarnoj proizvodnji i pratećim djelatnostima dužan je da uspostavi postupak sprovođenja dobre higijenske prakse, dobre proizvođačke prakse i dobre uzgojne prakse.

Trenutno je u Crnoj Gori HACCP sistem uspostavljen je u određenom broju objekata za: klanje papkara, rasijecanje mesa papkara, prerada crijeva i proizvodnja sirila, prerada mlijeka, obrada i prerada proizvoda ribarstva, proizvodnja bezalkoholnih pića, proizvodnja peciva, hoteli, a određeni broj je u fazi uspostavljanja ovog sistema.

Za sektor mesne industrije utvrđen je i posebni priručnik kojim se omogućava lakše uspostavljanje i razumijevanje procedura HACCP. Najčešće subjekti poslovanja za uvođenje HACCP-a angažuju konsultante.

Agrobudžetom je utvrđen program finansijske podrške subjektima poslovanja s hranom pri uspostavljanju ovog sistema.

• **Posebna pravila kontrole za proizvode životinjskog porijekla**

Pravilnikom o načinu vršenja veterinarske kontrole životinja prije klanja i proizvoda životinjskog porijekla utvrđena su pravila kontrole proizvoda životinjskog porijekla i objekata u kojima se vrši proizvodnja i promet proizvoda životinjskog porijekla (detaljno opisano u odgovoru 8 ovog poglavlja).

Službene kontrole proizvoda životinjskog porijekla obavljaju veterinarski inspektori u skladu sa ovlašćenjima utvrđenim Zakonom o inspekcijskom nadzoru i Zakonom o bezbjednosti hrane.

Za kontrolu proizvoda životinjskog porijekla, zaduženo je 13 veterinarskih inspektora (koji obavljaju i poslove kontrole u oblasti veterine) i 25 ovlašćenih veterinara koji vrše pregledе na liniji klanja (antemortem i postmortem).

Pregledе na liniji klanja Veterinarska uprava ustupa na izvršavanje doktorima veterinarske medicine, zaposlenim u veterinarskim ambulantama.

Veterinarski inspektori kontrolišu rad ovlašćenih veterinara.

Veterinarskoj kontroli podliježu registrovani i odobreni objekti od strane veterinarske uprave.

Veterinarski inspektor kontroliše ispunjenost higijenskih zahtjeva u objektu (prostorije, oprema, osoblje, snabdijevanje vodom i odvođenje otpadnih voda, transport proizvoda, termičku obradu, prehrambeni otpad i druge propisane zahtjeve).

Kontrolom u objektu provjerava se i ispunjenost posebnih higijenskih zahtjeva za proizvode životinjskog porijekla (fizički, hemijski i mikrobiološki kriterijumi; usaglašenosti temperaturnih režima sa zahtjevima u pojedinim fazama proizvodnje i prometa; održavanja lanca rashlađivanja; uzorkovanja i ispitivanja; usaglašenosti sa proizvođačkom specifikacijom i dr.).

Kontrole se vrše po utvrđenom planu kontrola zasnovanom na stanju objekta, vrsti djelatnosti koja se obavlja u objektu, ranije utvrđivanim nepravilnostima, uspostavljenim sistemima samokontrole i dr.

Neophodno je u narednom periodu, u cilju harmonizacije sa Regulativom 854/2004, u oblasti kontrole proizvoda životinjskog porijekla kao i harmonizacije sa Regulativom 882/2004, izvršiti uporednu analizu nacionalnog zakonodavstva koja se odnosi na kontrole (Zakon o inspekcijskom nadzoru, Zakon o veterinarstvu, Pravilnik o načinu vršenja veterinarskih pregleda, Zakona o sanitarnoj inspekciji).

• **Pravila za nusproizvode životinjskog porijekla, uključujući i informacije o sistemu sakupljanja leševa i materijala i stanje objekata**

Zakonom o veterinarstvu (Sl. list CG br.11/04 i 27/07), članovima 52, 53 i 54 su definisana generalna pravila za sakupljanje i uništavanje nus-proizvoda životinjskog porijekla koji nijesu namijenjeni za ishranu ljudi.

Pravilnikom o načinu neškodljivog uklanjanja životinjskih leševa i otpadaka životinjskog porijekla i o uslovima koje moraju da ispunjavaju objekti i oprema za sabiranje, neškodljivo uklanjanje i utvrđivanje uzroka uginuća i prevozna sredstva za transport životinjskih leševa i otpadaka

životinjskog porijekla (Sl. list SRJ br. 53/89) bliže je određen način obrade, sakupljanja, transporta i uništavanja nus proizvoda životinjskog porijekla.

Proizvodi životinjskog porijekla namijenjeni industrijskoj upotrebi (sirove kože, krvno, vuna, dlaka, čekinje, papci rogov) podliježu veterinarskom pregledu.

Prostorije u kojim se skladište i obrađuju sirove kože moraju ispunjavati propisane zahtjeve za tu vrstu objekata.

U Crnoj Gori je registrovano 9 objekata za obradu i konzerviranje sirove, mokro soljene goveđe kože i 1 objekat za sakupljanje i obradu vune (svi objekti su registrovani i za izvoz na tržište zemalja u regionu).

Upravljanje nus proizvodima životinjskog porijekla u Crnoj Gori vrši se na sljedeći način:

- subjekti koji obavljaju djelatnost klanja ili druge djelatnosti pri čemu se proizvode nus proizvodi životinjskog porijekla dužni su da sklope ugovore sa lokalnim opštinskim komunalnim službama koje su u Crnoj Gori odgovorne za sakupljanje, odvoženje i uništavanje otpada na mjestima koja su za to određena;
- leševi uginulih životinja uništavaju se na gazdinstvima i uz nadzor veterinarske inspekcije, zakopavanjem.
- kada u objektima nema uslova za pravilno čuvanje nus proizvoda na temperaturi do +4C, oni se moraju svakog dana otpremati do mjesta za neškodljivo uklanjanje.

U Crnoj Gori nijesu uspostavljena pravila za SRM (Specified risk material) već se SRM odlaže i uništava kao i ostali nus proizvodi životinjskog porijekla.

Planiirano je da se ova oblast uredi donošenjem Zakona o upravljanju nus proizvodima životinjskog porijekla i na taj način usaglasi sa Regulativom EC 1774/02 i ostalim aplikacionim tekstovima iz ove oblasti.

U sklopu MIDAS PROJEKTA (Svjetska banka) planirana je izrada Fizibiliti studije kojom će se nakon analize vrsta i količina nus proizvoda životinjskog porijekla odrediti najprihvatljiviji način za upravljanje otpadom životinjskog porijekla u Crnoj Gori.

• Finansiranje kontrola

Inspektori zaduženi za sprovođenje kontrola plaćeni su iz državnog budžeta.

Naknade od pregleda na liniji klanja i veterinarskih pregleda pošiljki u prometu preko granice Crne Gore propisane su Odlukama donijetim na osnovu Zakona o veterinarstvu:

- Odluka o visini naknada za vršenje veterinarskih pregleda u prometu preko granice (Sl. list CG br. 51/05)
- Odluka o visini naknada za izvršene preglede u unutrašnjoj kontroli (Sl. list CG br. 55/07).

Visina naknada usklađena je sa Regulativom 882/2004 i naknade su prihod budžeta Crne Gore.

• Posebna pravila u oblasti higijene stočne hrane

Zakon o bezbjednosti hrane (Sl.list CG br.14/07) utvrđuje generalna pravila bezbjednosti hrane za životinje, obaveze subjekata u poslovanju hranom za životinje i sadrži osnov za donošenje podzakonskih akata iz ove oblasti;

Zakon o genetički modifikovanim organizmima (Sl list CG br. 7/08) uređuje generalna pravila za stavljanje u promet i označavanje GMO proizvoda;

Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede donosi propise za izvršavanje zakona – pravilnike, naredbe, uputstva, planove monitoringa, plan za upravljanje kriznim situacijama u oblasti hrane za životinje.

Veterinarska uprava sprovodi Zakon o bezbjednosti hrane i podzakonske akte donijete na osnovu ovog zakona u oblasti hrane za životinje i vrši inspekcijski nadzor preko veterinarskih inspektora.

U skladu sa odredbama Zakona o bezbjednosti hrane objekti u poslovanju hranom za životinje moraju biti odobreni od strane Veterinarske uprave.

Pravilnikom o kvalitetu i drugim zahtjevima za hranu za životinje (Sl.list CG br. 20/00 i 38/01) propisan je kvalitet i drugi zahtjevi za hranu za životinje koji moraju biti ispunjeni u proizvodnji i prometu.

Svi proizvodi koji se stavljaju u promet u originalnom pakovanju, moraju na omotu, sudu ili etiketi za pojedinačno pakovanje imati deklaraciju koja sadrži sljedeće podatke:

- 1) naziv proizvoda i njegovo trgovacko ime, ako ga proizvod ima;
- 2) naziv i sjedište proizvođača;
- 3) datum proizvodnje i rok upotrebe ili samo podatak "upotrebljivo do";
- 4) neto količina (masa ili zapremina) proizvoda;
- 5) osnovne grupe hraniva proizvoda prema opadajućem redosledu količina, ako to ovim pravilnikom nije drukčije propisano;
- 6) upotrijebljene dodatke i njihov naziv, primer: antioksidans (VNT), kao i njihovu količinu u relativnim ili apsolutnim jedinicama;
- 7) način upotrebe;
- 8) način čuvanja;
- 9) vrstu i količinu sredstava za denaturisanje;
- 10) druge podatke od interesa za potrošače.

Za proizvode koji se stavljaju u promet u rasutom stanju podaci o proizvodu moraju se nalaziti na kontejneru i na dokumentaciji koja prati pošiljku u transportu. Deklaracija mora biti lako uočljiva, jasna, čitka i neizbrisiva.

Proizvodi se moraju u proizvodnji i prometu skladištiti, transportovati i čuvati na način kojim se obezbeđuje očuvanje njihovog kvaliteta do momenta otvaranja u roku trajanja, na način propisan ovim pravilnikom.

Pravilnikom o maksimalnim količinama štetnih materija i sastojaka u stočnoj hrani (Sl. list SFRJ br. 2/90 i 27/90) propisano je da hrana za životinje i sirovine koje služe za proizvodnju krmnih smješa ne smiju da sadrže štetne materije u količinama većim od maksimalno dozvoljenih odnosno propisanih.

Hrana za životinje ne smije da sadrži hormone, sedative i tireostatike.

Pravilnikom su propisane maksimalne količine ostataka pesticida ili njihovih metabolita u hrani za životinje, maksimalne količine neorganskih materija u hrani za životinje, maksimalno dozvoljena količina natrijum-hlorida u krmnim smješama za živinu, maksimalne količine antibiotika dodatih u stimulativne svrhe krmnoj smeši, prema vrsti i kategoriji životinja, maksimalno dozvoljena količina amonijaka u hranivima bjelančevinastog porijekla, maksimalne količine otrovnih biljaka u hrani za životinje, maksimalne količine prirodnih organskih otrova, maksimalne količine toksina toksigenih gljivica pljesni drugi zahtjevi.

Krmne smješe ne smiju da sadrže resorptivne antibiotike, u količinama koje se propisanim ili priznatim metodama mogu dokazati.

Krmne smješe ne smiju da sadrže sulfonamide.

Najveći broj saprofitskih mikroorganizama u hrani za životinje, može biti, i to:

12 Bezbjednost hrane, veterinarska i fitosanitarna politika

Stočna hrana	Broj bakterija u 1 g	Broj gljivica plesni u 1 g
Hraniva biljnog porijekla	100.000.000	300.000
Hraniva animalnog porijekla	50.000.000	10.000
Krmne smješe za mlade životinje	10.000.000	50.000
Krmne smješe za odrasle životinje	10.000.000	300.000

Najveći broj patogenih mikroorganizama u hrani za životinje, može biti, i to:

Vrsta mikroorganizama	hrana za životinje	Broj
Patogeni mikroorganizmi	Hraniva i krmne smješe	0 u 50 g
Salmonelle	Hraniva i krmne smješe	0 u 50 g
Sulfidoredukujuće klostridije	Hraniva i krmne smješe	1000 u 1 g

Hraniva i krmne smješe ne smiju sadržati toksine toksigenih bakterija u 1g (Clostridium botulinum, Clostridium perfringens i Staphylococcus pyogenes).

Veterinarsko-sanitarna kontrola hrane za životinje je zbir postupaka kojima se utvrđuju: organoleptička svojstva, vrste i količine hranjivih sastojaka koje hrana za životinje sadrži, higijenska ispravnost i količine štetnih materija u stočnoj hrani (antibiotika, hormona, pesticida, teških metala i radioaktivnih materija).

Veterinarsko-sanitarnom kontrolom obuhvataju se i objekti u kojima se proizvodi hrana za životinje, sa stanovišta uslova koji obezbeđuju higijensku ispravnost hrane za životinje.

U Crnoj Gori postoje dvije laboratorije koje se bave ispitivanjem hrane za životinje (Specijalistička veterinarska laboratorija SVL– ovlašćena za analize mikrobiološke ispravnosti hrane za životinje i Centar za ekotoksikološka ispitivanja Crne Gore (CETI) –ovlašćena za ispitivanje količina hranljivih sastojaka u hrani za životinje, sadržaja aditiva, količina štetnih materija, radioaktivnost i dr.)

Planirano je donošenje pravilnika kojim će se bliže urediti zahtjevi za higijenu hrane za životinje tokom 2010.godine, u skladu sa propisom 183/2005 EC i ostalim EU propisima iz ove oblasti. Pravilnik o načinu vršenja veterinarsko-sanitarne kontrole stočne hrane i objekata u kojima se proizvodi stočna hrana i uslovima koje moraju ispunjavati laboratorije koje vrše superanalize uzoraka stočne hrane (Sl. list SFRJ, br. 22/93 i 24/93) utvrđuje postupak veterinarsko sanitарne kontrole.

U cilju stvaranja što boljih osnova za transponovanje propisa EU u nacionalno zakonodavstvo u oblasti bezbjednosti hrane i hrane za životinje planirana je i izmjena i dopuna Zakona o bezbjednosti hrane.

Stavljanje u promet hrane, hrane za životinje i nus proizvoda životinjskog porijekla – prikaz u odnosu na EU legislativu

EU legislativa		Crnogorski nacionalni propisi				
oblast	EU tekst	nacionalni propis	osnov za donošenje	trenutno stanje planirano	datum usvjanja/implementacije	TOC
PRAVILA HIGIJENE	Regulation (EC) No 852/2004 of the European Parliament and of the Council	Pravilnik o higijenskim zahtjevima za hrani biljnog i životinjskog porijekla	Zakon o bezbjednosti hrane	Usvojen u februaru 2009 godine	Danom objavljivanja	Zakon o bezbjednosti hrane- Nije urađen Pravilnik o higijenskim zahtjevima za hrani biljnog i životinjskog porijekla- Nije urađen
	Commission Regulation (EC) No 2073/2005 Commission	Pravilnik o mikrobiološkim kriterijumima	Zakon o bezbjednosti hrane	U izradi nacrt	Krajem 2009.godine	

12 Bezbjednost hrane, veterinarska i fitosanitarna politika

	Regulation (EC) No 2074/2005					
POSEBNA PRAVILA ZA PROIZVODE ŽIVOTINJSKOG PORTJEKLA	Regulation (EC) No 853/2004 of the European Parliament and of the Council	Pravilnik o posebnim higijenskim zahtjevima za hranu životinjskog porijekla Pravilnik o kvalitetu i drugim zahtjevima za mlijeko i proizvode od mlijeka (postojeća legislative iz bivšeg pravnog poretka)	Zakon o bezbjednosti hrane	Usvojen u februaru 2009 godine		Nije urađena
	Directive 92/118/ EEC	Nema nacionalne legislative	Zakon o bezbjednosti hrane Zakon o veterinarstvu	Nije planirano		
	Council Directive 2002/99/EC	Nema nacionalnog propisa	Zakon o veterinarstvu	Planirano	2010	
	Commission Decision 96/77/EC Commission Decision 2002/226/EC	Pravilnik o štetnim i nedozvoljenim materijama u hrani (postojeća legislative iz bivšeg pravnog poretka)	Zakon o bezbjednosti hrane	planirano	2011	
PRAVILA KONTROLE ZA SUBJEKTE U PREHRAMBENOJ INDUSTRIJI, UKLJUČUJUĆI I PRIMJENU SISTEMA HACCP	Regulation (EC) No 882/2004 of the European Parliament and of the Council	Pravilnik o načinu vršenja veterinarske kontrole šivotinja prije klanja i proizvoda životinjskog porijekla (postojeća legislative iz bivšeg pravnog poretka)	Zakon o bezbjednosti hrane		Planirana uporedna analiza nacionalnih propisa sa EU legislativom u oblasti kontrole	
	Commission Regulation (EC) No 2074/2005		Zakon o bezbjednosti hrane	Planirano	2010	
	No 853/2004 of the European Parliament and of the Council	Pravilnik o posebnim higijenskim zahtjevima za proizvode životinjskog porijekla Obavezan HACCP do 2010 u objektima (Anex III 853/02)	Zakon o bezbjednosti hrane	Usvojen Februar 2009 Planirana izrada uputstva za HACCP	Danom objavljivanja 2010	Nije urađena
	Commission Decision 2006/677/EC Commission Regulation (EC) No 401/2006	Pravilnik o štetnim i nedozvoljenim materijama u hrani (postojeća legislative iz bivšeg pravnog	Zakon o bezbjednosti hrane Zakon o veterinarstvu	planirano	2010-2011	

12 Bezbjednost hrane, veterinarska i fitosanitarna politika

		poretka)				
POSEBNA PRAVILA ZA KONTROLE PROIZVODA ŽIVOTINJSKOG PORIJEKLA	Regulation (EC) No 854/2004 of the European Parliament and of the Council Commission Regulation (EC) No 2074/2005 i (EC) No 2075/2005	Pravilnik o načinu vršenja veterinarske kontrole životinja prije klanja i proizvoda životinjskog porijekla (postojeća legislative z bivšeg pravnog poretka) Pravilnik o pregledu mesa na trihinelu (postojeća legislative iz bivšeg pravnog poretka)	Zakon o bezbjednosti hrane Zakon o veterinarstvu	planirano	Planirana uporedna analiza nacionalnih propisa sa EU legislativom u oblasti kontrole 2011	
PRAVILA ZA NUS PROIZVODE ŽIVOTINJSKOG PORIJEKLA I OBJEKTE ZA NUS PROIZVODE ŽIVOTINJSKOG PORIJEKLA	Regulation (EC) No 1774/2002 of the European Parliament sa aplikacionim tekstovima	Pravilnik o neškodljivom uklanjanju nus proizvoda životinjskog porijekla (postojeća legislative iz bivšeg pravnog poretka)	Zakon o veterinarstvu	Planira se donošenje Zakona o upravljanju otpadom životinjskog porijekla	2011	
FINANSIRANJE KONTROLA	Regulation (EC) No 882/2004 of the European Parliament and of the Council	Odluka o visini naknada za vršenje veterinarskih pregleda u prometu preko granice (Sl. list CG 51/2005) Odluka o visini naknada za izvršene preglede u unutrašnjoj kontroli (Sl.list CG 55/2007)	Zakona o veterinarstvu	djelimično usaglašene sa 882/04 EC planira se donošenje novih odluka	2010	
PRAVILA HIGIJENE HRANE ZA ŽIVOTINJE	Regulation (EC) No 183/2005 of the European Parliament and of the Council	Pravilnik o kvalitetu i drugim zahtjevima za hranu za životinje (postojeća legislative iz bivšeg pravnog poretka)	Zakon o bezbjednosti hrane	Planirano donošenje Pravilnika o higijeni hrane za životinje	2011	

IV. PRAVILA U OBLASTI BEZBJEDNOSTI HRANE

21. Opšti dio:

a) Molimo da date informacije o opštoj strukturi pravne osnove; organizacija i ovlašćenja različitih institucija u ovoj oblasti.

Pravila u oblasti bezbjednosti hrane uređena su sljedećim okvirnim pravnim aktima:

- Zakon o bezbjednosti hrane (Sl.list CG br.14/07) utvrđuje generalna pravila bezbjednosti hrane, zahtjeve za stavljanje u promet hrane i hrane za životinje i sadrži osnov za donošenje podzakonskih akata iz ove oblasti;
- Zakon o genetički modifikovanim organizmima (Sl.list CG br. 7/08) uređuje generalna pravila za stavljanje u promet i označavanje GMO proizvoda;

Institucije odgovorne za izradu zakona:

Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede i Ministarstvo zdravlja kreiraju politiku u oblasti bezbjednosti hrane pripremaju predlog zakona koji, nakon sprovedene procedure, (detaljno opisano u odgovoru 4 ovog poglavlja) donosi Skupština.

Institucije odgovorne za podzakonske akte

Ministarstvo zdravlja i Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede donosi propise za izvršavanje zakona iz svoje nadležnosti— pravilnike, naredbe, uputstva, planove monitoringa, plan za upravljanje kriznim situacijama i dr.

Veterinarska uprava priprema stručne osnove za zakone, pravilnike, naredbe, uputstva, planove monitoringa, plan za upravljanje kriznim situacijama u oblasti bezbjednosti hrane životinjskog porijekla.

Fitosanitarna uprava priprema stručne osnove za zakone, pravilnike, naredbe, uputstva, planove monitoringa, plan za upravljanje kriznim situacijama u oblasti bezbjednosti hrane biljnog porijekla na nivou primarne proizvodnje.

b) Molimo da date informacije o pripadajućim oblastima nadležnosti nadležnih organa.

Ministarstvo zdravlja sprovodi Zakon o bezbjednosti hrane i podzakonske akte donijete na osnovu njega u oblasti hrane biljnog porijekla nakon primarne proizvodnje, kombinovane hrane, hrane životinjskog porijekla u prometu na malo koja je pojedinačno upakovana i deklarisana i ostale hrane. Ministarstvo zdravlja vrši inspekcijski nadzor preko sanitarnih inspektora.

Veterinarska uprava sprovodi Zakon o bezbjednosti hrane i Zakon o veterinarstvu i podzakonske akte donijete na osnovu ovih zakona u oblasti hrane životinjskog porijekla u svim faza proizvodnje i prometa na veliko kao i mesa, ribe i proizvoda akvakulture u prometu na malo, kombinovane hrane. Veterinarska uprava vrši inspekcijski nadzor preko veterinarskih inspektora.

Fitosanitarna uprava sprovodi Zakon o bezbjednosti hrane i podzakonske akte donijete na osnovu ovog zakona u oblasti hrane biljnog porijekla na nivou primarne proizvodnje. Fitosanitarna inspekcija vrši inspekcijski nadzor preko fitosanitarnih inspektora.

c) Molimo da date jasnu tabelu svih okvirnih akata koji obuhvataju ili imaju uticaja na oblast bezbjednosti hrane, navodeći i oblast koju obuhvataju u smislu pravne tekovine EU. Molimo da navedete da li predviđate usvajanje novih okvirnih akata.

Okvirni pravni akti u oblasti bezbjednosti hrane

okvirni pravni akt	oblast	predviđeno usvajanje novih okvirnih akata
Zakon o bezbjednosti hrane	Stavljanje na tržište hrane i hrane za životinje	Izmjene i dopune Zakona o bezbjednosti hrane
Zakon o genetički modifikovanim organizmima	Stavljanje u promet i označavanje GMO proizvoda	
Zakon o sredstvima za zaštitu bilja	pesticidi	

U Anexu I ovog poglavlja data je lista svih propisa koji se primjenjuju u oblasti bezbjednosti hrane. Pravila u oblasti bezbjednosti hrane pored pomenutih zakona bliže je utvrđena i velikim brojem podzakonskih akata iz ranijeg pravnog poretka (SRJ,SCG).

Planirano je donošenje novih pravilnika, uputstava i vodiča u skladu sa EU propisima iz ove oblasti, dinamikom utvrđenom NPI od 2008-2012 godine.

U cilju stvaranja što boljih osnova za transponovanje propisa EU u nacionalno zakonodavstvo u oblasti bezbjednosti hrane planirana je izmjena i dopuna Zakona o bezbjednosti hrane.

d) Molimo da date informacije za svaku od ispod navedenih stavki.

- deklarisanje, prezentacija i reklamiranje namirnica, uključujući i podatke o nutritivnoj i zdravstvenoj vrijednosti i deklarisanje nutritivne vrijednosti**

Zakonom o bezbjednosti hrane (Sl. list CG br. 14/07), članom 29 i 30 definisano je deklarisanje, označavanje, prezentacija i reklamiranje. Bliži zahtjevi za deklarisanje, označavanje, prezentaciju i reklamiranje hrane utvrđuju se propisom Ministarstva zdravljia, uz prethodno mišljenje Ministarstva poljoprivrede.

Postojeći Pravilnik o deklarisanju i označavanju upakovanih namirnica (Sl. list SCG br. 4/04, 12/04 i 48/04) obuhvata način deklarisanja, sadržinu deklaracije i označavanje nutritivne vrijednosti namirnica. Deklaracija ne smije sadržati podatke kojima se pripisuju ljekovita svojstva hrani. Pravilnikom o označavanju upakovanih namirnica za ishranu odojčadi i male djece (Sl. list SCG br. 4/05) propisuje se označavanje upakovanih namirnica za ishranu odojčadi i male djece, koje su bez dalje prerade namijenjene potrošačima i objektima javne ishrane, kao i predmeta opšte upotrebe koji služe za pakovanje, transport, serviranje i upotrebu ove hrane.

Ovi pravilnici su u velikoj mjeri usklađeni sa EU propisima iz ove oblasti, ali je neophodno njihovo revidiranje i planirana je izrada novih propisa do kraja 2012. godine.

• dozvoljeni aditivi i kriterijumi njihove čistoće

Zakonom o bezbjednosti hrane (Sl. list CG br. 14/07), članom 32 definisani su aditivi za hranu. Bliži zahtjevi koje treba da ispunjavaju aditivi u pogledu bezbjednosti, upotrebe i maksimalno dozvoljenih količina utvrđuju se propisom Ministarstva zdravlja, uz prethodno mišljenje Ministarstva poljoprivrede.

Pravilnikom o kvalitetu i uslovima upotrebe aditiva u namirnicama i o drugim zahtjevima za aditive i njihove mješavine (Sl. list SCG br. 56/03 i 16/05) propisani su kvalitet, uslovi upotrebe aditiva u namirnicama i drugi zahtjevi za aditive i njihove mješavine koji moraju biti ispunjeni u proizvodnji i prometu. Ovaj pravilnik sadrži Pozitivnu listu aditiva, sistem označavanja (E brojevi), kategorije, uslove kvaliteta aditiva (sinonim, definicija, identifikacija, čistoća), maksimalno dozvoljene količine u pojedinim namirnicama, ograničenja upotrebe aditiva u pojedinim namirnicama, supstance koje u skladu sa ovim pravilnikom na spadaju u aditive. Ovaj propis je uglavnom usklađen sa EU propisima, ali se planira dalje usklađivanje do kraja 2012.godine uz mišljenje Ministarstva poljoprivrede. Zakonom o bezbjednosti hrane (Sl. list CG br. 14/07), članom 32 definisani su aditivi za hranu. Bliži zahtjevi koje treba da ispunjavaju aditivi u pogledu bezbjednosti, upotrebe i maksimalno dozvoljenih količina utvrđuju se propisom Ministarstva zdravlja, uz prethodno mišljenje Ministarstva poljoprivrede.

• enzimi u hrani

Zakonom o bezbjednosti hrane (Sl. list CG br. 14/07), članom 32 definisani su aditivi za hranu. Bliži zahtjevi koje treba da ispunjavaju aditivi u pogledu bezbjednosti, upotrebe i maksimalno dozvoljenih količina utvrđuju se propisom Ministarstva zdravlja, uz prethodno mišljenje Ministarstva poljoprivrede.

Pravilnikom o kvalitetu i drugim zahtjevima zaenzimske preparate za prehrambene proizvode (Sl. list SCG br. 12/02) utvrđeni su zahtjevi za enzime u hrani. Pravilnikom su date definicije enzima i enzimskih preparata, Pozitivna lista enzimskih preparata koja sadrži: redni broj, trivijalni naziv, klasifikacioni naziv, sistematski naziv, EC broj i porijeklo, zatim posebne uslove kvaliteta za enzimske preparate kao što su: izvori, aktivni principi, sistematsko ime i broj, katalizovane reakcije, osobine, upotreba i ispitivanja. Planirano je donošenje novog propisa do 2012.godine.

• rastvarači za ekstrakciju

Zakonom o bezbjednosti hrane (Sl. list CG br. 14/07), članom 32 definisani su aditivi za hranu. Bliži zahtjevi koje treba da ispunjavaju aditivi u pogledu bezbjednosti, upotrebe i maksimalno dozvoljenih količina utvrđuju se propisom Ministarstva zdravlja, uz prethodno mišljenje Ministarstva poljoprivrede

Pravilnikom o kvalitetu i drugim zahtjevima za pomoćna sredstva u proizvodnji prehrambenih proizvoda (Sl. list SCG br. 60/02) date su osnovne definicije, propisan je kvalitet i drugi zahtjevi za pomoćna sredstva u proizvodnji prehrambenih proizvoda. Pravilnik razvrstava pomoćna sredstva u kategorije i sadrži Pozitivnu listu pomoćnih sredstava u proizvodnji. Planirano je donošenje novog propisa do 2012.godine.

• aroma

Zakonom o bezbjednosti hrane (Sl. list CG br. 14/07), članom 32 definisani su aditivi za hranu. Bliži zahtjevi koje treba da ispunjavaju aditivi u pogledu bezbjednosti, upotrebe i maksimalno dozvoljenih količina utvrđuju se propisom Ministarstva zdravlja, uz prethodno mišljenje Ministarstva poljoprivrede.

Pravilnikom o kvalitetu i drugim zahtjevima za aroma za prehrambene proizvode (Sl. list SCG br. 52/01) bliže je utvrđen kvalitet i drugi zahtjevi koje moraju ispunjavati arome u proizvodnji i prometu. Pravilnikom su date definicije za aroma, aromatične supstance, aromatične preparate, arome termičkog tretmana, arome dima i njihove mješavine, zatim maksimalno dozvoljene količine pojedinih supstanci koje potiču od aroma ili drugih sastojaka sa aromatičnim svojstvima u prehrambenim proizvodima (Prilog 1), Pozitivnu listu aromatičnih supstanci (Prilog 2) i Listu biljaka koje ne mogu da se koriste za proizvodnju aroma za prehrambene proizvode (Prilog 3).

Pravilnik je djelimično usklađen sa EU propisima, ali se planira njegovo revidiranje do kraja 2012.godine.

• materijal u kontaktu sa hranom

Zakonom o bezbjednosti hrane (Sl. list CG br. 14/07), članom 29 i 30 definisani su materijali, ambalaža i predmeti koji dolaze u kontakt s hranom. Bliži zahtjevi koje treba da ispunjavaju materijali, ambalaža i predmeti koji dolaze u kontakt s hranom utvrđuju se propisom Ministarstva zdravlja, uz prethodno mišljenje Ministarstva poljoprivrede. Planirano je donošenje pravilnika kojim će se bliže urediti ovi zahtjevi u skladu sa EU propisima.

Pravilnikom o uslovima koje u pogledu zdravstvene ispravnosti moraju ispunjavati predmeti opšte upotrebe uređuje se oblast materijala, ambalaže i predmeta koji dolaze u dodir sa hranom (keramika, porculan, staklo, nerđajući čelik, plastika i dr.). Planirano je donošenje novog propisa radi usaglašavanja sa EU zahtjevima 2010. godine.

• dodaci hrani

Zakonom o bezbjednosti hrane (Sl. list CG br. 14/07), članom 34 definisani su opšti zahtjevi za hranu namijenjenu za ishranu lica kod kojih je potrebno postići određena dejstva kontrolisanom upotrebom hrane kao i dodaci hrani (suplementi). Bliži zahtjevi koje treba da ispunjava ova hrana i dodaci u pogledu bezbjednosti i nutritivnog sastava utvrđuju se propisom Ministarstva zdravlja.

Pravilnik o uslovima u pogledu zdravstvene ispravnosti dijetetskih namirnica koje se mogu stavljati u promet (Sl. list SFRJ br. 4/85 i 69/91) uređuje se oblast dijetetskih proizvoda, a Pravilnikom o kvalitetu i uslovima upotrebe aditiva u namirnicama i o drugim zahtjevima za aditive i njihove mješavine data je definicija dijetetskih suplemenata. Planirano je donošenje novog pravilnika kojim će se bliže urediti ovi zahtjevi u skladu sa EU propisima.

• hrana za posebne dijetetske potrebe

Zakonom o bezbjednosti hrane (Sl. list CG br. 14/07), članom 34 definisani su opšti zahtjevi za hranu namijenjenu za ishranu lica sa posebnim potrebama kod kojih je potrebno postići određena

dejstva kontrolisanom upotreborom hrane. Bliže zahtjevi koje treba da ispunjava ova hrana bezbjednosti i nutritivnog sastava utvrđuju se propisom Ministarstva zdravlja.

Pravilnik o uslovima u pogledu zdravstvene ispravnosti dijetetskih namirnica koje se mogu stavlјati u promet (Sl. list SFRJ br. 4/85 i 69/91) uređuje se oblast hrane za posebne dijetetske potrebe. Planirano je donošenje novog pravilnika kojim će se bliže urediti ovi zahtjevi u skladu sa EU propisima.

• **brzo smrznute namirnice**

Zakonom o bezbjednosti hrane (Sl. list CG br. 14/07), članom 33 definisani su opšti zahtjevi za brzo zamrznutu hranu. Bliže zahtjeve koje treba da ispunjava brzo zamrznuta hrana utvrđuje Ministarstvo poljoprivrede za hranu životinjskog porijekla i kombinovanu hranu, odnosno Ministarstva zdravlja za hranu biljnog porijekla nakon primarne proizvodnje, kombinovanu hranu i ostalu hranu. Planirano je donošenje pravilnika radi usaglašavanja sa EU zahtjevima 2010. godine.

• **kontaminanti**

Zakonom o bezbjednosti hrane (Sl. list CG br. 14/07) definisano je sljedeće:

Hrana se smatra nebezbjednom za ljudsku potrošnju, ako:

- sadrži mikroorganizme, parazite, bakterijske toksine i histamine iznad propisanih vrijednosti;
- sadrži prirodne toksine ili druge prirodne toksične materije iznad propisanih vrijednosti;
- sadrži teške metale, metaloide, ostatke pesticida, veterinarskih lijekova, mikotoksina i drugih supstanci, iznad propisanih vrijednosti;
- sadrži supstance koje nijesu toksikološki evaluirane, provjerene i sigurne za ljudsku potrošnju;
- sadrži mehaničke nečistoće;

Pravilnikom o količinama pesticida, metala i metaloida i drugih otrovnih supstancija, hemoterapeutika, anabolika i drugih supstanci koje se mogu nalaziti u namirnicama (Sl. list SRJ br. 5/92 i 32/02) utvrđeni su maksimalni nivoi rezidua pesticida, teških metala i nemetala, anabolika, mikotoksina, PBS, PHB i drugih kontaminenata u hrani. Planirano je donošenje novog pravilnika radi usaglašavanja sa EU zahtjevima 2012.godine.

• **nova hrana i genetski modifikovane namirnice i stočna hrana (GMOs)**

Zakonom o bezbjednosti hrane (Sl. list CG br. 14/07), članovima 35 i 36 definisani su opšti zahtjevi za novu hranu i genetski modifikovane namirnice i stočnu hranu (GMOs). Bliže zahtjeve koje treba da ispunjava nova hrana utvrđuje Ministarstvo zdravlja, uz prethodno mišljenje Ministarstva poljoprivrede.

Bliže zahtjeve koje treba da ispunjava genetski modifikovana hrana ili hrana za životinje u pogledu bezbjednosti utvrđuje Ministarstvo poljoprivrede, uz prethodno mišljenje Ministarstva zdravlja.

Zakonom o genetički modifikovanim organizmima, Pravilnikom o ograničenoj upotrebi GMO, Pravilnikom o stavljanju u promet GMO, proizvoda od GMO uređeni su uslovi za stavljanje u promet genetički modifikovanih organizama i proizvoda koji sadrže, sastoje se ili su dobijeni od

GMO, njihovu upotrebu u zatvorenim sistemima i namjerno uvođenje u životnu sredinu, kao i stavljanje u promet, rukovanje, prevoz, pakovanje, tranzit, obilježavanje, preradu i mjere za sprječavanje i otklanjanje štetnih efekata.. Planirano je donošenje podzakonskih akata do 2012.godine u cilju usaglašavanja sa EU propisima u ovoj oblasti.

• jonizujuće zračenje

Područje koje se odnosi na konzerviranje hrane putem jonizujućeg zračenja uređeno je Pravilnikom o uslovima konzerviranja namirnica jonizujućim zračenjem. Bliže zahtjeve za bezbjednost hrane podvrgnute jonizujućem zračenju utvrđuje Ministarstvo zdravlja uz prethodno mišljenje Ministarstvo poljoprivrede. Planirano je donošenje podzakonskog akta 2011.godine u cilju usaglašavanja sa EU propisima u ovoj oblasti.

• mineralne vode

Zakonom o bezbjednosti hrane (Sl. list CG br. 14/07), članom 11 definisani su opšti zahtjevi za vodu. Prirodnom mineralnom vodom, u smislu ovog zakona, smatra se voda posebnog mineralnog sastava sa tragovima elemenata ili njihovih jedinjenja .

Bliže zahtjeve koje treba da ispunjava mineralna voda u pogledu bezbjednosti utvrđuje Ministarstvo zdravlja, uz prethodno mišljenje Ministarstva poljoprivrede.

Pravilnikom o kvalitetu i drugim zahtjevima za prirodnu mineralnu vodu, izvorsku i stonu vodu (Sl. list SCG, br. 53/05) utvrđeni su zahtjevi u pogledu mineralnog sastava i bezbjednosti mineralne vode. Planirano je donošenje novog pravilnika radi usaglašavanja sa EU zahtjevima 2010.godine.

• bilateralni međunarodni sporazumi sa zemljama članicama EU, zemljama kandidatima i trećim zemljama (ako postoje)

Crna Gora ima sklopljene sljedeće bilateralne ugovore:

Sporazum o veterinarskoj saradnji između Crne Gore i Republike Hrvatske, potpisana 18. oktobra 2005. godine

Protokol o veterinarskoj saradnji između Bosne i Hercegovine i Crne Gore, potpisana 26. februara 2004 godine

12 Bezbjednost hrane, veterinarska i fitosanitarna politika

Pravila u oblasti bezbjednosti hrane – prikaz u odnosu na EU legislativu

EU legislative		Crnogorski nacionalni propisi				
Oblast	EU tekst	Nacionalni propis	Osnov za donošenje	Trenutno stanje / planirano	Datum usvajanja/implementacije	TOC
PRAVILA U OBLASTI BEZBJEDNOSTI HRANE	<u>Directive 2000/13/EC of the European Parliament and of the Council</u> <u>Directive 90/496/EEC of 24 September 1990 Council Directive 89/396/EEC Commission Directive 87/250/EEC Regulation (EC) No 1924/2006</u>	Pravilnik o deklarisanju i označavanju upakovanih namirnica i Pravilnik o označavanju upakovanih namirnica namijenjenih za ishranu odojčadi i male djece (propisi iz bivšeg pravnog poretka)	Zakon o bezbjednosti hrane	Planirano	2010	Nije urađena
	<u>Direktiva Savjeta (EEC) 89/107</u> <u>Direktiva Savjeta (EC) 94/35</u> <u>Direktiva Savjeta(EC) 94/36</u> <u>Direktiva Savjeta(EC) 95/2</u>	Pravilnik o kvalitetu i uslovima upotrebe aditiva u namirnicama i o drugim zahtjevima za aditive i njihove mješavine (propis iz bivšeg pravnog poretka)	Zakon o bezbjednosti hrane	Planirano	2012	
	<u>Regulation (EC) No 1331/2008 of the European Parliament and of the Council</u> <u>Regulation (EC) No 1332/2008 of the European Parliament and of the Council</u>	Pravilnik o kvalitetu i drugim zahtjevima za enzimske preparate za prehrambene proizvode (propis iz bivšeg pravnog poretka)	Zakon o bezbjednosti hrane	Planirano	2012	
	<u>Directive 2009/32/EC of the European Parliament and of the Council</u>	Pravilnik o kvalitetu i drugim zahtjevima za pomoćna sredstva u proizvodnji prehrambenih proizvoda (propis iz bivšeg pravnog poretka)	Zakon o bezbjednosti hrane	Planirano	2012	
	<u>Council Directive 88/388/EEC Regulation (EC) No 2232/96</u>	Pravilnikom o kvalitetu i drugim zahtjevima za arome za prehrambene proizvode (propis iz bivšeg pravnog poretka)	Zakon o bezbjednosti hrane	Planirano	2012	

12 Bezbjednost hrane, veterinarska i fitosanitarna politika

	<u>Regulation 1935/2004/E C Commission Directive 2002/72/EC Council Directive 84/500/EEC Direktiva Komisije EEC 93/10</u>	Pravilnik o uslovima koje u pogledu zdravstvene uređuje se oblast materijala, ambalaže i predmeta koji dolaze u dodir sa hranom (propis iz bivšeg pravnog poretka)	Zakon o bezbjednosti hrane	Planirano	2010	
	<u>Direktive 2002/46/EC of the European Parliament and of the Council Regulation (EC) No 1925/2006 of the European Parliament and of the Council</u>	Pravilnik o uslovima u pogledu zdravstvene ispravnosti dijetetskih namirnica koje se mogu stavljati u promet (propis iz bivšeg pravnog poretka)	Zakon o bezbjednosti hrane	Planirano	2012	
	<u>Direktiva Komisije EC 89/398 Directive 2009/39/EC of the European Parliament and of the Council Commission Directive 1999/21/EC Direktiva Komisije EC 1999/539 Direktiva Komisije EC 2006/82 Direktiva Komisije EC 2006/181</u>	Pravilnik o uslovima u pogledu zdravstvene ispravnosti dijetetskih namirnica koje se mogu stavljati u promet (propis iz bivšeg pravnog poretka)	Zakon o bezbjednosti hrane	Planirano	2012	
	<u>Council Directive 89/108/EEC Commission Directive 92/2/EEC Commission Regulation (EC) No 37/2005</u>	Nema nacionalnog propisa o brzo smrznutoj hrani	Zakon o bezbjednosti hrane	Planirano	2010	
	<u>Council Regulation (EEC) No 315/93 Commission Regulation (EC) No 1881/2006 Commission Regulation (EC) No 401/2006 Commission Regulation (EC) No 333/2007 Direktiva Savjeta</u>	Pravilnik o količinama pesticida, metala i metaloida i drugih otrovnih supstancija, hemioterapeutika, anabolika i drugih supstancija koje se mogu nalaziti u namirnicama (propis iz bivšeg pravnog poretka)	Zakon o bezbjednosti hrane	Planirano	2012	

12 Bezbjednost hrane, veterinarska i fitosanitarna politika

	76/895 EEC, 86/362 EEC, 91/414 EEC				
	<u>Regulation (EC) No 258/97</u> <u>Regulation (EC) N° 1829/2003</u> <u>Regulation (EC) N° 1830/2003</u> of the European Parliament and of the Council EC 2000/195 Propis EC 2001/17 Propis EC 2001/122 Propis EC 2001/424	<p>Zakon o genetički modifikovanim organizmima. Pravilnik o stavljanju u promet GMO, proizvoda GMO i Pravilnik o ograničenoj upotrebi GMO (propisi iz bivšeg pravnog poretka)</p> <p>Nema propisa o novoj hrani</p>	<p>Zakon o bezbjednosti hrane i Zakon o genetički modifikovanim organizmima</p>	<p>Usvojen Zakon o genetički modifikovanim organizmima 2008.godine Planiran propis o novoj hrani</p>	2012
	<u>Directive 1999/2/EC</u> of the European Parliament and of the Council <u>Directive 1999/3/EC</u> of the European Parliament and of the Council Commission Decision 2002/840/EC	<p>Pravilnik o uslovima konzerviranja namirnica jonizujućim zračenjem (propis iz bivšeg pravnog poretka)</p>	<p>Zakon o bezbjednosti hrane</p>	<p>Planirano</p>	2011
	<u>Direktiva Komisije 98/83EC</u> <u>Directive 2009/54/EC</u> of the European Parliament and of the Council Commission D	<p>Pravilnik o kvalitetu i drugim zahtjevima za prirodnu mineralnu vodu, izvorsku i stonu vodu (propis iz bivšeg pravnog poretka)</p>	<p>Zakon o bezbjednosti hrane</p>	<p>Planirano</p>	2010

V. POSEBNA PRAVILA ZA STOČNU HRANU

22. Opšti dio:

a) Molimo da date informacije o opštoj strukturi pravne osnove; organizaciji i ovlašćenjima različitih institucija u ovoj oblasti.

a) Opšta struktura pravne osnove

Hrana za životinje uređena je sljedećim okvirnim pravnim aktima:

- Zakon o bezbjednosti hrane (Sl.list CG, br.14/07) utvrđuje generalna pravila bezbjednosti hrane za životinje, obaveze subjekata u poslovanju hranom za životinje i sadrži osnov za donošenje podzakonskih akata iz ove oblasti;
- Zakon o genetički modifikovanim organizmima (Sl list CG, br. 7/08) uređuje generalna pravila za stavljanje u promet i označavanje GMO proizvoda;

Institucije odgovorne za izradu zakona:

Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede i Ministarstvo zdravlja kreiraju politiku u oblasti bezbjednosti hrane i hrane za životinje, pripremaju predlog zakona koji, nakon sprovedene procedure, (detaljno opisano u odgovoru 4 ovog poglavlja) donosi Skupština.

Institucije odgovorne za podzakonske akte

Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede donosi propise za izvršavanje zakona – pravilnike, naredbe, uputstva, planove monitoringa, plan za upravljanje kriznim situacijama u oblasti hrane za životinje.

Veterinarska uprava priprema stručne osnove za zakone, pravilnike, naredbe, uputstva, planove monitoringa, plan za upravljanje kriznim situacijama u oblasti hrane za životinje.

Fitosanitarna uprava priprema stručne osnove za zakone, pravilnike, naredbe, uputstva, planove monitoringa, plan za upravljanje kriznim situacijama u oblasti bezbjednosti hrane biljnog porijekla na nivou primarne proizvodnje.

b) Molimo da date informacije o pripadajućim oblastima nadležnosti nadležnih organa.

Veterinarska uprava sprovodi Zakon o bezbjednosti hrane i podzakonske akte donijete na osnovu ovog zakona u oblasti hrane za životinje i vrši inspekcijski nadzor preko veterinarskih inspektora.

Fitosanitarna uprava sprovodi Zakon o bezbjednosti hrane i podzakonske akte donijete na osnovu ovog zakona u oblasti hrane biljnog porijekla na nivou primarne proizvodnji i vrši inspekcijski nadzor preko fitosanitarnih inspektora

c) Molimo da date jasnu tabelu svih okvirnih akata koji obuhvataju ili imaju uticaja na oblast stočne hrane, navodeći i oblast koju obuhvataju u smislu pravne tekovine EU. Molimo da navedete da li predviđate usvajanje novih okvirnih akata.

okvirni pravni akti u oblasti hrane za životinje

okvirni pravni akt	oblast	predviđeno usvajanje novih okvirnih akata
Zakon o bezbjednosti hrane	Bezbjednost hrane za životinje	Izmjene I dopune Zakona o bezbjednosti hrane
Zakon o genetički modifikovanim organizmima	Stavljanje u promet i označavanje GMO proizvoda	

U Anexu I ovog poglavlja data je lista svih propisa koji se primjenjuju u oblasti hrane za životinje.

Oblast hrane za životinje bliže je utvrđena velikim brojem podzakonskih akata iz ranijeg pravnog poretku (SRJ,SCG) kojim su definisani bezbjednosni i kvalitativni zahtjevi za hranu za životinje.

Planirano je donošenje novih pravilnika u skladu sa EU propisima iz ove oblasti, dinamikom utvrđenom NPI od 2008-2012 godine .

U cilju stvaranja što boljih osnova za transponovanje propisa EU u nacionalno zakonodavstvo u oblasti bezbjednosti hrane i hrane za životinje planirana je izmjena i dopuna Zakona o bezbjednosti hrane.

d) Molimo da date informacije za svaku od ispod navedenih stavki.

• dozvoljeni aditivi u stočnoj hrani

Pravilnikom o kvalitetu i drugim zahtjevima za hranu za životinje (Sl.list CG br. 20/00 i 38/01) propisan je kvalitet i drugi zahtjevi za hranu za životinje. Pod hranom za životinje u smislu ovog pravilnika podrazumijevaju se proizvodi dobijeni po utvrđenom tehnološkom postupku od odgovarajućih sirovina i to u obliku:

- hraniva;
- predsmješa;
- smješa;
- dozvoljeni dodaci.

Ovim pravilnikom propisani su dodaci hrani za životinje koji se dodaju hrani za životinje u propisanim količinama.

Pod dodacima hrani za životinje, podrazumijevaju se materije koje se dodaju hrani za životinje radi poboljšanja njene biološke hranljive vrijednosti i kvaliteta, boljeg iskorišćenja i produženja trajnosti, jednostavnijeg tehnološkog postupka u pripremi smješa i bojenja životinjskog mesa i jaja živine a tu spadaju:

- 1) vitamini i provitamini;
- 2) mikroelementi i minerali;

- 3) neproteinska azotna jedinjenja;
- 4) aminokiseline;
- 5) ostali dozvoljeni.

U hrani i dodacima hrani za životinje dozvoljena je upotreba i organski vezanih mikroelemenata.

Pod ostalim dozvoljenim dodacima podrazumijevaju se antioksidansi, konzervansi, arome, pojačivači aroma, emulgatori, stabilizatori, zgušnjivači, sredstva za vezivanje, sredstva za želatiranje, bojila, sredstva za sprječavanje zgrudnjavanja i postizanja klizavosti, kiseline, baze, soli, enzimi i sredstva za zaslađivanje, antibiotici, kokcidiostatici, mikroorganizmi i druge organske materije.

Zakonom o bezbjednosti hrane (Sl.list CG br. 14/07) članom 32, definisani su aditivi za hranu za životinje. Bliži zahtjevi koje treba da ispunjavaju aditivi u pogledu bezbjednosti, upotrebe i maksimalno dozvoljenih količina u hrani za životinje utvrđiće se se propisom Ministarstva zdravlja, uz prethodno mišljenje Ministarstva poljoprivrede. Planirano je donošenje pravilnika u skladu sa EU propisima iz ove oblasti tokom 2011. godine.

• stavljanje u promet krmnih smješa

Pravilnikom o kvalitetu i drugim zahtjevima za hranu za životinje (Sl.list CG br. 20/00 i 38/01) propisan je kvalitet i drugi zahtjevi za hranu za životinje. Pod hranom za životinje u smislu ovog pravilnika podrazumijevaju se proizvodi dobijeni po utvrđenom tehnološkom postupku od odgovarajućih sirovina i to u obliku:

- hraniva (riblje brašno, hraniva za dodatkom neproteinskih azotnih jedinjenja, mineralna hraniva namijenjena podmirivanju potreba životinja kalcijumom, fosforom, natrijumom, kalijumom, magnezijumom, sumporom i hlorom).
- predsmješa
- smješa
- dozvolljeni dodaci.

Pod smješama u smislu ovog pravilnika podrazumijevaju se proizvodi dobijeni miješanjem hraniva i dodataka hrani za životinje u takvom odnosu da mogu da posluže kao potpuna ili dopunska hrana za životinje.

Zakon o bezbjednosti hrane (Sl.list CG br.14/07) utvrđuje generalna pravila bezbjednosti hrane za životinje i obaveze subjekata u poslovanju hranom. Planirano je donošenje pravilnika kojim će se bliže urediti zahtjevi za higijenu hrane za životinje tokom 2010.godine, u skladu sa propisom 183/2005 EC.

U skladu sa odredbama Zakona o bezbjednosti hrane objekti u poslovanju hranom za životinje moraju biti odobreni od strane Veterinarske uprave. U Crnoj Gori odobrena su dva objekta za proizvodnju hrane za životinje (fabrike stočne hrane)

U Crnoj Gori postoje dvije laboratorije koje se bave ispitivanjem hrane za životinje (Specijalistička veterinarska laboratorija SVL– ovlašćena za analize mikrobiološke ispravnosti hrane za životinje i Centar za ekotoksikološka ispitivanja Crne Gore (CETI) –ovlašćena za ispitivanje količina hranljivih sastojaka u hrani za životinje, sadržaja aditiva, količina štetnih materija, radioaktivnost i dr.) Promet materijala za proizvodnju stočne hrane

Zakonom o bezbjednosti hrane (Sl.list CG br. 14/07), članom 31 definisani su materijali, ambalaža i predmeti koji dolaze u kontakt s hranom i hranom za životinje. Bliži zahtjevi koje treba da ispunjavaju materijali, ambalaža i predmeti koji dolaze u kontakt s hranom i hranom za životinje utvrđuju se propisom Ministarstva zdravlja, uz prethodno mišljenje Ministarstva poljoprivrede. Planirano je donošenje pravilnika kojim će se bliže urediti zahtjevi za materijale koji dolaze u kontakt s hranom za životinje u skladu sa legislativom EU u ovoj oblasti.

• **promet materijala za proizvodnju stočne hrane**

Zakonom o bezbjednosti hrane (Sl.list CG br. 14/07), članom 31 definisani su materijali, ambalaža i predmeti koji dolaze u kontakt s hranom i hranom za životinje. Bliže zahtjevi koje treba da ispunjavaju materijali, ambalaža i predmeti koji dolaze u kontakt s hranom i hranom za životinje utvrđuju se propisom Ministarstva zdravlja, uz prethodno mišljenje Ministarstva poljoprivrede. Planirano je donošenje pravilnika kojim će se bliže urediti zahtjevi za materijale koji dolaze u kontakt s hranom za životinje u skladu sa legislativom EU u ovoj ublasti.

• **nepoželjne materije u stočnoj hrani**

Zakonom o bezbjednosti hrane (Sl.list CG br. 14/07), definisano je da se hrana za životinje smatra nebezbjednom, ako:

- ima štetan uticaj na zdravlje životinja ili ljudi;
- su proizvodi dobijeni od životinja koje služe za proizvodnju hrane nebezbjedni za ljudsku potrošnju.

Kada je hrana za životinje, za koju je utvrđeno da je nebezbjedna, dio jedne proizvodne partije, serije ili pošiljke iste vrste hrane za životinje, prema opisu i kategoriji, smatra se da je sva hrana za životinje u toj proizvodnoj partiji, seriji ili pošiljci nebezbjedna, osim ako se ne dokaže suprotno.

Hrana za životinje se smatra nebezbjednom, ako:

- sadrži mikroorganizme, parazite, bakterijske toksine i histamine, iznad propisanih vrijednosti;
- sadrži prirodne toksine ili druge prirodne toksične materije iznad propisanih vrijednosti;
- sadrži teške metale, metaloide, ostatke pesticida, veterinarskih lijekova, mikotoksina i drugih supstanci štetnih po zdravlje ljudi i životinja, iznad propisanih vrijednosti;
- sadrži aditive koji se ne smiju koristiti u određenoj vrsti hrane za životinje ili je sadržaj dozvoljenih aditiva iznad propisanih vrijednosti;
- sadrži radionukleide iznad propisanih vrijednosti ili je ozračena iznad dopuštene granice;
- ambalaža, materijali i predmeti koji dolaze u kontakt s hranom za životinje ne ispunjavaju propisane zahtjeve;
- su joj izmijenjena senzorska svojstva (miris, boja, izgled, konzistencija i drugo) uslijed fizičkih, hemijskih, mikrobioloških ili drugih procesa;
- sadrži supstance koje nijesu toksikološki evaluirane, provjerene i sigurne za ishranu životinja;
- sadrži mehaničke nečistoće;
- je ambalaža oštećena pa su moguće mikrobiološke i hemijske promjene;
- nije proizvedena, obrađivana, pakovana, čuvana ili distribuirana na propisan način;
- nije deklarisana i označena na propisan način;
- ne zadovoljava propisane zahtjeve u pogledu nutritivnog sastava.

Pravilnikom o maksimalnim količinama štetnih materija i sastojaka u hrani za životinje (Sl. list SRJ br. 2/90 i 27/90) utvrđeno je da hrana za životinje ne smije da sadrži hormone, sedative i

tireostatike, da krmne smješte na smiju da sadrže sulfonamide i resorptivne antibiotike, u količinama koje se propisanim ili priznatim metodama mogu dokazati.

Ovim pravilnikom su propisane i maksimalne količine ostataka pesticida ili njihovih metabolita u hrani za životinje, maksimalne količine neorganskih materija, maksimalne količine antibiotika dodatih u stimulativne svrhe krmnoj smešti, maksimalna vrijednost pokazatelja hemijskog razlaganja u hrana za životinje, najveći broj saprofitskih i patogenih mikroorganizama, maksimalne količine toksina toksigenih gljivica plesni, prirodnih organskih otrova, otrovnih biljaka i parazitskih gljivica. Donošenje novog propisa koji će biti usklađen sa zakonodavstvom EU, planirano je 2011.godine.

U Crnoj Gori su na snazi i:

- Naredba o zabrani ishrane životinja mesno koštanim brašnom od 2001. godine.
- Naredba o preduzimanju mjera za spriječavanje unošenja zarazne bolesti životinja TSE (Sl.list CG br. 44/08)
- Naredba o zabrani prometa pošiljki hrane za životinje koja sadrže sastojke životinjskog porijekla (Sl.list RCG br.3/01)

• stočna hrana namijenjena za posebne vrste ishrane

U Crnoj Gori ne postoje nacionalni propisi kojima se uređuje oblast hrane za životinje namijenjene za posebnu vrste ishrane. Planirano je donošenje pravilnika radi usaglašavanja sa EU zahtjevima do 2012 godine u ovoj oblasti.

• određeni proizvodi koji se koriste u ishrani životinja (bioproteini)

U Crnoj Gori ne postoje nacionalni propisi kojima se uređuje oblast određeni proizvodi koji se koriste u ishrani životinja (bioproteini). Planirano je donošenje pravilnika radi usaglašavanja sa EU zahtjevima do 2012 godine u ovoj oblasti.

• zahtjevi po pitanju pripreme, stavljanja u promet i upotrebe medicinirane stočne hrane

Pravilnikom o kvalitetu i drugim zahtjevima za hranu za životinje (Sl.list CG br. 20/00 i 38/01) propisan je kvalitet i drugi zahtjevi za hranu za životinje. Ovim pravilnikom je definisano da se medicinirana hrana za životinje može proizvoditi u objektima za koje postoji odobrenje Veterinarske uprave. Pravila o načinu propisivanja i izdavanja lijekova koji se upotrebljavaju u veterini utvrđena su posebnim propisom koji je donijet na osnovu Zakona o lijekovima. Planirano je donošenje pravilnika radi usaglašavanja sa EU zahtjevima do 2012 godine.

• bilateralni međunarodni sporazumi sa zemljama članicama EU, zemljama kandidatima za članstvo u EU i trećim zemljama (ako postoje)

Sporazum o veterinarskoj saradnji između Crne Gore i Republike Hrvatske potpisana 18.oktobra 2005.godine.

Protokol o veterinarskoj saradnji između Bosne i Hercegovine potpisana 26.februara 2004.godine.

12 Bezbjednost hrane, veterinarska i fitosanitarna politika

Posebna pravila za stočnu hranu – tabelarni prikaz stanja u odnosu na EU legislative

EU legislativa		Crnogorski nacionalni propisi				
oblast	EU tekst	nacionalni propis	osnov za donošenje	trenutno stanje / planirano	datum usvjanja/implementacije	TOC
POSEBNA PRAVILA ZA HRANU ZA ŽIVOTINJE	<u>Council Directive 96/25/EC</u>	Pravilnik o kvalitetu i drugim zahtevima za hranu za životinje (propis iz bivšeg pravnog poretkta)	Zakono o bezbjednosti hrane	planirano	2010	
	<u>Council Directive 79/373/EEC</u>	Pravilnik o kvalitetu i drugim zahtevima za hranu za životinje (propis iz bivšeg pravnog poretkta)	Zakono o bezbjednosti hrane	planirano	2010	
	<u>Council Regulation (EC) No 1831/2003</u> <u>Council Directive 1999/29/EC</u>	Pravilnik o kvalitetu i drugim zahtevima za hranu za životinje (propis iz bivšeg pravnog poretkta) Pravilnik o maksimalnim količinama štetnih materija i sastojaka u stočnoj hranji (propis iz bivšeg pravnog poretkta)	Zakono o bezbjednosti hrane	planirano	2010 2011	
	<u>Commission Directive 93/74 EEC</u> <u>Commission Directive 94/39/EC</u>	nema posebnog nacionalnog propisa za ovaku hranu naše zakonodavstvo ne propisuje, mada se ovaka hrana koristi za ishranu kućnih ljubimaca i uvozi se uglavnom iz EU (hills, royal canine).	Zakono o veterinarstvu	planirano	2012	
	<u>Council Directive 90/167/EEC</u>	Pravilnik o načinu propisivanja i izdavanja lekova koji se upotrebljavaju u veterini Pravilnik o kvalitetu i drugim zahtevima za hranu za životinje (propis iz bivšeg pravnog poretkta)	Zakono o bezbjednosti hrane Zakon o lijekovima	planirano	2012	
	<u>Council Directive 70/373/EEC</u>	Pravilnik o metodama uzimanja uzoraka i metodama fizičkih, hemijskih i mikrobioloških analiza stočne hrane (propis iz bivšeg pravnog poretkta)	Zakono o bezbjednosti hrane	planirano	2011	
	<u>Council Directive 95/53/EC</u> <u>Commission Directive 98/68/EC</u>	Pravilnik o načinu vršenja veterinarsko-sanitarne kontrole stočne hrane i objekata u kojima se proizvodi stočna hrana i uslovima koje moraju ispunjavati laboratorije koje vrše superanalize uzoraka stočne hrane (propis iz bivšeg pravnog poretkta)	Zakono o bezbjednosti hrane	planirano	2011	

	Direktiva Savjeta 2002/32 o zabranjenim supstancama u hrani za životinje	Pravilnik o maksimalnim količinama štetnih materija i sastojaka u stočnoj hrani (propis iz bivšeg pravnog poretkta)	Zakono o bezbjednosti hrane	planirano	2012	
	Direktiva Savjeta 82/471 koja se odnosi na pojedine proizvode koji se koriste u ishrani životinja	Pravilnik o maksimalnim količinama štetnih materija i sastojaka u stočnoj hrani (propis iz bivšeg pravnog poretkta)	Zakono o bezbjednosti hrane	planirano	2012	

Poglavlje 12 – BEZBJEDNOST HRANE, VETERINARSKA I FITOSANITARNA POLITIKA

ANEX I

Spisak propisa koji se primjenjuju u Crnoj Gori u veterinarstvu i bezbjednosti hrane

PROMET

Zakon o veterinarstvu (Sl. list RCG br 11/04 i 27/07)

Pravilnik o uređenju stočnih pijaca, sajmova, izložbi i dogona (Sl. list RCG br 39/95)

Pravilnik o uslovima koje moraju ispunjavati stanice i pristaništa za utovar, pretovar i istovar pošiljki životinja (Sl. list SFRJ, br 6/88)

Pravilnik o bližim uslovima za izdavanje, sadržaju i obrascu uvjerenja o zdravstvenom stanju životinja (Sl. list RCG br 13/2006)

Pravilnik o načinu dezinfekcije prevoznih sredstava kojima se prevoze pošiljke životinja, proizvoda, sirovina i otpadaka životinjskog porekla (Sl. list SFRJ br 22/89)

Pravilnik o uslovima i trajanju karantina za uvežene životinje (Sl. list SFRJ br 6/88)

Pravilnik o uslovima koje moraju ispunjavati objekti za smještaj životinja i skladišta za smještaj proizvoda, sirovina i otpadaka životinjskog porijekla na graničnim prelazima (Sl. list SFRJ br. 6/88)

Odluka o iznosu naknade za izvršene veterinarsko sanitарne preglede u unutrašnjem prometu (Sl. list CG br 55/07)

Odluka o visini naknade za izvršene veterinarsko sanitарne preglede u prometu preko granice Crne Gore (Sl. list RCG br 50/2005)

Pravilnik o mjerama za utvrđivanje, suzbijanje i iskorjenjivanje bruceloze (Sl. list CG br 64/08)

Pravilniko mjerama za utvrđivanje, suzbijanje i iskorjenjivanje tuberkuloze goveda (Sl. list CG br. 64/08)

Pravilnik o mjerama za utvrđivanje, suzbijanje i iskorjenjivanje enzootske leukoze goveda (Sl. list CG br 64/08)

Pravilnik o zdravstvenim uslovima u prometu goveda i svinja.

IDENTIFIKACIJA I REGISTRACIJA ŽIVOTINJA

Zakon o identifikaciji i registraciji životinja (Sl. list RCG br 48/07)

Pravilnik o načinu identifikacije i registracije goveda i vođenju registara i elektronske baze podatka (Sl. list RCG br 58/2007)

BOLESTI ŽIVOTINJA

Zakon o veterinarstvu (Sl. list RCG br 11/04)

Pravilnik o načinu, postupku i mjerama za suzbijanje i iskorjenjivanje slinavke i šapa (Sl. list SRJ br 5/70, 32/70 i 40/77)

Naredba preduzimanju mjera za sprečavanje unošenja zarazne bolesti životinja slinavke i šapa u Crnu Goru(Sl. list CG br 44/08)

Pravilnik o mjerama za suzbijanje i iskorjenjivanje klasične kuge svinja (Sl. list SRJ br 6/88)

Program za eradicaciju visoko patogene avijarne influence

Pravilnik o mjerama za suzbijanje i iskorjenjivanje Newcastle bolesti pernate živine (Sl. list SRJ br 39/88)

Pravilnik o mjerama za suzbijanje i iskorjenjivanje furunkuloze pastrmki (Sl. list SRJ br 72/91)

Pravilnik o mjerama za suzbijanje i iskorjenjivanje vrtičavosti pastrmki (Sl. list SRJ br 72/91)

Pravilnik o sprečavanju pojave, otkrivanju, suzbijanju i iskorjenjivanju zarazne bolesti plavog jezika (Sl.list RCG br 56/01)

Naredba o preduzimanju mjera za sprječavanje unošenja zarazne bolesti životinja spongiformne encefalopatije goveda (BSE) u Republiku Crnu Goru (Sl.list CG br 44/08)

Naredba o zabrani prometa pošiljki hrane za životinje koja sadrži sastojke životinjskog porijekla (Sl.list RCG br 3/01)

Pravilnik o mjerama za suzbijanje i iskorjenjivanje salmoneloze pernate živine (Sl. list SRJ br 6/88)

Pravilnik o mjerama za suzbijanje i iskorenjivanje tifusa peradi (Sl. list SRJ br 6/88)

Pravilnik o mjerama za suzbijanje i iskorjenjivanje bjesnila kod životinja (Sl list CG br 17/07)

Pravilnik o mjerama za utvrđivanje, suzbijanje i iskorjenjivanje tuberkuloze goveda (Sl list CG br 64/08)

Pravilnik o mjerama za utvrđivanje, suzbijanje i iskorjenjivanje bruceloze goveda (Sl list CG br 64/08)

Pravilnik o mjerama za suzbijanje i iskorjenjivanje bruceloze goveda, ovaca, koza i svinja (Sl. list SFRJ br 34/89)

Pravilnik o mjerama za utvrđivanje, suzbijanje i iskorenjivanje enzootske leukoze goveda (Sl list CG br 64/08)

Pravilnik o mjerama za suzbijanje i iskorenjivanje bedrenice kod životinja (Sl. list SRJ br 39/88)

Pravilnik o mjerama za suzbijanje trihineloze životinja (Sl. list SRJ br 20/95)

Pravilnik o mjerama za suzbijanje i iskorjenjivanje leptosiroze životinja (Sl. list SRJ br 6/88)

Pravilnik o mjerama za suzbijanje i iskorjenjivanje infektivne anemije konja (Sl. list SRJ br 39/88)

Pravilnik o mjerama za suzbijanje i iskorjenjivanje infektivnog bovinog rinotraheitisa i infektivnog pustularnog vulvovaginitisa -IBR/IPV (Sl. list SRJ br 63/89)

Pravilnik o laboratorijskim testovima i metodama i o uslovima koje moraju da ispunjavaju veterinarske organizacije koje proveravaju rezultate laboratorijskih ispitivanja u oblastima dijagnostike zaraznih bolesti životinja i veterinarsko- sanitarni ispravnosti sirovina i proizvoda životinjskog porekla (Sl. list SRJ br 37/88)

REZIDUE

Zakon o veterinarstvu (Sl list RCG br 11/04 i 27/07)

Zakon o bezbjednosti hrane (Sl list CG br 14/07)

Pravilnik o monitoringu rezidua u životinjama, namirnicama životinjskog porijekla i hrani za životinje (Sl list RCG br 46/06),

Pravilnik o maksimalno dozvoljenim koncentracijama rezidua farmakološki aktivnih supstanci veterinarskih lijekova u namirnicama životinjskog porijekla (Sl list RCG br. 51/07)

Uputstvo za sprovođenje Programa monitoringa rezidua, u skladu sa Odlukom Komisije 98/179/EC

DOBROBIT ŽIVOTINJA

Zakon o zaštiti dobrobiti životinja (Sl. list CG br 14/08)

Pravilnik o uslovima za prevoz životinja u javnom prevozu i vazdušnom saobraćaju (Sl. list SRJ br 42/88)

Pravilnik o uslovima proizvodnje živine u inkubatorima i uslovima pakovanja u prometu i transportu živine (Sl.list RCG br 16/93),

Pravilnik o uređenju stočnih pijaca, sajmova, izložbi i dogona (Sl.list RCG br 39/95),

Pravilnik o veterinarsko sanitarnim uslovima za izgradnju i opremu objekata za proizvodnju i držanje životinja (Sl.list RCG br 39/95 i 56/00),

Pravilnik o načinu vršenja veterinarsko- sanitarnog pregleda i kontrole životinja pre klanja i proizvoda životinjskog porekla (Sl. list SRJ br 68/98)

ZOOTEHNIKA

Zakon o veterinarstvu (Sl. list RCG br 11/04)

Zakon o mjerama za unaprjeđenje stočarstva (Sl list SCG br 59/92)

STAVLJANJE U PROMET HRANE, HRANE ZA ŽIVOTINJE I NUS PROIZVODA ŽIVOTINJSKOG PORIJEKLA

Zakon o bezbjednosti hrane (Sl. list CG br 14/07)

Zakon o veterinarstvu (Sl. list CG br 11/04 i27/07))

Odluka o vrstama kombinovane hrane i njihovom razvrstavanju (Sl. list CG br 20/09),

Zakon o genetički modifikovanim organizmima(Sl list CG br 7/08))

Pravilnik o higijenskim zahtjevima za hranu životinjskog ili biljnog porijekla (Sl. list CG br14/o9) (Aneks 48)

Pravilnik o posebnim higijenskim zahtjevima za hranu životinjskog porijekla (Sl. list CG br 14/09) (Aneks 45)

Pravilnik o načinu vršenja veterinarsko- sanitarnog pregleda i kontrole životinja pre klanja i proizvoda životinjskog porekla (Sl. list SRJ br 68/98)

Pravilnik o uslovima zdravstvene ispravnosti predmeta opšte upotrebe(materijali, ambalažu i predmeti koji dolaze u kontakt s hranom (Sl. list SFRJ br 26/83 i 19/91)

Pravilnik o higijenskoj ispravnosti vode za piće (Sl. list SRJ br 33/87)

Pravilnik o načinu uzimanja uzoraka i metodama za laboratorijsku analizu vode za piće(Sl. list SRJ br 33/87)

Pravilnik o mikrobiološkoj ispravnosti namirnica u prometu (Sl. list SRJ br 26/93 i 53/95)

Pravilnik o metodama vršenja mikrobioloških analiza i superanaliza životnih namirnica (Sl. list SRJ br 25/80)

Pravilnik o količinama pesticida, metala i metaloida i drugih otrovnih supstancija, hemoterapeutika, anabolika i drugih supstanci koje se mogu nalaziti u namirnicama (Sl. list SRJ br 5/92 i 32/02)

Pravilnik o deklarisanju i označavanju upakovanih namirnica (Sl. list SCG br 4/2004 i 48/04

Pravilnik o označavanju upakovanih namirnica namijenjenih ishrani odojčadi i male djece (Sl. list SCG br 4/05)

Uputstvo o načinu uzimanja uzoraka za vršenje analiza i superanaliza namirnica i predmeta opšte upotrebe (Sl. list SRJ br 60/78)

Pravilnik o uslovima u pogledu stručnih kadrova, prostorija i opreme koje moraju da ispunjavaju zdravstvene i druge organizacije za vršenje analiza i superanaliza namirnica i predmeta opšte upotrebe (Sl. list SRJ br. 4/92 i 7/01 i 60/02)

Rešenje o zdravstvenim i drugim organizacijama udruženog rada koje ispunjavaju uslove za vršenje superanaliza životnih namirnica i predmeta opšte upotrebe (Sl. list SRJ br. 25/80, 4/83)

Pravilnik o metodama uzimanja uzorka i metodama fizičkih, hemijskih i mikrobioloških analiza stočne hrane (Sl. list SRJ br 15/87)

Pravilnik o kvalitetu i drugim zahtjevima za arome (Sl. list SCG br 52/01)

Pravilnik o kvalitetu i uslovima upotrebe aditive u namirnicama i drugim zahtjevima za aditive i njihove mješavine(Sl. list SCG br 56/03, 4/04 i 16/05)

Pravilnik o kvalitetu i drugim zahtjevima za enzimske preparate za prehrambene proizvode (Sl. list SCG br 12/02)

Pravilnik o kvalitetu i drugim zahtjevima za pomoćna sredstva u proizvodnji prehrambenih proizvoda(Sl. list SCG br 60/02)

Pravilnik o uslovima u pogledu zdr. ispravnosti dijetetskih namirnica koje se mogu stavljati u promet (Sl. list SFRJ br 4/85 i 69/91)

Pravilnik o uslovima koje u pogledu zdr. ispravnosti moraju ispunjavati predmeti opšte upotrebe promet (Sl. list SFRJ br 26/83)

Pravilnik o ograničenoj upotreti GMO (Sl. list SRJ br 62/02)

Pravilnik o stavljanju u promet GMO, proizvoda GMO (Sl. list SRJ br 62/02)

Pravilnik o granicama radioaktivne kontaminacije u hrani i životnoj sredini(Sl. list SRJ br 9/99)

Pravilnik o kvalitetu i drugim zahtjevima za prirodnu mineralnu vodu, izvorsku i stonu vodu (Sl. list SCG br 53/05)

Pravilnik o maksimalnim količinama štetnih materija i sastojaka u stočnoj hrani (Sl. list SRJ br 2/90 i 27/90)

Pravilnik o načinu vršenja veterinarsko- sanitарне kontrole stočne hrane i objektima u kojima se proizvodi stočna hrana i uslovima koje moraju ispunjavati laboratorije koje vrše superanalize uzorka stočne hrane (Sl. list SRJ br 72/91 i 24/93)

Pravilnik o minimalnim tehničkim uslovma opremljenosti poslovnih prostorija za promet sirove kože, vune, krvna, dlake i životinjskih otpadaka (Sl.list RCG br 2/81)

Pravilnik o načinu neškodljivog uklanjanja životinjskih leševa i otpadaka životinjskog porekla i o uslovima koje moraju da ispunjavaju objekti i oprema za sabiranje, neškodljivo uklanjanje i utvrđivanje uzroka uginuća i prevozna sredstva za transport životinjskih leševa i otpadaka životinjskog porekla (Sl. list SRJ br 53/89)

KVALITET HRANE I HRANE ZA ŽIVOTINJE

Zakon o standardizaciji (Sl. list CG br. 13/08)

Zakon o tehničkim zahtjevima za proizvode i ocenjivanju usaglašenosti proizvoda s propisanim zahtjevima (Sl. list RC br 14/08)

Pravilnik o kvalitetu mesa stoke za klanje, peradi i divljači (Sl. list SRJ br 34/74 i 13/78)

Pravilnik o kvalitetu proizvoda od mesa (Sl. list SRJ br. 32/04)

Pravilnik o kvalitetu riba, rakova, školjkaša, žaba, puževa i njihovih proizvoda (Sl. list SRJ br 65/79 i 48/84)

Pravilnik o kvalitetu mesa pernate živine (Sl.list SRJ br 1/81 i 51/88)

Pravilnik o kvalitetu proizvoda od mesa pernate živine (Sl. list SRJ br 55/91)

Pravilnik o kvalitetu i drugim zahtjevima za mleko . mlečne proizvode, kompozitne mlečne proizvode i starter kulture (Sl. list SRJ br 26/2002)

Pravilnik o metodama uzimanja uzoraka i metodama hemijskih i fizičkih analiza mleka i proizvoda od mleka (Sl. list SRJ br 32/83)

Pravilnik o kvalitetu zaklanih svinja i kategorizaciji svinjskog mesa (Sl. list SRJ br 2/85 i 24/86)

Pravilnik o kvalitetu meda i drugih pčelinjih proizvoda i metodama za kontrolu kvaliteta meda i drugih pčelinjih proizvoda (Sl. list SRJ br 4/85 i 7/92)

Pravilnik o kvalitetu jaja i proizvoda od jaja (Sl. list SRJ br 55/89)

Pravilnik o metodama ispitivanja kvaliteta jaja i proizvoda od jaja (Sl. list SRJ br 72/87)

Pravilnik o načinu i postupku vršenja kontrole kvaliteta poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda u spoljno trgovinskom prometu (Sl. list SRJ br.13/96)

HRANA ZA ŽIVOTINJE

Zakon o bezbjednosti hrane (Sl list CG br 14/07)

Pravilnik o metodama uzimanja uzoraka i metodama fizičkih, hemijskih i mikrobioloških analiza stočne hrane (Sl. list SRJ br 15/87)

Pravilnik o maksimalnim količinama štetnih materija i sastojaka u stočnoj hrani (Sl. list SRJ br 2/90 i 27/90)

Pravilnik o načinu vršenja veterinarsko- sanitарне kontrole stočne hrane i objektima u kojima se proizvodi stočna hrana i uslovima koje moraju ispunjavati laboratorije koje vrše superanalize uzoraka stočne hrane (Sl. list SRJ br 72/91 i 24/93).

VI. FITOSANITARNA POLITIKA

23. Opšti dio

- a) Molimo da date informacije o opštoj strukturi pravne osnove; organizaciji i ovlašćenjima različitih institucija u ovoj oblasti.**

- b) Molimo da date informacije o pripadajućim oblastima nadležnosti nadležnih organa.**

- c) Molimo da date jasnu tabelu svih okvirnih akata koji obuhvataju ili imaju uticaja na fitosanitaru oblast, navodeći i oblast koju obuhvataju u smislu pravne tekovine EU. Molimo da navedete da li predviđate usvajanje novih okvirnih akata.**

- d) Molimo da date informacije za svaku od ispod navedenih stavki.**

Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede je organ državne uprave nadležan za kreiranje politike za oblast fitosanitarne politike i vrši nadzor nad zakonitošću i cjelishodnošću rada Fitosanitarne uprave.

Uredbom o izmjenama i dopunama Uredbe o organizaciji i načinu rada državne uprave (Sl. list CG, br. 43/08) kojom se osnivaju ministarstva i drugi organi uprave, utvrđuje način rada državne uprave i uređuju druga pitanja od značaja za rad državne uprave osnovana je Fitosanitarna uprava.

Pravna osnova i prenešene nadležnosti:

- Zakon o zdravstvenoj zaštiti bilja čl. 4 i 5 (Sl. list RCG br. 28/06) prenešen je član 1 stav 4 Direktive (celex No. 32000L0029);
- Zakon o sredstvima za zaštitu bilja član 6 (Sl. list CG, br. 51/08);
- Zakon o sjemenskom materijalu poljoprivrednog bilja član 4 (Sl. list RCG, br. 28/06);
- Zakonu o sadnom materijalu član 6 (Sl. list RCG, br. 28/06);
- Zakon o zaštiti biljnih sorti član 11 (Sl. list CG, br. 48/07 i Sl. list CG, br. 48/08);
- Zakon o bezbjednosti hrane član 8 (Sl. list CG, br. 14/07);
- Zakon o sredstvima za ishranu bilja čl. 8 (Sl. list CG, br. 48/07); (Aneks 42)
- Zakon o genetički modifikovanim organizmima član 10 (Sl. list CG, br. 22/08)(Aneks 44)

Fitosanitarna uprava je nadležna za neposredno izvršavanje propisa i upravne i sa njima povezane stručne i inspekcijske poslove i nadležna je za koordinaciju i kontakte u vezi sa pitanjima koja se odnose na fitosanitarnu oblast.

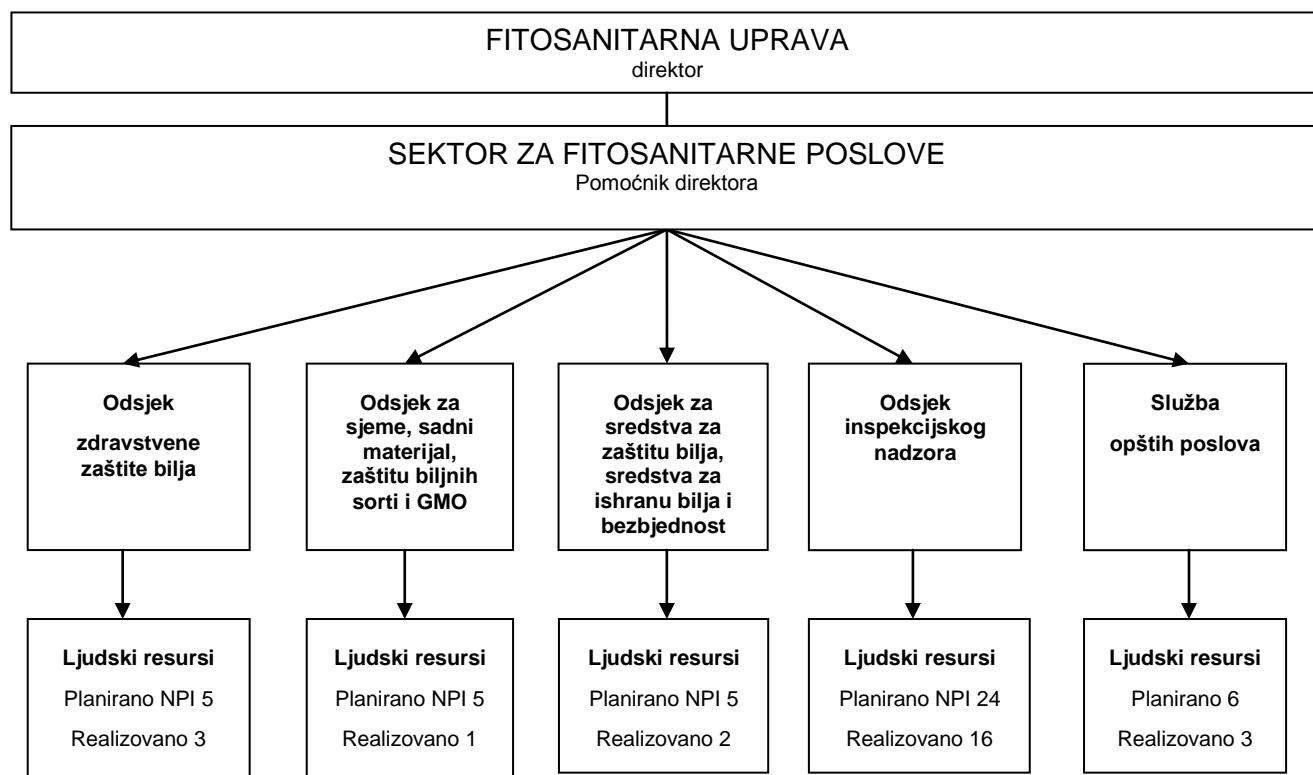
Usvajanjem Zakona o budžetu Crne Gore za 2009. godinu (Sl. list CG, br. 82/08) stvorili su se uslovi za početak rada Fitosanitarne uprave i za njen rad opredijeljena su sredstva u iznosu od 780.918,51 €.

Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Fitosanitrane uprave utvrdila je Vlada Crne Gore na sjednici održanoj 26. februara 2009.godine.

Ovim pravilnikom utvrđeni poslovi Fitosanitarne uprave sistematizovani su u 38 službeničkih i namješteničkih mesta.

Rad Fitosanitarne uprave organizovan je u skladu sa Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Fitosanitarne uprave i to po sljedećoj organizacionoj šemi:

Organigram Fitosanitarne uprave

Ukupno ljudski resursi

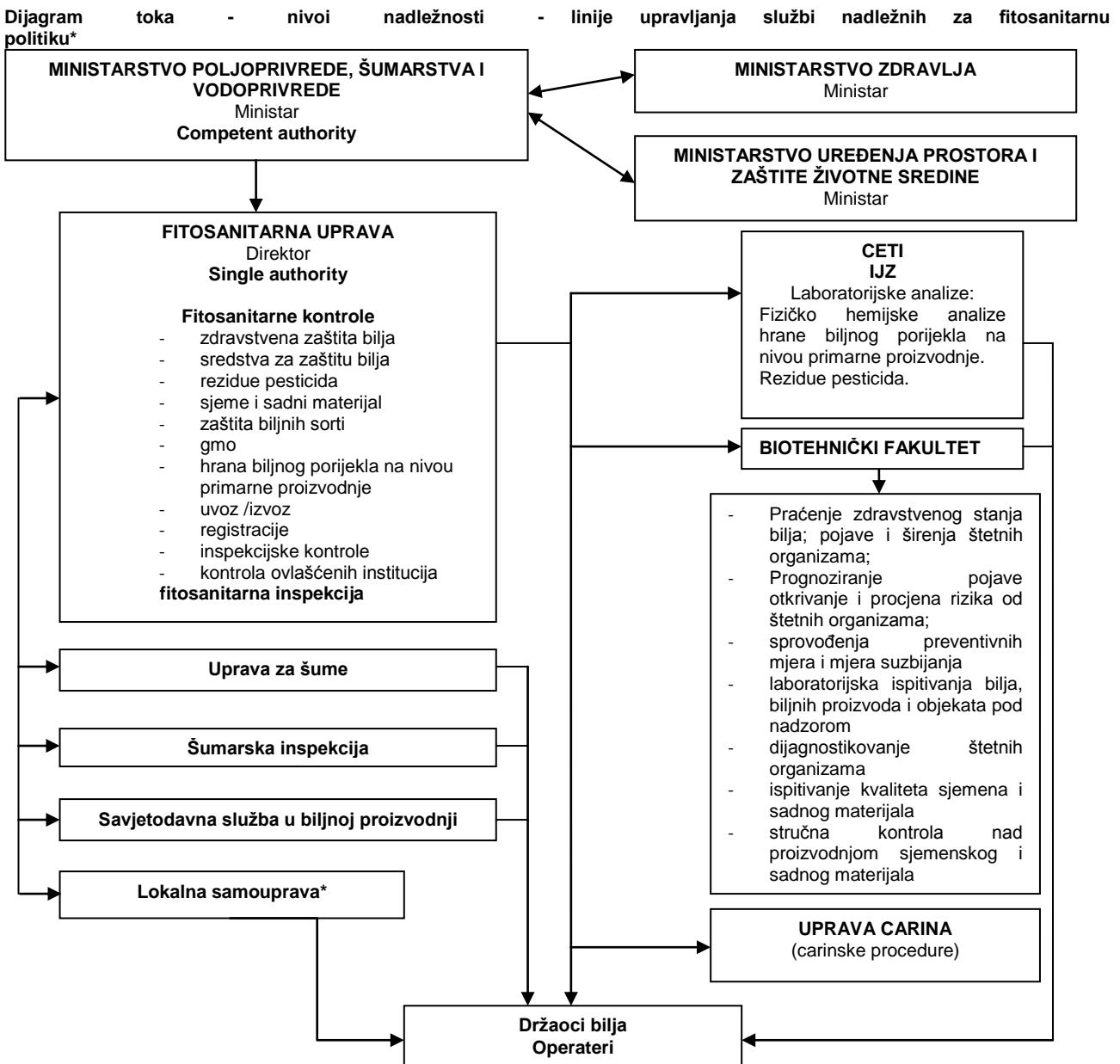
Planirano: 47

Sadašnje stanje: 27

Pregled ljudskih resursa prema NPI*:

Institution	Existing / planned	2007	Planned number of staff				
			2008	2009	2010	2011	2012
Sector of the Plant Health Protection		1	3	3	5	5	5
Sector of the Seed and Propagating and Planting Material and of the Plant Variety Protection, and GMO		1	3	3	5	5	5
Sector of the Plant Protection and Nourishment Products and Food Safety		0	3	3	5	5	5
Phytosanitary inspection		20	22	22	24	24	24

*bez osoblja službe opštih poslova

*Sve institucije nadležne za fitosanitarnu oblast su na centralnom nivou, jedino će se Registrar proizvođača bilja koji svoje proizvode stavlja u promet voditi organi lokalne samouprave.

24. Zdravlje bilja, štetni organizimi:

- opšte mjere kontrole; posebne mjere kontrole; zaštićene zone; registracija subjekata (biljni pasoši); uvozi; inspekcijska kontrola i prijava oduzimanja; potrošnja u fitosanitarnoj oblasti; status štetnih organizama sa listi pravne tekovine EU.

Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede je organ državne uprave nadležan za kreiranje politike za oblast zdravstvene zaštite bilja i vrši nadzor nad zakonitošću i cjelishodnošću rada Fitosanitarne uprave.

Fitosanitarna uprava, organ državne uprave, nadležan za neposredno izvršavanje propisa, obavlja upravne i sa njima povezane stručne poslove i nadležna je za koordinaciju i kontakte u vezi sa pitanjima koja se odnose na zdravstvenu zaštitu bilja kao jedinstveno i središnje tijelo u skladu sa čl. 4 i 5 Zakona o zdravstvenoj zaštiti bilja (Sl. list RCG br. 28/06) i članom 1 stav 4 Direktive, celex No. 32000L0029 i prenijetih nadležnosti u skladu sa Uredbom o izmjenama i dopunama Uredbe o organizaciji i načinu rada državne uprave (Sl. list CG, br. 43/08).

Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Fitosanitarske uprave, unutar Sektora za fitosanitarne poslove, formiran je Odsjek zdravstvene zaštite bilja.

Odsjek zdravstvene zaštite bilja je nadležan za neposredno izvršavanje propisa i poslova koji se odnose na zdravstvenu zaštitu bilja, mjere za sprječavanje unošenja i širenja štetnih organizama, mjere za suzbijanje štetnih organizama na bilju, biljnim proizvodima i objektima pod nadzorom, organizovanje i sprovođenje stalnog nadzora nad štetnim organizmima, ocjenjivanje zdravstvenog stanja bilja u cilju utvrđivanja pojave i širenja štetnih organizama, procjenu rizika u slučaju pojave i determinacije novih štetnih organizama, izdavanje stručnih upustava i mera, obavještavanje o zadržanim pošiljkama bilja zbog neispunjavanja fitosanitarnih zahtjeva, kontrola i sprovođenje ograničavanja ili zabrana uvoza u Crnu Goru ili tranzita pojedinih biljnih vrsta preko teritorije Crne Gore, pružanje stručne podloge za određivanje granice područja za koje je potrebno uspostaviti vanredni zdravstveni nadzor, uspostavljanje i vođenje registara, evidencija, pripremu programa preventivnih mera koje se preduzimaju radi sprječavanja unošenja i širenja štetnih organizama i staranja o njihovom sprovođenju, predlaganje sprovođenja mera za sprečavanje, suzbijanje i iskorjenjavanje štetnih organizama i usklađivanje njihovog sprovođenja, nadzor nad vršenjem poslova lica sa ovlašćenjima, obavještavanje o pojavi, masovnoj pojavi i širenju štetnih organizama, obavještavanje javnosti o zdravstvenoj zaštiti bilja, uspostavljanje i vođenje informacionog sistema u oblasti zdravstvene zaštite bilja, priprema stručne osnove za plan kontrole, plan monitoringa i plan upravljanja kriznim situacijama, izdavanja odobrenja, upis u registre, vođenje registara i evidencija, sprovođenje međunarodnih konvencija, ugovora i razmjenu informacija, učešće u međunarodnim organima i organizacijama, uspostavljanje informacionog sistema, prikupljanje, obrada i čuvanje podataka; pripremanje izvještaja, analiza, informacija i drugih materijala, u skladu sa propisima i međunarodnim ugovorima i sporazumima i druge poslove koji su joj određeni u nadležnost.

Ako se utvrdi prisustvo štetnih organizama sa Liste I A i Liste II A Fitosanitarna uprava naložiće sprovođenje odgovarajućih fitosanitarnih mera u cilju sprječavanja širenja ili u cilju suzbijanja štetnih organizama, kao što su tretiranje, uništavanje ili drugačije uklanjanje štetnih organizama, bilja, biljnih proizvoda ili objekata pod nadzorom na kojima je utvrđeno prisustvo štetnih organizama, a naredbe za izvršavanje mera donosi Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede.

Fitosanitarne mjere se primjenjuju u cilju zdravstvene zaštite bilja i zasnovane su na principima procjene i upravljanja rizikom.

Prilikom procjene rizika uzeće se u obzir:

- raspoloživi naučni podaci;
- procesi i načini proizvodnje;
- metode inspekcijskog nadzora, uzorkovanja i testiranja;

- rasprostranjenost određenih štetnih organizama;
- postojanje područja bez štetnih organizama;
- uslovi u životnoj sredini;
- karantinski ili drugi postupak.

Upravljanje rizikom uključuje razmatranje ekonomske opravdanosti u smislu gubitka u proizvodnji ili prodaji u slučaju unošenja i širenja štetnih organizama, troškovi njihovog suzbijanja ili iskorjenjivanja, kao i ekonomsku isplativost alternativnih pristupa umanjenju rizika.

Obim prisustva štetnih organizama utvrđuje Fitosanitarna uprava.

Fitosanitarna uprava obavještava držaoce bilja i ovlašćena lica o pojavi i riziku od štetnih organizama i upoznaje ih sa mjerama za sprječavanje širenja štetnih organizama.

U slučaju prisustva štetnih organizama držaoc bilja dužan je da zaštiti bilje, biljne proizvode i objekte pod nadzorom od štetnih organizama i spriječi dodir sa drugim biljem, biljnim proizvodima i objektima pod nadzorom na koje se štetni organizmi mogu prenijeti.

Držaoc bilja dužan je da:

- radi otkrivanja pojave i sprječavanja širenja štetnih organizama obavezno pregleda gajeno bilje na površinama na kojima ih užgaja (njiva, plantaža, rasadnik, bašta, zatvoreni prostor i sl.), samoniklo bilje, kao i biljne proizvode i objekte pod nadzorom, bilo da je njihov vlasnik ili ih na drugi način upotrebljava i postupa sa njima;
- o svim novim i neuobičajenim pojavama ili sumnjama o prisustvu štetnih organizama obavijestiti organ uprave, odnosno druga lica koja obavljaju poslove zdravstvene zaštite bilja;
- bez odlaganja preduzme mjere koje odredi Fitosanitarna uprava radi sprječevanja širenja, suzbijanja ili iskorjenjivanja štetnih organizama;
- vodi evidenciju o preduzetim mjerama zaštite bilja.

Ako držaoc bilja ne sprovede naređene mjere, organ uprave će o trošku držaoca bilja sprovesti mјere.

Radi blagovremenog upozoravanja držaoca bilja o pojavi štetnih organizama i davanja preporuka za njihovo suzbijanje obavljaju se izvještajno-prognozni poslovi.

Odsjek za inspekcijski nadzor vrši poslove inspekcijskog nadzora koji se odnose na obezbeđenje sprovоđenja zakonskih i podzakonskih propisa, donosi rješenje u upravnom postupku, podnosi zahtjeve za pokretanje prekršajnog postupka, prijave za privredni prestup i krivično djelo, daje inicijativu za izmjene i dopune zakonskih propisa čiju primjenu prati, priprema informacije i izvještaje o stanju u ovoj oblasti kao i druge odgovarajuće poslove u skladu sa zakonom.

Ovlašćenja fitosanitarne inspekcije zasnovaju se na primjeni Zakona o opštem upravnom postupku (Sl.list RCG, br.60/03), Zakona o inspekcijskom nadzoru (Sl.list RCG,br.39/03) i primjeni Zakona o zdravstvenoj zaštiti bilja (Sl. list RCG br. 28/06), pravilnika, naredbi, uredbi, programa, instrukcija i dr..

Fitosanitarna inspekcija obavlja:

Inspekcijski nadzor na fitosanitarnim graničnim mjestima

Granična fitosanitarna inspekcija obavlja zdravstveni nadzor nad pošiljkama bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom u prometu (uvoz, izvoz, reeksport, provoz) preko granice Crne Gore, izdaje uvjerenja o zdravstvenom stanju bilja (fitosertifikat), preduzima fitosanitarne mјere radi sprječavanja, unošenja, širenja i iskorjenjivanja štetnih organizama u skladu sa zakonom.

Uvoz pošiljki bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom

Za pošiljke koje su predmet fitosanitarnog nadzora obavezan je pregled na ulaznom graničnom prelazu od strane fitosanitarnog inspektora.

Pošiljka bilja može se uvoziti samo preko određenih graničnih prelaza na kojim je uspostavljen carinski i fitosanitarni inspekcijski nadzor.

Uvoznici i njihovi ovlašćeni zastupnici obavezni su da graničnom fitosanitarnom inspektoru podnesu pismenu prijavu za zdravstveni pregled bilja za koje je pregled obavezan.

Prijava se podnosi pismeno uz navođenje svih isprava koje prate pošiljku.

Prijava se zavodi i dobija broj protokola koji se sastoji od: oznake postupka; oznake godine; oznake inspekcije; identifikacionog broja inspektora i rednog broja protokola i datuma podnošenja zahtjeva.

Uvoznik ili ovlašćeni predstavnik mora pošiljku fitosanitarnom inspektoru najaviti najmanje 24 časa prije očekivanog pristizanja pošiljke na granični prelaz.

Pošiljka bilja koja podliježe fitosanitarnom pregledu ostaje pod carinskim nadzorom sve dok fitosanitarni inspektor ne potvrdi da je fitosanitarni pregled obavljen.

Fitosanitarni pregled pri uvozu pošiljke bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzrom na graničnom inspekcijskom mjestu podrazumjeva:

- provjeru dokumentacije;
- provjeru identiteta;
- pizičku provjeru.

Provjera dokumentacije

Fitosanitarni inspektor provjerava da li pošiljku prati:

- original fitosertifikat (za pošiljke bilja za koje je propisan) koji obezbeđuje da pošiljka ispunjava specifične zahtjeve;
- odobrenje Fitosanitarne uprave (ako je propisano);
- tovarni list ili brodski tovarni list;
- faktura, otpremnica i
- druge isprave koje prate pošiljku bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom ukoliko su propisane.

Fitosanitarni inspektor kod dokumentacije provjerava:

- da li je priložen original fitosertifikat i da li je izdat u skladu sa International Plant protection Organization (IPSM 12);
- datum izdavanja fitosanitarnog sertifikata (da li je stariji od 14 dana) i upoređuje ga sa datumom izdavanja otpremnice (u cilju provjere datuma izdavanja fitosertifikata);
- da li su robe označene odgovarajućim botaničkim imenom;
- da li sadržaj roba naznačen na fitosertifikatu odgovara sadržaju utovarnog lista;
- da li bilje, biljni proizvodi ili objekti pod nadzorom navedeno u dokumentaciji podliježe zabranama, ograničenjima ili da li se zahtjeva dopunska izjava, da li postoje privremene zabrane koje mogu da se odnose na region, zemlju ili bilje i dr;
- ako je propisano fitosertifikat sa dopunskom izjavom koja treba da sadrži klauzulu „sjeme potiče od biljaka koje nijesu bile zaražene karantinski štetnim organizmima, a proizvodnja je u toku vegetacije kontrolisao nadležni organ za zaštitu bilja zemlje porijekla“;
- fitosertifikat za pošiljke voćnog i loznog sadnog materijala pored dopunske izjave mora da sadrži i dopunsku izjavu: "Matične biljke su ispitane laboratorijskom metodom i nisu nađeni prouzrokovaci karantinskih viroza i mikoplazmi";
- fitosertifikat za pošiljke živog bilja i njegovih dijelova (osim plodova i sjemena) iz roda Amelanchier, Chaenomeles, Cotoneaster, Crataegus, Cydonia, Eriobotrya, Malus, Mespilus, Pyracantha, Pyrus, Robus, Sorbus i Strenvaesia mora da sadrži dopunsku izjavu:

"Bilje potiče od biljaka koje su gajene na polju koje je u poslednje dvije godine kontrolisao nadležni organ za zaštitu bilja zemlje porijekla i na tom polju i na području pet kilometara oko tog polja nije bilo pojave *Erwinia amylovora*";

- fitosertifikat za pošiljke živog bilja i njegovih dijelova i za biljke u posudama (osim sjemena i plodova), rodova i vrsta *Apium graveolens*, *Capsicum spp.*, *Chrysanthemum spp.*, *Cucumis spp.*, *Dendranthema spp.*, *Dianthus caryophylus*, *Gypsophila spp.*, *Gerbera spp.*, *Lactuca spp.*, *Lycopersicon esculentum* i *Senecio X hibridum* porijeklom iz zemalja Južne, Centralne i Severne Amerike mora da sadrži dopunska izjavu: "Bilje potiče od zdravih biljaka, na mjestu proizvodnje nije bilo pojave *Amaromyza sativa*, *Liriomyza sativa* i *Liriomyza huidobrensis*, a u toku tri mjeseca prije otpremanja pošiljke, najmanje jedanput mjesečno, nadležni organ zemlje izvoznice pregledao je gajene biljke za vrijeme vegetacije";
- pošiljke bilja koje se uvoze moraju biti očišćene od zemlje. Ako se utvrdi da u pošiljci bilja ima zemlje, pošiljka mora da sadrži dopunska izjavu: "Zemlja je ispitana na prisustvo karantinskih vrsta nematoda i prisustvo *Synchitrium endobioticum*";
- fitosertifikat za pošiljke kultura jestivih gljiva mora da sadrži datum kada je proizvodnja kulture završila fazu prorastanja i dopunska izjavu: "Kultura jestive gljive (oznaka vrste) je proizvedena i čuvana u sterilnim uslovima";
- za pošiljke krompira klauzulu koja treba da sadrži „pošiljka potiče sa zemljišta na kome nikada nije nađen *Synchitrium endobioticum*. Zemljište je ispitano na odsustvo *Globodera pallida* i *Globodera rostochiensis*. Pošiljka nije zaražena *Clavibacter michiganensis spp. sepedonicus*, *Pseudonomas solanacearum*, Potato spindle tuber viroid, vanevropskim virusima krompira i drugim karantiski štetnim organizmima“;
- ako je izvršena dezinsekcija i dezinfekcija drveta bez kore ili sa korom to mora biti potvrđeno u fitosertifikatu, ili označeno na drvetu, odnosno na ambalaži oznakom " Kilndried " (K.D.) ili drugom međunarodnom oznakom.

U slučaju da dokumentacija nije kompletna ili ima nedostataka, uvoznik odnosno njegov ovlašćeni zastupnik je obavezan da obezbjedi nedostajuću dokumentaciju a pošiljka se zadržava sve do kompletiranja dokumentacije.

Ukoliko je dokumentacija kompletna i ako ispunjava uslove fitosanitarni inspektor će pristupiti provjeri identiteta i fizičkom pregledu.

Na graničnim ispeksijskim mjestima na kojima nema uslova za obavljanje ovog dijela zdravstvenog pregleda (provjera identiteta i fizički pregled) fitosanitarni inspektor će rješenjem prenaputiti pošiljku pod carinskim nadzorom fitosanitarnom inspektoru u mjestu carinjenja ili nekom drugom mjestu koje je određeno u skladu sa zakonom.

Provjera identiteta i fizički pregled

Fitosanitarni inspektor vrši provjeru identiteta i fizički pregled pošiljke na samom graničnom prelazu ako za to postoje uslovi ili u carinskom skladištu ili drugom zvanično određenom mjestu pod carinskim nadzorom.

Pošiljka bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom otvara se u prisustvu fitosanitarnog inspektora koji pristupa provjeri identiteta roba (porijeklo, uzgajivač, namjena robe, pakovanje) upoređivanje podataka navedenih u fitosertifikatu, u smislu količine, tipa robe, ambalaže i svih oznaka (etikete i dr.), stvarne težine pošiljke sa težinom navedenom u fitosertifikatu ili drugom dokumentu, provjerom određenog broja pakovanja ili ako je potrebno vaganje pošiljke, provjera se vrši na više različitim uzoraka iz cijele pošiljke, kako bi utvrdio ispunjenost propisanih uslova kao i da li je pošiljka u ispravnom stanju za upotrebu u one svrhe koje su navedene u pratećem fitosertifikatu ili drugom dokumentu.

Fitosanitarni inspektor procjenjuje stepen rizika od unošenja karantinski štetnih organizama i moguća odstupanja od propisanih zahtjeva vezanih za vrstu robe koja je u pošiljci radi utvrđivanja načina fizičkog pregleda (određivanja broja pakovanja iz kojih će se uzeti uzorci, broja i veličine uzoraka, metoda pregleda, frekventnost i iskustva sa uvoznikom, preventivnih mjera i dr.). Za provjeru stepena rizika služe raspoloživi naučni i tehnički podaci o ranijim nalazima, podaci o

karantinski štetnim organizmima, na određenim biljnim vrstama domaćina, o porijeklu pošiljke, pouzdanosti fitosertifikata i drugih pratećih dokumenata.

Fizički pregled odnosno pregled zdravstvenog stanja podrazumjeva:

- vizuelni pregled na prisustvo štetnih organizama pošiljke i drvenog pakovnog materijala;
- jednostavne laboratorijske analize i
- pregled transportnog sredstva.

Laboratorijske provjere se vrše u skladu sa analizom rizika, prijašnjeg iskustva odnosno saznanja o unošenju štetnih organizama, kada postoje opravdani razlozi za sumnju, bilo da se ne može tačno utvrditi stanje na osnovu pratećih dokumenata ili izvršenih fizičkih provjera. Laboratorijska ispitivanja vrše se u ovlašćenim akreditovanim laboratorijama.

Pošiljke poslate na laboratorijske provjere nalaze se pod carinskim ili karantinskim nadzorom i ne smiju biti stavljenе u promet do dobijanja rezultata laboratorijskog testiranja.

U slučaju da je pošiljka bilja ili ambalaža zaražena karantinskim ili određenim ekonomski štetnim organizmom preko određenog procenta, a na mjestu uvoza se ne može potpuno suzbiti dezinfekcijom ili dezinsekcijom ili ako je pošiljka izložena većim stepenom sekundarnih zaraza, bioloških ili mehaničkih nečistoća i zato ne odgovara deklarisanom nazivu fitosanitarni inspektor će preduzeti jednu od zvaničnih mjer i rješenjem će zabraniti uvoz i narediti da se pošiljka vratи pošiljaocu ili uništiti, a ukoliko je ovaku pošiljku bilja unijelo fizičko lice ona će se oduzeti i uništiti. Na prateću dokumentaciju fitosanitarni inspektor stavlja izjavu: „**Zabranjen uvoz. Pošiljka je zaražena_____**“(naziv karantinskog odnosno određenog ekonomski štetnog organizma).

Ako se zdravstvenim pregledom pošiljke bilja utvrdi da pošiljka bilja nije zaražena karantinskim, a ni ekonomski štetnim organizmom preko određenog procenta, ili ako pošiljka nije izložena većim stepenom sekundarnih zaraza, fitosanitarni inspektor će potvrditi da je izvršen zdravstveni pregled pošiljke bilja, stavljanjem na carinsku deklaraciju ili ispravu koja prati pošiljku izjavu: „**Pošiljka je pregledana. Uvoz dozvoljen**“.

Za pregled brodskih pošiljaka u pomorskim lukama brod mora biti vezan u luci a pošiljke moraju biti na brodu ili po odobrenju fitosanitarnog inspektora u carinskom skladištu u kome su obezbijeđeni uslovi za fitosanitarni pregled.

Ako se pošiljka bilja uvozi kontejnerima preko graničnog prelaza na kome se ne vrši pregled kontejnera, fitosanitarni inspektor vrši samo pregled dokumentacije. Ako utvrdi da je pošiljka u kontejneru snabdjevena propisanim fitosertifikatom ili da isti nije obavezan, fitosanitarni inspektor odobrava prevoz kontejnera pod carinskim nadzorom do određenog mjesta za vršenje zdravstvenog pregleda kontejnera gdje je obezbjeđeno otvaranje kontejnera. Ako se utvrdi da pošiljka bilja koja se uvozi kontejnerima nije snabdjevena fitosertifikatom kada je on propisan ili kada se iz dokumentacije utvrdi da sadrži bilje čiji je uvoz zabranjen, odnosno ograničen fitosanitarni inspektor narediće da se pošiljka vratи pošiljaocu.

Pošiljke koje se prevoze željeznicom pregledaju se na željezničkim stanicama koje su određene od strane Fitosanitarne uprave.

Avionske, denčane i poštanske pošiljke pregledaju se u carinskom skladištu na prostoru koji je za to određen.

Fitosanitarni inspektori vrše i kontrolu zahtjeva za kvalitet bilja pri uvozu.

U slučaju kada se uvozi sadni materijal kojim se prenose ili se mogu prenijeti karantinski štetni organizmi, čije se prisustvo ne može utvrditi prilikom zdravstvenog pregleda na graničnom prelazu (skrivene zaraze) fitosanitarni inspektor rješenjem određuje praćenje zdravstvenog stanja sadnog materijala kod krajnjeg korisnika (na mjestu sadnje). Praćenju zdravstvenog stanja sadnog materijala kod krajnjeg korisnika podliježu sljedeće vrste sadnog materijala:

Red. br.	Vrste sadnog materijala	Karantinski štetni organizmi
----------	-------------------------	------------------------------

12 Bezbjednost hrane, veterinarska i fitosanitarna politika

1	2	3
1.	Rosaceae : Malus – porijeklom iz svih zemalja	Gymnosporangium spp . (neevr.) Monilinia fructicola (Winter) Honey Phylosticta solitaria Ell . et Ev . Apple proliferation MLO Cherry rasp leaf virus
2.	Prunus - porijeklom iz svih zemalja iz Australije i zemalja Sjeverne i Južne Amerike i Azije.	Monilinia fructicola (Winter) Honey Cherry rasp. leaf virus Peach American mosaic disease Peach phoney bacterium RLO Plum American line pattern virus Apricot chlorotic leafroll MLO Peach rosette MLO Peach yellows MLO Peach X disease MLO Apple proliferation MLO Plum pox virus Apricot chlorotic leafroll MLO
3.	Chaenomeles - porijeklom iz Australije i zemalja Sjeverne i Južne Amerike i Azije	Monilinia fructicola (Winter) Honey
4.	Crataeagus - porijeklom iz Australije i zemalja Sjeverne i Južne Amerike i Azije	Gymnosporangium spp: (neevr.) Phyllosticta solitaria Ell. et Ev. Monilinia fructicola (Winter) Honey
5.	Cydonia - porijeklom iz vanevropskih zemalja	Gymnosporangium spp. (neevr.) Monilinia fructicola (Winter) Honey
6.	Pyrus - porijeklom iz vanevropskih zemalja	Gymnosporangium spp. (neevr.) Monilinia fructicola (Winter) Honey Phyllosticta solitaria Ell. et Ev. Conotrachelus nenuphar (Hbst.)
7.	Photinia - porijeklom iz Sjeverne Amerike i Azije	Gymnosporangium spp (neevr.)
8.	Rubus - porijeklom iz Njemačke i vanevropskih zemalja	Apple mosaic virus in Rubus (soj SAD) Raspberry leaf curl virus
9.	Rutaceae: Citrus, Fortunella, Poncirus, Aeglopsis, Afraeagle, Pamburus, Clausena и хибриди родова Citrus , Fortunella и Poncirus - porijeklom iz Italije, Španije i vanevropskih zemalja	Citrus greening bacterium Xanthomonas axonopodis pv. citri (Hasse) Vauterin et al. Citrus tristeza virus Diaphorina citri (Kuway) Toxoptera citricida (Kirk.) Tryoza erytreae (Del G.) Radopholus citrophilus Huettel et al. R. similis (Cobb) Thorne
10.	Umbelliferae : Arracacia - porijeklom iz Italije, Španije i vanevropskih zemalja	Citrus tristeza virus
11.	Passifloraceae : Passiflora - porijeklom iz Italije, Španije i vanevropskih zemalja	Citrus tristeza virus
12.	Solanaceae : Solanum tuberosum - krompir (osnovni, elita I superelita) porijeklom iz svih zemalja	Globodera pallida (Stone) Behrens Globodera rostochiensis (Wollenweber) Behrens Nacobbus aberrans (Thorne) Thorne et Allen
13.	Vitaceae : Vitis - porijeklom iz svih zemalja	Grapevine flavescence doree MLO Hylophylus ampelinus (Panagopoulos) Willems et al. Xylella fastidiosa Wells et Raju Xiphinema americanum Cobb Xiphinema index Thorne et Allen

Provoz

Obaveznom zdravstvenom pregledu na graničnom prelazu podliježu i pošiljke bilja koje se provoze preko teritorije Crne Gore i pretovaraju u druga prevozna sredstva. Kada takva pošiljka stigne na granični prelaz na kom se ne obavlja pretovar fitosanitarni inspektor obavlja samo pregled dokumentacije.

Pretovar

Ukoliko se vrši pretovar i dokumentacija odgovara propisanim uslovima kao i ostalim propisima fitosanitarni inspektor odobrava provoz pod carinskim nadzorom do mjesta gdje će se obaviti pretovar i zdravstveni pregled bilja.

Pretovar ne smije započeti bez prisustva fitosanitarnog inspektora. Ukoliko je pošiljka prispjela bez fitosertifikata fitosanitarni inspektor zabraniće ulazak pošiljke i narediti da se vrati pošiljaocu. Fitosanitarni inspektor će na dokumentaciji staviti izjavu „**Zabranjen provoz. Pošiljka je prispjela**

bez fitosertifikata". Isto će narediti i ako pri zdravstvenom pregledu utvrdi da je pošiljka zaražena karantinskim štetnim organizmom. Na prateće isprave stavlja izjavu: **Zabranjen provoz (pošiljka zaražena, naziv štetočine bilja)**.

Izvoz

Zdravstveni pregled pošiljke pri izvozu i reeksportu obuhvata pregled prevoznog sredstva, ambalaže i bilja. Ako se prilikom zdravstvenog pregleda pošiljke utvrdi da pošiljka nije zaražena štetnim organizmom zbog kojeg je zabranjeno da se unese u zemlju uvoznicu ili u zemlju kroz koju se provozi, fitosanitarni inspektor izdaje fitosertifikat.

Za pošiljke za izvoz i reeksport izdaje se fitosertifikat, a pošiljka mora preći granicu Crne Gore u roku od 14 dana.

Ako se prilikom zdravstvenog pregleda utvrdi da je pošiljka ili dio pošiljke bilja zaražena štetnim organizmom zbog kojeg je zabranjeno da se unese u zemlju uvoznicu ili u zemlju kroz koju se provozi ili da prevozno sredstvo i ambalaža ne ispunjavaju uslove za izvoz, fitosanitarni inspektor neće izdati fitosertifikat za izvoz takve pošiljke ili narediće potrebne mjere.

Fitosanitarni inspektor na graničnom prelazu sarađuje sa carinom, veterinarskom inspekцијом i organima uprave koji su nadležni za sprovođenje CITES liste i dr.

Inspeksijski nadzor u unutrašnjem prometu

Inspeksijski postupci u unutrašnjem prometu podrazumjevaju:

- inspeksijske procedure na mjestu proizvodnje;
- monitoring inspekcije;
- nadgledanje.

Fitosanitarni inspektori vrše nadzor bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom u proizvodnji, skladištenju i prometu:

- pregledaju bilje, biljne proizvode i objekte pod nadzorom i nalaže mjere za sprječavanje pojave, otkrivanje, suzbijanje i iskorjenjivanje štetnih organizama;
- nadgledaju i pregleda bilje, biljne proizvode i objekte pod nadzorom;
- uzimaju uzorce bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom radi ispitivanja prisustva štetnih organizama;
- provjeravaju da li su proizvođači, prerađivači, uvoznici, izvoznici, skladištari i distributeri propisanih vrsta bilja i biljnih proizvoda upisani u registar;
- provjeravaju uvoz, gajenje ili upotrebu organizama za biološku zdravstvenu zaštitu bilja;
- provjeravaju da li lica upisana u registar ispunjavaju uslove za upis u registar;
- provjeravaju da li lica upisana u registar izvršavaju obaveze:
 - 1) vode detaljnu evidenciju o proizvodnji, preradi i prometu bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom, koje kupuju za skladištenje, sadnju na imanju, preradu ili premještanje na drugo mjesto;
 - 2) vode i redovno dopunjavaju plan mesta gdje se bilje, biljni proizvodi i objekti pod nadzorom gaje, prerađuju, skladište, čuvaju i upotrebljavaju;
 - 3) obavljaju redovne vizuelne zdravstvene pregledе na propisan način;
 - 4) obaviještavaju Fitosanitarnu upravu, odnosno fitosanitarnog inspektora o svim neuobičajenim pojavama i povećanom obimu štetnih organizama, simptomima ili drugim promjenama na bilju kao i o proizvodnji i pojavi zabranjenih biljnih vrsta;
 - 5) prijavljuju Fitosanitarnoj upravi sve promjene podataka koji se vode u registru;
 - 6) prijavljuju Fitosanitarnoj upravi, odnosno nadležnom inspektoru obim i mjesto

- proizvodnje odnosno prerade bilja i biljnih proizvoda;
- 7) sarađuju sa Fitosanitarnom upravom i fitosanitarnim inspektorom u sproveđenju zdravstvene zaštite bilja;
 - 8) čuvaju dokumentaciju najmanje godinu dana.

Fitosanitarni inspektor radi sprječavanja unošenja i širenja štetnih organizama sprovodi stalni nadzor nad biljem, biljnim proizvodima i drugim objektima pod nadzorom i naređuje fitosanitarne mjere utvrđene zakonom.

Ako držaoc bilja ili drugo lice uoči na bilju, biljnim proizvodima ili objektima pod nadzorom novu i neuobičajenu pojavu štetnih organizama ili posumnja na prisustvo štetnih organizama sa Lista karantinskih štetnih organizama Lista I A i Lista II A dužan je da odmah obavijesti fitosanitarnog inspektora, odnosno Fitosanitarnu upravu.

U slučaju sumnje na prisustvo štetnih organizama fitosanitarni inspektor uzima uzorak i dostavlja ga na laboratorijsku analizu radi utvrđivanja prisustva štetnih organizma.

Laboratorijske analize obavlja ovlašćena akreditovana laboratorija.

Nakon dobijanja rezultata analiza fitosanitarni inspektor će narediti neku od propisanih mjera (uništavanje bilja, dezinfekcija, dezinsekcija, i dr.) i kontroliše sproveđenje naređenih mjera.

Za poslove zdravstvene zaštite bilja u oblasti šumarstva nadležna je Uprava za šume i šumarska inspekcija Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede. Šumarska inspekcija nije uključena u poslove izvoza i uvoza.

Inspeksijski nadzor ovlašćenih institucija

Fitosanitarni inspektor prati i kontroliše sproveđenje godišnjih Programa fitosanitarnih mjera, Programa izvještajno-prognoznih poslova, Programa biološke zaštite bilja, godišnje programe posebnog stručnog nadzora i vršenje javnih poslova po osnovu datih ovlašćenja.

Fitosanitarni inspektor vrši nadzor nad poslovima od javnog interesa u zdravstvenoj zaštiti bilja koji su povjereni Biotehničkom fakultetu- Centru za zaštitu bilja i to:

- praćenje zdravstvenog stanja bilja, uključujući i samoniklo bilje radi prikupljanja podataka o pojavi, intezitetu napada, dinamici populacije, i širenju štetnih organizama za bilje, biljne proizvode i vođenje evidencije;
- prikupljanje bioloških, meteoroloških i drugih podataka za prognoziranje pojave štetnih organizama;
- prognoziranje pojave štetnih organizama, njihovog razvoja i kretanja populacije i određivanje optimalnih rokova za njihovo suzbijanje;
- otkrivanje štetnih organizama;
- laboratorijska ispitivanja bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom zbog dijagnostikovanja štetnih organizama;
- izrada osnova sa kadrovskim i materijalnim preduslovima radi određivanja granica zaštićenog područja i područja pod posebnim nadzorom;
- izvještavanje o pojavi, prisustvu i širenju štetnih organizama;
- procjena rizika od štetnih organizama;
- procjenu potrebe sproveđenja preventivnih mjera i mjera suzbijanja štetnih organizama;
- sproveđenje istraživanja u oblasti zdravstvene zaštite bilja;
- davanje stručnih uputstava držaocima bilja iz oblasti zdravstvene zaštite bilja;
- obučavanje držaoca bilja, pružaoca usluga i drugih subjekata o štetnim organizmima, fitosanitarnim mjerama i načinu obavljanja poslova iz oblasti zdravstvene zaštite bilja;
- priprema, organizovanje i sproveđenje programa stručnog usavršavanja lica u oblasti

zdravstvene zaštite bilja;

- učestvovanje u pripremi i sprovođenju programa izvještajno prognozne službe i posebnog nadzora;
- dostavljanje podataka za informacioni sistem.

Ukoliko se prilikom nadzora utvrdi da se povjereni poslovi ne izvršavaju shodno javnim ovlašćenjem ili se utvrdi da ne ispunjavaju neki od propisanih uslova fitosanitarni inspektor pokreće proceduru za ukidanje ovlašćenja.

Granični fitosanitarni inspektori se bave aktivnostima kontrole u fitosanitarnoj oblasti i provode puno radno vrijeme na ovim poslovima.

Fitosanitarni inspektori koji rade u unutrašnjim jedinicama se osim aktivnostima kontrole bave i aktivnostima sprovođenja fitosanitarne politike.

<p>The List of Montenegro Border Inspection Posts designated as official points of entry Phytosanitary directorate Montenegro Phytosanitary Inspection Address: Bratstva i jedinstva bb, 81000 Podgorica Tel:+382 20 621 111 Fax:+382 20 621 008</p> <p>Chief of phytosanitary inspections: Popovic Spaso mobile phone +382 67 207 104 E-mail: spasop@t-com.me</p>			
BIP	Means of transportation	Contacts	Working hours
BIP Bozaj Border country Albania	 Road	<p>Tel +382 20 621 007 Fax +382 20 621 008 Contact: Medenica Srbijanka Tel +382 67 215 229 Mijovic Gordana Tel +382 67 218 819 E-mail:fitopg@t-com.me</p>	<p>Every day (on request) winter 08:00-13:00 h 15:00-18:00 h summer 08:00-13:00 h 16:00 – 20:00 h</p>
BIP Podgorica – Railway Border country Albania	 Railway	<p>Tel +382 20 621 007 Fax +382 20 621 008 Contact: Medenica Srbijanka Tel +382 67 215 229 Mijovic Gordana Tel +382 67 218 819 E-mail:fitopg@t-com.me</p>	<p>Every day (on request) 08:00-15:00 h</p>
BIP Podgorica – Post&DHL Border country - internacional	 Post & DHL	<p>Tel +382 20 621 007 Fax +382 20 621 008 Contact: Medenica Srbijanka Tel +382 67 215 229 Mijovic Gordana Tel +382 67 218 819 E-mail:fitopg@t-com.me</p>	<p>Every day (on request) 08:00-15:00 h</p>
BIP Podgorica – Airport Border country - internacional	 air port	<p>Tel +382 20 621 007 Fax +382 20 621 008 Contact: Medenica Srbijanka Tel +382 67 215 229 Mijovic Gordana Tel +382 67 218 819 E-mail:fitopg@t-com.me</p>	<p>Every day (on request) 08:00-15:00 h</p>
BIP Port of Bar Border country internacional	 See Port	<p>Tel +382 30 311 844 Fax +382 30 311 844 E-mail:fitobar@t-com.me Contact: Scepanovic Radojka Tel +382 67 215 229</p>	<p>Every day 07:00-19:00 h</p>
BIP Dobrakovo Border country Serbia	 Road	<p>Tel +382 50 478 102 Fax +382 50 478 102 E-mail:mpsvdobrakovo@t-com.me abcd123@t-com.me Contact: Vojinovic Milutin Tel +382 67 218 805</p>	<p>Every day winter 07:00-12:00 h 15:00-18:00 h</p>

12 Bezbjednost hrane, veterinarska i fitosanitarna politika

		Rakonjac Gordana Tel +382 67 545 604 Bakic Vukadin Tel +382 67 238 773	summer 07:00-12:00 h 15:00-20:00 h
BIP Dobrakovo Border country Serbia	 Railway	Tel +382 50 478 102 Fax +382 50 478 102 E-mail:mpsvdobrakovo@t-com.me abcd123@t-com.me Contact: Vojinovic Milutin Tel +382 67 218 805 Rakonjac Gordana Tel +382 67 545 604 Bakic Vukadin Tel +382 67 238 773	Every day winter 07:00-12:00 h 15:00-18:00 h summer 07:00-12:00 h 15:00-20:00 h
BIP Metaljka Border country BiH	 Road	Tel +382 82 621 007 Fax +382 82 621 008 E-mail:c.zarko@t-com.me Contact: Cacic Velinka Tel +382 67 218 807	Only Tuesday and Thursday 08:00-13:00 h
BIP Rance Border country Serbia	 Road	Tel +382 82 621 007 Fax +382 82 621 008 E-mail:fitosanitarnarance@yahoo.com Contact: Cvorovic Ljiljana Tel +382 67 221 134 Tel +382 89 321 190	Every day excluding sunday (on request) winter 08:00-12:00 h 15:00-17:00 h Summer 08:00-12:00 h 18:00-20:00 h
BIP Dracenovac Border country Serbia	 Road	Tel +382 51 273 139 Fax +382 51 273 139 E-mail:fitokula@t-com.me Contact: Kalac Sefik Tel +382 67 221 136	Every day excluding sunday (on request) 08:00-11:00 h Winter 15:00-18:00 h Summer 08:00-12:00 h 16:00-20:00 h
BIP Kula Border country Kosovo	 Road	Tel +382 51 273 139 Fax +382 51 273 139 E-mail:fitokula@t-com.me Contact: Kalac Meta Tel +382 67 218 813	Every day excluding Sunday (on request) winter 08:00 - 11:00 15:00 - 18:00 Summer 08:00 - 11:00 17:00 - 20:00
BIP Ilino Brdo Border country BiH	 Road	Tel +382 40 213 098 Fax +382 40 213 098 E-mail:fitoilinobrdo@t-com.me Contact: Cupic Milica Tel +382 67 221 137 Gojkovic Danijela Tel +382 67 571 137	Every day on request 08:00-15:00 h.
BIP Debeli Brijeg Border country Croatia	 Road	Tel +382 31 688 236 Fax +382 31 688 236 E-mail:fitodb@t-com.me Contact: Jovanovic Valentina Tel +382 67 288 022	Every day excludee sunday winter 08:00-12:00 h 15:00-17:00 h Summer 08:00-12:00 h 19:00-20:30 h

Uprava carina takođe učestvuje u kontroli bilja, kontrolišući u putničkom saobraćaju personalni prtljag i to:

- da nema više od 5 biljaka;
- da nema više od 2kg lukovica, gomolja, krtola (osim krompira koji se ne smije unositi) i rizoma;

- da nema više od 2kg voća i povrća (osim krompira koji se ne smije unositi);
- jedan buket rezanog cvijeća ili drugog dijela bilja; i
- ne više od 5 komercijalnih paketića sjemena (osim sjemena krompira).

Carinska služba će sve količine bilja preko propisanih limita oduzeti i uništiti na propisan način.

Planirano je da carina učestvuje u kontroli drvenog pakovnog materijala u kojem se nalaze robe koje nijesu bilje.

LOKALNI NIVO

Savjetodavna služba za biljnu proizvodnju pruža savjetodavnu i tehničku podršku, informiše poljoprivredne proizvođače i predstavlja sponu između proizvođača i fitosanitarne administracije.

Savjetodavne službe u opštinama pružaju savjetodavnu i tehničku podršku, informiše poljoprivredne proizvođače i predstavlja sponu između proizvođača i fitosanitarne administracije.

PROJEKTI

Posljednjih godina opredjeljena su znatna sredstva EU preko EAR (realizacija projekta «Tehnička pomoć jačanju veterinarske i fitosanitarne službe») za unaprijeđivanje i jačanje fitosanitarnog sektora kroz jačanje kapaciteta fitosanitarne labaratorije (entomologije; virusologije; mikologije; bakteriologije; nematologije) kao i kapaciteta fitosanitarne inspekcije i buduće Fitosanitarne uprave. Uz EU ekspertsку stručnu pomoć i adekvatnu logističku saradnju lokalnih eksperata obezbijeđena je stručna podrška i implementacija. Veliku ulogu imaju i stručni, tematski seminari u organizaciji TAIEX-a.

BUDUĆE AKTIVNOSTI

Poslovi zdravstvene zaštite bilja su objedinjeni u skladu sa Direktivom (Celex No. 32000L0029) koja jasno definije postojanje odgovornog zvaničnog tijela nadležnog za zdravstvenu zaštitu bilja. Formirana Fitosanitarna uprava kao *single authority*, ojačaće institucionalnu sposobljenost kroz rad Odsjeka za zdravstvenu zaštitu bilja uz jasno definisanje administrativnih i inspekcijskih poslova, dodjelu jasnih nadležnosti i ovlašćenja uz proces jačanja saradnje, poboljšanja znanja i razmjene informacija unutar samog sistema (uprava, inspekcija, laboratorijska) i razmjene informacija sa drugim institucijama.

Potrebno je uspostaviti odgovarajući sistem obuke kompletne administracije, fitosanitarnih inspektora i laboratorijskog osoblja u smislu implementacije poboljšati sistem brze komunikacije i razmjene podataka i izvršiti dodatnu nabavku opreme.

Ovlašćenja različitih institucija u ovoj oblasti zdravstvene zaštite bilja

Centar za zaštitu bilja - Fitosanitarna laboratorijska jedinica Biotehničkog fakulteta Univerziteta Crne Gore (dijagnostička ispitivanja štetnih organizama bilja i biljnih proizvoda), na osnovu ovlašćenja Fitosanitarne uprave ovlašćen je za obavljanje djelatnosti zdravstvene zaštite bilja: laboratorijska ispitivanja, stručni i tehnički poslovi i drugi poslovi od javnog interesa u zdravstvenoj zaštiti bilja.

Ovlašćenje je dato u skladu sa Zakonom o zdravstvenoj zaštiti bilja kojim su definisani poslovi od javnog interesa i uslovi za ustupanje izvršavanja javnih poslova pravnim licima koji ispunjavaju propisane uslove.

Fitosanitarnu laboratoriju čine:

- Laboratorija za fitopatologiju:
 - c) Laboratorija za mikologiju i bakteriologiju - zaposlena 2 doktora nauka fitopatologa – mikologa;
 - d) Laboratorija za virusologiju - zaposlen 1 magistar fitopatolog virusolog;
- Laboratorija za entomologiju - zaposlena 2 doktora nauka entomologa;
- Laboratorija za nematode - zaposlen 1 magistar.

Laboratorijsko osoblje – zaposlen 1 dipl. ing poljoprivrede i 2 tehnička saradnika

Metode koje se koriste za dijagnostička ispitivanja štetnih organizama bilja i biljnih proizvoda su: metode propisane EU propisima za pojedine štetne organizme, EPPO metode ili sopstvene metode laboratorije.

Mikološke metode

- Vizuelni pregled
- Klasična metoda na filter papiru;
- Metoda izolacije na hranljivim podlogama i
- Metoda mikroskopiranja.

Bakteriološke metode

- Vizuelni pregled;
- Izolacija na hranljivim i selektivnim podlogama

Virusološke metode:

- Biološke metode (biotest, indikator biljke)
- Serološke metode (Lateral-flow test, DAS-ELISA test);
- Molekularne metode (Polymerase chain reaction - PCR)

Entomološke i akarološke metode:

- Vizuelni pregled
- Determinacija insekata i grinja prema ključevima za determinaciju uz korištenje stereomikroskopa i mikroskopa

Nematološke metode:

- Za izdvajanje aktivnih nematoda iz biljnog materijala - postupak korišćenja miksera, centrifuge i Baermanovih lijevaka, funnel-spray;
- Za ekstrakciju slobodnoživećih nematoda iz zemljišta Oostenbrinkov elutrijator;
- Za ekstrakciju cisti iz vlažnog zemljišta Kortov elutrijator i
- Pregled ekstrahovanog materijala pod stereomikroskopom i mikroskopom i determinacija vrsta prema ključevima za determinaciju.

Fitosanitarna laboratorijska opremljenost je za izvođenje dijagnostičkih ispitivanja štetnih organizama bilja i biljnih proizvoda.

Kontrola kvaliteta rada, unutar Centra za zaštitu bilja/ Fitosanitarna laboratorijska opremljenost, izvodi se po pisanoj šemi, a rukovodilac Centra je odgovoran za implementaciju.

Laboratorijska opremljenost je dužna da rukuje uzorkom na način koji će obezbijediti identitet uzorka i uslove za sprječavanje rizika od širenja štetnih organizama. Laboratorijska opremljenost je dužna je da vodi evidenciju uzoraka, čuva i dostavlja podatke o izvršenim analizama na propisan način.

U polju zdravlja bilja primjenjuju nekoliko vrsta ispitivanja: naučno – istraživački rad na različitim projektima, identifikacija štetnih organizama, dijagnostičke rutinske procedure na uzorcima uzetim u toku unutrašnje i spoljne kontrole u zemlji, zdravstvena kontrola sjemenskog i sadnog materijala, biološka ocjenjivanja pesticida itd. Rad na nacionalnim istraživanjima se finansira Programom fitosanitarnih mjera u skladu sa potpisanim ugovorima.

Osoblje ima kompletну neophodnu IT opremu (kompjutere, foto aparate, fotokopir aparate, faks i cijelodnevni pristup Internetu i dr.).

Tokom Projekta „Jačanje veterinarskih i fitosanitarnih službi u Crnoj Gori“ koji je trajao od oktobra 2003. do kraja marta 2005. godine, nabavljena je odgovarajuća oprema za istraživanja u različitim poljima zdravstvene zaštite bilja: u mikrobiologiji – mikroskopi, autoklavi, sušnice, laminarna komora, za bakteriologiju - fluorescentni mikroskop, virusologiju ELISA tehnika, kao i za sve pomenute

grane istraživanja PCR mašina i set za elektroforezu; za entomologiju – lupe, insektske kutije, hladnjaci za duboko smrzavanje, za nematologiju – lupe, filteri itd.

Ipak, postoji potreba za nadograđivanjem kapaciteta. Nema prostorija sa kontrolisanim spoljnim uslovima. Značajno je pomenuti nedostatak staklenika koji je neophodan za razne vrste istraživanja.

Mjere koje je potrebno sprovesti u cilju unapređenja stanja:

- Unutrašnjom organizacijom Biotehničkog fakulteta mora biti prepoznata Fitosanitarna laboratorija sa unutrašnjom hijerarhijom u cilju prepoznavanja odgovornosti;
- Fitosanitarna laboratorija kao i sve druge laboratorije mora biti akreditovana u skladu sa ISO 17025 standardom ili opštim standardom ISO 9001;
- Evidentan nedostatak tehničkog osoblja za vršenje ispitivanja;
- Neophodno formiranje laboratorije za herbologiju i upotpuniti Laboratoriju za mikologiju i bakteriologiju;
- Neophodno je u sklopu fitosanitarne laboratorije u dijelu laboratorije za fitopatologiju zaposliti bakteriologa;
- Uvesti protokole za metode ispitivanja;
- Neophodno je uvesti dobru laboratorijsku praksu (kao dio postupka akreditacije) koja podrazumijeva hijerarhiju u laboratoriji odnosno prepoznatu odgovornost kako rukovodioca laboratorije tako i osoblja u cilju obezbjeđivanja kvaliteta rada laboratorije.

PRAVNI OSNOVI

Zakonom o zdravstvenoj zaštiti bilja (Sl. list RCG br. 28/06) uspostavljen je pravni okvir za sistem zdravstvene zaštite bilja, uskladen sa pravnom tekvinom EU, kojim je usvojena EU konцепција zdravstvene zaštite bilja (u skladu sa Direktivom, celex No. 32000L0029).

Zakon uređuje zdravstvenu zaštitu bilja i biljnih proizvoda od štetnih organizama, mjere za sprječavanje unošenja i širenja, kao i mjere za suzbijanje štetnih organizama, zdravstveni nadzor bilja i pošiljaka bilja u prometu, obezbjeđivanje vršenja poslova od javnog interesa, kao i druga pitanja od značaja za obavljanje ove djelatnosti. Zakonom su date generalne odredbe za prenošenje propisa EU u podzakonska akta kojima će se u potpunosti uskladiti ova oblast sa zakonodavstvom EU.

U 2008. godini donijet je Zakon o ratifikaciji međunarodne konvencije o zaštiti bilja (Sl. list međunarodni ugovori br. 8) a u augustu 2009.godine Crna Gora je postala članica IPPC (International Plant Protection Organization).

Na području bilateralnih međunarodnih sporazuma u fitosanitarnoj oblasti, Crna Gora ima zaključen bilateralni sporazum o saradnji u oblasti zdravstvene zaštite bilja sa Hrvatskom. Ovaj sporazum je potписан 18.oktobra 2005.godine u Podgorici.

Do donošenja ostalih podzakonskih akata, a u skladu sa Zakonom o zdravstvenoj zaštiti bilja primjenjuju se ranije donijeti nacionalni propisi:

- Uredba o vršenju prognozno-izvještajnih poslova u oblasti zaštite bilja (Sl. list SRJ br. 65/99);
- Pravilnik o zdravstvenom pregledu usjeva i objekata za proizvodnju sjemena, rasada i sadnog materijala i zdravstvenom pregledu sjemena, rasada i sadnog materijala (Sl. list SRJ br. 66/99, 13/02, Sl. list SCG br. 10/03, 13/03);
- Mjerila za utvrđivanje zdravstvenog stanja usjeva i objekata, sjemena, rasada i sadnog materijala;
- Pravilnik o zdravstvenom pregledu pošiljaka bilja u prometu preko državne granice (Sl. list SRJ br.69/99, 59/01);

- Pravilnik o uslovima koje moraju ispunjavati karantinski objekti za provjeru zdravstvenog stanja bilja i biljnom karantinu (Sl. list SRJ br. 68/01);
- Pravilnik o načinu uništavanja bilja za koje su naređene mjere uništenja (Sl. list SRJ br. 67/01);
- Naredba o zabrani i ograničenju uvoza i provoza pojedinih vrsta bilja radi sprečavanja unošenja bakterijske plamenjače jabuke i kruške (Sl. list SFRJ br. 40/91, 53/91);
- Naredba o preduzimanju mera za sprječavanje širenja karantinske biljne štetočine - *Diabrotica virgifera Le Conte* (Sl. list SRJ br. 23/94);
- Pravilnik o pružanju usluga u oblasti zaštite bilja (Sl. list SRJ br. 42/99);
- Naredba o vrstama sadnog materijala iz uvoza i praćenju zdravstvenog stanja kod krajnjeg korisnika (Sl. list SRJ br. 8/99);
- Naredba o zabrani uvoza i prevoza pojedinih vrsta bilja i određivanju karantinskog nadzora nad pojedinim vrstama bilja koje se uvoze radi gajenja (Sl. list SRJ br. 8/99);
- Lista karantinski štetnih organizama (Sl. list SRJ br. 42/01, 9/03);
- Lista ekonomski štetnih organizama (Sl. list SRJ br. 65/99 i 67/99);
- Upustvo o objavljivanju podataka o pojavi i rasprostranjenosti novootkrivenih karantinski štetnih organizama 01.12.1999. godine.

PRIORITET I ORIJENTACIONI PLAN HARMONIZACIJE SA EU ACQUIS – CLEAR TABLE

I opšte mjere kontrole

EU	MNE
Council Directive 2000/29/EC of 8 May 2000 on protective measures against the introduction into the Community of organisms harmful to plants or plant products and against their spread within the Community	<p>Pravni osnov: Zakon o zdravstvenoj zaštiti bilja (Sl. List RCG br. 28/06) Status: nije urađena TOC tabela Buduće stanje: nakon izrade TOC tabela ukoliko se pokaže neuskladenost pristupiće se izmjenama i dopunama zakona</p>
Annex I Annex II Annex III Annex IV Annex V Annex VI Annex VII Annex VIIIa	<p>Pravni osnov: Zakon o zdravstvenoj zaštiti bilja (Sl. List RCG br. 28/06) član 8 i 9 Pravni akt na snazi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Lista karantinski štetnih organizama (Sl. list SRJ br. 42/01, 9/03) - Lista ekonomski štetnih organizama (Sl. list SRJ br. 65/99 i 67/99) - Naredba o zabrani uvoza i prevoza pojedinih vrsta bilja i određivanju karantinskog nadzora nad pojedinim vrstama bilja koje se uvoze radi gajenja (Sl. list SRJ br. 8/99) - Naredba o vrstama sadnog materijala iz uvoza i praćenju zdravstvenog stanja kod krajnjeg korisnika (Sl. list SRJ br. 8/99) - Pravilnik o zdravstvenom pregledu pošiljaka bilja u prometu preko državne granice (Sl. list SRJ br. 69/99, 59/01) - Naredba o zabrani i ograničenju uvoza i provoza pojedinih vrsta bilja radi sprečavanja unošenja bakterijske plamenjače jabuke i kruške (Sl. list SFRJ br. 40/91, 53/91) - Naredba o preduzimanju mera za sprječavanje širenja karantinske biljne štetočine - <i>Diabrotica virgifera Le Conte</i> (Sl. list SRJ br. 23/94) <p>Status: u proceduri usvajanja od strane Vlade Crne Gore: Pravilnik o mjerama za spriječavanje unošenja i širenja organizama štetnih za bilje i biljne proizvode i objekte pod nadzorom u skladu sa Aneksim Council Directive 2000/29/EC</p>
Commission Regulation (EC) No 1756/2004 of 11 October 2004 specifying the detailed conditions for the evidence required and the criteria for the type and level of the reduction of the plant health checks of certain plants, plant products or other objects listed in Part B of Annex V to Council Directive 2000/29/EC	<p>Pravni osnov: Zakon o zdravstvenoj zaštiti bilja (Sl. List RCG br. 28/06) član 31 stav 2 Pravni akt na snazi: Status: Buduće stanje:</p> <p>Pravilnik o uslovima i načinu obavljanja provjere i vrste bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom / danom pristupanja u EU.</p>
Commission Directive 2004/103/EC of 7 October 2004 on identity and plant health checks of plants, plant products or other objects, listed in Part B of Annex V to Council Directive 2000/29/EC, which	<p>Pravni osnov: Zakon o zdravstvenoj zaštiti bilja (Sl. List RCG br. 28/06) - član 26 stav 6</p>

12 Bezbjednost hrane, veterinarska i fitosanitarna politika

<p>may be carried out at a place other than the point of entry into the Community or at a place close by and specifying the conditions related to these checks</p>	<p>Pravni akt na snazi: Pravilnik o zdravstvenom pregledu pošiljaka bilja u prometu preko državne granice (Sl. list SRJ br. 69/99, 59/01) dio 3 član 35 – Status: nije urađena TOC tabela, završen nacrt Pravilnika o minimalnim uslovima za obavljanje fitosanitarnog pregleda bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom (Celex 32004L0103) Buduće stanje: Usvajanje do kraja 2010. godine</p>
--	---

II posebne mjere kontrole

EU	MNE
<p>Council Directive 69/464/EEC of 8 December 1969 on control of <i>Potato Wart Disease</i></p>	<p>Pravni osnov: Zakon o zdravstvenoj zaštiti bilja (Sl. List RCG br. 28/06) član 12 st. 5 i 6 Pravni akt na snazi: Pravilnik o zdravstvenom pregledu usjeva i objekata za proizvodnju sjemena, rasada i sadnog materijala i zdravstvenom pregledu sjemena, rasada i sadnog materijala (Sl. list SRJ br. 66/99, 13/02, Sl. list SCG br. 10/03, 13/03); Mjerila za utvrđivanje zdravstvenog stanja usjeva i objekata, sjemena, rasada i sadnog materijala Status: nije urađena TOC tabela, završen nacrt Pravilnika o zaštitnim mjerama protiv <i>Potato Wart Disease</i> – <i>Synchitrium endobioticum</i> (Celex No. 31969L0464) Buduće stanje: Usvajanje do kraja 2010. godine</p>
<p>Council Directive 69/465/EEC of 8 December 1969 on control of <i>Potato Cyst Eelworm</i></p>	<p>Pravni osnov: Zakon o zdravstvenoj zaštiti bilja (Sl. List RCG br. 28/06) član 12 st. 5 i 6 Pravni akt na snazi: Pravilnik o zdravstvenom pregledu usjeva i objekata za proizvodnju sjemena, rasada i sadnog materijala i zdravstvenom pregledu sjemena, rasada i sadnog materijala (Sl. list SRJ br. 66/99, 13/02, Sl. list SCG br. 10/03, 13/03); Mjerila za utvrđivanje zdravstvenog stanja usjeva i objekata, sjemena, rasada i sadnog materijala Status: direktiva prestaje da važi 01/06/2010 usaglašava se sa Celex No. 32007L0033 Završen nacrt Pravilnika o zaštitnim mjerama protiv <i>Potato Cyst Eelworm</i>–<i>Globodera Palida</i> i <i>Globodera Rostochiensis</i> (Celex No. 32007L0033) Buduće stanje: Usvajanje 2010. godine</p>
<p>Council Directive 2007/33/EC of 11 June 2007 on the control of <i>potato cyst nematodes</i> and repealing Directive 69/465/EEC (from 01/06/2010)</p>	<p>Pravni osnov: Zakon o zdravstvenoj zaštiti bilja (Sl. List RCG br. 28/06) član 12 st. 5 i 6 Pravni akt na snazi: Pravilnik o zdravstvenom pregledu usjeva i objekata za proizvodnju sjemena, rasada i sadnog materijala i zdravstvenom pregledu sjemena, rasada i sadnog materijala (Sl. list SRJ br. 66/99, 13/02, Sl. list SCG br. 10/03, 13/03); Mjerila za utvrđivanje zdravstvenog stanja usjeva i objekata, sjemena, rasada i sadnog materijala Status: nije urađena TOC tabela, završen nacrt Pravilnika o zaštitnim mjerama protiv <i>Potato Cyst Eelworm</i>–<i>Globodera Palida</i> i <i>Globodera Rostochiensis</i> (Celex No. 32007L0033) Buduće stanje: Usvajanje 2010. godine</p>
<p>Council Directive 74/647/EEC of 9 December 1974 on control of carnation leaf-rollers</p>	<p>Pravni osnov: Zakon o zdravstvenoj zaštiti bilja (Sl. List RCG br. 28/06) član 12 st. 5 i 6 Pravni akt na snazi: Lista karantinski štetnih organizama (Sl. list SRJ br. 42/01, 9/03) Mjerila za utvrđivanje zdravstvenog stanja usjeva i objekata, sjemena, rasada i sadnog materijala Status: nije urađena TOC tabela, završen nacrt Pravilnika o zaštitnim mjerama protiv smotavaca karanfila (Celex 31974L0647) Buduće stanje: Usvajanje do 2012. godine</p>
<p>Council Directive 93/85/EC of 4 October 1993 on control of <i>Potato Ring Rot</i></p>	<p>Pravni osnov: Zakon o zdravstvenoj zaštiti bilja (Sl. List RCG br. 28/06) član 12 st. 5 i 6 Pravni akt na snazi: Lista karantinski štetnih organizama (Sl. list SRJ br. 42/01, 9/03) Status sadašnjeg stanja: u procesu usklađivanja Završen nacrt</p>

12 Bezbjednost hrane, veterinarska i fitosanitarna politika

	<p>Pravilnika o zaštitnim mjerama protiv <i>Potato Ring Rot-Clavibacter Michiganensis Sepedonicus</i> (Celex 31993L0085)</p> <p>Buduće stanje: Usvajanje 2010. godine</p>
<p>Council Directive 98/57/EC of 20 July 1998 on the control of <i>Ralstonia solanacearum</i> (Smith) Yabuuchi et al.</p>	<p>Pravni osnov: Zakon o zdravstvenoj zaštiti bilja (Sl. List RCG br. 28/06) član 12 st. 5 i 6</p> <p>Pravni akt na snazi: Lista karantinski štetnih organizama (Sl. list SRJ br. 42/01, 9/03) Mjerila za utvrđivanje zdravstvenog stanja usjeva i objekata, sjemena, rasada i sadnog materijala</p> <p>Status: u procesu usklađivanja Završen nacrt Pravilnika o zaštitnim mjerama protiv <i>Potato Brown Rot-Ralstonia Solanacearum</i> (Celex 31998L0057)</p> <p>Buduće stanje: Usvajanje 2010. godine</p>
<p>Council Directive 2006/91/EC of 7 November 2006 on control of <i>San José Scale</i></p>	<p>Pravni osnov: Zakon o zdravstvenoj zaštiti bilja (Sl. List RCG br. 28/06) član 12 st. 5 i 6</p> <p>Pravni akt na snazi: Lista karantinski štetnih organizama (Sl. list SRJ br. 42/01, 9/03) Mjerila za utvrđivanje zdravstvenog stanja usjeva i objekata, sjemena, rasada i sadnog materijala</p> <p>Status: u procesu usklađivanja Završen nacrt Pravilnika o zaštitnim mjerama protiv <i>Quadraspisdiotus perniciosus</i> (Celex 31969L0466)</p> <p>Buduće stanje: Usvajanje 2010 -2011. godine</p>
<p>Commission Decision 2002/757/EC of 19 September 2002 on provisional emergency phytosanitary measures to prevent the introduction into and the spread within the Community of <i>Phytophthora ramorum</i> Werres, De Cock & Man in 't Veld sp. Nov</p>	<p>Pravni osnov: Zakon o zdravstvenoj zaštiti bilja (Sl. List RCG br. 28/06) član 12 st. 5 i 6</p> <p>Sadašnje stanje: Pravilnik o zdravstvenom pregledu usjeva i objekata za proizvodnju sjemena, rasada i sadnog materijala i zdravstvenom pregledu sjemena, rasada i sadnog materijala (Sl. list SRJ br. 66/99, 13/02, Sl. list SCG br. 10/03, 13/03); Mjerila za utvrđivanje zdravstvenog stanja usjeva i objekata, sjemena, rasada i sadnog materijala</p> <p>Status: nije urađena TOC tabela,</p> <p>Buduće stanje: Pravilnik o hitnim mjerama u slučaju pojave ili unosa <i>Phytophthora ramorum</i> (Celex 32002D0757) Usvajanje 2010. godine</p>
<p>Commission Decision 2003/766/EC of 24 October 2003 on emergency measures to prevent the spread within the Community of <i>Diabrotica virgifera Le Conte</i></p>	<p>Pravni osnov: Zakon o zdravstvenoj zaštiti bilja (Sl. List RCG br. 28/06) član 12 st. 5 i 6</p> <p>Sadašnje stanje: Lista karantinski štetnih organizama (Sl. list SRJ br. 42/01, 9/03) Naredba o preduzimanju mjera za sprječavanje širenja karantinske biljne štetočine - <i>Diabrotica virgifera Le Conte</i> (Sl. list SRJ br. 23/94) Mjerila za utvrđivanje zdravstvenog stanja usjeva i objekata, sjemena, rasada i sadnog materijala</p> <p>Status: nije urađena TOC tabela,</p> <p>Buduće stanje: Pravilnik o hitnim mjerama u slučaju pojave ili unosa <i>Diabrotica virgifera</i> (Celex 32003D0766) Usvajanje 2010 - 2011. Godine</p>
<p>Commission Decision 2004/200/EC of 27 February 2004 on measures to prevent the introduction into and the spread within the Community of Pepino mosaic virus</p>	<p>Pravni osnov: Zakon o zdravstvenoj zaštiti bilja (Sl. List RCG br. 28/06) član 12 st. 5 i 6</p> <p>Sadašnje stanje: Ne postoji akt koji se odnosi na ovu Regulativu</p> <p>Status: nije urađena TOC tabela,</p> <p>Buduće stanje: Pravilnik o hitnim mjerama u slučaju pojave ili unosa <i>Pepino mosaic virus</i> (Celex 32004D0200) Usvajanje 2010 - 2011. godine</p>
<p>Commission Decision 2006/133/EC of 13 February 2006 requiring Member States temporarily to take additional measures against the dissemination of <i>Bursaphelenchus xylophilus</i> (Steiner et Buhrer) Nickle et al. (the pine wood nematode) as regards areas in Portugal, other than those in which it is known not to occur</p>	<p>Pravni osnov: Zakon o zdravstvenoj zaštiti bilja (Sl. List RCG br. 28/06) član 12 st. 5 i 6</p> <p>Sadašnje stanje: Lista karantinski štetnih organizama (Sl. list SRJ br. 42/01, 9/03)</p> <p>Status: nije urađena TOC tabela,</p> <p>Buduće stanje: Pravilnik o hitnim mjerama u slučaju pojave ili unosa <i>Pinewood nematode</i> (Celex 32006D0133) Usvajanje 2010 - 2011. Godine</p>

12 Bezbjednost hrane, veterinarska i fitosanitarna politika

<p>Commission Decision 2006/464/EC of 27 June 2006 on provisional emergency measures to prevent the introduction into and the spread within the Community of <i>Dryocosmus kuriphilus Yasumatsu</i></p>	<p>Pravni osnov: Zakon o zdravstvenoj zaštiti bilja (Sl. List RCG br. 28/06) član 12 st. 5 i 6 Sadašnje stanje: Ne postoji akt koji se odnosi na ovu Regulativu Status: nije urađena TOC tabela, Buduće stanje: Pravilnik o hitnim mjerama u slučaju pojave ili unosa <i>Dryocosmus kuriphilus</i>; Usvajanje 2010 - 2011. godine</p>
<p>Commission Decision 2007/365/EC of 25 May 2007 on emergency measures to prevent the introduction into and the spread within the Community of <i>Rhynchophorus ferrugineus (Olivier)</i></p>	<p>Pravni osnov: Zakon o zdravstvenoj zaštiti bilja (Sl. List RCG br. 28/06) član 12 st. 5 i 6 Sadašnje stanje: Ne postoji akt koji se odnosi na ovu Regulativu Status: nije urađena TOC tabela Buduće stanje: Pravilnik o hitnim mjerama u slučaju pojave ili unosa <i>Rhynchophorus ferrugineus (Olivier)</i>; Usvajanje 2010 - 2011. godine</p>
<p>Commission Decision 2007/410/EC of 12 June 2007 on measures to prevent the introduction into and the spread within the Community of <i>Potato spindle tuber viroid</i></p>	<p>Pravni osnov: Zakon o zdravstvenoj zaštiti bilja (Sl. List RCG br. 28/06) član 12 st. 5 i 6 Sadašnje stanje: Lista karantinskih štetnih organizama (Sl. list SRJ br. 42/01, 9/03) Status: nije urađena TOC tabela Buduće stanje: Pravilnik o hitnim mjerama u slučaju pojave ili unosa <i>Potato Spindle Tuber Viroid</i>; Usvajanje 2010 - 2011. godine</p>
<p>Commission Decision 2007/433/EC of 18 June 2007 on provisional emergency measures to prevent the introduction into and the spread within the Community of <i>Gibberella circinata Nirenberg</i></p>	<p>Pravni osnov: Zakon o zdravstvenoj zaštiti bilja (Sl. List RCG br. 28/06) član 12 st. 5 i 6 Sadašnje stanje: Ne postoji akt koji se odnosi na ovu Regulativu Status: nije urađena TOC tabela, Buduće stanje: Pravilnik o hitnim mjerama u slučaju pojave ili unosa <i>Gibberella circinata Nirenberg</i>; Usvajanje 2010 - 2011. godine</p>
<p>Commission Decision 2008/840/EC of 7 November 2008 on emergency measures to prevent the introduction into and the spread within the Community of <i>Anoplophora chinensis (Forster)</i></p>	<p>Pravni osnov: Zakon o zdravstvenoj zaštiti bilja (Sl. List RCG br. 28/06) član 12 st. 5 i 6 Sadašnje stanje: Lista karantinskih štetnih organizama (Sl. list SRJ br. 42/01, 9/03) Status: nije urađena TOC tabela Buduće stanje: Pravilnik o hitnim mjerama u slučaju pojave ili unosa <i>Anoplophora chinensis (Forster)</i>; Usvajanje 2010 - 2011. godine</p>

III zaštićene zone

EU	MNE
<p>Commission Directive 92/70/EEC of 30 July 1992 laying down detailed rules for surveys to be carried out for purposes of the recognition of protected zones in the Community</p>	<p>Pravni osnov: Zakon o zdravstvenoj zaštiti bilja (Sl. List RCG br. 28/06) član 15 stav 4 Sadašnje stanje: Ne postoji akt koji se odnosi na ovu Regulativu Status: nije urađena TOC tabela Buduće stanje: Pravilnik o bližim uslovima za priznavanje i proglašavanje zaštićenih područja i sprovođenju sistemskih istraživanja u zaštićenim područjima Usvajanje do kraja 2012. godine</p>
<p>Commission Directive 93/51/EEC of 24 June 1993 establishing rules for movements of certain plants, plant products or other objects through a protected zone, and for movements of such plants, plant products or other objects originating in and moving within such a protected zone</p>	<p>Pravni osnov: Zakon o zdravstvenoj zaštiti bilja (Sl. List RCG br. 28/06) član 15 stav 4 Sadašnje stanje: Ne postoji akt koji se odnosi na ovu Regulativu Status: nije urađena TOC tabela Buduće stanje: Pravilnik o kretanju određenog bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom preko zaštićenih područja i unutar njih (Celex 31993L0051) Usvajanje do kraja 2012. godine</p>
<p>Commission Regulation (EC) No 690/2008 of 4 July 2008 recognising protected zones exposed to particular plant health risks in the Community</p>	<p>Pravni osnov: Zakon o zdravstvenoj zaštiti bilja (Sl. List RCG br. 28/06) član 15 stav 4</p>

12 Bezbjednost hrane, veterinarska i fitosanitarna politika

	<p>Sadašnje stanje: Ne postoji akt koji se odnosi na ovu Regulativu Status: nije urađena TOC tabela Buduće stanje Pravilnik o prepoznavanju zaštićenih područja izloženih posebnim rizicima po zdravlje bilja Usvajanje do kraja 2012. godine</p>
--	--

IV registracija subjekata – biljni pasoši

EU	MNE
Commission Directive 92/90/EEC of 3 November 1992 establishing obligations to which producers and importers of plants, plant products or other objects are subject and establishing details for their registration	<p>Pravni osnov: Zakon o zdravstvenoj zaštiti bilja (Sl. List RCG br. 28/06) član 42 Sadašnje stanje: Status: nije urađena TOC tabela Buduće stanje Pravilnik o uslovima za upis u registar proizvođača, uvoznika, skladištera i distributera određenog bilja, biljnih proizvoda i drugih objekata (Celex 31993L0050) Usvajanje do kraja 2011 -2012. godine</p>
Commission Directive 92/105/EEC of 3 December 1992 establishing a degree of standardization for plant passports to be used for the movement of certain plants, plant products or other objects within the Community, and establishing the detailed procedures related to the issuing of such plant passports and the conditions and detailed procedures for their replacement	<p>Pravni osnov: Zakon o zdravstvenoj zaštiti bilja (Sl. List RCG br. 28/06) član 42 Sadašnje stanje: Status: nije urađena TOC tabela Buduće stanje Pravilnik o usposavljanju standardnih biljnih pasoša za kretanje bilja, biljnih proizvoda i drugih objekata pod nadzorom Usvajanje do kraja 2011 -2012. godine</p>
Commission Directive 93/50/EEC of 24 June 1993 specifying certain plants not listed in Annex V, part A to Council Directive 77/93/EEC, the producers of which, or the warehouses, dispatching centres in the production zones of such plants, shall be listed in an official register	<p>Pravni osnov: Zakon o zdravstvenoj zaštiti bilja (Sl. List RCG br. 28/06) član 42 Sadašnje stanje: Status: nije urađena TOC tabela Buduće stanje Pravilnik o određenom bilju čiji proizvođači, skladišteri, dispečerski centri u proizvodnim zonama moraju biti registrovani Usvajanje do kraja 2011 -2012. godine</p>

V uvoz, inspekcijska kontrola i prijava oduzimanja

EU	MNE
Commission Decision 91/261/EEC of 2 May 1991 recognizing Australia as being free from <i>Erwinia amylovora</i> (Burr.) Winsl. et al.	<p>Pravni osnov: Zakon o zdravstvenoj zaštiti bilja (Sl. List RCG br. 28/06) član 12 st. 5 i 6 Sadašnje stanje: Ne postoji akt koji se odnosi na ovu Regulativu Status: Buduće stanje: Danom pristupanja</p>
Commission Decision 98/109/EC of 2 February 1998 authorising Member States temporarily to take emergency measures against the dissemination of <i>Thrips palmi</i> Karny as regards Thailand	<p>Pravni osnov: Zakon o zdravstvenoj zaštiti bilja (Sl. List RCG br. 28/06) član 12 st. 5 i 6 Sadašnje stanje: Status: Buduće stanje Naredba o hitnim mjerama za <i>Thrips palmi</i> Karny za Thailand Usvajanje do kraja 2010. godine</p>
Commission Decision 2002/360/EC of 13 May 2002 establishing the amendments to be made to the measures taken by Austria to protect itself against the introduction of <i>Anoplophora glabripennis</i> (Motschulsky)	<p>Pravni osnov: Zakon o zdravstvenoj zaštiti bilja (Sl. List RCG br. 28/06) član 12 st. 5 i 6 Pravni akt na snazi: Lista karantinski štetnih organizama (Sl. list SRJ br. 42/01, 9/03) Status: Buduće stanje: Danom pristupanja</p>
Commission Decision 2004/4/EC of 22 December 2003 authorising Member States temporarily to take emergency measures against the dissemination of <i>Pseudomonas solanacearum</i> (Smith) Smith as regards Egypt	<p>Pravni osnov: Zakon o zdravstvenoj zaštiti bilja (Sl. List RCG br. 28/06) član 12 st. 5 i 6 Pravni akt na snazi: Status: Buduće stanje: Danom pristupanja</p>
Commission Directive 2004/105/EC of 15 October 2004 determining the models of official phytosanitary certificates or phytosanitary certificates for re-export accompanying plants, plant products or other objects from third countries and listed in Council Directive 2000/29/EC	<p>Pravni osnov: Zakon o zdravstvenoj zaštiti bilja (Sl. List RCG br. 28/06) član 33 stav 7 Pravni akt na snazi: Status: Buduće stanje:</p>

12 Bezbjednost hrane, veterinarska i fitosanitarna politika

	<p>Danom pristupanja</p> <p>Pravni osnov: Zakon o zdravstvenoj zaštiti bilja (Sl. List RCG br. 28/06) član 12 st. 5 i 6</p> <p>Pravni akt na snazi: Status: Buduće stanje: Danom pristupanja</p>
Commission Decision 2004/416/EC of 29 April 2004 on temporary emergency measures in respect of certain citrus fruits originating in Argentina or Brazil	<p>Pravni osnov: Zakon o zdravstvenoj zaštiti bilja (Sl. List RCG br. 28/06) član 12 st. 5 i 6</p> <p>Pravni akt na snazi: Lista karantinski štetnih organizama (Sl. list SRJ br. 42/01, 9/03)</p> <p>Status: Buduće stanje: Danom pristupanja</p>
Commission Decision 2006/473/EC of 5 July 2006 recognising certain third countries and certain areas of third countries as being free from <i>Xanthomonas campestris</i> (all strains pathogenic to Citrus), <i>Cercospora angolensis</i> Carv. et Mendes and <i>Guignardia citricarpa</i> Kiely	<p>Pravni osnov: Zakon o zdravstvenoj zaštiti bilja (Sl. List RCG br. 28/06) član 12 st. 6</p> <p>Pravni akt na snazi: Status: u procesu usklađivanja</p> <p>Buduće stanje: Izrada Pravilnika o notifikaciji presretanja pošiljki ili štetnih organizama koji predstavljaju fitosanitarnu opasnost (Celex 31994L0003) Usvajanje 2010. – 2011. godine</p>
Commission Directive 94/3/EC of 21 January 1994 establishing a procedure for the notification of interception of a consignment or a harmful organism from third countries and presenting an imminent phytosanitary danger	<p>Pravni osnov: Zakon o zdravstvenoj zaštiti bilja (Sl. List RCG br. 28/06) član 12 st. 6</p> <p>Pravni akt na snazi: Status: u procesu usklađivanja</p> <p>Buduće stanje: Izrada Pravilnika o notifikaciji presretanja pošiljki ili štetnih organizama koji predstavljaju fitosanitarnu opasnost (Celex 31994L0003) Usvajanje 2010. – 2011. godine</p>
Commission Directive 95/44/EC of 26 July 1995 establishing the conditions under which certain harmful organisms, plants, plant products and other objects listed in Annexes I to V to Council Directive 77/93/EEC may be introduced into or moved within the Community or certain protected zones thereof, for trial or scientific purposes and for work on varietal selections	<p>Pravni osnov: Zakon o zdravstvenoj zaštiti bilja (Sl. List RCG br. 28/06) član 19 st. 2</p> <p>Pravni akt na snazi: Lista karantinski štetnih organizama (Sl. list SRJ br. 42/01, 9/03)</p> <p>Status: u procesu usklađivanja Završen nacrt Pravilnika o uslovima za unošenje štetnih organizama, bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom u naučne svrhe (Celex 31995L0044)</p> <p>Buduće stanje: Usvajanje 2010. – 2011. godine</p>
Commission Directive 98/22/EC of 15 April 1998 laying down the minimum conditions for carrying out plant health checks in the Community, at inspection posts other than those at the place of destination, of plants, plant products or other objects coming from third countries	<p>Pravni osnov: Zakon o zdravstvenoj zaštiti bilja (Sl. List RCG br. 28/06) član 35 st. 5</p> <p>Pravni akt na snazi: Lista karantinski štetnih organizama (Sl. list SRJ br. 42/01, 9/03)</p> <p>Status: u procesu usklađivanja Pravilnik o minimalnim uslovima za obavljanje fitosanitarnog pregleda bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom (Celex 31998L0022)</p> <p>Buduće stanje: Usvajanje 2010. – 2011. godine</p>

VI potrošnja u fitosanitarnoj oblasti

EU	MNE
Commission Regulation (EC) No 1040/2002 of 14 June 2002 establishing detailed rules for the implementation of the provisions relating to the allocation of a financial contribution from the Community for plant-health control and repealing Regulation	<p>Pravni osnov: Zakon o zdravstvenoj zaštiti bilja (Sl. List RCG br. 28/06) čl. 6, 14, 54, 55 Zakon o Budžetu Crne Gore za 2009. godinu (Sl. List CG br. 82/08)</p> <p>Pravni akt na snazi: Program fitosanitarnih mjera za 2009. godinu (Sl. List CG br. 20/09)</p> <p>Status: odloženo do dana pristupanja EU</p> <p>Buduće stanje: donijeće se Pravilnik o uslovima za implementaciju finansijske podrške u oblasti zdravstvene zaštite bilja Usvajanje do kraja 2010. godine</p>
Council Directive 2000/29/EC of 8 May 2000 on protective measures against the introduction into the Community of organisms harmful to plants or plant products and against their spread within the Community	<p>Pravni osnov: Zakon o zdravstvenoj zaštiti bilja (Sl. List RCG br. 28/06) čl. 6, 14, 54, 55</p> <p>Pravni akt na snazi: Odluka o visini naknade za izvršeni zdravstveni pregled pošiljaka bilja i kontrolu pesticida i đubriva u prometu preko granice SRJ (Sl. List SRJ br. 71/2000) Program fitosanitarnih mjera za 2009. godinu (Sl. List CG br. 20/09)</p> <p>Status: odloženo do dana pristupanja EU</p> <p>Buduće stanje: donijeće se Pravilnik o uslovima za implementaciju finansijske podrške u oblasti zdravstvene zaštite bilja Usvajanje do kraja 2010. godine</p>

U skladu sa Zakonom o zdravstvenoj zaštiti bilja, sproveden je Program mjera zdravstvene zaštite

bilja za 2008. godinu i usvojen Program fitosanitarnih mjera za 2009. godinu (Sl. list CG 20/09) za čije sprovođenje je odgovorna Fitosanitarna uprava.

Za sprovođenje Programa fitosanitarnih mjera za 2009. godinu obezbiđena su sredstva u iznosu od 150.000 € (opredijeljena Budžetom Crne Gore za 2009.godinu).

Program zdravstvene zaštite bilja donosi se u okviru Programa fitosanitarnih mjera i to krajem predhodne za narednu godinu.

Ovaj program obuhvata četri osnovna programa:

- Izvještajno-prognozni program i praćenje zdravstvenog stanja bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom;
- Operativni program stalnog nadzora nad karantinskim štetnim organizmima;
- Nacionalni operativni program stalnog nadzora nad nekarantinskim štetnim organizmima i
- Hitne fitosanitarne mjere.

Program se sprovodi u cilju nadzora nad štetnim organizmima, sadrži mjere, obuhvat, potrebna laboratorijska ispitivanja, vrijeme izvođenja, vršioce (ovlašćene laboratorije), način kontrole i odgovorna lica.

Sredstva za sprovođenje Programa fitosanitarnih mjera / Programa zdravstvene zaštite bilja obezbiđena su budžetom Fitosanitarne uprave.

Odgovorna lica po pojedinim mjerama dostavljaju plan izvođenja mjera i dužna su da Fitosanitarnoj upravi dostavljaju izvještaje najmanje jednom mjesечно, a u slučaju pojave ili otkrića karantinski štetnog organizma odmah, uz izvode iz evedencije koji sadrže sljedeće podatke:

- naziv mjesta,
- broj katastarske parcele,
- datum,
- ime držaoca bilja,
- evidenciju o izvršenom dijagnostičkom ispitivanju i
- rezultate ispitivanja.

Sprovođenje Programa od strane ovlašćene institucije (Biotehnički institut / Centar za zaštitu bilja) i odgovornih lica i sprovođenje Programa na osnovu dostavljenih izvještaja kontroliše fitosanitarna inspekcija.

Cilj donošenja ovog Programa je stabilno zdravstveno stanje bilja na cijeloj teritoriji Crne Gore, blagovremeno otkrivanje i suzbijanje pojave i širenja štetnih organizama bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom, pravovremeno, pravilno, uspješno i racionalno sprovođenje mjera zaštite bilja u praksi, spriječavanje ili umanjivanje gubitaka prinosa u biljnoj proizvodnji.

Nosioci posla su Fitosanitarna uprava, Univerzitet Crne Gore / Biotehnički fakultet / - Centar za zaštitu bilja / Fitosanitarna laboratorija, Savjetodavna služba u biljnoj proizvodnji.

Aktivnosti se sprovode po pojedinim komponentama i to:

Komponenta 1.1:

U svrhu obezbeđivanja izvršavanja poslova izvještavanja i prognoziranja pojave i kretanja štetnih organizama bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom i blagovremenog upozoravanja držaoca bilja o pojavi štetnih organizama i davanja preporuka za njihovo suzbijanje Univerzitet Crne Gore / Biotehnički fakultet / - Centar za zaštitu bilja / Fitosanitarna laboratorija će obavljati praćenje zdravstvenog stanja bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom i izvještajno-prognozne poslove i najmanje jednom mjesечно dostavljati Fitosanitarnoj upravi izvještaj o radu na ovom programu. Izvještaj naročito obuhvata najvažnije probleme zdravstvene zaštite bilja na teritoriji Crne Gore, osnovne bioklimatske karakteristike koje su pogodovale pojavi, razvoju i širenju štetnih organizama, za utvrđene štetne organizme navodi se mjesto, vrijeme i trajanje pojave, vrsta

napadnutog bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom, obim prisustva štetnih organizama, obim/površina napadnutog bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom, jačinu napada i štete izražene u procentima, predlog mjera za suzbijanje. Fitosanitarna uprava na osnovu izvještaja obavještava držaoce bilja o pojavi i riziku od štetnih organizama i preduzima mjere za spriječavanje širenja i mjere za suzbijanje štetnih organizama. Odgovornost za pravovremenost, efekte i sprovođenje snosi: Univerzitet Crne Gore / Biotehnički fakultet / - Centar za zaštitu bilja / Fitosanitarna laboratorija - rukovodilac Centra za zaštitu bilja, Savjetodavna služba u biljnoj proizvodnji - rukovodilac službe.

Komponenta 1.2:

Operativni program stalnog nadzora nad karantinskim štetnim organizmima je jasno definisana aktivnost u skladu sa zakonskim obavezama i odgovarajućim propisima Evropske Unije, procedurama Evropske i mediteranske organizacije za zaštitu bilja (EPPO) i standardima Međunarodne konvencije o zaštiti bilja (IPPC), odnosno fitosanitarnim mjerama, naročito na pojedinim kulturama (proizvodnja sjemenska krompira i dr.) koje su od izuzetnog značaja za Crnu Goru. Univerzitet Crne Gore / Biotehnički fakultet / Centar za zaštitu bilja / Fitosanitarna laboratorija će obavljati praćenje zdravstvenog stanja bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom i dostavljati Fitosanitarnoj upravi izvještaj o radu, u skladu sa zakonima. Odgovornost za pravovremenost, efekte i sprovođenje snosi: Univerzitet Crne Gore / Biotehnički fakultet / Centar za zaštitu bilja / Fitosanitarna laboratorija - rukovodilac Centra za zaštitu bilja.

Komponenta 1.3:

Nacionalni operativni program stalnog nadzora nad nekarantinskim štetnim organizmima doprinosi proizvodnji zdravstveno bezbjedne hrane, prije svega, korisnici ovog programa, poljoprivredni proizvođači i fitosanitarna služba imaju jasnú sliku o štetnim organizmima i mjerama borbe, što doprinosi smanjenju broja tretiranja odnosno upotrebe pesticida. Univerzitet Crne Gore / Biotehnički fakultet / Centar za zaštitu bilja / Fitosanitarna laboratorija izvršiće ispitavanja na prisustvo štetnih organizama bilja, sa posebnim osvrtom na:

- muvu masline (*Bactrocera oleae* Gmel.),
- voćnu muvu (*Ceratitis capitata* Wiedemann),
- leptirastu vaš duvana (*Bemisia tabaci* Gennadius),
- cikade vinove loze – prenosioci fitoplazmi,
- oboljenje vinove loze (ESKA),
- sprječavanje najezde biljnih štetočina,
- invazivne vrste insekata u plastenicima,
- fitoparazitne nematode u plastenicima i
- virus*.

* (*Potato leaf roll virus; Potato virus Y; Potato virus X; Potato virus A; Potato virus M; Potato virus S; Tomato spotted wilt virus; Impatiens necrotic spot virus; Pepino mosaic virus; Tomato yellow leaf curl virus*)

Odgovornost za pravovremenost, efekte i sprovođenje programa snosi: Univerzitet Crne Gore / Biotehnički fakultet / Centar za zaštitu bilja / Fitosanitarna laboratorija - rukovodilac Centra za zaštitu bilja, Savjetodavna služba u biljnoj proizvodnji - rukovodilac službe.

Komponenta 1.4:

Hitne fitosanitarne mjere se sprovode u cilju smanjenja obima šteta na poljoprivrednim kulturama i očuvanja potencijalnog prinosa važnih poljoprivrednih kultura što iziskuje, pored primjene samih mjeru suzbijanja (tretiranje sredstvima za zaštitu bilja), praćenje i prognozu povećanja brojnosti populacije štetnih organizma, izvještajno prognozni program koji doprinosi racionalnoj zdravstvenoj zaštiti bilja (signaliziranje pravog momenta za tretiranje uz preporuku adekvatnih sredstava za zaštitu bilja).

Program obuhvata praćenje pojave kao i predlog mjera za suzbijanje štetnih organizama, procjenu mogućih šteta na bilju, biljnim proizvodima i objektima pod nadzorom sa analizom uzetih uzoraka, pravovremeno obavještavanje putem medija, savjeta i objavljivanja stručnih publikacija o pojavi i širenju i načinu suzbijanja štetnih organizama i instrukcija i vodiča za sprovođenje hitnih fitosanitarnih mjera i troškove međunarodne saradnje.

U svrhu brzog reagovanja u situacijama neočekivane i iznenadne pojave karantinskih i regulisanih štetnih organizama bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom, koji se ne mogu predvidjeti, a koje zahtijevaju neodložno sprovođenje hitnih fitosanitarnih mjera radi zaštite zdravlja bilja i sprječavanja nastanka većih ekonomskih šteta, izvršiće se hitna nabavka potrebne opreme i materijala, izvršiti odgovarajuće stručne aktivnosti na terenu kao i usluge laboratorijskih ispitivanja. Spovođenje ovih aktivnosti zavisiće od same situacije i zahtjeva koje u tom trenutku iznenadna situacija bude nalagala, a po uputstvima i nalozima Fitosanitarne uprave.

U ovom trenutku nijesu uspostavljeni Contingency planovi za određene štetne organizme u skladu sa EU zahtjevima. U 2010. godini biće donešen Operativni program za hitne fitosanitarne mjere koji će biti podloga za brzo donošenje specifičnih programa za hitne Fitosanitarne mjere.

Planirano je da Operativni program za hitne fitosanitarne mjere sadži i razradi:

- Opšte informacije i proces planiranja programa;
- Procjena izveštaja o opasnosti od štetnih organizama;
- Planove za vanredne situacije;
- Obavezu izveštavanja i razmjene informacija;
- Sistem donošenja odluka o preduzimanju programa eradikacije;
- Pokretanje programa;
- Identifikacija štetnog organizma;
- Procjena aktuelne i potencijalne rasprostranjenosti štetnog organizma,
- Polazno ispitivanje;
- Podaci sa lokaliteta otkrivanja/pojave štetnih organizama;
- Geografsko porijeklo,
- Putevi širenja štetnog organizma;
- Pregled rasprostranjenosti;
- Prognoze širenja štetnog organizma;
- Opravdanost sprovođenja programa eradikacije;
- Biološke i ekonomske informacije;
- Analiza prednosti i nedostataka programa eradikacije;
- Proces eradikacije;
- Formiranje tima za rukovođenje;
- Realizacija programa eradikacije;
- Nadzor, Izolacija;
- Mjere tretiranja i/ili suzbijanja;
- Provjera eradikacije;
- Dokumentaciju i
- Reviziju programa.

Zakonom o zdravstvenoj zaštiti bilja propisana je obaveza naknade držaocima bilja za štetu

nastalu uslijed suzbijanja i iskorjenjivanja karantinski štetnih organizama. Naknada se isplaćuje u visini tržišne vrijednosti na dan nastajanja štete po odluci Komisije za štete.

Program fitosanitarnih mjer za 2009. godinu (Sl. list CG br. 20/09)

	Program zdravstvene zastite bilja	Vrijednost €
1.1	Izvjestajno prognozni program I pracenje zdrav.stanja bilja	5000.00
1.2	Operativni program stalnog nadzora nad karantinskim stetnim org	49000.00
1.3	Nac. Operativni program st.nadzora nad nekarantinskim stetnim org	
	Muva masline- <i>Bactrocera oleae Gmel</i>	10000.00
	Vocna muva- <i>Ceratitis capitata Wiedemann</i>	5000.00
	Leptirasta vas duvana- <i>Bemisia tabaci Gennadius</i>	8000.00
	Cikade vinove loze- prenosoci fitoplazmi	10000.00
	Oboljenje vinove loze- ESKA	5000.00
	Sprjecavanje najezde biljnih stetocina	5000.00
	Invazivne vrste insekata u plastenicima	5000.00
	Fitoparazitne nematode u plastenicima	10000.00
	Virusi*	10000.00
1.4	Hitne fitosanitarne mjere I naknada steta	28000.00
	Ukupno:	150000.00

* (*Potato leaf roll virus; Potato virus Y; Potato virus X; Potato virus A; Potato virus M; Potato virus S; Tomato spotted wilt virus; Impatiens necrotic spot virus; Pepino mosaic virus; Tomato yellow leaf curl virus*)

**STATUS ŠTETNIH ORGANIZAMA SA LISTI PRAVNE TEKOVINE EU U ODNOSU NA STATUS
ŠTETNIH ORGANIZAMA U CRNOJ GORI PRIJE USVAJANJA, OD STRANE VLADE CRNE
GORE, PRAVILNIKA O MJERAMA ZA SPRIJČAVANJE UNOŠENJA I ŠIRENJA ORGANIZAMA
ŠTETNIH ZA BILJE I BILJNE PROIZVODE I OBJEKTE POD NADZOROM U SKLADU SA
ANEKSIMA COUNCIL DIRECTIVE 2000/29/EC**

EVROPSKE LISTE

(a) Insekti, grinje i nematode, u svim stadijumima razvića

EU status I/A1	MNE status
1.Acleris spp. (neevropske vrste)	Acleris Gloverana i variana A1
2.Amauromyza maculosa (Malloch)	A1
3.Anomala (Blitopertha) orientalis Waterhouse	A1
4.Anoplophora chinensis (Thomson)	A1
4.1.Anoplophora glabripennis (Motschulsky)	A1
5. Anoplophora malasiaca (Forster)	A1
6. Arrhenodes minutus Drury	A1
7.Bemisia tabaci Genn. (neevropske populacije), prenosioc virusa kao što su: (a) Bean golden mosaic virus (b) Cowpea mild mottle virus (c) Lettuce infectious yellows virus (d) Pepper mild tigré virus (e) Squash leaf curl virus (f) Euphorbia mosaic virus (g) Florida tomato virus	Bemisia tabaci (neevropska) A1
8. Cicadellidae (neevropske vrste) poznate kao prenosoci Pierceove bolesti (uzročnik <i>Xylella fastidiosa</i>), kao što su: (a) Carneocephala fulgida Nottingham (b) Draeculacephala minerva Ball (c) Graphocephala atropunctata (Signoret)	A1
9. Choristoneura spp. (neevropske vrste)	Choristoneura conflictana, A1 Choristoneura fumiferana A1 Choristoneura occidentalis A1 Choristoneura rosaceana A1
10. Conotrachelus nenuphar (Herbst)	A1
10.0 Dendrolimus sibiricus Tschetverikov Directive 2009/7/EC of 10 February 2009	neregulisana
10.1. Diabrotica barberi Smith et Lawrence	A1
10.2. Diabrotica undecimpunctata howardi Barber	
10.3. Diabrotica undecimpunctata undecimpunctata Mannerheim	Diabrotica undecimpunctata A1
10.4. Diabrotica virgifera zeae Krysan & Smith Directive 2009/7/EC of 10 February 2009	neregulisana
11. Heliothis (Helicoverpa) zea (Boddie)	A1

12 Bezbjednost hrane, veterinarska i fitosanitarna politika

11.1. <i>Hirschmanniella</i> spp., osim <i>Hirschmanniella gracilis</i> (de Man) Luc et Goodey	<i>Hirschmanniella</i> spp A1
12. <i>Liriomyza sativae</i> Blanchard	A1
13. <i>Longidorus diadecturus</i> Eveleigh et Allen	neregulisana
14. <i>Monochamus</i> spp. (neevropske vrste)	A1
15. <i>Myndus crudus</i> Van Duzee	A1
16. <i>Nacobbus aberrans</i> (Thorne) Thorne et Allen	A1
16.1. <i>Naupactus leucoloma</i> Boheman	A1
17. <i>Premnotypes</i> spp. (neevropske vrste)	A1
18. <i>Pseudodityophthorus minutissimus</i> (Zimmermann)	A1
19. <i>Pseudodityophthorus pruinosis</i> (Eichhoff)	A1
19.1. <i>Rhynchophorus palmarum</i> (L.) Directive 2009/7/EC of 10 February 2009	neregulisana
20. <i>Scaphoideus luteolus</i> (Van Duzee)	A1
21. <i>Spodoptera eridania</i> (Cramer)	A1
22. <i>Spodoptera frugiperda</i> (Smith)	A1
23. <i>Spodoptera litura</i> (Fabricius)	A1
24. <i>Thrips palmi</i> Karny	A1
25. Tephritidae (neevropske vrste), kao što su: (a) <i>Anastrepha fraterculus</i> (Wiedemann) (b) <i>Anastrepha ludens</i> (Loew) (c) <i>Anastrepha obliqua</i> Macquart (d) <i>Anastrepha suspensa</i> (Loew) (e) <i>Dacus ciliatus</i> Loew (f) <i>Dacus cucurbitae</i> Coquillett (g) <i>Dacus dorsalis</i> Hendel (h) <i>Dacus tryoni</i> (Froggatt) (i) <i>Dacus tsuneonis</i> Miyake (j) <i>Dacus zonatus</i> Saund. (k) <i>Epochra canadensis</i> (Loew) (l) <i>Pardalaspis cyanescens</i> Bezzi (m) <i>Pardalaspis quinaria</i> Bezzi (n) <i>Pterandrus rosa</i> (Karsch) (o) <i>Rhagoletis japonica</i> Ito (p) <i>Rhagoletis cingulata</i> (Loew) (q) <i>Rhagoletis completa</i> Cresson (r) <i>Rhagoletis fausta</i> (Osten-Sacken) (s) <i>Rhagoletis indifferens</i> Curran (t) <i>Rhagoletis mendax</i> Curran (u) <i>Rhagoletis pomonella</i> Walsh (v) <i>Rhagoletis ribicola</i> Doane (w) <i>Rhagoletis suavis</i> (Loew)	Dacus (Bactrocera) cucurbitae Coquillett Dacus (Bactrocera) dorsalis Hendel Dacus (Bactrocera) tryoni (Froggatt) Dacus (Bactrocera) tsuneonis Miyake Pterandrus (Ceratitis) rosa (Karsch) U zagradi su dati sinonimi za vrste Sve Tephritidae sa popisa EU se nalaze na MNE A1 listi
26. <i>Xiphinema americanum</i> Cobb sensu lato (neevropske populacije)	A1
27. <i>Xiphinema californicum</i> Lamberti et Bleve-Zacheo	A1

(b) Bakterije

1. <i>Xylella fastidiosa</i> (Well et Raju)	A1
---	----

(c) Gljive

1. <i>Ceratocystis fagacearum</i> (Bretz) Hunt	A1
2. <i>Chrysomyxa arctostaphyli</i> Dietel	A1
3. <i>Cronartium</i> spp. (neevropske vrste)	Cronartium coleosporioides Cronartium comandrae Cronartium comptoniae Cronartium fusiforme A1 Cronartium hilamayense Cronartium kamtshaticum Cronartium qurcum
4. <i>Endocronartium</i> spp. (neevropske vrste)	<i>Endocronartium harknessii</i> A1
5. <i>Guignardia</i> (botryosphaeria) <i>lalicina</i> (Saw.) Yamamoto et Ito	A1
6. <i>Gymnosporangium</i> spp. (neevropske vrste)	Gymnosporangium asiaticum Gymnosporangium clavipes Gymnosporangium globosum A1 Gymnosporangium juniperi-virginianae Gymnosporangium yamadae
7. <i>Inonotus</i> <i>weiri</i> (Murril) Kotlaba et Pouzar	<i>Phellinus</i> <i>weiri</i> A1

12 Bezbjednost hrane, veterinarska i fitosanitarna politika

8. <i>Melampsora farlowii</i> (Arthur) Davis	A1
9. <i>Monilinia fructicola</i> (Winter) Honey	A1
10. <i>Mycosphaerella larici-leptolepis</i> Ito et al.	A1
11. <i>Mycosphaerella populorum</i> G. E. Thompson	A1
12. <i>Phoma andina</i> Turkensteen	A1
13. <i>Phyllosticta solitaria</i> Ell. et Ev.	A1
14. <i>Septoria lycopersici</i> Speg. var. <i>malagutii</i> Ciccarone et Boerema	A1
15. <i>Thecaphora solani</i> Barrus	A1
15.1. <i>Tilletia indica</i> Mitra	A1
16. <i>Trechispora brinkmannii</i> (Bresad.) Rogers	Phymatotrichopsis omnivore A1

d) Virusi i virusima slični organizmi

1. Elm phloem necrosis phytoplasma (mycoplasm)	Prokariote A1
2. Virusi i virusima slični organizmi krompira, kao što su: (a) Andean potato latent virus (b) Andean potato mottle virus (c) Arracacha virus B, oca strain (d) Potato black ringspot virus (e) Potato spindle tuber viroid (f) Potato virus T (g) Neevropski izolati virusa krompira A, M, S, V, X i Y (uključujući Yo, Yn i Yc) i Potato leafroll virus	Potato Andean latent tymovirus Potato Andean mottle comovirus Arracacha potato nepovirus B Potato black ringspot nepovirus A1 Potato spindle tuber viroid Potato trichivirus na listi A1 (Sl.list SRJ br. 8/99)
3. Tobacco ringspot virus	Tobacco ringspot nepovirus A1
4. Tomato ringspot virus	na listi A1 (Sl.list SRJ br. 8/99)
5. Virusi i virusima slični organizmi na bilju iz rodova <i>Cydonia</i> Mill., <i>Fragaria</i> L., <i>Malus</i> Mill., <i>Prunus</i> L., <i>Pyrus</i> L., <i>Ribes</i> L., <i>Rubus</i> L. i <i>Vitis</i> L., kao što su: (a) Blueberry leaf mottle virus (b) Cherry rasp leaf virus (američki) (c) Peach mosaic virus (američki) (d) Peach phony rickettsia (e) Peach rosette mosaic virus (f) Peach rosette phytoplasma (mycoplasm) (g) Peach X-disease phytoplasma (mycoplasm) (h) Peach yellows phytoplasma (mycoplasm) (i) Plum line pattern virus (američki) (j) Raspberry leaf curl virus (američki)	Blueberry leaf mottle nepovirus Cherry rasp leaf nepovirus Peach mosaic closterovirus (američki) Peach phony rickettsia Peach rosette mosaic nepovirus Peach rosette phytoplasma – prokariote Peach X-disease phytoplasma – prokariote Peach yellows phytoplasma – prokariote Plum line pattern ilarvirus (američki) Raspberry leaf curl luteovirus A1
(k) Strawberry latent »C« virus (l) Strawberry vein banding virus (m) Strawberry witches' broom phytoplasma (mycoplasm) (n) Neevropski virusi i virusima slični organizmi koji dolaze na bilju iz rodova <i>Cydonia</i> Mill., <i>Fragaria</i> L., <i>Malus</i> Mill., <i>Prunus</i> L., <i>Pyrus</i> L., <i>Ribes</i> L., <i>Rubus</i> L. i <i>Vitis</i> L.	Strawberry latent »C« rhabdovirus Strawberry vein banding caulimovirus Strawberry witches' broom phytoplasma – prokariote A1 Neevropski virusi i virusima slični organizmi na listi A1 (Sl.list SRJ br. 8/99)
6. Virusi koje prenosi <i>Bemisia tabaci</i> Genn., kao što su: (a) Bean golden mosaic virus (b) Cowpea mild mottle virus (c) Lettuce infectious yellows virus (d) Pepper mild tigré virus (e) Squash leaf curl virus (f) Euphorbia mosaic virus (g) Florida tomato virus	Bean golden mosaic bigemivirus A1 Cowpea mild mottle carlavirus A1 Lettuce infectious yellows closterovirus A1 Pepper mild tigré begomovirus A1 Squash leaf curl begomovirus A1 Euphorbia begomovirus na A1 listi (Sl.list SRJ br. 8/99) na listi A1 (Sl.list SRJ br. 8/99)

II/II

(a) Insekti, grinje i nematode, u svim stadijumima razvića

EU status

MNE status

0.1 <i>Diabrotica virgifera</i> Le Conte	A2
1. <i>Globodera pallida</i> (Stone) Behrens **	A2
2. <i>Globodera rostochiensis</i> (Wollenweber) Behrens **	A2

12 Bezbjednost hrane, veterinarska i fitosanitarna politika

6.1. <i>Meloidogyne chitwoodi</i> Golden et al. (sve populacije) **	A2
6.2. <i>Meloidogyne fallax</i> KarsSEN**	A2
7. <i>Opogona sacchari</i> (Bojer)	A1
8. <i>Popillia japonica</i> Newman **	A1
8.1. <i>Rhizoecus hibisci</i> Kawai et Takagi **	A1
9. <i>Spodoptera littoralis</i> (Boisduval) **	A1

(b) bakterije

1. <i>Clavibacter michiganensis</i> (Smith) Davis et al. ssp. <i>sepedonicus</i> (Spieckermann and Kotthoff) Davis et al.	A1
2. <i>Pseudomonas solanacearum</i> (Smith) Smith	Ralstonia <i>solanacearum</i> (Smith) Yabuuchi et al. A1

(c) Gljive

1. <i>Melampsora medusae</i> Thümén	A1
2. <i>Synchytrium endobioticum</i> (Schilbersky) Percival	A1

(d) virusi i virusima slični organizmi

1. Apple proliferation mycoplasm	A1
2. Apricot chlorotic leafroll mycoplasm	A1
3. Pear decline mycoplasm	A1

** za štetne organizme koji su označeni zvjezdicama nema podataka o prisustvu o Crnoj Gori

Lista II
AI

(a) Insekti, grinje i nematode, u svim stadijumima razvića

Vrsta	EU status	MNE status
1. <i>Aculops fuchsiae</i> Keifer	Bilje <i>Fuchsia</i> L., namijenjeno sadnji	A1
1.1. <i>Agrilus planipennis</i> Fairmaire	Bilje namijenjeno sadnji bilja u kulturi tkiva i sjeme, drvo i kora <i>Fraxinus</i> L., <i>Juglans mandshurica</i> Maxim., <i>Ulmus davidiana</i> Planch., <i>Ulmus parvifolia</i> Jacq. and <i>Pterocarya rhoifolia</i> Siebold & Zucc., porijeklom iz Kanade, Kine, Japana, Mongolije, Republike Koreje, Rusije, Tajvana i SAD	neregulisan
2. <i>Aleurocanthus</i> spp.	Bilje <i>Citrus</i> L., <i>Fortunella</i> Swingle, <i>Poncirus</i> Raf. i njihovi hibridi, isključujući plodove i sjeme	Aleurocanthus spiniferus Aleurocanthus A1 woglumi
3. <i>Anthonomus bisignifer</i> (Schenkling)	Bilje <i>Fragaria</i> L., namijenjeno sadnji	A1
4. <i>Anthonomus signatus</i> (Say)	Bilje <i>Fragaria</i> L., namijenjeno sadnji	A1
5. <i>Aonidiella citrina</i> Coquillet	Bilje <i>Citrus</i> L., <i>Fortunella</i> Swingle, <i>Poncirus</i> Raf. i njihovi hibridi, isključujući plodove i sjeme	neregulisan
6. <i>Aphelenchoides besseyi</i> Christie 1	Sjeme <i>Oryza</i> spp.	neregulisan
7. <i>Aschistonyx eppoi</i> Inouye	Bilje <i>Juniperus</i> L., isključujući plodove i sjeme, porijeklom iz neevropskih zemalja	neregulisan
8. <i>Bursaphelenchus xylophilus</i> (Steiner et Buhrer) Nickle et al.	Bilje <i>Abies</i> Mill., <i>Cedrus</i> Trew, <i>Larix</i> Mill., <i>Picea</i> A. Dietr., <i>Pinus</i> L., <i>Pseudotsuga</i> Carr. i <i>Tsuga</i> Carr., isključujući plodove i sjeme i drvo četinara (Coniferales) porijeklom iz neevropskih zemalja	A1
9. <i>Carposina nipponensis</i> Walsingham	Bilje <i>Cydonia</i> Mill., <i>Malus</i> Mill., <i>Prunus</i> L. i <i>Pyrus</i> L., isključujući sjeme, porijeklom iz neevropskih zemalja	A1
10. <i>Diaphorina citri</i> Kuway	Bilje <i>Citrus</i> L., <i>Fortunella</i> Swingle, <i>Poncirus</i> Raf. i njihovi hibridi i <i>Murraya</i> König, isključujući plodove i sjeme	A1
11. <i>Enarmonia packardi</i> (Zeller)	Bilje <i>Cydonia</i> Mill., <i>Malus</i> Mill., <i>Prunus</i> L. i <i>Pyrus</i> L., isključujući sjeme, porijeklom iz neevropskih zemalja	neregulisan
12. <i>Enarmonia prunivora</i> Walsh	Bilje <i>Crataegus</i> L., <i>Malus</i> Mill., <i>Photinia</i> Ldl., <i>Prunus</i> L. i <i>Rosa</i> L., namijenjeno sadnji, i plodovi bilja <i>Malus</i> Mill. i <i>Prunus</i> L., porijeklom iz neevropskih zemalja	neregulisan
13. <i>Eotetranychus lewisi</i> McGregor	Bilje <i>Citrus</i> L., <i>Fortunella</i> Swingle, <i>Poncirus</i> Raf. i njihovi hibridi, isključujući plodove i sjeme	A1
---	---	
15. <i>Grapholita inopinata</i> Heinrich	Bilje <i>Cydonia</i> Mill., <i>Malus</i> Mill., <i>Prunus</i> L. i <i>Pyrus</i> L.,	Cydia inopinata Heinrich

12 Bezbjednost hrane, veterinarska i fitosanitarna politika

	isključujući sjeme, porijekлом из неевropsких земаља	A1
16. <i>Hishomonus phycitis</i> (Distant)	Bilje <i>Citrus</i> L., <i>Fortunella</i> Swingle, <i>Poncirus</i> Raf. и њихови хибриди, исклjučujući плодове и sjeme	neregulisan
17. <i>Leucaspis japonica</i> Ckll.	Bilje <i>Citrus</i> L., <i>Fortunella</i> Swingle, <i>Poncirus</i> Raf. и њихови хибриди, исклjučujući плодове и sjeme	<i>Lopholeucaspis japonica</i> Ckll. A2
18. <i>Listronotus bonariensis</i> (Kuschel)	Sjeme Brassicaceae (Cruciferae), Poaceae (Gramineae) и Trifolium spp. porijekлом из Argentine, Australije, Bolivije, Čilea, Novog Zelanda и Urugvaja	A1
19. Margarodes, neevropske vrste, kao što su: (a) <i>Margarodes vitis</i> (Phillipi) (b) <i>Margarodes vredendalensis</i> de Klerk (c) <i>Margarodes prieskaensis</i> Jakubski	Bilje <i>Vitis</i> L., исклjučujuћи плодове и sjeme	A1
20. <i>Numonia pyrivorella</i> (Matsumura)	Bilje <i>Pyrus</i> L., исклjučujuћи sjeme, порижеклом из неевropsких земаља	A2
21. <i>Oligonychus perditus</i> Pritchard et Baker	Bilje <i>Juniperus</i> L., исклjučujuћи плодове и sjeme, порижеклом из неевropsких земаља	A1
22. <i>Pissodes</i> spp. (neevropske vrste)	Četinari (Coniferales), исклjučujuћи плодове и sjeme, drvo četinara (Coniferales) са кором и изолована кора četinara (Coniferales), порижеклом из неевropsких земаља	<i>Pissodes nemorensis</i> <i>Pissodes strobe</i> <i>Pissodes terminalis</i> A1
23. <i>Radopholus citrophilus</i> Huettel Dickson et Kaplan	Bilje <i>Citrus</i> L., <i>Fortunella</i> Swingle, <i>Poncirus</i> Raf., и њихови хибриди, исклjučujući плодове и sjeme, и bilje Araceae, Marantaceae, Musaceae, <i>Persea</i> spp., Strelitziaeae, укоријенено или zajedno са supstratom за uzgoj, који је dodat bilju ili u kojem se bilje nalazi	A1

25. <i>Scirtothrips aurantii</i> Faure	Bilje <i>Citrus</i> L., <i>Fortunella</i> Swingle, <i>Poncirus</i> Raf. и њихови хибриди, исклjučujući sjeme	A1
26. <i>Scirtothrips dorsalis</i> Hood	Bilje <i>Citrus</i> L., <i>Fortunella</i> Swingle, <i>Poncirus</i> Raf. и њихови хибриди, исклjučujući плодове и sjeme	A1
27. <i>Scirtothrips citri</i> (Moultx)	Bilje <i>Citrus</i> L., <i>Fortunella</i> Swingle, <i>Poncirus</i> Raf. и њихови хибриди, исклjučujući sjeme	A1
28. <i>Scolytidae</i> spp. (neevropske vrste)	Četinari (Coniferales), виши од 3 m, drvo četinara (Coniferales) са кором и изолована кора četinara (Coniferales), порижеклом из неевropsких земаља	A1
28.1. <i>Scrobipalopsis solanivora</i> Povolny	Krtole <i>Solanum tuberosum</i> L.	neregulisan
29. <i>Tachypterellus quadrigibbus</i> Say	Bilje <i>Cydonia</i> Mill., <i>Malus</i> Mill., <i>Prunus</i> L. и <i>Pyrus</i> L., исклjučujući sjeme, порижеклом из неевropsких земаља	neregulisan
30. <i>Toxoptera citricida</i> Kirk.	Bilje <i>Citrus</i> L., <i>Fortunella</i> Swingle, <i>Poncirus</i> Raf. и њихови хибриди, исклjučujući плодове и sjeme	A1
31. <i>Trioza erytreae</i> Del Guercio	Bilje <i>Citrus</i> L., <i>Fortunella</i> Swingle, <i>Poncirus</i> Raf. и њихови хибриди, и <i>Clausena</i> Burm. f., исклjučujući плодове и sjeme	A1
32. <i>Unaspis citri</i> Comstock	Bilje <i>Citrus</i> L., <i>Fortunella</i> Swingle, <i>Poncirus</i> Raf. и њихови хибриди, исклjučujući плодове и sjeme	A1

¹ Vrsta nije prisutna na sjemenu *Oryza* spp u EU

b) Bakterije

Vrsta	Predmet zaraze	
1. <i>Citrus greening bacterium</i>	Bilje <i>Citrus</i> L., <i>Fortunella</i> Swingle, <i>Poncirus</i> Raf. и њихови хибриди, исклjučujući плодове и sjeme	A1
2. <i>Citrus variegated chlorosis</i>	Bilje <i>Citrus</i> L., <i>Fortunella</i> Swingle, <i>Poncirus</i> Raf. и њихови хибриди, исклjučujući плодове и sjeme	neregulisan
3. <i>Erwinia stewartii</i> (Smith) Dye	Sjeme <i>Zea mays</i> L.	<i>Pantoea stewartii</i> subsp. <i>stewartii</i> (Smith) Mergaert et al. A1
4. <i>Xanthomonas campestris</i> (svi sojevi patogeni za rod <i>Citrus</i>)	Bilje <i>Citrus</i> L., <i>Fortunella</i> Swingle, <i>Poncirus</i> Raf. и њихови хибриди, исклjučujući sjeme	<i>Xanthomonas axonopodis</i> pv. <i>citri</i> (Hasse) Vauterin et al

12 Bezbjednost hrane, veterinarska i fitosanitarna politika

		A1
5. <i>Xanthomonas campestris</i> pv. <i>oryzae</i> (Ishiyama) Dye i pv. <i>oryzicola</i> (Fang. et al.) Dye	Sjeme <i>Oryza</i> spp.	neregulisan

(c) Gljive

Vrsta	Predmet zaraze	
1. <i>Alternaria alternata</i> (Fr.) Keissler (neevropski patogeni izolati)	Bilje <i>Cydonia</i> Mill., <i>Malus</i> Mill. i <i>Pyrus</i> L. namijenjeno sadnji, porijeklom iz neevropskih zemalja	neregulisana
1.1. <i>Anisogramma anomala</i> (Peck) E. Müller	Bilje <i>Corylus</i> L. namijenjeno sadnji, porijeklom iz Kanade i SAD-a	A1
2. <i>Apiosporina morbosa</i> (Schwein.) v. Arx	Bilje <i>Prunus</i> L. namijenjeno sadnji	A1
3. <i>Atropellis</i> spp.	Bilje <i>Pinus</i> L., isključ ujući plodove i sjeme, izolovana kora i drvo <i>Pinus</i> L.	Atropellis pinicola Atropellis piniphila A1
4. <i>Ceratocystis virescens</i> (Davidson) Moreau	Bilje <i>Acer saccharum</i> Marsh., isključujući plodove i sjeme, porijeklom iz SAD-a i Kanade; drvo <i>Acer saccharum</i> Marsh., uključujući i ono koje nije zadržalo svoju prirodno oblu površinu, porijeklom iz SAD-a i Kanade	neregulisana
5. <i>Cercoseptoria pini-densiflorae</i> (Hori et Nambu) Deighton	Bilje <i>Pinus</i> L., isključujući plodove i sjeme, i drvo <i>Pinus</i> L.	Mycosphaerella gibsonii A1
6. <i>Cercospora</i> (Phaeoramularia) angolensis Carv. et Mendes	Bilje <i>Citrus</i> L., <i>Fortunella</i> Swingle, <i>Poncirus</i> Raf. i njihovi hibridi, isključujući sjeme	neregulisana
7. <i>Ciborinia camelliae</i> Kohn	Bilje <i>Camellia</i> L., namijenjeno sadnji, porijeklom iz neevropskih zemalja	neregulisana
8. <i>Diaporthe vaccinii</i> Shaer	Bilje <i>Vaccinium</i> spp., namijenjeno sadnji	A1
9. <i>Elsinoe</i> spp. Bitanc. et Jenk. Mendes	Bilje <i>Fortunella</i> Swingle, <i>Poncirus</i> Raf. i njihovi hibridi, isključujući plodove i sjeme; Bilje <i>Citrus</i> L. i njihovi hibridi, isključujući sjeme i plodove, ali uključujući plodove <i>Citrus reticulata</i> Blanco i <i>Citrus sinensis</i> (L.) Osbeck porijeklom iz Južne Amerike	A1
10. <i>Fusarium oxysporum</i> f. sp. <i>albedinis</i> (Kilian et Maire) Gordon	Bilje <i>Phoenix</i> spp., isključujući plodove i sjeme	neregulisana
11. <i>Guignardia citricarpa</i> Kiely (svi sojevi patogeni za rod <i>Citrus</i>)	Bilje <i>Citrus</i> L., <i>Fortunella</i> Swingle, <i>Poncirus</i> Raf. i njihovi hibridi, isključujući sjeme	A1
12. <i>Guignardia piricola</i> (Nosa) Yamamoto	Bilje <i>Cydonia</i> Mill., <i>Malus</i> Mill., <i>Prunus</i> L. i <i>Pyrus</i> L., isključujući sjeme, porijeklom iz neevropskih zemalja	neregulisana
13. <i>Puccinia pittieriana</i> Hennings	Bilje iz familije Solanaceae, isključujući plodove i sjeme	A1
14. <i>Scirrhia acicola</i> (Dearn.) Siggers	Bilje <i>Pinus</i> L., isključujući plodove i sjeme	neregulisana
14.1. <i>Stegophora ulmea</i> (Schweinitz: Fries)	Bilje <i>Ulmus</i> L. and <i>Zelkova</i> L., namijenjeno sadnji osim sjemena	neregulisana
15. <i>Venturia nashicola</i> Tanaka et Yamamoto	Bilje <i>Pyrus</i> L., namijenjeno sadnji, porijeklom iz neevropskih zemalja	neregulisana

(d) Virusi i virusima slični organizmi

Vrsta	Predmet zaraze	
1. <i>Beet curly top virus</i> (neevropski izolati)	Bilje <i>Beta vulgaris</i> L., namijenjeno sadnji	Beet curly top hybrigeminivirus A1
2. <i>Black raspberry latent virus</i>	Bilje <i>Rubus</i> L., namijenjeno sadnji	Black raspberry latent ilarvirus A1
3. <i>Blight and blight-like organisms</i> (<i>Citrus blight diesese</i>)	Bilje <i>Citrus</i> L., <i>Fortunella</i> Swingle, <i>Poncirus</i> Raf. i njihovi hibridi, isključujući plodove i sjeme	neregulisan
4. <i>Cadang-cadang viroid</i>	Bilje Arecaceae (Palmae), namijenjeno sadnji, porijeklom iz neevropskih zemalja	neregulisan
5. <i>Cherry leafroll virus2</i>	Bilje <i>Rubus</i> L., namijenjeno sadnji	Cherry leaf roll nepovirus A1
5.1. <i>Chrysanthemum stem necrosis virus</i> Plants of <i>Dendranthema</i> (DC.)	Bilje <i>Dendranthema</i> (DC.) Des Moul. I <i>Lycopersicon lycopersicum</i> (L.) Karsten ex Farw., namijenjeno sadnji osim	neregulisan

12 Bezbjednost hrane, veterinarska i fitosanitarna politika

Des Moul. and	sjemena	
6. Citrus mosaic virus	Bilje Citrus L., Fortunella Swingle, Poncirus Raf., i njihovi hibridi, isključujući plodove i sjeme	Citrus mosaic badnavirus A1
7. Citrus tristeza virus (neevropski izolati)	Bilje Citrus L., Fortunella Swingle, Poncirus Raf. i njihovi hibridi, isključujući plodove i sjeme	Citrus tristeza closterovirus A1
8. Leproza	Bilje Citrus L., Fortunella Swingle, Poncirus Raf. i njihovi hibridi, isključujući plodove i sjeme	Citrus leprosies rhabdovirus A1
9. Little cherry pathogen (neevropski izolati)	Bilje Prunus cerasus L., Prunus avium L., Prunus incisa Thunb., Prunus sargentii Rehd., Prunus serrula Franch., Prunus serrulata Lindl., Prunus speciosa (Koidz.) Ingram, Prunus subhirtella Miq., Prunus yedoensis Matsum., njihovi hibridi i sorte, namijenjeni sadnji	Cherry little cherry 'virus' A1
10. Psoroza koja se prenosi prirodnim putem	Bilje Citrus L., Fortunella Swingle, Poncirus Raf. i njihovi hibridi, isključujući plodove i sjeme	Citrus ringspot virus A1
11. Palm lethal yellowing mycoplasm	Bilje Arecaceae (Palmae), namijenjeno sadnji, porijeklom iz neevropskih zemalja	A1
12. Prunus necrotic ringspot virus3	Bilje Rubus L., namijenjeno sadnji	Apple mosaic ilarvirus A1
13. Satsuma dwarf virus	Bilje Citrus L., Fortunella Swingle, Poncirus Raf. i njihovi hibridi, isključujući plodove i sjeme	Satsuma dwarf nepovirus A1
14. Tatter leaf virus	Bilje Citrus L., Fortunella Swingle, Poncirus Raf. i njihovi hibridi, isključujući plodove i sjeme	Citrus tatter leaf capillovirus A1
15. Vještičja metla /Witches' broom (MLO)/	Bilje Citrus L., Fortunella Swingle, Poncirus Raf. i njihovi hibridi, isključujući plodove i sjeme	neregulisana

²Cherry leafroll virus nije prisutan na *Rubus* L. u EU

³Prunus necrotic ringspot virus nije prisutan na *Rubus* L. u EU

II/AI

(a) Insekti, grinje i nematode, u svim stadijumima razvića

Vrste	Predmet zaraze	
1. Aphelenchoides besseyi Christie	Bilje Fragaria L., namijenjeno sadnji	A2
2. Daktulosphaira vitifoliae (Fitch)	Bilje Vitis L., isključujući plodove i sjeme	Viteus vitifolie A2
3. Ditylenchus destructor Thorne	Cvjetne lukovice i rizomi Crocus L., minijaturne sorte i njihovi hibridi roda Gladiolus Tourn. ex L., kao što su Gladiolus callianthus Marais, Gladiolus colvillei Sweet, Gladiolus nanus hort., Gladiolus ramosus hort., Gladiolus tubergenii hort., Hyacinthus L., Iris L., Tigridia Juss., Tulipa L., namijenjeni sadnji, i gomolji krompira (<i>Solanum tuberosum</i> L.), namijenjeni sadnji	neregulisan
4. Ditylenchus dipsaci (Kühn) Filipjev	Sjeme i lukovice Allium ascalonicum L., Allium cepa L. i Allium schoenoprasum L., namijenjene sjetvi ili sadnji, bilje Allium porrum L., namijenjeno sjetvi ili sadnji, lukovice i rizomi Camassia Lindl., Chionodoxa Boiss., Crocus flavus Weston 'Golden Yellow', Galanthus L., Galtonia candicans (Baker) Decne, Hyacinthus L., Ismene Herbert, Muscari Miller, Narcissus L., Ornithogalum L., Puschkinia Adams, Scilla L., Tulipa L., namijenjeni sadnji, i sjeme Medicago sativa L.	A2
5. Circulifer haematoceps	Bilje Citrus L., Fortunella Swingle, Poncirus Raf. i njihovi hibridi, isključujući plodove i sjeme	neregulisan
6. Circulifer tenellus	Bilje Citrus L., Fortunella Swingle, Poncirus Raf. i njihovi hibridi, isključujući plodove i sjeme	neregulisan
6.1. Eutetranychus orientalis Klein	Bilje Citrus L., Fortunella Swingle, Poncirus Raf. i njihovi hibridi, isključujući plodove i sjeme	A1
6.2. Helicoverpa armigera (Hübner) Plants of Dendranthema (DC.) Des Moul	Dianthus L., Pelargonium l'Hérit. ex Ait. i familija Solanaceae namijenjeno sadnji osim planting sjemena	A2
6.3. Parasaissetia nigra (Nietner) Plants of Citrus L., Fortunella Swingle,	Poncirus Raf., i njegovi hibridi osim plodova i sjemena	neregulisan

12 Bezbjednost hrane, veterinarska i fitosanitarna politika

7. <i>Radopholus similis</i> (Cobb) Thorne	Bilje Araceae, Marantaceae, Musaceae, <i>Persea</i> spp., Strelitziaaceae, ukorijenjeno ili zajedno sa supstratom za uzgoj, koji je dodat bilju ili u kojem se bilje nalazi	A2
8. <i>Liriomyza huidobrensis</i> (Blanchard)	Rezano cvijeće, lisnato povrće <i>Apium graveolens</i> L. i bilje zeljastih biljnih vrsta namijenjeno sadnji, isključujući: – lukovice, – rizome, – biljke iz familije Poaceae (Gramineae)	A1
9. <i>Liriomyza trifolii</i> (Burgess)	Rezano cvijeće, lisnato povrće <i>Apium graveolens</i> L. i bilje zeljastih biljnih vrsta, namijenjeno sadnji, isključujući: – lukovice, – rizome, – biljke iz familije Poaceae (Gramineae)	neregulisana

(b) Bakterije

Vrsta	Predmet zaraze	
1. <i>Clavibacter michiganensis</i> spp. <i>insidiosus</i> (McCulloch) Davis et al.	Sjeme <i>Medicago sativa</i> L.	A1
2. <i>Clavibacter michiganensis</i> spp. <i>michiganensis</i> (Smith) Davis et al.	Bilje <i>Lycopersicon lycopersicum</i> (L.) Karsten ex Farw., namijenjeno sjetvi ili sadnji	A2
3. <i>Erwinia amylovora</i> (Burr.) Winsl. et al.	Bilje <i>Amelanchier</i> Med., <i>Chaenomeles</i> Lindl., <i>Cotoneaster</i> Ehrh., <i>Crataegus</i> L., <i>Cydonia</i> Mill., <i>Eriobotrya</i> Lindl., <i>Malus</i> Mill., <i>Mespilus</i> L., <i>Photinia davidiana</i> (Dcne.) Cardot, <i>Pyracantha</i> Roem., <i>Pyrus</i> L. i <i>Sorbus</i> L., namijenjeno sadnji	neregulisana
4. <i>Erwinia chrysanthemi</i> pv. <i>dianthicola</i> (Hellmers) Dickey	Bilje <i>Dianthus</i> L., namijenjeno sadnji	<i>Erwinia chrysanthemi</i> Burkholder et al A2
5. <i>Pseudomonas caryophylli</i> (Burkholder) Starr i Burkholder	Bilje <i>Dianthus</i> L., namijenjeno sadnji	neregulisana
6. <i>Pseudomonas syringae</i> pv. <i>persicae</i> (Prunier et al.) Young et al.	Bilje <i>Prunus persica</i> (L.) Batsch i <i>Prunus persica</i> var. <i>nectarina</i> (Ait.) Maxim, namijenjeno sadnji	A1
7. <i>Xanthomonas campestris</i> pv. <i>phaseoli</i> (Smith) Dye	Sjeme <i>Phaseolus</i> L.	neregulisan
8. <i>Xanthomonas campestris</i> pv. <i>pruni</i> (Smith) Dye	Bilje <i>Prunus</i> L., namijenjeno sadnji	<i>Xanthomonas arboricola</i> pv. <i>pruni</i> (Smith) Vauterin et al. A2
9. <i>Xanthomonas campestris</i> pv. <i>vesicatoria</i> (Dodge) Dye	Bilje <i>Lycopersicon lycopersicum</i> (L.) Karsten ex Farw. i <i>Capsicum</i> spp., namijenjeno sjetvi ili sadnji	neregulisan
10. <i>Xanthomonas fragariae</i> Kennedy et King	Bilje <i>Fragaria</i> L., namijenjeno sadnji	A1
11. <i>Xylophilus ampelinus</i> (Panagopoulos) Willems et al.	Bilje <i>Vitis</i> L., isključujući plodove i sjeme	A1

(c) Gljive

Vrsta	Predmet zaraze	
1. <i>Ceratocystis fimbriata</i> f. sp. <i>platani</i> Walter	Bilje <i>Platanus</i> L., namijenjeno sadnji, drvo <i>Platanus</i> L., uključujući i ono koje nije zadržalo svoju prirodno oblik površinu	A1
2. <i>Colletotrichum acutatum</i> Simmonds	Bilje <i>Fragaria</i> L., namijenjeno sadnji	neregulisan
3. <i>Cryphonectria parasitica</i> (Murrill) Barr	Bilje <i>Castanea</i> Mill. i <i>Quercus</i> L., namijenjeno sadnji, i drvo i izolovana kora <i>Castanea</i> Mill.	neregulisan
4. <i>Didymella ligulicola</i> (Baker, Dimock et Davis) v. <i>Arx</i>	Bilje <i>Dendranthema</i> (DC.) Des Moul., namijenjeno sadnji	neregulisan
5. <i>Phialophora cinerescens</i> (Wollenweber) van Beyma	Bilje <i>Dianthus</i> L., namijenjeno sadnji	neregulisan
6. <i>Phoma tracheiphila</i> (Petri) Kanchaveli et Gikashvili	Bilje <i>Citrus</i> L., <i>Fortunella</i> Swingle, <i>Poncirus</i> Raf. i njihovi hibridi, isključujući sjeme	neregulisan
7. <i>Phytophthora fragariae</i> Hickmann var.	Bilje <i>Fragaria</i> L., namijenjeno sadnji	neregulisan

12 Bezbjednost hrane, veterinarska i fitosanitarna politika

fragariae		
8. Plasmopara halstedii (Farlow) Berl. et de Toni	Sjeme Helianthus annuus L.	neregulisan
9. Puccinia horiana Hennings	Bilje Dendranthema (DC.) Des Moul., namijenjeno sadnji	neregulisan
10. Scirrhia pini Funk et Parker	Bilje Pinus L., namijenjeno sadnji	neregulisan
11. Verticillium albo-atrum Reinke et Berthold	Bilje Humulus lupulus L., namijenjeno sadnji	neregulisan
12. Verticillium dahliae Klebahn	Bilje Humulus lupulus L., namijenjeno sadnji	neregulisan

(d) Virusi i virusima slični organizmi

Vrsta	Predmet zaraze	
1. Arabis mosaic virus	Bilje Fragaria L. i Rubus L., namijenjeno sadnji	neregulisan
2. Beet leaf curl virus	Bilje Beta vulgaris L., namijenjeno sadnji	Beet leaf curl virus A1
3. Chrysanthemum stunt viroid	Bilje Dendranthema (DC.) Des Moul., namijenjeno sadnji	A1
4. Citrus tristeza virus (evropski izolati)	Bilje Citrus L., Fortunella Swingle, Poncirus Raf. i njihovi hibridi, isključujući plodove i sjeme	A1
5. Citrus vein enation woody gall	Bilje Citrus L., Fortunella Swingle, Poncirus Raf. i njihovi hibridi, isključujući plodove i sjeme	neregulisan
6. Grapevine flavescence dorée MLO	Bilje Vitis L., isključujući plodove i sjeme	A1
7. Plum pox virus	Bilje Prunus L., namijenjeno sadnji	neregulisan
8. Potato stolbur phytoplasma	Bilje iz familije Solanaceae, namijenjeno sadnji	neregulisan
9. Raspberry ringspot virus	Bilje Fragaria L. i Rubus L., namijenjeno sadnji	A2
10. Spiroplasma citri Saglio et al.	Bilje Citrus L., Fortunella Swingle, Poncirus Raf. i njihovi hibridi, isključujući plodove i sjeme	neregulisan
11. Strawberry crinkle virus	Bilje Fragaria L., namijenjeno sadnji	neregulisan
12. Strawberry latent ringspot virus	Bilje Fragaria L. i Rubus L., namijenjeno sadnji	neregulisan
13. Strawberry mild yellow edge virus	Bilje roda Fragaria L., namijenjeno sadnji	neregulisan
14. Tomato black ring virus	Bilje Fragaria L. i Rubus L., namijenjeno sadnji	A1
15. Tomato spotted wilt virus	Bilje Apium graveolens L., Capsicum annuum L., Cucumis melo L., Dendranthema (DC.) Des Moul., svi varijjeteti novogvinejskih hibrida iz roda Impatiens, Lactuca sativa L., Lycopersicon lycopersicum (L.) Karsten ex Farw., Nicotiana tabacum L., za koje postoji dokaz da je namijenjeno prodaji profesionalnim proizvođačima duvana, Solanum melongena L. i Solanum tuberosum L., namijenjeno sadnji	neregulisan
16. Tomato yellow leaf curl virus	Bilje Lycopersicon lycopersicum (L.) Karsten ex Farw., namijenjeno sadnji	A1

Štetni organizmi sa liste I i II dio B nisu obrađivani

Štetni organizmi koji se nalaze na MNE listama A1 i A2, a nema ih na EU listama I i II:

A1

Insekti i grinje

- 16. Anthonomus eugenii
- 17. Anthonomus grandis
- 20. Bactrocera cucumis
- 23. Bactrocera minax
- 27. Blitopertha orientalis
- 28. Cacyreus marshalli

- 29. *Callosobruchus analis* L.
- 30. *Callosobruchus chinensis* (L.)
- 31. *Callosobruchus maculatus* (F.)
- 34. *Cecidophyopsis ribis* (Westwood)
- 48. *Dendroctonus adjunctus*
- 49. *Dendroctonus brevicomis*
- 50. *Dendroctonus frontalis*
- 51. *Dendroctonus ponderosae*
- 52. *Dendroctonus pseudotsugae*
- 53. *Dendroctonus rufipennis*
- 58. *Dryocoetes confusus*
- 59. *Gnathotrichus sulcatus*
- 61. *Echinothrips americanus* Morgan
- 66. *Eutetraphychus orientalis*
- 68. *Heteronychus arator*
- 70. *Ips calligraphus*
- 71. *Ips confusus*
- 72. *Ips grandicollis*
- 73. *Ips lecontei*
- 74. *Ips pini*
- 75. *Ips plastographus*
- 79. *Malacosoma americanum*
- 80. *Malacosoma disstria*
- 84. *Megastigmus* spp.
- 90. *Orgyia pseudotsugata*
- 120. *Steneotarsonemus laticeps* (Halbert)
- 121. *Sternochetus mangiferae*
- 125. *Trogoderma granarium* Everts

Nematode:

- 3. *Heterodera glycines* Ichinoche
- 7. *Xiphinema bricolense* Ebsary, Vrain et Graham

Prokariote:

- 3. *Acidovorax avenae* ssp. *Citrulli* (Schaad et al.) Willems et al.
- 4. *Burkholderia caryophylli* (Burkholder) Yabuuchi et al.
- 16. Potato purple-top wilt phytoplasma
- 20. *Xanthomonas arboricola* pv. *Populi* (ex de Camm) Vauterin et al.
- 22. *Xanthomonas axonopodis* pv. *Dieffenbachiae* (McCull. & Pirone) Vaut. Et al.
- 24. *Xanthomonas translucens* pv. *Translucens* (Jones et al.) Vauterin et al.

Gljive

- 5. Bipolaris maydis Drechsler
- 8. Cercospora zeae – maydis Tehon et Daniels
- 32. Ophiostoma wageneri
- 36. Phytophthora cambivora (Petri) Buisman
- 38. Pseudopityophthorus pruiniosus
- 41. Stenocarpella maydis (Berk.)
- 44. Tilletia controversa Kuhn

Virusi ii virusima slični organizmi:

- 9. Cherry necrotic rusty mottle disease
- 19. Impatiens necrotic spot tospovirus
- 22. Peach latent mosaic viroid
- 30. Potato yellow dwarf nucleorhabdovirus
- 31. Potato yellow vein crinivirus
- 32. Potato yellowing alfamovirus
- 37. Squash mosaic comovirus
- 42. Tomato mottle begomovirus (and other American Geminiviridae of capsicum and tomato)
- 44. Watermelon silver mottle tospovirus

Korovi:

- 1. Acroptilon repens D.C.
- 2. Ambrosia psilostachya D.C.
- 3. Solanum rostratum Dunn.
- 4. Solanum triflorum Nutt.

Parazitne cvjetnice:

- 2. Arceuthobium abietinum
- 3. Arceuthobium americanum
- 4. Arceuthobium comylopodium
- 5. Arceuthobium douglasii
- 6. Arceuthobium laricis
- 7. Arceuthobium minutissimum
- 8. Arceuthobium occidentale
- 9. Arceuthobium pusillum
- 10. Arceuthobium tsugense
- 11. Arceuthobium vaginatum
- 12. Striga spp.

A2

Insekti i grinje

- 1. Cacoecimorpha pronubana Hubner
- 2. Cecidophyopsis hendersoni (K.)

3. Ceratitis capitata (Wiedemann)
5. Frankliniella occidentalis
6. Gonipterus scutellatus
7. Epichoristodes acerbella Walker
10. Liriomyza bryoniae (Kaltenbach)
14. Polyphagotarsonemus latus (Banks)
15. Taeniothrips simplex Morison

Nematode:

2. Ditylenchus dipsaci (Kuhn) Filipjev
8. Xiphinema rivesi Dalmasso

Prokariote

2. Curtobacterium flaccumfaciens pv. Flaccumfaciens (Hedges) Collins et Jones
3. Xanthomonas arboricola pv. Corylina (Miller et al.) Vauterin et al.

Gjive

1. Phytophtora fragarie var. Rubi

Virusi i virusima slični organizmi

3. Tomato ringspot nepovirus

Korovi:

1. Ambrosia artemisifolia L.
2. Ambrosia trifida L.
3. Asclepias syriaca L.
4. Galisoga ciliata Ruiz et Pav.
5. Iva xantifolia Null.

Parazitne cvjetnice

1. Cuscuta spp. L.
2. Orobanche spp.

Neki od štetnih organizama koji se nalaze na A1 i A2 MNE listi se nalaze na listama štetnih organizama za zaštićene zone.

25. Zdravlje bilja, sredstva za zaštitu bilja:

SREDSTVA ZA ZAŠTITU BILJA

NADLEŽNI ORGANI / NADLEŽNOSTI

Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, Ministarstvo zdravlja i Ministarstvo uređenja prostora i zaštite životne sredine su organi državne uprave nadležni za kreiranje politike i donošenje propisa iz oblasti sredstava za zaštitu bilja, a nadzor nad zakonitošću i cjelishodnošću rada Fitosanitarne uprave vrši Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede.

Fitosanitarna uprava je osnovana Uredbom o izmjenama i dopunama Uredbe o organizaciji i načinu rada državne uprave (Sl. list CG, br. 43/08) kojom se osnivaju ministarstva i drugi organi uprave, utvrđuje način rada državne uprave i uređuju druga pitanja od značaja za rad državne

uprave. U nadležnost su joj prenešena ovlašćenja po Zakonu o sredstvima za zaštitu bilja (Sl. list CG, br. 51/08).

Fitosanitarna uprava je organ državne uprave koji je nadležan za neposredno izvršavanje propisa i obavlja upravne i sa njima povezane stručne poslove i nadležan je za koordinaciju i kontakte, pripremu legislativu, inspekcijske poslove i međunarodne odnose u vezi sa pitanjima koja se odnose na sredstva za zaštitu bilja.

Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Fitosanitrane uprave, koji je Vlada Crne Gore, utvrdila na sjednici, održanoj 26. februara 2009. godine unutar Sektora za fitosanitarne poslove formiran je **Odsjek za sredstva za zaštitu bilja, sredstva za ishranu bilja i bezbjednost hrane**.

Odsjek za sredstva za zaštitu bilja, sredstva za ishranu bilja i bezbjednost hrane je nadležan za neposredno izvršavanje propisa i poslova koji se odnose na:

- registraciju sredstava za zaštitu bilja;
- ocjenjivanje aktivnih materija i sredstava za zaštitu bilja;
- program monitoringa postregistracijske kontrole sredstava za zaštitu bilja;
- priznavanje registracije sredstava za zaštitu bilja;
- pripremu stručnih osnova za izradu propisa iz oblasti sredstava za zaštitu bilja;
- praćenje stanja u oblasti prometa sredstva za zaštitu bilja;
- pripremu i sprovođenje mjera zaštite;
- pripremu, koordinaciju i praćenje propisanih programa vezanih za mjere i pravilnu upotrebu sredstava za zaštitu bilja kao i sprovođenje programa;
- uvođenje načela dobre poljoprivredne prakse i integralne zaštite bilja;
- utvrđivanje posebnih uslova za proizvodnju, stavljanje u promet i primjenu sredstva za zaštitu bilja;
- sprovođenje postupaka u izboru i preduzimanju mjera zaštite u oblasti sredstva za zaštitu bilja;
- priprema stručne osnove za godišnji plan kontrole, plan monitoringa i plan za upravljanje kriznim situacijama;
- izdavanja odobrenja, upis u registre, vođenje evidencija i registara:
 - a) Registar za promet sredstava za zaštitu bilja na veliko;
 - b) Registar za promet sredstava za zaštitu bilja na malo;
 - c) Registar proizvođača bilja (vode ga organi lokalne uprave, a podaci iz registra se dostavljaju Fitosanitarnoj upravi);
 - d) Registar sredstava za zaštitu bilja;
 - e) Lista registrovanih sredstava za zaštitu bilja;
 - f) Lista dozvoljenih aktivnih materija;
 - g) Listu zabranjenih aktivnih materija;
 - h) Registar lica koja obavljaju poslove suzbijanja i iskorjenjivanja štetnih organizama u poljoprivredi i šumarstvu sredstvima za zaštitu bilja;
 - i) Registar uvoznika;
- sprovođenje međunarodnih konvencija, ugovora i razmjenu informacija;

- učešće u međunarodnim organima i organizacijama;
- uspostavljanje informacionog sistema, prikupljanje, obradu i čuvanje podataka;
- pripremanje izvještaja, analiza, informacija i drugih materijala, u skladu sa propisima i međunarodnim ugovorima i sporazumima i druge poslove koji su joj određeni u nadležnost.

Odsjek za inspekcijski nadzor

Odsjek za inspekcijski nadzor vrši poslove inspekcijskog nadzora koji se odnose na obezbeđenje sprovođenja zakonskih i podzakonskih propisa, donosi rješenje u upravnom postupku, podnosi zahtjeve za pokretanje prekršajnog postupka, prijave za privredni prestup i krivično djelo, daje inicijativu za izmjene i dopune zakonskih propisa čiju primjenu prati, priprema informacije i izvještaje o stanju u ovoj oblasti kao i druge odgovarajuće poslove u skladu sa zakonom.

Ovlašćenja fitosanitarne inspekcije zasnivaju se na primjeni:

- Zakona o opštem upravnom postupku (Sl.list RCG, br.60/03),
- Zakona o inspekcijskom nadzoru (Sl.list RCG,br.39/03) i
- Zakona o sredstvima za zaštitu bilja (Sl. list CG, br. 51/08), pravilnika, naredbi, uredbi, programa, instrukcija i dr.

Fitosanitarna inspekcija obavlja:

Inspekcijski nadzor u spoljno-trgovinskom prometu

Fitosanitarna inspekcija obavlja inspekcijsku kontrolu pošiljaka sredstava za zaštitu bilja u prometu (uvoz i provoz) preko granice Crne Gore.

Fitosanitarna inspekcija vrši kontrolu da li su privredna društva, odnosno druga pravna lica ili preduzetnici upisani u Registar uvoznika sredstava za zaštitu bilja.

Fitosanitarna inspekcija vrši kontrolu da li lica koja se bave uvozom sredstava za zaštitu bilja isporučuju sredstva za zaštitu bilja licima upisanim u Registar za promet sredstava za zaštitu bilja na veliko i Registar za promet sredstava za zaštitu bilja na malo.

Uvoz sredstava za zaštitu bilja može se vršiti preko graničnih prelaza na kojima je organizovan fitosanitarni pregled.

Fitosanitarni inspektor kontroliše sredstva za zaštitu bilja na ulaznom graničnom prelazu. Uvoznici, provoznici i njihovi ovlašćeni zastupnici graničnom fitosanitarnom inspektoru u propisanom roku najavljaju pošiljku i podnose prijavu za pregled. Prijava se podnosi pismeno uz navođenje svih isprava koje prate pošiljku. Carinske službe ne mogu započeti postupak carinjenja dok fitosanitarni inspektor ne obavi pregled.

Pregled sredstava za zaštitu bilja na graničnom inspekcijskom mjestu obuhvata:

- pregled dokumentacije (isprava) koje prate pošiljke u cilju identifikacije sa oznakama na ambalaži, pakovanjima i utvrđenim sadržajem pošiljke i provjere ispunjenosti uslova propisanih zakonom:
 - a) odobrenja Fitosanitarne uprave (ako su propisana);
 - b) sertifikat o kvalitetu;
 - c) tovarni list / brodski tovarni list;
 - d) fakture, otpremnice i druge isprave koje prate pošiljku.

- fizički pregled obuhvata:
 - a) vizuelni pregled;
 - b) pregled transportnog sredstva;
 - c) ambalaže i svih oznaka (etiketa, žigova i dr.);
 - d) upoređivanje stvarne težine pošiljke sa težinom u skladu sa odobrenjem za uvoz, drugom dokumentu, provjerom određenog broja pakovanja ili ako je potrebno vaganje pošiljke; provjera se vrši na više različitih uzoraka iz cijele pošiljke.

Fitosanitarni inspektor vrši pregled pošiljke kako bi utvrdio ispunjenost propisanih uslova, kao i da li je pošiljka u ispravnom stanju za upotrebu u one svrhe koje su navedene u pratećem dokumentu.

Fitosanitarni inspektor procjenjuje moguća odstupanja od propisanih zahtjeva radi utvrđivanja načina pregleda i potrebe uzimanja uzoraka za laboratorijske provjere (određivanja broja pakovanja iz kojih će se uzeti uzorci, broja i velične uzoraka, metoda pregleda, preventivnih mjera i dr.).

Kada fitosanitarni inspektor utvrdi stanje na osnovu pregleda pratećih dokumenata i fizičke provjere i kada ne postoje opravdani razlozi za sumnju ili odstupanja, u skladu sa analizom rizika, fitosanitarni inspektor će rješenjem odobriti uvoz a na prateću dokumentaciju će staviti klauzulu: „**Uvoz dozvoljen**“.

Kada fitosanitarni inspektor ne može tačno utvrditi stanje na osnovu pregleda pratećih dokumenata ili kada postoje opravdani razlozi za sumnju ili odstupanja, u skladu sa analizom rizika, vrši se uzorkovanje radi laboratorijske analize.

Uzorci se šalju na laboratorijske analize u ovlašćene akreditovane laboratorije.

Pošiljke koje su uzorkovane od strane fitosanitarnog inspektora i čiji su uzorci poslati na laboratorijske analize nalaze se pod carinskim nadzorom i ne smiju biti stavljene u promet do dobijanja rezultata.

U slučaju da sredstvo za zaštitu bilja, koje je poslato na analizu, ne odgovara deklarisanom kvalitetu što je potvrđeno laboratorijskim analizama, fitosanitarni inspektor će rješenjem zabraniti uvoz i narediti da se pošiljka vrati pošiljaocu, a ukoliko je pošiljku unijelo fizičko lice istu će oduzeti i uništiti u skladu sa propisima. Na prateću dokumentaciju će staviti klauzulu: „**Zabranjen uvoz**“.

U slučaju da sredstvo za zaštitu bilja, koje je poslato na analizu, odgovara deklarisanom kvalitetu što je potvrđeno laboratorijskim analizama, fitosanitarni inspektor će rješenjem odobriti uvoz. Na prateću dokumentaciju će staviti klauzulu: „**Uvoz dozvoljen**“.

Za pregled brodskih pošiljaka u pomorskim lukama, brod mora biti vezan u luci, a pošiljke moraju biti na brodu ili po odobrenju fitosanitarnog inspektora u carinskom skladištu u kome su obezbijeđeni uslovi za pregled.

Pošiljka koja se uvozi kontejnerima, preko graničnog prelaza na kome se ne vrši pregled kontejnera, fitosanitarni inspektor pregleda samo prateće dokumente i ako utvrdi da je pošiljka u kontejneru snabdjevena propisanim odobrenjem i dokumentacijom, fitosanitarni inspektor odobrava prevoz kontejnera pod carinskim nadzorom do određenog mesta za vršenje pregleda kontejnera gdje je obezbijeđeno njihovo otvaranje. Kada se utvrdi da pošiljka koja se uvozi kontejnerima nije snabdjevena propisanom dokumentacijom ili se iz dokumentacije utvrdi da sadrži pošiljku za koju je propisana zabrana, odnosno ograničenje uvoza, fitosanitarni inspektor nalaže mjeru vraćanja pošiljke pošiljaocu.

Pošiljke koje se prevoze željeznicom pregledaju se na željezničkim stanicama koje su određene od strane Fitosanitarne uprave.

Avionske, denčane i poštanske pošiljke pregledaju se u carinskom skladištu na prostoru koji je za to određen i na kojem su obezbijeđeni uslovi za pregled.

Obaveznom pregledu na graničnom prelazu podliježu i pošiljke koje se provode preko teritorije Crne Gore.

Inspeksijski nadzor u unutrašnjem prometu

Fitosanitarna inspekcija obavlja kontrolu sredstava za zaštitu bilja u unutrašnjem prometu Crne Gore.

Fitosanitarni inspektor prilikom kontrole:

- provjerava da li je sredstvo za zaštitu bilja upisano u Registar sredstava za zaštitu bilja, odnosno da li je za to sredstvo izdato rješenje o registraciji;
- provjerava dokumentaciju koja prati sredstvo za zaštitu bilja u prometu;
- kontroliše vođenje registara i evidencija;
- provjerava ispunjenost uslova za stavljanje sredstava za zaštitu bilja u prometu, pakovanje, označavanje, obavljanje prometa i upotrebu sredstva za zaštitu bilja;
- provjerava obavljanje stručnih poslova i zadataka ovlašćenih pravnih lica i poslova koje obavljaju davaoci usluga u skladu sa ovim zakonom;
- utvrđuje identitet prekršioca kada sumnja da se ne primjenjuje ovaj zakon, po potrebi fotografisanjem ili snimanjem;
- uzima uzorce za postregistracijsku kontrolu sredstva za zaštitu bilja;
- uzima uzorce bilja, biljnih proizvoda, supstrata za rast bilja, mješavine rastvora, sredstva za zaštitu bilja ili druge potrebne uzorce radi provjere propisane upotrebe sredstva za zaštitu bilja (npr. oštećenja usjeva, nepridržavanje karence i slično);
- privremeno zabranjuje, do otklanjanja nepravilnosti, obavljanje djelatnosti prometa sredstava za zaštitu bilja ako privredno društvo odnosno drugo pravno lice i preduzetnik nije upisano u Registar za promet sredstava za zaštitu bilja ili ako ne ispunjavaju propisane uslove i o tome obavještava Fitosanitarnu upravu;
- provjerava da li se sredstva za zaštitu bilja upotrebljavaju u skladu sa rješenjem o registraciji sredstava za zaštitu bilja, odnosno uputstvom za upotrebu i deklaracijom i pripremaju prema propisanoj koncentraciji uz poštovanja načela dobre poljoprivredne prakse za sredstava za zaštitu bilja, integralne zaštite bilja i zaštite životne sredine;
- provjerava da li se sredstva za zaštitu bilja upotrebljavaju na način koji ne prouzrokuje zagađenje stambenih, privrednih i drugih objekata u kojima borave ljudi i životinje, kao i zagađenje voda i okolnih zemljišta;
- provjerava da li rezidue sredstava za zaštitu bilja premašuju propisani nivo a kada se utvrdi da su rezidue sredstava za zaštititi bilja veće od maksimalno propisanog nivoa rezidua sredstava za zaštitu bilja (MRL), fitosanitarni inspektor za takvo bilje, biljne proizvode, hranu naređuje mjere uništavanja ili na drugi način sprječava njihovu upotrebu za ishranu ljudi ili životinja;
- provjerava ispunjenost propisanih uslova lica koja su upisana u Registar Fitosanitarne uprave za obavljanje poslova suzbijanja i iskorjenjivanja štetnih organizama u poljoprivredi i šumarstvu;
- provjerava uređaje koji se upotrebljavaju za primjenu sredstava za zaštitu bilja odnosno da li vlasnik uređaja za upotrebu sredstava za zaštitu bilja uređaje drži u tehnički ispravnom stanju i da li čuva tehničku dokumentaciju o uređaju (sertifikat proizvođača, prospekt, dokaz o izvršenoj popravci i sl.);
- provjerava da li su sredstva za zaštitu bilja koja se stavljuju u promet i koristite na teritoriji Crne Gore registrovana, klasifikovana odnosno razvrstana, pakovana, označena i da li ih prati deklaracija i uputstvo za upotrebu, u skladu sa propisima kojima se uređuju opasne materije, hemikalije i u skladu sa zakonom, kao i isticanje roka upotrebe sredstva za zaštitu bilja;

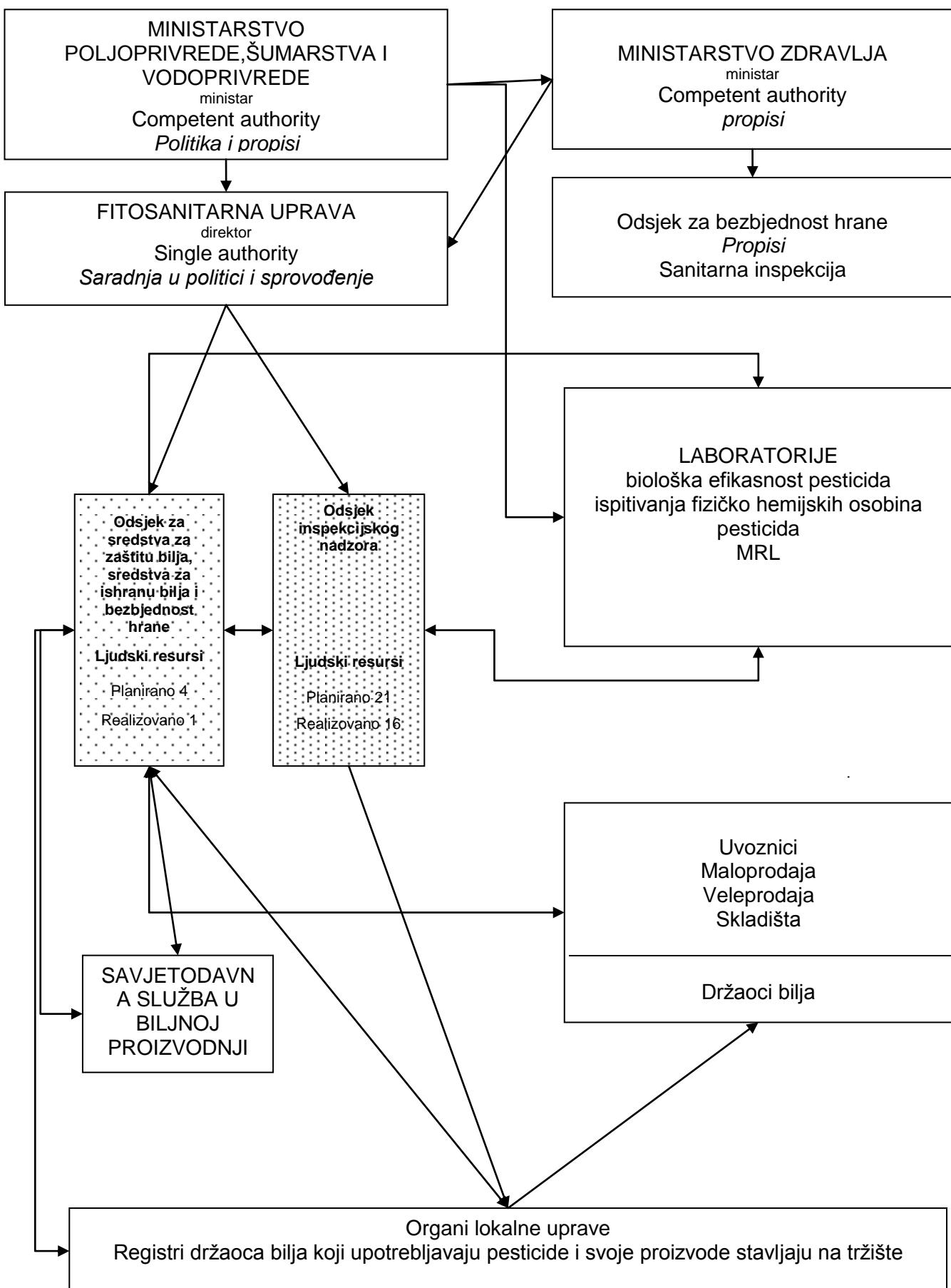
- provjerava da li su podaci na pakovanju sredstva za zaštitu bilja ispisana jasno i čitljivo na crnogorskom jeziku i na način kojim se onemogućava njihovo brisanje ili odstranjivanje;
- provjerava da li lice koje je upisano u Registar za promet sredstava za zaštitu bilja na veliko i Registar za promet sredstava za zaštitu bilja na malo ispunjava propisane uslove i to da li:
 - a) ima zaposleno lice u stalnom radnom odnosu odgovorno za nabavku, promet, smještaj, čuvanje i izdavanje sredstava za zaštitu bilja sa završenim specijalističkim studijama, odnosno poljoprivrednim fakultetom (smjer - zaštite bilja), odnosno specijalističkim studijima ili poljoprivrednim fakultetom (smjer biljne proizvodnje) i koje ima završen specijalistički kurs za sredstva za zaštitu bilja;
 - b) raspolaže odgovarajućom opremom i prostorom za skladištenje, odnosno prodaju sredstava za zaštitu bilja;
 - c) čuva evidenciju u propisanom roku i vodi evidenciju o količini:
 - nabavljenih sredstava za zaštitu bilja;
 - prodatih sredstava za zaštitu bilja koja sadrži:
 - podatke o korisniku odnosno registrovanom proizvođaču bilja (ime i adresu odnosno naziv i sjedište proizvođača, podatke o upisu u registar proizvođača bilja, naziv sredstva za zaštitu bilja i aktivne materije, datum prodaje);
 - podatke o proizvođaču bilja za sopstvene potrebe (ime, adresa, JMB, naziv sredstva za zaštitu bilja, datum prodaje);
 - uskladištenih sredstava za zaštitu bilja;
 - sredstava za zaštitu bilja koja su povučena iz prometa;
 - podatke iz evidencije dostavlja Fitosanitarnoj upravi u skladu sa propisanim rokom ;
 - za hemikalije klasifikovane u sredstva za zaštitu bilja sa oznakom T+, vode i evidenciju koja sadrži:
 - podatke o sredstvu za zaštitu bilja (trgovački naziv, namjena, rok upotrebe);
 - datum prodaje, odnosno isporuke sredstva za zaštitu bilja;
 - količinu prodatog odnosno isporučenog sredstva za zaštitu bilja;
 - podatke o kupcu odnosno korisniku (za pravna lica: naziv, sjedište i matični broj, a za fizička lica: ime i prezime, adresa i JMBG);
 - potpis isporučioca i primaoca.

OVLAŠĆENJA RAZLIČITIH INSTITUCIJA U OVOJ OBLASTI

Univerzitet Crne Gore/Biotehnički fakultet Podgorica/Centar za zaštitu bilja / Podgorica – ovlašćena je od strane Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede za obavljanje djelatnosti ispitivanja biološke efikasnosti pesticida, ispitivanja u polju, drugi stručni i tehnički poslovi od javnog interesa u oblasti sredstava za zaštitu bilja.

Univerzitet Crne Gore/Biotehnički fakultet Podgorica/Centar za sputropske kulture / Bar – ovlašćena je od strane Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede za obavljanje djelatnosti ispitivanja fizičko hemijskih osobina pesticida: laboratorijska ispitivanja, drugi stručni i tehnički poslovi od javnog interesa u oblasti sredstava za zaštitu bilja.

Javna ustanova Centar za ekotoksikološka ispitivanja Crne Gore/Podgorica/ – ovlašćena je od strane Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede za obavljanje djelatnosti ispitivanja fizičko hemijskih osobina pesticida i biološke efikasnosti pesticida: laboratorijska ispitivanja, drugi stručni i tehnički poslovi od javnog interesa u oblasti sredstava za zaštitu bilja.

PRAVNI OSNOVI

Zakon o sredstvima za zaštitu bilja (Sl. List CG br. 51/08) je okvirni zakon odnosno pravni okvir za oblast sredstava za zaštitu bilja, usklađen sa pravnom tekovinom EU, kojim je usvojena EU

koncepcija u skladu sa Direktivom, celex No. 31991L0414.

Zakon uređuje način klasifikacije, registraciju, promet i upotrebu sredstava za zaštitu bilja i aktivnih materija, maksimalno dozvoljeni nivo rezidua sredstava za zaštitu bilja, način vođenja registara i evidencija, razmjena podataka i druga pitanja od značaja za sredstva za zaštitu bilja.

Ovaj zakon je pravni osnov za izradu podzakonskih akata koji će biti usaglašeni sa EU legislativom.

Do donošenja podzakonskih akata u skladu sa ovim Zakonom primjenjuju se ranije donijeti nacionalni propisi i to:

Propisi u nadležnosti Minisistarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede:

- Pravilnik o ispitivanju pesticida (Sl. list SRJ br. 63/00 i 65/00);
- Pravilnik o metodama za ispitivanje pesticida (Sl. list SRJ br. 11/99);
- Pravilnik o uslovima za proizvodnu liniju, promet, uvoz i uzorkovanje pesticida i đubriva (Sl. list SRJ br. 12/99);
- Pravilnik o liniji za proizvodnju pesticida (Sl. list SRJ br. 68/01);
- Pravilnik o vrstama ambalaže za pesticide i đubriva i o uništavanju pesticida i đubriva (Sl. list SRJ br. 35/99);
- Spisak ovlašćenih organizacija za ispitivanje sredstava za zaštitu bilja (pesticida) i sredstava za ishranu bilja (đubriva) (Sl. list SRJ br. br. 4/00);
- Pravilnik o prometu, uvozu i uzorkovanju pesticida (Sl. list SRJ br. 59/01);
- Lista malih usjeva i zasada (Sl. list SRJ br. 24/03);
- Uredba o vršenju prognozno-izvještajnih poslova u oblasti zaštite bilja (Sl. list SRJ br. 65/99);
- Pravilnik o uslovima za obavljanje poslova dezinfekcije, dezinsekcije i deratizacije u oblasti zaštite bilja i biljnih proizvoda (Sl. list SRJ br. 12/99).

Propisi u nadležnosti Ministarstva zdravlja:

- Lista otrova razvrstanih u grupe (Sl. list SRJ br. 12/00);
- Odluka o uslovima koju moraju ispunjavati pravna lica i preduzetnici koji vrše proizvodnju, promet i kontrolu otrova (Sl. list SRJ br. 30/96);
- Odluka o obilježavanju otrova u prometu (Sl. list SRJ br. 38/97);
- Pravilnik o kriterijumima za razvrstavanje otrova u grupe i o metodama za određivanje stepena otrovnosti pojedinih otrova (Sl. list SRJ br. 79/91);
- Pravilnik o načinu uništavanja neupotrebljenih otrova i ambalaže koja je korišćena za pakovanje otrova i o načinu povlačenja otrova iz prometa (Sl. list SFRJ br. 7/83).

- stavljanje u promet sredstava za zaštitu bilja;

U Crnu Goru se mogu uvoziti i koristiti samo registrovana sredstava za zaštitu bilja u skladu sa Listom sredstava za zaštitu bilja koja se objavljuje u Službenom listu Crne Gore.

Do sada pravno važeća je bila Lista registrovanih sredstava za zaštitu bilja preuzeta iz prethodnog pravnog sistema koji je važio za Srbiju i Crnu Goru.

Objavljena je Lista aktivnih materija u kojoj se ne nalaze aktivne materije koje nemaju dozvolu za primjenu u EU.

Ova lista je pročišćena lista iz prethodnog sistema, a u toku je revizija Liste dozvoljenih sredstava za zaštitu bilja koja će biti objavljena do kraja 2009.

Ova lista će postojeće registracije za sredstva za zaštitu bilja produžiti na godinu dana nakon čega će se pristupiti preregistraciji na osnovu zahtjeva. Na ovoj listi nema sredstava za zaštitu bilja koja su zabranjena na osnovu Council Directive 79/117/EEC of 21 December 1978 prohibiting the placing on the market and use of plant protection products containing certain active substances.

Odgovorno državno tijelo za početnu fazu postupka registracije sredstava za zaštitu bilja (SZB) je Ministarstvo zdravlja (MZ), koje postupak sprovodi u skladu sa: Zakonom o hemikalijama (Sl. list Crne Gore, br. 11/07); Pravilnikom o kriterijumima za razvrstavanje otrova u grupe i o metodama za određivanje stepena otrovnosti pojedinih otrova (Sl. list SRJ, br. 79/91); Odluka o obilježavanju otrova u prometu (Sl. list SRJ, br. 38/97); Pravilnik o kriterijumima za razvrstavanje otrova u grupe i o metodama za određivanje stepena otrovnosti pojedinih otrova (Sl. list SRJ br. 79/91).

Do usvajanja Zakona o sredstvima za zaštitu bilja (Sl. list CG br. 51/08) Crna Gora nije vršila registracije ni aktivnih materija ni sredstava za zaštitu bilja već se ovaj posao odvijao na nivou bivše državne zajednice.

PLANIRANI SISTEM:

Zahtjev za registraciju sredstva za zaštitu bilja podnosi se Fitosanitarnoj upravi u skladu sa članom 23 Zakona o sredstvima za zaštitu bilja Sl. list CG br. 51/08. Podnositelj zahtjeva može zahtjevati da se za sredstvo za zaštitu bilja koje sadrži aktivnu materiju ili aktivne materije upisane na Listu dozvoljenih aktivnih materija, na osnovu obavljene registracije u drugoj državi, prizna registracija, ako je to sredstvo bilo registrovano u skladu sa jedinstvenim načelima za ocjenjivanje sredstva za zaštitu bilja (člana 14 stav 5, Zakon o sredstvima za zaštitu bilja Sl. list CG br. 51/08) i ako su za predloženu primjenu sredstva na teritoriji Crne Gore uslovi u poljoprivrednoj proizvodnji, zaštiti bilja i životnoj sredini, uključujući klimatske uslove važne za primjenu sredstava, uporedivi sa prilikama u drugim državama koje pripadaju istoj klimatskoj zoni.

Uz zahtjev za priznavanje registracije prilaže se podaci: o identitetu aktivne materije, sredstvu za zaštitu bilja, dokaz i izvještaj o registraciji sredstva za zaštitu bilja u drugoj državi, koji su prevedeni na crnogorski jezik i ovjerenu kopiju originala i rezimea (član 16 stav 2 Zakon o sredstvima za zaštitu bilja Sl. list CG br. 51/08).

Biološka ispitivanja provode se testiranjem na polju (field testing) u trajanju 1 ili 2 vegetacijske sezone.

Prije samog administrativnog izdavanja dozvole odnosno registracije, sastaje se Komisija za sredstva za zaštitu bilja (članovi komisije su iz reda istaknutih javnih naučnih i stručnih radnika za zaštitu bilja, zdravstvene zaštite bilja, veterinarstva, zaštite životne sredine, hemije, biohemije, toksikologije i drugih stručnih radnika od značaja za oblast sredstava za zaštitu bilja).

Komisija završno razmatra zahtjev i daje mišljenje u postupku registracije nadležnoj administrativnoj jedinici u Fitosanitarnoj Upravi. Nakon toga slijedi administrativni postupak izdavanja dozvole od strane Fitosanitarne Uprave.

Fitosanitarna uprava sredstvo za zaštitu bilja registruje na rok koji ne može biti duži od deset godina.

Podaci na pakovanju sredstva za zaštitu bilja za prodaju na teritoriji Crne Gore ispisuju se jasno i čitljivo na crnogorskem jeziku i na način kojim se onemogućava njihovo brisanje ili odstranjivanje (član 5 Zakon o sredstvima za zaštitu bilja Sl. list CG br. 51/08).

Bliže uslove i način za priznavanje registracije i procjenu uporedivosti prilika i klimatskih uslova propisaće se tokom 2010. godine.

AKTIVNOSTI I PLANOVI

Aktivnosti koje se sada realizuju u oblasti sredstava za zaštitu bilja su analiza postojećeg stanja i rada i aktivnosti postojećih institucija uključenih u ovu oblast.

Najvažniji korak je skoro uspostavljeni službu Fitosanitarne uprave za oblast sredstava za zaštitu bilja osposobiti za:

- autorizaciju odnosno priznavanje autorizacije i izdavanje odobrenja za sredstva za zaštitu bilja;
- koordinaciju, razmjenu informacija i međunarodne odnose u oblasti sredstava za zaštitu bilja;
- izvještavanje u oblasti sredstava za zaštitu bilja;
- dalju pripremu legislative i vođenje brige oko njene implementacije;
- zahtjeve vezane za opremu za primjenu sredstava za zaštitu bilja;
- monitoring uslova za stavljanje u promet i upotrebu sredstava za zaštitu bilja i saradnju u pripremi odgovarajućih mjera;
- za saradnju u programima koji su povezani sa mjerama za pravilnu upotrebu sredstava za zaštitu bilja uključujući i monitoring rezidua u bilju i biljnim proizvodima;
- uvođenje principa dobre prakse u zaštiti bilja i integralne zaštite bilja;
- koordinaciju sistema obuke proizvođača za upotrebu sredstava za zaštitu bilja;
- uspostavljanje informacionog sistema u ovoj oblasti;
- uspostavljanje registara, baze podataka i lista;
- priprema izvještaja, analiza i drugih materijala.

U ovom sektoru potrebno je izvršiti:

- obuku osoblja za punu transpoziciju i implementaciju EU regulative;
- obuku osoblja o procedurama uzimanja uzoraka za svrhe kontrole nakon procesa registracije;
- radne posjete Državama Članicama EU u kojima postoje slični uslovi kao i u Crnoj Gori, da bi se ispitala uspostavljena struktura i organizacija;
- uspostavljanje strategije transpozicije, implementacije i sprovođenja EU regulative;
- transpozicija EU regulative;
- uspostavljanje adekvatne strukture i organizacije za implementaciju i sprovođenje;
- monitoring efikasnosti i kvaliteta sistema koji je postavljen.

Kako je Crna Gora mala zemlja sa ograničenim ljudskim resursima, sasvim je sigurno da nije u mogućnosti da razvije pune kapacitete vezano za evaluaciju proizvoda za zaštitu bilja (PPPs).

Preliminarne ocjene stanja u ovoj oblasti ukazuju na to da će se Crna Gora najvjerojatnije pouzdati u ocjene zemalja EU i odlučiti za sistem priznavanja autorizacije.

Bez obzira na ove preliminarne ocjene, svakako je neophodno uspostavljanje institucionalnog kapaciteta za efikasan evropski sistem i za Crnu Goru najprihvatljiviju strukturu, kako bi se postigli ciljevi koji su postavljeni u EU.

*napomena: Crna Gora nema proizvodnju sredstava za zaštitu bilja

PRIORITET I ORIJENTACIONI PLAN HARMONIZACIJE SA EU ACQUIS – CLEAR TABLE

EU	MNE
Council Directive 91/414/EEC of 15 July 1991 concerning the placing of plant protection products on the market	Pravni osnov: Zakon o sredstvima za zaštitu bilja (Sl. List CG br. 51/08)

12 Bezbjednost hrane, veterinarska i fitosanitarna politika

	<p>Pravni akti na snazi: Zakon o sredstvima za zaštitu bilja (Sl. List CG br. 51/08) Status: nije urađena TOC tabela Buduće stanje: nakon izrade TOC tabela ukoliko se pokaže neusklađenost pristupiće se izmjenama i dopunama zakona</p>
Annex I Active substances authorised for use in plant protection products	<p>Pravni osnov: Zakon o sredstvima za zaštitu bilja (Sl. List CG br. 51/08) član 30 Pravni akti na snazi: Lista dozvoljenih aktivnih materija Status: u procesu usaglašavanja</p> <p>Buduće stanje: Stalno praćenje liste aktivnih materija dozvoljenih za primjenu u EU i korigovanje domaće liste u skladu sa evropskom.</p>
Annex II Requirements for the dossier to be submitted for the Inclusion of an active substance in annex I	<p>Pravni osnov: Zakon o sredstvima za zaštitu bilja (Sl. List CG br. 51/08) član 14-33 Pravni akti na snazi: Status: u procesu usaglašavanja Buduće stanje: Donošenje Pravilnika o zahtjevima za uključivanje aktivnih materija u liste dozvoljenih Usvajanje do kraja 2012. godine</p>
Annex III Requirements for the dossier to be submitted for the Authorization of a plant protection product	<p>Pravni osnov: Zakon o sredstvima za zaštitu bilja (Sl. List CG br. 51/08) član 14-33 Pravni akti na snazi: Status: u procesu usaglašavanja Buduće stanje: Donošenje Pravilnika o zahtjevima za dosije za autorizaciju sredstava za zaštitu bilja Usvajanje do kraja 2012. godine</p>
Annex IV Standard phrases for special risks for humans or the Environment as referred to in article 16	<p>Pravni osnov: Zakon o sredstvima za zaštitu bilja (Sl. List CG br. 51/08) član 5 Pravni akti na snazi: Status: u procesu usaglašavanja Buduće stanje: Donošenje Pravilnika o standardnim izrazima kojima se upozorava na posebne opasnosti i mјere bezbjednosti za sredstva za zaštitu bilja Usvajanje do kraja 2012. godine</p>
Annex V Standard phrases for safety precautions for the Protection of humans or the environment as Referred to in article 16	<p>Pravni osnov: Zakon o sredstvima za zaštitu bilja (Sl. List CG br. 51/08) član 5 Pravni akti na snazi: Status: u procesu usaglašavanja Buduće stanje: Donošenje Pravilnika o standardnim izrazima kojima se upozorava na posebne mјere bezbjednosti za sredstva za zaštitu bilja Usvajanje do kraja 2012. godine</p>
Annex VI Part I Uniform principles for evaluation and authorisation of chemical plant protection products Part II Uniform principles for evaluation and authorisation of plant protection products containing microorganisms	<p>Pravni osnov: Zakon o sredstvima za zaštitu bilja (Sl. List CG br. 51/08) član 14 Pravni akti na snazi: Status: u procesu usaglašavanja Buduće stanje: Donošenje Pravilnika o jedinstvenim načelima za ocjenjivanje sredstava za zaštitu bilja Usvajanje do kraja 2012. godine</p>
Application texts Programme of Work Recognition of the completeness of the dossier Possible Inclusions – Provisional Authorisations Protective measures Renewal of the inclusion Continued use Non authorised substances Banned substances	<p>Pravni osnov: Zakon o sredstvima za zaštitu bilja (Sl. List CG br. 51/08) član 14 Pravni akti na snazi: Status: u procesu usaglašavanja Buduće stanje: Lista o zabrani stavljanja u promet i upotrebi sredstava za zaštitu bilja koje sadrže određene aktivne materije (Celex No. 31979L0117)</p>

*** navedena regulativa će do srednjoročnog perioda konsolidirati i dopuniti sledeće direktive: (Celex No. 31076L0895, 31986L0362, 31986L0363, 31990L0642).

- postavljanje maksimalno dozvoljenih nivoa rezidua i njihova kontrola .

U oblasti rezidua sredstava za zaštitu bilja u skladu sa Zakonom o bezbjednosti hrane (Sl. list CG br.14/07) i skladu sa Zakonom o sredstvima za zaštitu bilja (Sl. list CG br. 51/08) nadležnosti su podijeljene između Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede (Fitosanitarne uprave, Veterinarske uprave) i Ministarstva zdravljа.

Usvajanjem Zakona o bezbjednosti hrane stvoren je generalni odnosno horizontalni pravni okvir za dalje harmonizovanje ove oblasti, a usvojeni Zakon o sredstvima za zaštitu bilja pitanje ostataka pesticida urediće se donošenjem podzakonskih akata na osnovu ovog zakona i u skladu sa posebnom, odnosno vertikalnom EU regulativom.

Pregled legislative Crne Gore – iz oblasti rezidua pesticida:

- Zakon o sredstvima za zaštitu bilja (Sl. list CG br.51/08);
- Zakon o bezbjednosti hrane (Sl. list CG br.14/07);
- Pravilnik o količinama pesticida, metala i metaloida i drugih otrovnih supstancija, hemoterapeutika, anabolika i drugih supstancija koje se mogu nalaziti u namirnicama (Sl. list SRJ, br. 5/92, 11/92 i 32/02);
- Pravilnik o uslovima u pogledu zdravstvene ispravnosti dijetetskih namirnica koje se mogu stavljati u promet (Sl. llst SFRJ br. 4/85, 70/86, 69/91, Sl. list SCG br. 56/03);
- Uputstvo o načinu uzimanja uzoraka za vršenje analiza i superanaliza namirnica i predmeta opšte upotrebe (Sl. list SFRJ, br. 60/78).

Prema članu 22 Zakona o sredstvima za zaštitu bilja (Sl. list CG br. 51/08), sredstvu se ne može izdati dozvola ako za njega nisu određene MRL i karence, posebno za svaku namjenu i svaki način primjene.

Ministarstvo zdravlја u saradnji sa Ministarstvom poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede utvrđuje MRL na bilju ili biljnim proizvodima ili u bilju ili biljnim proizvodima, hrani ili hrani za životinje.

NADLEŽNI DRŽAVNI ORGANI I KONTROLA

Zakonom o bezbjednosti hrane koji je objavljen u (Sl. list CG, br. 14/07) hrana se, prema porijeklu, dijeli na hranu životinjskog porijekla; hranu biljnog porijekla; kombinovanu hranu i ostalu hranu. U skladu sa ovom podjelom izvršena je i podjela nadležnosti za praćenje rezidua pesticida u Zakonu o sredstvima za zaštitu bilja (Sl. list CG br. 51/08):

- Ministarstvo poljoprivrede
- Ministarstvo zdravlја
- Veterinarska uprava
- Fitosanitarna uprava

Analizu uzoraka vrše ovlašćena pravna lica za poslove laboratorijskih analiza za praćenje rezidua sredstava za zaštitu bilja u skladu sa Zakonom o sredstvima za zaštitu bilja i Zakonom o bezbjednosti hrane.

Do 1998.godine jedina institucija koja je vršila analize namirnica biljnog i životinjskog porijekla u skladu sa Zakonom o zdravstvenoj ispravnosti životnih namirnica i predmeta opšte upotrebe (Sl. list SFRJ br. 53/91 i Sl. list SRJ br. 24/94, 28/96, 37/02) kao i Pravilnika o količinama pesticida, metala i metaloida i drugih otrovnih supstancija, hemoterapeutika, anabolika i drugih supstancija koje se mogu nalaziti u namirnicama (Sl. list SRJ br. 5/92, 11/92 i 32/02) bio je Zavod za zdravstvenu zaštitu kasnije nazvan Institut za javno zdravlје (IJZ). Od 1998.godine, osim Instituta za javno zdravlје, analize realizuje i Centar za ekotoksikološka ispitivanja Crne Gore (CETI).

Na kraju godine svi godišnji rezultati analize uzoraka biljnog porijekla dobijeni u navedenim institucijama se statistički obrađuju u IJZ po sledećim kategorijama:

- žitarice, leguminoze i brašno;
- hljeb, tjestenina, keks;
- voće i prozvodi od voća;
- povrće i proizvodi od povrća;
- kafa, kakao i čajevi;
- masti i ulja.

Izvještaji ovlašćenih laboratorija o izvršenim analizama hrane biljnog porijekla po aktivnim materijama dostavljaju se Fitosanitarnoj upravi i Ministarstvu zdravlja.

LABORATORIJE

- **Institut za javno zdravlje** - (laboratorijske analize namirnica na ostatke sredstava za zaštitu bilja)
- **Centar za ekotoksikološka ispitivanja Crne Gore (CETI)** - (laboratorijske analize namirnica na ostatke sredstava za zaštitu bilja).

Osnovni zahtjevi za laboratorije će biti snimanje postojećeg stanja i uspostavljanje akreditacija (ISO/IEC 17025) i uspostavljanje Kontrole kvaliteta procedura za residue pesticide (Quality control procedures for pesticide residues analysis).

Inspeksijsku kontrolu vrše fitosanitroni, veterinarni i sanitarni inspektorji u skladu sa ovlašćenjima iz zakona.

PROGRAM MONITORINGA REZIDUA PESTICIDA

Program monitoringa rezidua pesticida u hrani biljnog porijekla prati nivo rezidua pesticida sa ciljem procjene ugroženosti zdravlja populacije. Ovaj Program usvojen je i objavljen u (Sl.list CG br. 57/09), a donešen je u skladu sa Zakonom o sredstvima za zaštitu bilja (Sl. list CG br. 51/08). Program monitoringa rezidua pesticida za hranu biljnog porijekla će se donositi svake godine, a obuhvata praćenje rezidua pesticida u skladu sa propisanim nivoima rezidua (MRL/Maximum Residue Levels). Predlog Programa monitoringa pesticida za 2009.godinu urađen je u skladu sa Commission Recommendation of 4 February 2008 concerning a coordinated Community monitoring programme for 2008 to ensure compliance with maximum levels of pesticide residues in and on cereals and certain other products of plant origin and national monitoring programmes for 2009 (2008/103/EC). Monitoring obuhvata voće, povrće, žita, pića i proizvode na bazi žita kao i dječju hranu. Poseban program monitoringa rezidua u životinjama, namirnicama životinjskog porijekla i hrane za životinje sprovodi Veterinarska uprava. Monitoring se zasniva na reprezentativnim uzorcima roba, obavještajnom i sljedljivom sistemu praćenja. Broj uzoraka se određuje na osnovu zastupljenosti i ishrani sa posebnim akcentom na hranu koja je namijenjena djeci.

Uzorci se uzimaju: na mjestu proizvodnje biljnih proizvoda i primarne biljne proizvodnje, skladištima biljnih proizvoda i primarnih biljnih proizvoda, otkupnim mjestima, na pijacama (otvorenim prodajnim mjestima), u maloprodajnim, veleprodajnim objektima i na graničnim prelazima od strane obučenih fitosanitarnih i ili sanitarnih inspektora.

Monitoring kontrola obuhvata kako robu domaćeg porijekla tako i uvoznu robu i ima svoje prioritete:

- provjera da rezidue pesticida ne prelaze zakonom propisane granične vrijednosti MRL (Maximum Residue Level);
- provjera da se u određenim vrstama hrane biljnog porijekla ne nalaze neočekivane rezidue pesticida, u skladu sa zakonom;

- provjera da je unos rezidua pesticida hranom na prihvatljivom nivou.

Prioriteti se baziraju na analizi rizika, dosadašnjim dokazima uticaja na zdravlje populacije rezidua pesticida kako u Crnoj Gori tako i van Crne Gore i u skladu sa evropskim i drugim međunarodnim harmonizovanim obavezama i preporukama.

Sistem rangiranja prioriteta		Vrsta monitoringa
Monitoring		
Nizak nivo prioriteta	<ul style="list-style-type: none"> – ne postoji dokaz o prekoračenom MRL ili ne-odobrenim pesticidima na/u robi (izvor: dosadašnja praćenja, izvještaji, sistem brzog obavještavanja –RASFF's, ili drugi podaci monitoringa drugih država) – nizak broj očekivanih rezidua pesticida na/u robi – roba je manjim dijelom zastupljena u ishrani bilo koje populacijske grupe 	Rutinski dio u procesu monitoringa uloge ishrane u cilju provjere zakonske usaglašenosti i obezbjeđenja potrebnih informacija. Ove vrste roba prate se najmanje svake četvrte godine.
Srednji nivo prioriteta	<ul style="list-style-type: none"> – postoji dokaz o prekoračenom MRL ili ne-odobrenim pesticidima na/u robi (izvor: dosadašnja praćenja, izvještaji, sistem brzog obavještavanja – RASFF's, ili drugi podaci monitoringa drugih država) – očekivana pojava rezidua na/u robi – roba je većim dijelom zastupljena u ishrani bilo koje populacijske grupe – narastajuća popularnost je promovisala priliv roba iz novih izvora 	Rutinski dio monitoringa uglavnom za svježe vrste roba koji se obavlja svake druge ili treće godine. Cilj ove vrste monitoringa je praćenje prethodnih rezultata.
Visok nivo prioriteta	<ul style="list-style-type: none"> – skoriji dokaz o prekoračenom MRL ili ne-odobrenim pesticidima na/u robi (izvor: dosadašnja praćenja, izvještaji, sistem brzog obavještavanja –RASFF's, ili drugi podaci monitoringa drugih država) – dokaz da unos može preći akutnu referentnu dozu / Acute Reference Dose – očekivane rezidue na/u robi koja je od izuzetnog značaja za neku potrošačku grupu 	Godišnji monitoring robe koja je značajna u ishrani i/ili ciljani monitoring za identifikovane probleme.

Kriterijumi koji su primjenjeni za izradu programa monitoringa:

- broj stanovnika po opštinama;
- statistički podaci o potrošnji hrane biljnog porijekla;
- podaci o domaćoj proizvodnji i uvozu hrane biljnog porijekla;
- podaci o nivou rezidua iz prethodnih godina;
- kapaciteti laboratorija, primijenjene metode (multi –residue methods-MRMs);
- procjenu rizika od pesticida;
- registrovani preparati pesticida za pojedine vrste roba;
- broj skladišta, veleprodaja, uvoznika i maloprodaja hrane biljnog porijekla.

U skladu sa ovim gore navedenim u Crnoj Gori nadležnosti su podijeljene između Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, Fitosanitarne uprave, Veterinarske uprave i Ministarstva zdravlja te se i adekvatno ovoj podjeli alociraju posebna finansijska sredstva za analize ostataka pesticida (svaki organ u svom budžetu u skladu sa svojim nadležnošćima).

	Program pracenja sredstava za zaštitu bilj, ishranu bilja I bezbjednost hrane	Vrijednost €
2.1	Monitoring rezidua pesticida u hrani biljnog porijekla na nivou primarne proizvodnje	30.000.00

* Program fitosanitarnih mjera za 2009.godinu (Sl. List CG 20/09)

PRIORITET I ORIJENTACIONI PLAN HARMONIZACIJE SA EU ACQUIS REZIDUE SREDSTVA ZA ZAŠTITU BILJA– CLEAR TABLE

EU	MNE
Regulation (EC) No 396/2005 of the European Parliament and of the Council of 23 February 2005 on maximum residue levels of pesticides in or on food and feed of plant and animal origin and	Pravni osnov: Zakon o sredstvima za zaštitu bilja (Sl. List CG br. 51/08) i Zakon o bezbjednosti hrane (Sl. List CG br. 14/07)

<p>amending Council Directive 91/414/EEC</p>	<p>Pravni akt na snazi: Pravilnik o količinama pesticida, metala i metaloida i drugih otrovnih supstancija, hemioterapeutika, anabolika i drugih supstancija koje se mogu nalaziti u namirnicama (Službeni list SRJ, br. 5/92, 11/92 i 32/2002); Status: neusklađen Buduće stanje: Donošenje Pravilnika o maksimalnim nivoima rezidua pesticida u i na hrani i hrani za životinje biljnog i životinjskog porijekta Usvajanje do kraja 2012. godine</p>
<p>Commission Directive 2002/63/EC of 11 July 2002 establishing Community methods of sampling for the official control of pesticide residues in and on products of plant and animal origin and repealing Directive 79/700/EEC</p>	<p>Pravni osnov: Zakon o sredstvima za zaštitu bilja (Sl. List CG br. 51/08) i Zakon o bezbjednosti hrane (Sl. List CG br. 14/07) Pravni akt na snazi: Uputstvo o načinu uzimanja uzorka za vršenje analiza i superanaliza namirnica i predmeta opšte upotrebe (Sl. list SFRJ, br. 60/78). Status: neusklađen Buduće stanje: Donošenje Pravilnika o metodama uzorkovanja za sprovođenje službene kontrole ostataka pesticida u i na proizvodima biljnog i životinjskog porijekla Usvajanje do kraja 2012. godine</p>
<p>Commission Regulation (Ec) No 1213/2008 of 5 December 2008 concerning a coordinated multiannual Community control programme for 2009, 2010 and 2011 to ensure compliance with maximum levels of and to assess the consumer exposure to pesticide residues in and on food of plant and animal origin</p>	<p>Pravni osnov: Zakon o sredstvima za zaštitu bilja (Sl. List CG br. 51/08) i Zakon o bezbjednosti hrane (Sl. List CG br. 14/07) Pravni akt na snazi: Program monitoringa rezidua pesticida u hrani biljnog porijekla za 2009.godinu (Sl. List CG br. 57/09) Status: usklađen Buduće stanje: Kontinuirano donošenje i sprovođenje programa monitoringa rezidua pesticida u hrani biljnog porijekla</p>
<p>Commission Recommendation of 4 February 2008 concerning a coordinated Community monitoring programme for 2008 to ensure compliance with maximum levels of pesticide residues in and on cereals and certain other products of plant origin and national monitoring programmes for 2009</p>	<p>Pravni osnov: Zakon o sredstvima za zaštitu bilja (Sl. List CG br. 51/08) i Zakon o bezbjednosti hrane (Sl. List CG br. 14/07) Pravni akt na snazi: Program monitoringa rezidua pesticida u hrani biljnog porijekla za 2009.godinu (Sl. List CG br. 57/09) Status: usklađen Buduće stanje: Kontinuirano donošenje i sprovođenje programa monitoringa rezidua pesticida u hrani biljnog porijekla</p>

26. Kvalitet sjemena i sadnog materijala u smislu stavljanja u promet sjemena i sadnog materijala poljoprivrednih kultura i povrća, vinove loze, šumskog i ukrasnog bilja, i voća:

Nadležni organi:

- Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede;
- Fitosanitarna uprava:
 - Odsjek za sjeme i sadni materijal, zaštitu biljnih sorti i GMO;
 - Odsjek za inspekcijski nadzor.

Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede je organ državne uprave nadležan za kreiranje politike i donošenje propisa iz oblasti sjemenskog i sadnog materijala i vrši nadzor nad zakonitošću i cjelishodnošću rada Fitosanitarne uprave.

Fitosanitarna uprava je osnovana Uredbom o izmjenama i dopunama Uredbe o organizaciji i načinu rada državne uprave (Sl. list CG, br. 43/08) kojom se osnivaju ministarstva i drugi organi uprave, utvrđuje način rada državne uprave i uređuju druga pitanja od značaja za rad državne uprave. U nadležnost su joj prenešena i ovlašćenja po Zakonu o sjemenskom materijalu poljoprivrednog bilja (Sl. list RCG, br. 24/06) (Aneks 43) i po Zakonu o sadnom materijalu (Sl. list RCG, br. 24/06).

Fitosanitarna uprava je organ državne uprave nadležan za neposredno izvršavanje propisa i obavlja upravne i sa njima povezane stručne poslove i nadležan je za koordinaciju i kontakte, pripremu legislative, inspekcijske poslove i međunarodne odnose u vezi sa pitanjima koja se odnose na sjemenski i sadni materijal.

Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Fitosanitarne uprave, koji je Vlada Crne Gore, utvrdila na sjednici, održanoj 26. februara 2009. godine unutar Sektora za fitosanitarne poslove formiran je Odsjek za sjeme i sadni materijal, zaštitu biljnih sorti i GMO.

Odsjek za sjeme i sadni materijal, zaštitu biljnih sorti i GMO je nadležan za neposredno izvršavanje propisa i poslova koji se odnose na:

- utvrđivanje ispunjenosti uslova i način proizvodnje, dorade, kontrole, postkontrole, ispitivanje kvaliteta, promet i uvoz sjemenskog materijala poljoprivrednog bilja;
- odobravanje proizvodnje za niže kategorije sjemenskog materijala;
- izdavanje sertifikata za sjemenski materijal;
- kontrolu i ispitivanje sjemenskog materijala;
- priznavanje rezultata DUS testova;
- obradu rezultata ispitivanja sorte na oglednom polju;
- obrazuje stručnu komisiju, radi ocjene proizvodne i upotrebne vrijednosti, kao i različitosti, uniformnosti i stabilnosti sorte sjemenskog materijala poljoprivrednog bilja;
- utvrđivanje ispunjenosti uslova i način proizvodnje, prometa i uvoza sadnog materijala;
- ovlašćuje pravno lice za stručnu kontrolu proizvodnje sadnog materijala;
- izdavanje sertifikata o priznavanju proizvodnje sadnog materijala;
- kontrolu i ispitivanje sorti sadnog materijala;
- priznavanje rezultata DUS testova, obradu rezultata ispitivanja sorte na oglednom polju, obrazuje stručnu komisiju, radi ocjene proizvodne i upotrebne vrijednosti, kao i različitosti, uniformnosti i stabilnosti sorte sadnog materijala;
- kontrolu reproduktivnog GMO biljnog materijala ili proizvoda koji sadrže, sastoje se ili su dobijeni od GMO namijenjenih stavljanju u promet;
- priprema stručne osnove za plan kontrole, plan monitoringa;
- izdavanja odobrenja, upis u registre, vođenje evidencija i registara:
 - Registar sorti poljoprivrednog bilja;
 - Registar proizvođača sjemenskog materijala;
 - Registar dorađivača sjemenskog materijala;
 - Registar za promet sjemenskog materijala na veliko;
 - Registar za promet sjemenskog materijala na malo;
 - Registar uvoznika sjemenskog materijala;
 - Registar sorti i podloga sadnog materijala;
 - Registar proizvođača sadnog materijala;
 - Registar za promet sadnog materijala na veliko;
 - Registar za promet sadnog materijala na malo;
 - Registar uvoznika sadnog materijala;
- sprovođenje međunarodnih konvencija, ugovora i razmjenu informacija;

- učešće u međunarodnim organima i organizacijama;
- uspostavljanje informacionog sistema, prikupljanje, obrada i čuvanje podataka;
- pripremanje izvještaja, analiza, informacija i drugih materijala, u skladu sa propisima i međunarodnim ugovorima i sporazumima i druge poslove koji su joj određeni u nadležnost.

Odsjek za inspekcijski nadzor vrši poslove inspekcijskog nadzora koji se odnose na obezbeđenje sprovođenja zakonskih i podzakonskih propisa, donosi rješenje u upravnom postupku, podnosi zahtjeve za pokretanje prekršajnog postupka, prijave za privredni prestup i krivično djelo, daje inicijativu za izmjene i dopune zakonskih propisa čiju primjenu prati, priprema informacije i izvještaje o stanju u ovoj oblasti kao i druge odgovarajuće poslove.

Ovlašćenja fitosanitarne inspekcije zasnivaju se na primjeni:

- Zakona o opštem upravnom postupku – Sl. list RCG, br.60/03;
- Zakona o inspekcijskom nadzoru – Sl. list RCG, br.39/03 i primjeni zakona, pravilnika, naredbi, programa, instrukcija i dr. iz fitosanitarne oblasti.

Fitosanitarna inspekcija obavlja:

Inspekcijski nadzor na fitosanitarnim graničnim mjestima

Granična fitosanitarna inspekcija obavlja pregled nad pošiljkama sjemenskog i sadnog materijala u prometu (uvoz, izvoz, reeksport, provoz) preko granice Crne Gore u smislu provjere zahtjeva kvaliteta, sortnosti i zdravstvenog stanja, izdaje uvjerenja o zdravstvenom stanju bilja (fitosertifikat), preduzima mjere radi sprječavanja, unošenja, širenja i iskorjenjivanja štetnih organizama u skladu sa zakonom.

Uvoz pošiljki sjemenskog i sadnog materijala

Za pošiljke sjemenskog i sadnog materijala koje su predmet fitosanitarnog nadzora obavezan je pregled na ulaznom graničnom prelazu od strane fitosanitarnog inspektora.

Pošiljka sjemenskog i sadnog materijala može se uvoziti samo preko određenih graničnih prelaza na kojim je uspostavljen carinski i fitosanitarni inspekcijski nadzor.

Samo uvoznici registrovani u Fitosanitarnoj upravi mogu se baviti poslovima uvoza sjemenskog i sadnog materijala.

Registrovani uvoznici ili njihovi ovlašćeni zastupnici obavezni su da se prije uvoza sjemenskog ili sadnog materijala obrate Fitosanitarnoj upravi za odobravanje uslova za uvoz sjemenskog ili sadnog materijala.

Po dobijanju odobrenja sa uslovima uvoza, uvoznik ili njihov ovlašćeni zastupnik graničnom fitosanitarnom inspektoru podnosi pismenu prijavu za pregled sjemenskog i sadnog materijala u pogledu zadovoljavanja propisanih zahtjeva kvaliteta, sortnosti i zdravstvene ispravnosti.

Prijava se podnosi pismeno uz navođenje svih isprava koje prate pošiljku.

Prijava se zavodi i dobija broj protokola koji se sastoji od: oznake postupka; oznake godine; oznake inspekcije; identifikacionog broja inspektora i rednog broja protokola i datuma podnošenja prijave.

Uvoznik ili ovlašćeni predstavnik mora pošiljku sjemenskog i sadnog materijala fitosanitarnom inspektoru najmanje 24 časa prije očekivanog pristizanja pošiljke na granični prelaz.

Pošiljka sjemenskog i sadnog materijala koja podliježe pregledu ostaje pod carinskim nadzorom sve dok fitosanitarni inspektor ne potvrdi da je pregled obavljen.

Fitosanitarni pregled pri uvozu pošiljke sjemenskog i sadnog materijala na graničnom inspekcijskom mjestu podrazumjeva:

- provjeru dokumentacije;
- provjeru identiteta;
- fizičku provjeru.

Provjera dokumentacije

Fitosanitarni inspektor provjerava da li pošiljku sjemenskog i sadnog materijala prati:

- Original fitosertifikat (za pošiljke bilja za koje je propisan);
- Odobrenje Fitosanitarne uprave;
- sertifikat o sortnosti sjemenskog i sadnog materijala (OECD);
- ukoliko se uvozi sjemenski i sadni materijal koji nije obuhvaćen sistemom OECD sertifikacije, ovakvu pošiljku mora da prati dokument o sortnosti izdat od nadležnog organa zemlje izvoznice;
- sertifikat o kvalitetu sjemenskog i sadnog materijala (ISTA);
- deklaraciju izdatu od nadležnog organa zemlje izvoznice, koja prije stavljanja u promet mora biti obilježena u skladu sa nacionalnim zahtjevima;
- tovarni list ili brodski tovarni list;
- faktura, otpremnica i
- druge isprave ukoliko su propisane.

Fitosanitarni inspektor kod provjere dokumentacije kontroliše:

- da li su privredna društva, odnosno druga pravna lica ili preduzetnici upisani u Registrar uvoznika sjemenskog i sadnog materijala;
- da li imaju u vlasništvu ili po osnovu ugovora o zakupu registrovano carinsko skladište;
- da li uvoznik uvozi sjemenski i sadni materijal u skladu sa propisanim kategorijama sjemenskog i sadnog materijala;
- da li se sjemenski i sadni materijal uvozi u originalnom pakovanju;
- da li je sjemenski i sadni materijal koji se uvozi od proizvođača koji ispunjavaju uslove proizvodnje, odnosno koji su registrovani i pod kontrolom nadležnog organa zemlje izvoznice;
- da li kvalitet sjemenskog i sadnog materijala odgovara propisanim zahtjevima;
- sortnost sjemenskog i sadnog materijala;
- da li je priložen original fitosertifikat i da li je izdat u skladu sa International Plant Protection Organization (IPSM 12);
- datum izdavanja fitosanitarnog sertifikata i upoređuje ga sa datumom izdavanja otpremnice (u cilju provjere datuma izdavanja fitosertifikata);
- da li su robe označene odgovarajućim botaničkim imenom;
- da li sadržaj roba naznačen na fitosertifikatu odgovara sadržaju utovarnog lista;
- da li bilje, biljni proizvodi ili objekti pod nadzorom navedeni u dokumentaciji podlježu zabranama, ograničenjima i
- da li se zahtjeva dopunska izjava sa aspekta zdravstvene zaštite bilja;
- da li postoje privremene zabrane koje mogu da se odnose na region, zemlju ili bilje i dr.

U slučaju da dokumentacija nije kompletna ili ima nedostataka, uvoznik odnosno njegov ovlašćeni zastupnik je obvezan da obezbijedi nedostajuću dokumentaciju, a pošiljka se zadržava sve do kompletiranja dokumentacije.

Ukoliko je dokumentacija kompletna i ako ispunjava uslove fitosanitarni inspektor će pristupiti provjeri identiteta i fizičkom pregledu.

Na graničnim ispeksijskim mjestima na kojima nema uslova za obavljanje pregleda (provjera

identiteta i fizički pregled) fitosanitarni inspektor će rješenjem prenапutiti pošiljku pod carinskim nadzorom fitosanitarnom inspektoru u mjestu carinjenja ili nekom drugom mjestu koje je određeno u skladu sa zakonom.

Provjera identiteta i fizički pregled

Fitosanitarni inspektor vrši provjeru identiteta i fizički pregled pošiljke sjemenskog i sadnog materijala na samom graničnom prelazu ako za to postoje uslovi ili u carinskom skladištu ili drugom zvanično određenom mjestu pod carinskim nadzorom.

Pošiljka sjemenskog i sadnog materijala otvara se u prisustvu fitosanitarnog inspektora koji pristupa provjeri kvaliteta, sortnosti, identiteta roba, upoređivanja podataka navedenih u fitosertifikatu, sertifikatu o sortnosti sjemenskog i sadnog materijala (OECD); sertifikatu o kvalitetu sjemenskog i sadnog materijala (ISTA); deklaraciji izdatoj od nadležnog organa zemlje izvoznice, u smislu količine, tipa robe, ambalaže i svih oznaka (etikete i dr.), stvarne težine pošiljke sa težinom navedenom u dokumentaciji, provjerom određenog broja pakovanja ili ako je potrebno vaganje pošiljke. Provjera se vrši na više različitih uzoraka iz cijele pošiljke, kako bi utvrdio ispunjenost propisanih uslova kao i da li je pošiljka u ispravnom stanju za upotrebu u one svrhe koje su navedene u dokumentaciji.

Fitosanitarni inspektor prilikom kontrole sjemenskog i sadnog materijala osim kvaliteta i sortnosti procjenjuje i stepen opasnosti od unošenja karantinski štetnih organizama i moguća odstupanja od propisanih zahtjeva vezanih za sjemenski i sadni materijal koji je u pošiljci radi utvrđivanja načina pregleda (određivanja broja pakovanja iz kojih će se uzeti uzorci, broja i veličine uzoraka, metoda pregleda, preventivnih mjera i dr). Za provjeru stepena opasnosti služe raspoloživi naučni i tehnički podaci o ranijim nalazima, podaci o karantinski štetnim organizmima, na određenim biljnim vrstama domaćina, o porijeklu pošiljke, pouzdanosti fitosertifikata i drugih pratećih dokumenata.

Fizički pregled odnosno pregled podrazumijeva:

- vizuelni pregled;
- jednostavne laboratorijske analize i
- pregled transportnog sredstva.

Laboratorijske provjere se vrše u skladu sa analizom rizika, kada postoje opravdani razlozi za sumnju, bilo da se ne može tačno utvrditi stanje na osnovu pratećih dokumenata ili izvršenih fizičkih provjera. Laboratorijska ispitivanja vrše se u ovlašćenim akreditovanim laboratorijama za kvalitet sjemenskog i sadnog materijala i ovlašćenim akreditovanim laboratorijama za dijagnostikovanje štetnih organizama.

Pošiljke poslate na laboratorijske provjere nalaze se pod carinskim ili karantinskim nadzorom i ne smiju biti stavljene u promet do dobijanja rezultata laboratorijskog testiranja.

U slučaju da pošiljka sjemenskog i sadnog materijala ne odgovara propisanim uslovima iz Zakona o zdravstvenoj zaštiti bilja i uslovima iz Zakona o sadnom materijalu i Zakona o sjemenskom materijalu poljoprivrednog bilja, a na mjestu uvoza se ne može potpuno suzbiti dezinfekcijom ili dezinsekcijom ili ako je pošiljka izložena većim stepenom sekundarnih zaraza, ili ne odgovara sortnosti ili ne odgovara deklarisanom kvalitetu fitosanitarni inspektor će rješenjem zabraniti uvoz i narediti da se pošiljka vrati pošiljaocu ili uništi, a ukoliko je pošiljku sjemenskog i sadnog materijala unijelo fizičko lice, oduzeti i uništitи. Na prateću dokumentaciju će staviti klauzulu: „**Zabranjen uvoz**“.

U slučaju da pošiljka sjemenskog i sadnog materijala odgovara propisanim uslovima iz Zakona o zdravstvenoj zaštiti bilja i uslovima iz Zakona o sadnom materijalu i Zakona o sjemenskom materijalu poljoprivrednog bilja, fitosanitarni inspektor će potvrditi da je izvršen zdravstveni pregled pošiljke sjemenskog i sadnog materijala, stavljanjem na carinsku deklaraciju ili ispravu koja prati pošiljku izjavu: „**Pošiljka je pregledana. Uvoz dozvoljen**“.

Za pregled brodskih pošiljaka u pomorskim lukama brod mora biti vezan u luci, a pošiljke moraju biti na brodu ili po odobrenju fitosanitarnog inspektora u carinskom skladištu u kome su obezbijeđeni uslovi za fitosanitarni pregled.

Ako se pošiljka sjemenskog i sadnog materijala uvozi kontejnerima preko graničnog prelaza na kome se ne vrši pregled kontejnera, fitosanitarni inspektor pregleda samo prateće dokumente. Ako utvrdi da je pošiljka u kontejneru snabdjevena propisanim fitosertifikatom, odobrenjem Fitosanitarne uprave (ukoliko je propisano), sertifikatom o sortnosti sjemenskog i sadnog materijala (OECD), sertifikatom o kvalitetu sjemenskog i sadnog materijala (ISTA), deklaracijom o kvalitetu, fitosanitarni inspektor odobrava prevoz kontejnera pod carinskim nadzorom do određenog mesta za vršenje pregleda kontejnera gdje je obezbijeđeno otvaranje kontejnera. Ako se utvrdi da pošiljka sjemenskog i sadnog materijala koja se uvozi kontejnerima nije snabdjevena fitosertifikatom, odobrenjem Fitosanitarne uprave, sertifikatom o sortnosti sjemenskog i sadnog materijala (OECD), sertifikatom o kvalitetu sjemenskog i sadnog materijala (ISTA), deklaracijom o kvalitetu ili kada se iz dokumentacije utvrdi da sadrži sjemenski i sadni materijal protivno propisanoj zabrani, odnosno ograničenju uvoza fitosanitarni inspektor narediće da se pošiljka vrati pošiljaocu.

Pošiljke koje se transportuju željeznicom pregledaju se na željezničkim stanicama koje su određene od strane Fitosanitarne uprave.

Avionske, denčane i poštanske pošiljke pregledaju se u carinskom skladištu na prostoru koji je za to određen i na kojem su obezbijeđeni uslovi za pregled.

Vrste sjemenskog i sadnog materijala koje se uvoze, a kojima se mogu prenijeti ili prenose karantinski štetni organizmi a čije se prisustvo ne može utvrditi prilikom zdravstvenog pregleda na graničnom prelazu (skrivene zaraze) određuje se karantinski nadzor kod krajnjeg korisnika (na mjestu sadnje) u skladu sa propisima zdravstvene zaštite bilja (Naredba o vrstama sadnog materijala iz uvoza i praćenju zdravstvenog stanja kod krajnjeg korisnika Sl. list SRJ br 8/99). Dok traje provjera zdravstvenog stanja sadnog materijala, taj materijal se ne smije razmnožavati ni iznositi sa određene izolovane parcele ili premještati na drugu parcelu bez odobrenja fitosanitarnog inspektora.

Provoz pošiljki sjemenskog i sadnog materijala

Obaveznom pregledu na graničnom prelazu podliježu i pošiljke sjemenskog i sadnog materijala koje se provode preko teritorije Crne Gore i pretovaraju u druga prevozna sredstva. Kad takva pošiljka stigne na granični prelaz na kojem se ne obavlja pretovar fitosanitarni inspektor pregleda samo prateću dokumentaciju.

Pretovar pošiljki sjemenskog i sadnog materijala

Ukoliko se vrši pretovar i dokumentacija odgovara propisanim uslovima kao i ostalim propisima fitosanitarni inspektor odobrava provoz pod carinskim nadzorom do mjesta gdje će se obaviti pretovar i zdravstveni pregled sjemenskog i sadnog materijala.

Pretovar ne smije započeti bez prisustva fitosanitarnog inspektora. Ukoliko je prateća dokumentacija neispravna fitosanitarni inspektor zabranit će ulazak pošiljke sjemenskog i sadnog materijala i narediti da se vrati pošiljaocu. Isto će narediti i ako pri zdravstvenom pregledu utvrdi da je pošiljka zaražena karantinski štetnim organizmom. Na prateće isprave stavlja klauzulu: **Zabranjen provoz (pošiljka zaražena, naziv karantinski štetnog organizma).**

Izvoz i reeksport pošiljki sjemenskog i sadnog materijala

Pregled pošiljke sjemenskog i sadnog materijala pri izvozu i reeksportu obuhvata:

- prevozna sredstva;
- pakovanja;
- prema potrebi i skladišta, pripremni objekti kao i posjede sa kojeg ona potiče;
- zdravstveni pregled;
- pregled dokumentacije (uvjerenja o zdravstvenom stanju, uvjerenja o sortnosti koje izdaje ovlašćena institucija i deklaraciju koju izdaje proizvođač sadnog materijala odnosno po propisanim zahtjevima zemlje u koju se pošiljka izvozi).

Nakon izvršenog pregleda pošiljke sjemenskog i sadnog materijala i prateće dokumentacije i ako su ispunjeni propisani zahtjevi zemlje u koju se pošiljka izvozi, fitosanitarni inspektor dozvoliće izvoz i izdati fitosertifikat.

Ako se prilikom zdravstvenog pregleda utvrdi da pošiljka sjemenskog i sadnog materijala ne odgovara propisanim zahtjevima zemlje u koju se pošiljka izvozi ili da je zaražena štetnim organizmom zbog kojeg je zabranjeno da se unese u zemlju uvoznicu ili u zemlju kroz koju se provozi ili da prevozno sredstvo i ambalaža ne ispunjavaju uslove za izvoz, fitosanitarni inspektor neće dozvoliti izvoz ili izdati fitosertifikat za izvoz takve pošiljke.

Inspeksijska kontrola u unutrašnjem prometu

Prilikom kontrole u unutrašnjem prometu Fitosanitarni inspektor vrši inspekcijski nadzor nad registrovanim proizvođačima, uvoznicima, maloprodajnim i veleprodajnim objektima sjemenskog i sadnog materijala i to:

- da li su upisani u propisane registre, a u slučaju fizičkog lica da li ima zaključen ugovor o saradnji sa registrovanim proizvođačem;
- da li ispunjavaju propisane uslove za upis u registre;
- da li se u prometu nalazi sjemenski i sadni materijal u skladu sa kategorijama propisanih zakonom;
- da li vode evidenciju o proizvodnji, prometu sjemenskog i sadnog materijala kao i o uvezenim količinama sjemenskog i sadnog materijala;
- da li su sorte koje se proizvode i nalaze prometu upisane u Registar sorti i podloga i ostvarivanje prava korišćenja zaštićenih sorti i podloga.

Takođe, vrši kontrolu upisanih proizvođača u Registar proizvođača u smislu propisanih uslova i to:

- da li ima zemljište potrebno za proizvodnju sjemenskog i sadnog materijala;
- da li ima u stalnom radnom odnosu lice koje je odgovorno za proizvodnju sjemenskog i sadnog materijala, sa propisanom stručnom spremom i najmanje tri godine radnog iskustva u struci;
- da li je prijavio svaku promjenu uslova za obavljanje proizvodnje Fitosanitarnoj upravi;
- da li vodi knjigu evidencije o proizvodnji sjemenskog i sadnog materijala, a naročito:
 - plan rasadnika i matičnog zasada (objekat) sa jasno označenim dijelom gdje se proizvodi i sadni materijal, vrstu, odnosno sortu i godinu proizvodnje sadnog materijala sa kojim se zasniva proizvodnja;
 - raspored sjemenskog usjeva, odnosno objekta sa jasno označenim dijelom gdje se proizvodi sjemenski materijal, vrstu, odnosno sortu i godinu proizvodnje sjemenskog materijala sa kojim se zasniva proizvodnja;
 - ukupnu količinu sjemenskog i sadnog materijala;
 - podatke o načinu proizvodnje;
 - vrstu i datum izvođenja radova;
 - količine ukupno primljenog, proizvedenog, prodatog i uništenog sjemenskog i sadnog materijala;
- da li proizvedeni sjemenski i sadni materijal potiče od sorti i podloga koje su upisane u Registar sorti i podloga sjemenskog i sadnog materijala;
- da li svake godine podnosi prijavu o proizvodnji sjemenskog i sadnog materijala Fitosanitarnoj upravi;
- da li ima plan proizvodnje koji definiše kritične tačke za pojedine vrste sjemenskog i sadnog materijala koje bi mogle uticati na kvalitet, zdravstveno stanje i prinos sjemenskog i sadnog materijala i metode za praćenje i kontrolu kritičnih tačaka;

- da li vrši pregled radi stalnog praćenja i kontrole kritičnih tačaka u skladu sa metodama; sprovodi mjere radi sprečavanja pojave, odnosno širenja štetnih organizama; uzima i dostavlja uzorke ovlašćenoj laboratoriji radi praćenja kvaliteta proizvodnje; vodi zapisnik o praćenju i kontroli kritičnih tačaka, kao i o sprovedenim mjerama za obezbeđivanje usklađenosti sjemenskog i sadnog materijala sa propisanim standardima;
- da li obavještava Fitosanitarnu upravu, odnosno fitosanitarnog inspektora o pojavi ili sumnji na pojavu štetnih organizama na mjestu proizvodnje;
- da li je obezbijedio mogućnost praćenja i raspoznavanja svake partije sjemenskog i sadnog materijala u svim fazama proizvodnje, dorade, skladištenja, u prometu i nabavci sjemenskog i sadnog materijala;
- da li vodi evidenciju i čuva dokumentaciju o održavanju sorte, odnosno nabavci i porijeklu sjemenskog i sadnog materijala koji se upotrebljava za razmnožavanje;
- da li vrši i druge poslove utvrđene zakonom;
- da li proizvođač sadnog materijala čuva dokumentaciju najmanje pet godina, a proizvođač sjemenskog materijala najmanje jednu godinu za jednogodišnje usjeve, odnosno tri godine za višegodišnje zasade;
- da li se sjemenski i sadni materijal u prometu skladišti i čuva na način i pod uslovima koji obezbeđuje očuvanje njegovog kvaliteta;
- da li se promet sjemenskog materijala obavlja samo u prodajnom objektu.

OVLAŠĆENJA RAZLIČITIH INSTITUCIJA U OVOJ OBLASTI

Biotehnički fakultet Univerziteta Crne Gore u čijem sastavu funkcionišu:

- Laboratorija za sjeme (Centar za ratarstvo, povtarstvo i krmno bilje) (ispitivanja i utvrđivanja kvaliteta sjemenskog materijala poljoprivrednog bilja);
- Laboratorija za sadni materijal (Centar za voćarstvo i vinogradarstvo, Podgorica i Centar za sputropske kulture, Bar) (ispitivanja i utvrđivanja kvaliteta sadnog materijala).

Laboratorija za sjeme (Biotehnički fakultet - Centar za ratarstvo, povtarstvo i krmno bilje) je ovlašćena od strane Fitosanitarne uprave u skladu sa Zakonom o sjemenskom materijalu poljoprivrednog bilja (Sl. list RCG br. 28/06) za obavljanje djelatnosti u oblasti sjemenskog materijala: laboratorijska ispitivanja i utvrđivanja kvaliteta sjemenskog materijala, izvođenje VCU TEST-ova za utvrđivanje proizvodne i upotrebne vrijednosti sorte; stručni i tehnički poslovi (sertifikacija) i drugi poslovi od javnog interesa u ovoj oblasti. Ovlašćenjem su definisani poslovi od javnog interesa i uslovi za ustupanje izvršavanja javnih poslova Laboratorija za sjeme. Centar za ratarstvo, povtarstvo i krmno bilje vrši sertifikaciju sjemenskog materijala poljoprivrednog bilja, ovlašćen od strane Fitosanitarne uprave.

Laboratorija za sjeme je sastavni dio Biotehničkog fakulteta u Podgorici – Centar za ratarstvo, povtarstvo i krmno bilje (Univerzitet Crne Gore). Laboratorija za sjeme je dodatno opremljena donatorskim sredstvima kroz projekat „SEEDNET“ laboratorijskom opremom.

U ovom momentu, nivo opremljenosti Laboratorije za sjeme ne zadovoljava u potpunosti zahtjeve savremenih metoda ispitivanja kvaliteta sjemenskog matrijala poljoprivrednog bilja. Dodatno opremanje kao i dodatna edukacija osoblja, treba da omogući unapređenje procedura.

Laboratorija za sjeme kao jedina laboratorija te vrste u Crnoj Gori, uključena je u edukaciju kroz projekat „SEEDNET“ i u programe TAIEX-a iz ove oblasti. Laboratorija za sjeme vodi aktivnosti na akreditaciji po međunarodnom standardu ISO 9001 i ISTA.

U Laboratorijl za sjeme su zaposlena 4 doktora nauka (za ratarstvo, povtarstvo, krmno bilje i mehanizaciju) i jedan tehničar sa završenom srednjom poljoprivrednom školom, planira se zapošljavanje tehničkog osoblja.

Evidentna je potreba za nadogradnjom postojeće opreme kako bi laboratorija na efikasan način obavila provjeru kvaliteta sjemena.

Za ispitivanje kvaliteta sjemenskog materijala poljoprivrednog bilja koriste se metode propisane nacionalnim zakonodavstvom ili sopstvene metode laboratorije.

Metode za ispitivanja kvaliteta sjemenskog materijala poljoprivrednog bilja

VRSTA ISPITIVANJA	METOD
Kvalitet sjemena	ISTA metode Pravilnik o kvalitetu sjemenskog materijala poljoprivrednog bilja (Sl. list SFRJ br. 47/87, 60/87, 55/88, 81/89, 16/92, 8/93, 21/93, 30/94, 43/96, 10/98, 15/01 i 58/02) Pravilnik o normama kvaliteta, pakovanju, plombiranju i deklarisanju sjemenskog materijala poljoprivrednog bilja (Sl. list SFRJ br. 55/75)

Mjere koje je potrebno sprovesti u cilju unapređenja stanja:

- Laboratorija za sjeme kroz unutrašnju organizaciju Biotehničkog fakulteta mora biti jasno prepoznata, sa uspostavljenom hijerarhijom i nivoima odgovornosti;
- uspostaviti akreditaciju u skladu sa standardom ISO 9001 i ISTA;
- dodatno zapošljavanje stručnog i tehničkog osoblja;
- uvesti protokole za metode ispitivanja;
- uvesti Dobru laboratorijsku praksu.

Laboratorija za sadni materijal (Bitehnički fakultet - Centar za voćarstvo i vinogradarstvo, Podgorica i Centar za suptropske kulture, Bar) je ovlašćena od strane Fitosanitarne uprave u skladu sa Zakonom o sadnom materijalu (Sl. list RCG br. 28/06) za obavljanje djelatnosti u oblasti sadnog materijala: laboratorijska ispitivanja i utvrđivanja kvaliteta sadnog materijala, izvođenje VCU TEST-ova za utvrđivanje proizvodne i upotrebljive vrijednosti sorte ili podloge, stručni i tehnički poslovi (sertifikacija) i drugi poslovi od javnog interesa u ovoj oblasti. Ovlašćenjem su definisani poslovi od javnog interesa i uslovi za ustupanje izvršavanja javnih poslova Laboratorija za sadni materijal Centar za voćarstvo i vinogradarstvo vrši sertifikaciju sadnog materijala poljoprivrednog bilja, ovlašćen od strane Fitosanitarne uprave.

U ovom momentu, nivo opremljenosti Laboratorije za sadni materijal ne zadovoljava u potpunosti zahtjeve savremenih metoda ispitivanja kvaliteta sadnog materijala. Dodatno opremanje kao i dodatna edukacija osoblja, treba da omogući unapređenje procedura.

Laboratorija za sadni materijal kao jedina laboratorija te vrste u Crnoj Gori, uključena je edukaciju kroz programe TAIEX-a iz ove oblasti. Laboratorija za sadni materijal vodi aktivnosti na akreditaciji po međunarodnom standardu ISO 9001 i ISTA.

U Laboratoriji za sadni materijal su zaposlena 4 doktora nauka i jedan tehničar sa završenom srednjom poljoprivrednom školom, planira se zapošljavanje tehničkog osoblja.

Evidentna je potreba za nadogradnjom postojeće opreme kako bi laboratorija na efikasan način obavila provjeru kvaliteta sjemena.

Za ispitivanje kvaliteta sadnog materijala koriste se metode propisane nacionalnim zakonodavstvom ili sopstvene metode laboratorije.

Metode za ispitivanja kvaliteta sadnog materijala

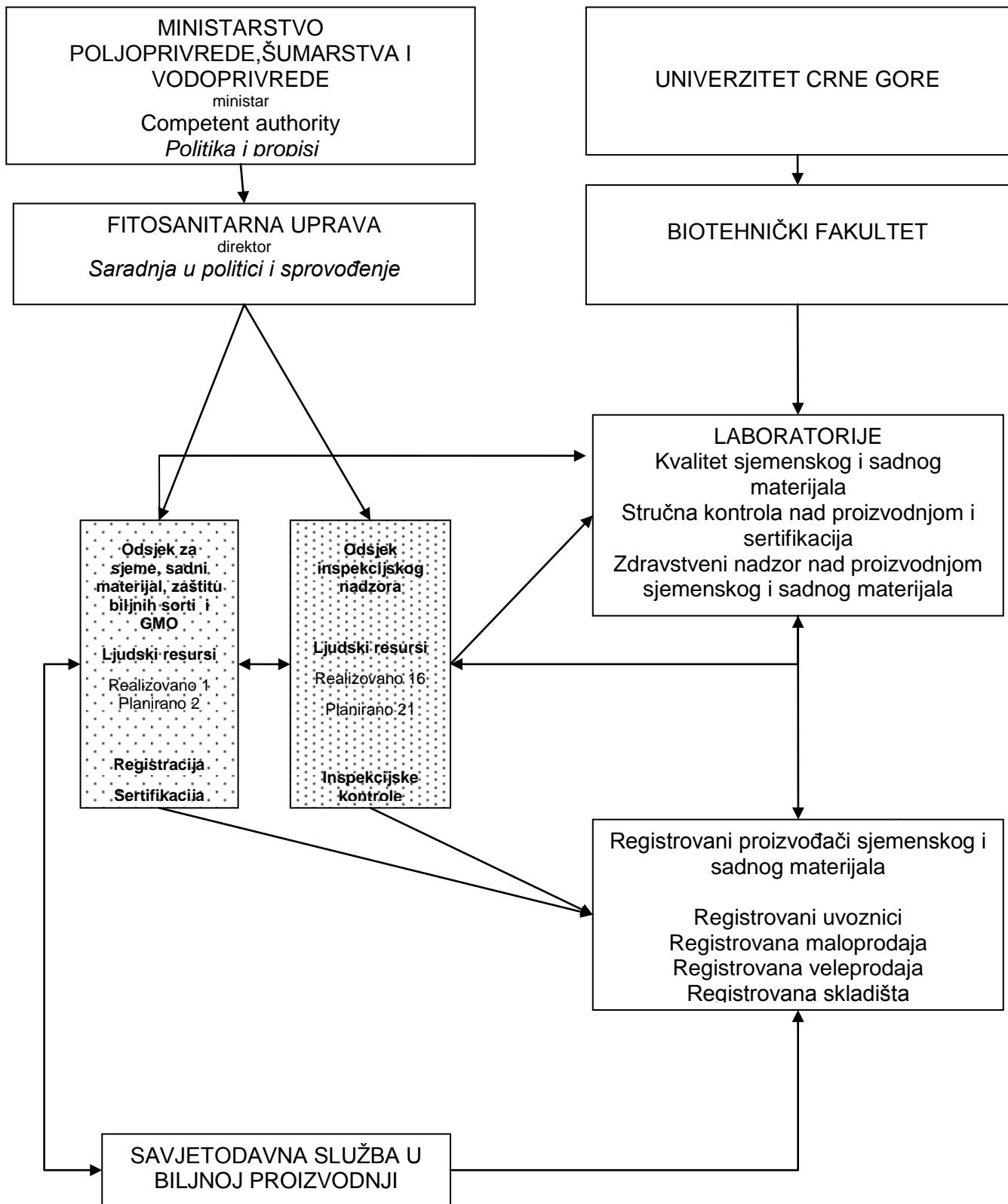
VRSTA ISPITIVANJA	METOD
Kvalitet sadnog materijala	ISTA metode Pravilnik o normama kvaliteta, pakovanju, plombiranju i deklarisanju sadnog materijala (Sl. list SFRJ br. 45/75 i 26/79)

Mjere koje je potrebno sprovesti u cilju unapređenja stanja:

- Laboratorija za sadni materijal kroz unutrašnju organizaciju Biotehničkog fakulteta mora biti jasno prepoznata, sa uspostavljenom hijerarhijom i nivoima odgovornosti;

- uspostaviti akreditaciju u skladu sa standardom ISO 9001 i ISTA;
- dodatno zapošljavanje stručnog i tehničkog osoblja;
- uvesti protokole za metode ispitivanja;
- uvesti Dobru laboratorijsku praksu.

Flow chart- Kvalitet sjemena i sadnog materijala

- registrovanje sorti, katalozi;

Postupak upisa sorti u Registar/katalog sorti poljoprivrednog bilja

Postupak registrovanja sorti i formiranje kataloga/registra sorti poljoprivrednog bilja, regulisano je Zakonom o sjemenskom materijalu poljoprivrednog bilja (Sl. List RCG br.28/06), Zakonom o sadnom materijalu (Sl. List RCG br.28/06) i Zakonom o zaštiti biljnih sorti (Sl. List RCG br. 48/07 i 48/08) koji je usklađen sa zahtjevima UPOV-a. Na ovaj način je prvi put u Crnoj Gori stvoren pravni okvir vezan za intelektualnu svojinu u oblasti zaštite biljnih sorti i uređuje način i postupak sticanja oplemenjivačkog prava.

Do usvajanja ovih zakona procedura odobravanja i uvođenja u proizvodnju stranih novoselekcionisanih sorti (koje su već priznate i provjerene) bila je veoma komplikovana. Zbog nedostatka stručnih i finansijskih kapaciteta za provjeru velikog broja novih kvalitetnih sorti koje se svakodnevno stvaraju u svijetu, bilo je veoma otežano njihovo uvođenje u proizvodnju, što je u značajnoj mjeri ometalo osavremenjavanje prije svega povrtarske proizvodnje. Ovim zakonima se kroz listu dozvoljenih sorti i obezbijeđenu zaštitu prava, proizvođačima omogućilo da zasnivaju proizvodnju na međunarodnim iskustvima. Sa formiranjem liste preporučenih sorti, omogućena je zaštita proizvođača koji žele da zasnuju proizvodnju na sortimentu koji je provjeren od strane kompetentnih institucija u agroekološkim uslovima Crne Gore.

Zakonom o sjemenskom materijalu poljoprivrednog bilja (Sl. List RCG br.28/06) propisan je *Registar sorti poljoprivrednog bilja*, koji vodi Fitosanitarna uprava, sadrži podatke naročito o:

- novostvorenim domaćim sortama;
- stranim sortama priznatim od nadležnog organa strane države;
- domaćim i odomaćenim sortama;
- sortama koje su privremeno priznate.

Sorta upisana u Registar sorti poljoprivrednog bilja može se ispitivati na upotrebine i proizvodne vrijednosti (VCU TEST) prema propisanim metodama radi stavljanja na Listu preporučenih sorti. Ova ispitivanja sprovode ovlašćene institucije u Crnoj Gori.

U Crnoj Gori se ne izvode DUS TEST-ovi kojima se utvrđuje različitost, uniformnost i stabilnost sorte već se priznaju rezultati DUS testova sprovedeni u zemlji članici UPOV-a. (Međunarodna unija za zaštitu novih biljnih sorti).

Fitosanitarna uprava utvrđuje spisak upisanih, odnosno brisanih sorti iz Registra sorti poljoprivrednog bilja, kao i Listu preporučenih sorti.

Lista preporučenih sorti poljoprivrednog bilja objavljuje se u » Službenom listu Crne Gore«.

Registar sorti poljoprivrednog bilja je spisak sorti koje su zvanično prihvачene za sertifikaciju i stavljanje u promet na teritoriji Crne Gore. Dio ovog registra je i Spisak domaćih i odomaćenih sorti

koji je preuzet iz pravnog sistema državne zajednice. (Spisak priznatih domaćih novostvorenih sorti poljoprivrednog i šumskog bilja, stranih sorti poljoprivrednog i šumskog bilja za koje je odobreno za uvođenje u proizvodnju u SRJ i domaćih i odomaćenih stranih sorti poljoprivrednog i šumskog bilja Sl. list SRJ, 56/02).

Svaka sorta koja se nalazi na ovom spisku ima navedenu biljnu vrstu, naziv sorte, porijeklo, godinu priznavanja, ime stvaraoca, zastupnika. Ovaj spisak datira iz 2002. godine i od tada nije obnavljan.

Zakonom o sadnom materijalu (Sl. List RCG br.28/06) propisan je *Registar sorti i podloga*, koji vodi Fitosanitarna uprava, sadrži podatke naročito o:

- novostvorenim domaćim sortama;
- stranim sortama priznatim od nadležnog organa strane države;

- domaćim i odomaćenim sortama.

Za vrijeme za koje je sorta upisana u Registar sorti i podloga sadni materijal sorte može se stavlјati u promet.

Registar sorti i podloga sadrži podatke o novostvorenim domaćim i odobrenim stranim sortama, sortama upisanim u katalog EU, domaćim i odomaćenim sortama.

Domaće i strane sorte koje su priznate u postupku priznavanja sorte su u smislu ovog Zakona preporučene sorte, a sorte upisane u katalog zemalja EU su u smislu ovog Zakona dozvoljene sorte.

U Registar sorti i podloga mogu se upisati domaće i odomaćene sorte koje ne ispunjavaju sve uslove propisane ovim zakonom za upis u Registar sorti i podloga i one se posebno obilježavaju.

Priznavanje sorti, u smislu zakona, je priznavanje novostvorene domaće sorte, ako je ona rezultat hibridizacije ili selekcije odnosno ako se biološki razlikuje od druge priznate sorte, a koja je u procesu priznavanja poslužila kao standardna sorta.

U postupku priznavanja sorte utvrđuje se kvalitet i druge bitne osobine na osnovu kojih se sorta može priznati, a sjemenski ili sadni materijal te sorte umnožavati odnosno stavlјati u promet kao sortni na teritoriji Crne Gore.

Sorta se priznaje ako se utvrdi da:

- je različita, uniformna i stabilna (DUS test);
- ima povoljnu proizvodnu i upotrebnu vrijednost (VCU test);
- je ime sorte određeno u skladu sa zakonom.

Postupak priznavanja sorte pokreće se na osnovu zahtjeva uz dokumentaciju o radu na stvaranju sorte, koji podnosi oplemenjivač sorte ili njegov ovlašćeni zastupnik, Fitosanitarnoj upravi. Podaci i dokumentacija koji se odnose na porijeklo izvornog materijala i na opis procesa stvaranja sorte su službena tajna.

Na osnovu rezultata ispitivanja sorte, a na predlog stručne komisije, Fitosanitarna uprava donosi rješenje o priznavanju sorte ili o odbijanju zahtjeva.

Fitosanitarna uprava na osnovu rješenja o priznavanju sorte vrši upis sorte u Registar sorti poljoprivrednog bilja. Za vrijeme za koje je sorta upisana u Registar sorti poljoprivrednog bilja sjeme odnosno sadni materijal sorte može se stavlјati u promet kao sortno.

- sertifikacija sjemena

Fitosanitarna uprava je organ državne uprave nadležan za neposredno izvršavanje propisa i sertifikaciju sjemena u Crnoj Gori. Nastaviće se jačanje administrativnih kapaciteta u cilju što kvalitetnije implementacije pravnog okvira EU u oblasti sjemenskog materijala.

Zakon o sjemenskom materijalu poljoprivrednog bilja (Sl. list RCG br. 28/06) je okvirni zakon za oblast sjemenskog materijala i sertifikaciju sjemena. Ovim zakonom stvoren je pravni osnov za usklađivanje sa zakonskom regulativom EU u oblasti proizvodnje, pakovanja, označavanja, kontrole i prometa sjemenskog materijala, uvođenje kategorija kvaliteta sjemenskog materijala u skladu sa standardima ISTA-a i sortnosti sjemenskog materijala u skladu sa OECD-om, prihvatanje standarda UPOV-a u procesu priznavanja sorti, formiranje Registara koji omogućavaju evidenciju i pojačanu kontrolu svih učesnika u procesu proizvodnje i prometa sjemenskim materijalom kao i formiranje jedinstvenog informacionog sistema. Ovaj zakon je pravni osnov za izradu podzakonskih akata koji će biti usaglašeni sa EU legislativom.

Do donošenja podzakonskih akata u skladu sa ovim Zakonom primjenjuju se ranije donijeti nacionalni propisi i to:

- Naredba o dozvoljenim mješavinama raznih sorti i vrstama poljoprivrednog sjemena koja se

- mogu stavljati u promet (Sl.list RCG br. 3/83);
- Pravilnik o stručnoj kontroli nad proizvodnjom sjemena (Sl.list RCG br. 28/94);
- Odluka o visini naknade za vršenje kontrole i obaveznih pregleda u proizvodnji poljoprivrednog i šumskog sjemena i sadnog materijala (Sl.list RCG br. 54/00);
- Naredba o dozvoljenim mješavinama raznih sorti i vrsta poljoprivrednog sjemena koja se mogu stavljati u promet (Sl. list RCG br. 3/83);
- Pravilnik o obrascu i načinu vođenja registra proizvođača i obrađivača sjemena i registar proizvođača sadnog materijala (Sl. list RCG br. 24/82);
- Pravilnik o stručnoj kontroli nad proizvodnjom poljoprivrednog i šumskog sadnog materijala (Sl. list RCG br. 28/1994);
- Pravilnik o kvalitetu sjemena poljoprivrednog bilja (Sl.list SFRJ, br. 47/87, 60/87, 55/88, 81/89; Sl.list SRJ, br.16/92, 8/93, 21/93, 30/94, 43/96, 10/89, 15/01 i 58/02);
- i set propisa iz oblasti zdravstvene zaštite bilja.

U Crnoj Gori jedina proizvodnja sjemenskog materijala je proizvodnja sjemenskog krompira.

U Registar proizvođača sjemenskog materijala poljoprivrednog bilja upisano je 8 proizvođača sjemenskog krompira.

U smislu ovog zakona sertifikovano sjeme je sjeme proizvedeno od sjemena poznatog genetičkog porijekla čija je proizvodnja kontrolisana i koje je ispitano, dorađeno i deklarisano u skladu sa ovim zakonom.

Svrha sertifikacije sjemena je da se podstakne proizvodnja visokokvalitenog sjemena sorti i hibrida gajenih i plasiranih u najboljim uslovima da bi se obezbijedio genetički identitet i čistoća sorte i hibrida.

Registrovani proizvođač sjemenskog materijala može proizvoditi samo sjemenski materijal sorte koje su upisane u Registar/katalog sorti poljoprivrednog bilja i dužan je da od vlasnika sorte obezbijedi saglasnost za umnožavanje sjemenskog materijala ukoliko gaji zaštićene sorte.

Pod posebnim uslovima koje odobrava Fitosanitarna uprava, proizvođač može, za potrebe stranog naručioca, da od uvezenog sjemenskog materijala proizvodi, dorađuje i ispituje sjemenski materijal sorte koje nijesu upisane u Registar sorti poljoprivrednog bilja, na osnovu ugovora sa stranim naručiocem prema kojem strani naručilac preuzima cijelokupnu količinu proizvedenog naturalnog ili dorađenog sjemenskog materijala.

Registrovani proizvođač sjemenskog materijala u procesu sertifikacije mora Fitosanitarnoj upravi podnijeti prijavu proizvodnje na propisanom obrascu i u propisanom roku. Proizvođač je dužan da podnese prijavu za vršenje stručne kontrole, u roku od 15 dana od dana završetka sjetve, a najkasnije:

- za jesenju sjetvu do 31. decembra;
- za proljećnu sjetvu do 30. juna.

Proizvođač može podnijeti prijavu za proizvodnju ako je:

- upisan u Registar proizvođača;
- sorta upisana u Registar sorti poljoprivrednog bilja;
- od vlasnika sorte obezbijedio saglasnost za umnožavanje sjemenskog materijala zaštićene sorte.

Prijava se zavodi i dobija broj protokola koji se sastoji od: oznake postupka; oznake godine; oznake sektora; rednog broja protokola i datuma podnošenja prijave, u dva primjerka sa priloženom pratećom dokumentacijom.

Sadržaj prijave mora da sadrži naročito:

- naziv i sjedište, odnosno ime i prezime podnosioca prijave;
- broj prijave za svaku lokaciju ukoliko ih ima više;
- podatke o proizvođaču (ime i prezime, adresa ili naziv i sjedište, broj rješenja o registraciji), ukoliko ima više proizvođača prijava se podnosi za svakog proizvođača ponaosob;
- podatke o proizvodnji:
 - biljna vrsta koja se proizvodi;
 - sorta, kategorija, količina i proizvođač upotrijebljenog sjemena, naziv i sjedište ovlašćene institucije koja je izdala deklaraciju o kvalitetu upotrijebljenog sjemena;
 - ukupna površina proizvodnje;
 - površina po pojedinim lokacijama i to:
 - elita, superelita - najmanja površina 0,5 ha;
 - original i prva sortna reprodukcija – najmanja površina 1 ha;
 - mjesto, parcela (naziv, katastarski broj i površina);
 - nadmorska visina:
 - usjevi sjemenskog krompira mogu se zasnavati na:
 - superelita iznad 1200mnv;
 - elita iznad 1000mnv;
 - original iznad 900mnv;
 - prva sortna reprodukcija iznad 800mnv;
 - prethodni usjevi (plodoređ);
 - širina izolacionog pojasa:
 - superelita najmanje 500m;
 - elita najmanje 300m;
 - original najmanje 200m;
 - prva sortna reprodukcija najmanje 100m;
- naziv ovlašćene institucije za vršenje stručne kontrole.

Ukoliko se proizvodnja obavlja na više različitih lokacija, prijava se podnosi za svaku lokaciju posebno.

Uz prijavu proizvodnje podnosi se sljedeća dokumentacija:

- rješenje o upisu u Registar proizvođača sjemenskog materijala;
- ugovor zaključen sa ovlašćenom institucijom za vršenje stručne kontrole;
- dokaz da u stalnom radnom odnosu ima zaposleno stručno lice koje je odgovorno za proizvodnju;
- dokaz o porijeklu sjemena upotrijebljenog za proizvodnju:
 - u slučaju sjemenskog materijala iz domaće proizvodnje (u slučaju krompira kategorija original) podnosi se sertifikat o priznavanju usjeva izdat od strane Fitosanitarne uprave;
 - u slučaju sjemenskog materijala iz uvoza podnosi se fitosertifikat i sertifikat o sortnosti i kvalitetu, koji je izdat od strane ovlašćenog organa zemlje izvoznice;
- u slučaju dorade prilaže se ugovor sa registrovanim dorađivačem;

- dokaz o posjedovanju ili ugovor o zakupu za zemljište potrebno za proizvodnju sjemenskog materijala;
- okvirni plan proizvodnje sa podacima o:
 - definisanim kritičnim tačkama, koje bi mogле uticati na kvalitet, zdravstveno stanje i prinos sjemenskog materijala sa metodama za praćenje i kontrolu ovih kritičnih tačaka;
 - planiranim mjerama u cilju sprječavanja pojave odnosno širenja štetnih organizama;
 - načinu proizvodnje;
 - vrsti i datumu izvođenja radova;
- prikaz rasporeda sjemenskih usjeva, odnosno objekata.

Proizvođač sjemenskog materijala, koji prijavljuje proizvodnju, dužan je obezbijediti sve potrebne uslove za vršenje stručne kontrole, sa svih aspekata (npr. kada je u pitanju sjemenska proizvodnja krompira potrebno je u propisanom vremenskom periodu obezbijediti uzimanje uzorka zemljišta radi laboratorijskih analiza na prisustvo nematoda).

Stručnu kontrolu proizvodnje predosnovnog sjemenskog materijala vrši održavalac sorte, a ostalih kategorija sjemenskog materijala pravno lice ako ispunjava uslove u pogledu kadra i opreme koje ovlasti Fitosanitarna uprava.

Stručnu kontrolu proizvodnje sjemenskog materijala poljoprivrednog bilja na osnovu ovlašćenja Fitosanitarne uprave obavlja Biotehnički fakultet u Podgorici, Centar za ratarstvo, povtarstvo i krmno bilje.

U toku vegetacionog perioda u okviru stručne kontrole vrše se propisani obavezni pregledi usjeva (3-6 pregleda) u skladu sa Pravilnikom o stručnoj kontroli nad proizvodnjom poljoprivrednog sjemena (Sl.list RCG br. 28/94) sa Jedinstvenim metodama za vršenje kontrole nad proizvodnjom poljoprivrednog sjemena i Pravilnikom o zdravstvenom pregledu usjeva i objekata za proizvodnju sjemena, rasada i sadnog materijala i zdravstvenom pregledu sjemena, rasada i sadnog materijala (Sl. list SRJ br. 66/99, 13/02, Sl. list SCG br. 10/03, 13/03) sa Mjerilima za utvrđivanje zdravstvenog stanja usjeva i objekata, sjemena, rasada i sadnog materijala.

Ovlašćeno pravno lice, odnosno Centar za ratarstvo, povtarstvo i krmno bilje:

- kontroliše proizvođača u smislu da li proizvođač postupa u skladu sa zakonom propisanim postupcima i utvrđenim procedurama, koje se sprovode u toku vegetacije;
- pregleda dokumentaciju o porijeklu upotrebljenog sjemena;
- vrši stručne preglede u toku vegetacionog perioda u smislu provjere porijekla upotrijebljenog sjemena,
- provjere autentičnosti i čistoće sorte koja se proizvodi u toku vegetacije kada su morfološke, fenološke i druge karakteristike vrste i sorte najviše izražene;
- kontroliše prostornu izolaciju usjeva, odnosno utvrđuje udaljenost sjemenskih usjeva od drugih usjeva iste ili drugih vrsta ili sorti biljaka sa kojima može doći do slobodnog ukrštanja;
- kontroliše sprovođenje plodoreda, utvrđuje da li je ispoštovan propisani period trajanja (četvorogodišnji ili trogodišnji);
- kontroliše prisustvo korova u sjemenskom usjevu, čime se utvrđuje zakoravljenost, a naročito prisustvo korova, koji genetski (biološki), zdravstveno i mehanički utiču na kvalitet sjemena;
- kontroliše opšte stanje i razvoj sjemenskog usjeva, u smislu utvrđivanja izgleda i ujednačenosti usjeva, njegov porast, kao i druge karakteristične osobine biljaka te vrste i sorte;
- vrši procjenu očekivanog prinosa nedorađenog sjemena na osnovu ocjene količine prinosa

- sjemena sa površine na kojoj se proizvodi;
- zdravstvenog stanja usjeva,
- primjene mjera za očuvanje bioloških i ekonomskih svojstava sjemena.

Usjev se priznaje kao sjemenski tek kada se izvrše svi propisani obavezni pregledi, u zavisnosti o kom se usjevu radi.

Uvjerenje o zdravstvenom stanju sjemena izdaje Biotehnički fakultet u Podgorici, Centar za zaštitu bilja koji je ovlašćen za praćenje zdravstvenog stanja sjemenskog materijala u toku vegetacije koje se izdaje na osnovu sprovedenih ispitivanja kada se utvrdi da sjemenski materijal nije zaražen karantinskim ili ekonomski važnim štetočinama bilja iznad procента dozvoljenog mjerilima za utvrđivanje zdravstvenog stanja sjemena.

Postkontrolnom ispitivanju sjemena podliježe osnovno i sertifikovano sjeme koje se proizvodi, dorađuje i stavlja u promet, pri čemu se kao kontrolni uzorak koristi standardni uzorak sjemenskog materijala.

Postkontrolnim ispitivanjem sjemena se provjerava sortnost (originalnost), genetička čistoća, zdravstveno stanje i ispunjavanje ostalih zahtjeva u pogledu kvaliteta sjemena poljoprivrednog bilja.

Postkontrolna ispitivanja sjemena obavlja ovlašćeno pravno lice.

O svakoj izvršenoj stručnoj kontroli nad sjemenskim usjevima za svaku lokaciju, sačinjava se zapisnik koji potpisuje odgovorno lice proizvođača i vršilac stručne kontrole. Na osnovu ovih zapisnika, ovlašćeno pravno lice dostavlja Fitosanitarnej upravi izvještaj o obavljenoj stručnoj kontroli. Na osnovu ovog izvještaja, Fitosanitarna uprava izdaje sertifikat o priznavanju sjemenskog usjeva.

Nakon dobijanja ovog sertifikata, dorađivač podnosi zahtjev ovlašćenom pravnom licu za izdavanje deklaracija, na propisanom obrascu za izdavanje deklaracije o kvalitetu sjemena. Ovaj zahtjev je ujedno i zahtjev za pregled sjemena prije stavljanja u promet.

Ovlašćeno pravno lice izdaje deklaraciju u skladu sa propisanim sadržajem, načinom i izgledom za pojedine kategorije sjemenskog materijala. Ovlašćeno pravno lice vodi evidenciju izdatih i upotrijebljenih deklaracija.

Sjemenski materijal u prometu mora odgovarati deklarisanoj vrsti i sorti, propisanim normama kvaliteta, mora biti originalno pakovan i imati deklaraciju uz otpremnicu i etiketu (deklaracija na ambalaži). Sjemenski materijal u prometu mora da odgovara kvalitetu označenom u deklaraciji i na etiketi.

Način označavanja (deklarisanja) sjemenskog materijala propisan je čl. 4 i 37 Zakona o sjemenskom materijalu poljoprivrednog bilja. Štampanje etiketa povjerava se ovlašćenom pravnom licu (Biotehnički fakultet u Podgorici, Centar za ratarstvo, povrtarstvo i krmno bilje), pri čemu je obezbijeđena kontrola broja izdatih etiketa u skladu sa količinama dorađenog semena, a u cilju sprječavanja zloupotrebe.

Sjemenski materijal u partijama mora biti u originalnom pakovanju i označen na propisani način koji obezbijeđuje izvornost pakovanja i očuvanja njegovog kvaliteta. Ako je sjemenski materijal poljoprivrednog bilja tretiran hemikalijama ili fitofarmaceutskim preparatima, upotrijebljena sredstva moraju biti naznačena na deklaraciji.

U zavisnosti od vrste i kategorije sjemenskog materijala deklaracija i etiketa mora biti jedinstvena prema sadržaju, veličini, boji i mora imati serijski broj. Etiketu za sitna pakovanja sjemenskog materijala izdaje dorađivač, odnosno uvoznik. Pakovanje i etiketiranje sjemenskog materijala vrši dorađivač u mjestu dorade, uz prisustvo predstavnika ovlašćenog pravnog lica. Evidenciju o izdatim deklaracijama, odnosno etiketama vodi ovlašćeno pravno lice (Biotehnički fakultet u Podgorici, Centar za ratarstvo, povrtarstvo i krmno bilje).

Zabranjeno je prepakivanje sjemenskog materijala u originalnom pakovanju iz domaće proizvodnje i uvoza. Izuzetno, uz saglasnost Fitosanitarne uprave, dorađivač, odnosno uvoznik može da vrši prepakivanje sjemenskog materijala. Zahtjev za prepakivanje sjemenskog materijala dorađivač,

odnosno uvoznik podnosi organu uprave pri čemu prilaže deklaraciju, odnosno sertifikat o sortnosti sjemena (OECD), sertifikat o kvalitetu sjemena (ISTA) i fitosertifikat.

Kvalitet sjemenskog materijala mora se utvrditi za svaku partiju sjemena, prije stavljanja u promet. Dozvoljenu količinu sjemena u partiji za pojedine vrste sjemenskog materijala i njihove mješavine regulisano je Pravilnikom o kvalitetu sjemena poljoprivrednog bilja (Sl. List SFRJ br. 47/87).

Ispitivanje i utvrđivanje kvaliteta i kategorizacije sjemenskog materijala vrši se prije stavljanja u promet. Laboratorijski fakultet - Centar za ratarstvo, povrtarstvo i krmno bilje je ovlašćena od strane fitosanitarne uprave za ispitivanje i utvrđivanje kvaliteta sjemenskog materijala.

Za kvalitet sjemenskog materijala u prometu odgovoran je dorađivač, odnosno uvoznik.

Kategorije sortnog sjemena su:

- predosnovno;
- osnovno;
- sertifikovano sjeme prve generacije;
- sertifikovano sjeme druge generacije;
- nesortno.

Predosnovno sjeme je elita samooplodnih biljnih vrsta, samooplodne linije, super elita krompira i sjeme roditeljskih komponenti, koje proizvodi i održava održavalac, a koristi se za proizvodnju osnovnog sjemena.

Osnovno sjeme je original samooplodnih biljnih vrsta, komponente hibrida i elita krompira, koje se proizvodi pod kontrolom Fitosanitarne uprave i koristi se za proizvodnju sertifikovanog sjemena prve generacije.

Sertifikovano sjeme prve generacije je prva sortna reprodukcija samooplodnih biljnih vrsta, prva generacija hibrida i original krompira, koje se koristi za proizvodnju sjemena druge generacije i proizvodi se pod kontrolom Fitosanitarne uprave.

Sertifikovano sjeme druge generacije je druga sortna reprodukcija samooplodnih biljnih vrsta i prva sortna reprodukcija krompira, koja se proizvodi pod kontrolom Fitosanitarne uprave.

Nesortno sjeme je sjeme cvjeća, aromatičnog, ljekovitog i začinskog bilja koje nema priznate sorte, a zadovoljava po autentičnosti i čistoći vrste i proizvodi se pod kontrolom proizvođača.

- odobravanje sadnog materijala

Fitosanitarna uprava je organ državne uprave nadležan za neposredno izvršavanje propisa i odobravanje sadnog materijala u Crnoj Gori. Nastaviće se jačanje administrativnih kapaciteta Uprave u cilju što kvalitetnije implementacije pravnog okvira EU u oblasti sadnog materijala.

Zakon o sadnom materijalu poljoprivrednog bilja (Sl. list RCG br. 28/06) je okvirni zakon za oblast sadnog materijala i odobravanje sadnog materijala. Ovim zakonom stvoren je pravni osnov za usklađivanje sa zakonskom regulativom EU u oblasti proizvodnje, pakovanja, označavanja, kontrole i prometa sadnog materijala, uvođenje kategorija kvaliteta sadnog materijala u skladu sa standardima ISTA-a i sortnosti sadnog materijala u skladu sa OECD-om, prihvatanje standarda UPOV-a u procesu priznavanja sorti, formiranje Registara koji omogućavaju evidenciju i pojačanu kontrolu svih učesnika u procesu proizvodnje i prometa sadnim materijalom kao i formiranje jedinstvenog informacionog sistema. Ovaj zakon je pravni osnov za izradu podzakonskih akata koji će biti usaglašeni sa EU legislativom.

Do donošenja podzakonskih akata u skladu sa ovim Zakonom primjenjuju se ranije donijeti nacionalni propisi i to:

- Pravilnik o sadžini i načinu vođenja evidencije o proizvedenom, nabavljenom, prodatom i za sopstvene potrebe upotrebljenom sadnom materijalu (Sl.list RCG br. 24/82);
- Pravilnik o stručnoj kontroli nad proizvodnjom poljoprivrednog i šumskog sadnog materijala (Sl. list RCG 28/94);
- Pravilnik o normama kvaliteta, pakovanju, plombiranju i deklarisanju sadnog materijala poljoprivrednog bilja (Sl. list SFRJ, br. 45/75 i 26/79);
- Pravilnik o načinu vršenja odabiranja matičnih stabala, sorti i podloga, odnosno selekciji voćaka, vinove loze i hmelja, kao i načinu vođenja knjige matičnih stabala (Sl.list RCG, br.9/83);
- Pravilnik o načinu i postupku vršenja, odabiranja i umatičenja stabala, zasada voćnjaka, vinove loze, hmelja i ruža, kao i sadžini i načinu vođenja knjige matičnih stabala (Sl.list RCG, br.26/97).

Registrovani proizvođač sadnog materijala može proizvoditi samo sadni materijal sorti koje su upisane u Registar sorti i podloga i dužan je da od vlasnika sorte obezbijedi saglasnost za umnožavanje sorti sadnog materijala ukoliko gaji zaštićene sorte.

Pod posebnim uslovima koje odobrava Fitosanitarna uprava, strani proizvođač može, za potrebe domaćeg naručioca, da obavlja proizvodnju sadnog materijala u drugoj državi na osnovu ugovora domaćeg naručioca i inostranog proizvođača.

Pod posebnim uslovima koje odobrava Fitosanitarna uprava, domaći proizvođač takođe može, za potrebe stranog naručioca, da od uvezenog reprodukcionog materijala proizvodi sadni materijal sorti ili podloga koje nijesu upisane u Registar sorti i podloga, na osnovu ugovora sa stranim naručiocem prema kojem strani naručilac preuzima cijelokupnu količinu proizvedenog sadnog materijala. Ovaj sadni materijal nije dozvoljeno stavljati u promet na teritoriji Crne Gore.

Registrovani proizvođač sadnog materijala u procesu odobravanja mora Fitosanitarnoj upravi podnijeti prijavu proizvodnje na propisanom obrascu i u propisanom roku.

Proizvođač sadnog materijala je dužan da svake godine podnese prijavu za vršenje stručne kontrole nad proizvodnjom sadnog materijala najkasnije do 30. aprila tekuće godine kako za sadni materijal koji proizvodi tako i za reprodukcioni materijal koji će upotrebiti za proizvodnju sadnog materijala.

Proizvođač sadnog materijala može podnijeti prijavu za proizvodnju ako je:

- upisan u Registar proizvođača;
- sorta upisana u Registar sorti i podloga;
- od vlasnika sorte obezbijedio saglasnost za umnožavanje sadnog materijala zaštićene sorte.

Prijava se zavodi i dobija broj protokola koji se sastoji od: oznake postupka; oznake godine; oznake sektora; rednog broja protokola i datuma podnošenja prijave, u dva primjerka sa priloženom pratećom dokumentacijom.

Sadržaj prijave mora da sadrži naročito:

- naziv i sjedište, odnosno ime i prezime podnosioca prijave;
- broj prijave za svaku lokaciju ukoliko ih ima više;
- podatke o proizvođaču (ime i prezime, adresa ili naziv i sjedište, broj rješenja o registraciji), ukoliko ima više proizvođača prijava se podnosi za svakog proizvođača ponaosob;
- podatke o proizvodnji:
 - biljna vrsta koja se proizvodi;
 - sorta, kategorija, količina, naziv i sjedište ovlašćene institucije koja je izdala deklaraciju o kvalitetu upotrijebljenog sadnog materijala;

- plan rasadnika i matičnog zasada (objekat sa jasno označenim dijelom gdje se proizvodi sadni materijal, vrstu, odnosno sortu i godinu proizvodnje sadnog materijala sa kojim se zasniva proizvodnja);
- širina izolacionog pojasa:
 - za matični rasad koštičavog voća 1000 m;
 - za sadni materijal koštičavog voća 500 m;
 - za sadni materijal jagodičastog voća 300 m od šestoigličnog bora;
- naziv ovlašćenog pravnog lica za vršenje stručne kontrole.

Ukoliko se proizvodnja obavlja na više različitih lokacija, prijava se podnosi za svaku lokaciju posebno.

Uz prijavu proizvodnje podnosi se sljedeća dokumentacija:

- rješenje o upisu u Registar proizvođača sadnog materijala;
- ugovor zaključen sa ovlašćenom institucijom za vršenje stručne kontrole;
- dokaz da u stalnom radnom odnosu ima zaposleno stručno lice koje je odgovorno za proizvodnju;
- dokaz o porijeklu sadnog materijala upotrijebljenog za proizvodnju:
 - u slučaju sadnog materijala iz domaće proizvodnje podnosi se sertifikat o priznavanju proizvodnje sadnog materijala izdat od strane Fitosanitarne uprave;
 - u slučaju sadnog materijala iz uvoza podnosi se fitosertifikat i sertifikat o sortnosti i kvalitetu, koji je izdat od strane ovlašćenog organa zemlje izvoznice;
- dokaz o posjedovanju ili ugovor o zakupu za zemljište potrebno za proizvodnju sadnog materijala;
- okvirni plan proizvodnje sa podacima o:
 - definisanim kritičnim tačkama, koje bi mogle uticati na kvalitet, zdravstveno stanje i prinos sadnog materijala sa metodama za praćenje i kontrolu ovih kritičnih tačaka;
 - planiranim mjerama u cilju sprječavanja pojave odnosno širenja štetnih organizama;
 - načinu proizvodnje;
 - vrsti i datumu izvođenja radova;
- prikaz rasporeda matičnih stabala, proizvodnog sadnog materijala, odnosno objekata.

Proizvodnja sadnog materijala i matična stabla koja služe za proizvodnju sadnog materijala podliježu obaveznoj stručnoj kontroli.

Matična stabla se odabiraju i obilježavaju na osnovu Pravilnika o načinu i postupku vršenja odabiranja i umatičenja stabala, zasada voćnjaka i vinove loze, hmelja i ruža, kao i sadržini i načinu vođenja knjige matičnih stabala (Sl.list RCG br.26/97).

Stručnu kontrolu proizvodnje sadnog materijala vrši ovlašćeno pravno lice, koje je za vršenje tih poslova, ovlastila Fitosanitarna uprava.

Uslove koje u pogledu kadra, prostora i opreme treba da ispunjava ovlašćeno pravno lice, način i metodologiju obavljanja stručnog pregleda sadnog materijala, sadržinu i rokove za dostavljanje izvještaja o izvršenom stručnom pregledu, propisani su Pravilnikom o stručnoj kontroli nad proizvodnjom poljoprivrednog i šumskog sadnog materijala (SL.list RCG br.28/94).

Ovlašćeno pravno lice, odnosno Centar za voćarstvo i vinogradarstvo, Podgorica i Centar za suptropske kulture, Bar:

- kontroliše proizvođača u smislu da li proizvođač postupa u skladu sa zakonom propisanim postupcima i utvrđenim procedurama, koje se sprovode u toku vegetacije;

- pregleda dokumentaciju o porijeklu sadnog materijala;
- vrši stručne preglede najmanje dva puta u toku vegetacionog perioda u smislu provjere porijekla sadnog materijala;
- prvi pregled se vrši kada su na biljkama najbolje izražena obilježja vrste, sorte, odnosno selekcije, a najkasnije do 1. avgusta, a drugi pregled u vrijeme kada je izražena ujednačenost razvoja i opšti izgled sadnog materijala, a najkasnije do 1. decembra tekuće godine;
- provjere autentičnosti i čistoće sorte koja se proizvodi u toku vegetacije kada su morfološke, fenološke i druge karakteristike vrste i sorte najviše izražene;
- kontroliše prostornu izolaciju, odnosno utvrđuje udaljenost od drugih sa iste ili drugih vrsta
- kontroliše prisustvo korova;
- kontroliše opšte stanje i razvoj, u smislu utvrđivanja izgleda i ujednačenosti, porast, kao i druge karakteristične osobine biljaka te vrste i sorte;
- vrši procjenu očekivanog prinosa;
- zdravstvenog stanja;
- primjene mjera za očuvanje bioloških i ekonomskih svojstava.

O svakoj izvršenoj stručnoj kontroli nad proizvodnjom sadnog materijala za svaku lokaciju, sačinjava se zapisnik koji potpisuje odgovorno lice proizvođača i vršilac stručne kontrole. Na osnovu ovih zapisnika, ovlašćeno pravno lice dostavlja Fitosanitarnoj upravi izvještaj o obavljenoj stručnoj kontroli. Na osnovu izvještaja, Fitosanitarna uprava izdaje sertifikat o priznavanju proizvodnje osnovnog, sertifikovanog i standardnog sadnog materijala.

Ukoliko se u toku stručne kontrole utvrdi da sadni materijal ne odgovara istinitosti i čistoći vrste, sorte odnosno selekcije i kategorije, komisija će utvrditi brojno stanje tog sadnog materijala, vidno ga obilježiti i zapisnički konstatovati količinu. Proizvođač ovu količinu mora u propisanom roku izdvojiti i uništiti u prisustvu fitosanitarnog inspektora.

Nakon dobijanja sertifikata o priznavanju proizvodnje osnovnog, sertifikovanog i standardnog sadnog materijala, proizvođač podnosi zahtjev ovlašćenom pravnom licu za izdavanje deklaracija, na propisanom obrascu za izdavanje deklaracije o kvalitetu sadnog materijala. Ovaj zahtjev je ujedno i zahtjev za pregled sadnog materijala prije stavljanja u promet.

Ovlašćeno pravno lice izdaje deklaraciju u skladu sa propisanim sadržajem, načinom i izgledom za pojedine kategorije sadnog materijala. Ovlašćeno pravno lice vodi evidenciju izdatih i upotrebljenih deklaracija.

Sadni materijal u prometu mora odgovarati deklarisanoj vrsti i sorti, propisanim standardima kvaliteta, mora biti originalno pakovan i imati deklaraciju uz otpremnicu i deklaraciju (etiketu) na sadnicama pojedinačno ili u grupi. Sadni materijal u prometu mora da odgovara kvalitetu označenom u deklaraciji i na etiketi. U zavisnosti od vrste i kategorije sadnog materijala deklaracija i etiketa mora biti jedinstvena prema sadržaju, veličini, boji i mora imati serijski broj.

Pakovanje i deklarisanje sadnog materijala obavlja proizvođač sadnog materijala na mjestu proizvodnje.

Kategorije sadnog materijala su:

- predosnovni;
- osnovni;
- sertifikovani;
- standardni.

Predosnovni sadni materijal je reprodukcioni materijal koji se proizvodi pod kontrolom održavaoca, testiran je na prisustvo bolesti i štetočina, a koristi se za proizvodnju osnovnog sadnog materijala.

Osnovni sadni materijal je reprodukcioni materijal koji je dobijen iz predosnovnog sadnog materijala, slobodan od virusa, namijenjen za proizvodnju sertifikovanog sadnog materijala, proizvodi se u matičnim zasadima (objektima) pod stručnom kontrolom i u prometu je označen deklaracijom bijele boje.

Sertifikovani sadni materijal je reprodukcioni sadni materijal koji je dobijen od osnovnog sadnog materijala, namijenjen za proizvodnju sertifikovanih sadnica ili za proizvodnju standardnog sadnog materijala i u prometu je označen deklaracijom plave boje.

Standardni sadni materijal je reprodukcioni sadni materijal koji je dobijen umnožavanjem sadnog materijala od sertifikovanih sadnica ili standardnih matičnih stabala, žbunova ili čokota kojima su identitet, čistoća sorte i zdravstveno stanje utvrđeni, a služi za proizvodnju standardnih sadnica, podizanje zasada i u prometu je označen deklaracijom žute boje i oznakom S-A.

Za proizvodnju sadnog materijala mogu se koristiti samo navedene kategorije sadnog materijala.

PRIORITET I ORIJENTACIONI PLAN HARMONIZACIJE SA EU ACQUIS – CLEAR TABLE

Fodder plant

EU	MNE
Council Directive 66/401/EEC of 14 June 1966 on the marketing of fodder plant seed	<p>Pravni osnov: Zakon o sjemenskom materijalu poljoprivrednog bilja (Sl. List RCG br. 28/06) član 5 stav 3</p> <p>Pravni akt na snazi: Pravilnik o stručnoj kontroli nad proizvodnjom poljoprivrednog sjemena (Sl.list RCG br. 28/1994) sa Jedinstvenim metodama za vršenje kontrole nad proizvodnjom poljoprivrednog sjemena</p> <p>Status: U procesu usklađivanja</p> <p>Buduće stanje: Izrada Pravilnika o prometu sjemena krumnog bilja (Celex 31966L0401) do kraja 2010.</p>

Cereals

EU	MNE
Council Directive 66/402/EEC of 14 June 1966 on the marketing of cereal seed	<p>Pravni osnov: Zakon o sjemenskom materijalu poljoprivrednog bilja (Sl. List RCG br. 28/06) član 5 stav 3</p> <p>Pravni akt na snazi: Pravilnik o stručnoj kontroli nad proizvodnjom poljoprivrednog sjemena (Sl.list RCG br. 28/1994) sa Jedinstvenim metodama za vršenje kontrole nad proizvodnjom poljoprivrednog sjemena</p> <p>Status: U procesu usklađivanja</p> <p>Buduće stanje: Izrada Pravilnika o prometu sjemena žitarica (Celex 31966L0402, 32006L0055) do kraja 2010.</p>
Commission Directive 2006/55/EC of 12 June 2006 amending Annex III to Council Directive 66/402/EEC as regards the maximum weight of seed lots	<p>Pravni osnov: Zakon o sjemenskom materijalu poljoprivrednog bilja (Sl. List RCG br. 28/06) član 5 stav 3</p> <p>Pravni akt na snazi: Pravilnik o stručnoj kontroli nad proizvodnjom poljoprivrednog sjemena (Sl.list RCG br. 28/1994) sa Jedinstvenim metodama za vršenje kontrole nad proizvodnjom poljoprivrednog sjemena</p> <p>Status: U procesu usklađivanja</p> <p>Buduće stanje: Izrada Pravilnika o prometu sjemena žitarica (Celex 31966L0402, 32006L0055) do kraja 2010.</p>

Vine

EU	MNE
Council Directive 68/193/EEC of 9 April 1968 on the marketing of material for the vegetative propagation of the vine	<p>Pravni osnov: Zakon o sadnem materijalu (Sl. List RCG br. 28/06) član 10 stav 4</p> <p>Pravni akt na snazi: Pravilnik o stručnoj kontroli nad proizvodnjom poljoprivrednog i šumskog sadnog materijala (Sl. List RCG 28/94);</p>

12 Bezbjednost hrane, veterinarska i fitosanitarna politika

<p>Commission Directive 2005/43/EC of 23 June 2005 amending the Annexes to Council Directive 68/193/EEC on the marketing of material for the vegetative propagation of the vine</p>	<p>Pravilnik o normama kvaliteta, pakovanju, plombiranju i deklarisanju sadnog materijala poljoprivrednog bilja (Sl. list SFRJ, br. 45/75 i 26/79); Status: U procesu usklađivanja Buduće stanje: Izrada Pravilnika o prometu sadnog materijala vinove loze (Celex 31968L0193, 32005L0043) do kraja 2010.</p> <p>Pravni osnov: Zakon o sadnom materijalu (Sl. List RCG br. 28/06) član 10 stav 4 Pravni akt na snazi: Pravilnik o stručnoj kontroli nad proizvodnjom poljoprivrednog i šumskog sadnog materijala (Sl. List RCG 28/94); Pravilnik o normama kvaliteta, pakovanju, plombiranju i deklarisanju sadnog materijala poljoprivrednog bilja (Sl. list SFRJ, br. 45/75 i 26/79); Status: U procesu usklađivanja Buduće stanje: Izrada Pravilnika o prometu sadnog materijala vinove loze (Celex 31968L0193, 32005L0043) do kraja 2010.</p>
---	--

Vegetable propagating and planting material

EU	MNE
Council Directive 2008/72/EC of 15 July 2008 on the marketing of vegetable propagating and planting material, other than seed	<p>Pravni osnov: Zakon o sjemenskom materijalu poljoprivrednog bilja (Sl. List RCG br. 28/06) član 5 stav 3 Pravni akt na snazi: Pravilnik o stručnoj kontroli nad proizvodnjom poljoprivrednog sjemena (Sl.list RCG br. 28/1994) sa Jedinstvenim metodama za vršenje kontrole nad proizvodnjom poljoprivrednog sjemena Pravilnik o kvalitetu sjemena poljoprivrednog bilja (Sl.list SFRJ, 47/87, 60/87, 55/88, 81/89 ; Sl.list SRJ , br.16/92, 8/93, 21/93, 30/94, 43/96, 10/89, 15/01 i 58/02); Status: U procesu usklađivanja Buduće stanje: Izrada Pravilnika o prometu rasada povrća (Celex 32008L0072, 31992L0033, 32003L0091, 31993L0061, 31989L0014, 31993L0062, 32005D0055) do kraja 2010. godine</p>
Council Directive 92/33/EEC of 28 April 1992 on the marketing of vegetable propagating and planting material, other than seed	<p>Pravni osnov: Zakon o sjemenskom materijalu poljoprivrednog bilja (Sl. List RCG br. 28/06) član 5 stav 3 Pravni akt na snazi: Pravilnik o stručnoj kontroli nad proizvodnjom poljoprivrednog sjemena (Sl.list RCG br. 28/1994) sa Jedinstvenim metodama za vršenje kontrole nad proizvodnjom poljoprivrednog sjemena Pravilnik o kvalitetu sjemena poljoprivrednog bilja (Sl.list SFRJ, 47/87, 60/87, 55/88, 81/89 ; Sl.list SRJ , br.16/92, 8/93, 21/93, 30/94, 43/96, 10/89, 15/01 i 58/02); Status: U procesu usklađivanja Buduće stanje: Izrada Pravilnika o prometu rasada povrća (Celex 32008L0072, 31992L0033, 32003L0091, 31993L0061, 31989L0014, 31993L0062, 32005D0055) do kraja 2010. godine</p>

Fruit plants

EU	MNE
Council Directive 92/34/EEC of 28 April 1992 on the marketing of fruit plant propagating material and fruit plants intended for fruit production	<p>Pravni osnov: Zakon o sadnom materijalu (Sl. List RCG br. 28/06) član 10 stav 4 Pravni akt na snazi: Pravilnik o stručnoj kontroli nad proizvodnjom poljoprivrednog i šumskog sadnog materijala (Sl. List RCG 28/94); Pravilnik o normama kvaliteta, pakovanju, plombiranju i deklarisanju sadnog materijala poljoprivrednog bilja (Sl. list SFRJ, br. 45/75 i 26/79); Status: U procesu usklađivanja Buduće stanje: Izrada Pravilnika o prometu sadnog materijala voćnih vrsta (Celex 31992L0034,32008L0090,31993L0048,31993L0064,31993L0079) do kraja 2010.</p>
Council Directive 2008/90/EC of 29 September 2008 on the marketing of fruit plant propagating material and fruit plants intended for fruit production	<p>Pravni osnov: Zakon o sadnom materijalu (Sl. List RCG br. 28/06) član 10 stav 4 Pravni akt na snazi: Pravilnik o stručnoj kontroli nad proizvodnjom poljoprivrednog i šumskog sadnog materijala (Sl. List RCG 28/94);</p>

12 Bezbjednost hrane, veterinarska i fitosanitarna politika

	<p>Pravilnik o normama kvaliteta, pakovanju, plombiranju i deklarisanju sadnog materijala poljoprivrednog bilja (Sl. list SFRJ, br. 45/75 i 26/79);</p> <p>Status: U procesu usklađivanja</p> <p>Buduće stanje: Izrada Pravilnika o prometu sadnog materijala voćnih vrsta (Celex 31992L0034, 32008L0090, 31993L0048, 31993L0064, 31993L0079) do kraja 2010.</p>
--	--

Ornamental plants

EU	MNE
Council Directive 98/56/EC of 20 July 1998 on the marketing of propagating material of ornamental plants	<p>Pravni osnov: Zakon o sadnom materijalu (Sl. List RCG br. 28/06) član 10 stav 4</p> <p>Pravni akt na snazi: Pravilnik o stručnoj kontroli nad proizvodnjom poljoprivrednog i šumskog sadnog materijala (Sl. List RCG 28/94);</p> <p>Pravilnik o normama kvaliteta, pakovanju, plombiranju i deklarisanju sadnog materijala poljoprivrednog bilja (Sl. list SFRJ, br. 45/75 i 26/79);</p> <p>Status: U procesu usklađivanja</p> <p>Buduće stanje: Izrada Pravilnika o prometu sadnog materijala ukrasnog bilja (Celex 31998L0056, 31993L0049, 31999L0066, 31999L0068) do kraja 2010.</p>

Forest reproductive material

EU	MNE
Council Directive 1999/105/EC of 22 December 1999 on the marketing of forest reproductive material	<p>Pravni osnov: Zakon o reproduktivnom materijalu šumskog drveća (Sl. list RCG br. 37/07)</p> <p>Pravni akt na snazi: Zakon o reproduktivnom materijalu šumskog drveća (Sl. list RCG br. 37/07)</p> <p>Status: U procesu implementacije</p> <p>Buduće stanje: Nakon izrade TOC tabela ukoliko se pokaže neusklađenost pristupić će izmjenama i dopunama zakona</p>

Catalogue of varieties of agricultural plants

EU	MNE
Council Directive 2002/53/EC of 13 June 2002 on the common catalogue of varieties of agricultural plant species	<p>Pravni osnov: Zakon o sjemenskom materijalu poljoprivrednog bilja (Sl. List RCG br. 28/06) član 65</p> <p>Zakon o sadnom materijalu (Sl. List RCG br. 28/06) član 49</p> <p>Pravni akt na snazi: Spisak domaćih novostvorenih, stranih i odomaćenih sorti poljoprivrednog i šumskog bilja (Sl. List SRJ br. 12/98 i 37/02)</p> <p>Status: Usklađen jer je priznat EU zajednički katalog sorti poljoprivrednog bilja</p> <p>Buduće stanje: Uključivanje nacionalne sortne liste u EU zajednički katalog sorti poljoprivrednog bilja</p>

Beet

EU	MNE
Council Directive 2002/54/EC of 13 June 2002 on the marketing of beet seed	<p>Pravni osnov: Zakon o sjemenskom materijalu poljoprivrednog bilja (Sl. List RCG br. 28/06) član 5 stav 3</p> <p>Pravni akt na snazi: Pravilnik o stručnoj kontroli nad proizvodnjom poljoprivrednog sjemena (Sl. list RCG br. 28/1994) sa Jedinstvenim metodama za vršenje kontrole nad proizvodnjom poljoprivrednog sjemena</p> <p>Pravilnik o kvalitetu sjemena poljoprivrednog bilja (Sl. list SFRJ, 47/87, 60/87, 55/88, 81/89; Sl. list SRJ, br. 16/92, 8/93, 21/93, 30/94, 43/96, 10/89, 15/01 i 58/02);</p> <p>Status: U procesu usklađivanja</p> <p>Buduće stanje: Izrada Pravilnika o prometu sjemena repe (Celex 32002L0054, 32004L0117) do dana pristupanja EU.</p>

Vegetable seed

EU	MNE
Council Directive 2002/55/EC of 13 June 2002 on the marketing of vegetable seed	<p>Pravni osnov: Zakon o sjemenskom materijalu poljoprivrednog bilja (Sl. List RCG</p>

12 Bezbjednost hrane, veterinarska i fitosanitarna politika

	<p>br. 28/06) član 5 stav 3 Pravni akt na snazi: Pravilnik o stručnoj kontroli nad proizvodnjom poljoprivrednog sjemena (Sl.list RCG br. 28/1994) sa Jedinstvenim metodama za vršenje kontrole nad proizvodnjom poljoprivrednog sjemena Status: U procesu usklađivanja Buduće stanje: Izrada Pravilnika o prometu rasada povrća (Celex 32008L0072, 31992L0033, 32003L0091, 31993L0061, 31989L0014, 31993L0062, 32005D0055) do kraja 2010. godine</p>
Council Directive 92/33/EEC of 28 April 1992 on the marketing of vegetable propagating and planting material, other than seed	<p>Pravni osnov: Zakon o sjemenskom materijalu poljoprivrednog bilja (Sl. List RCG br. 28/06) član 5 stav 3 Pravni akt na snazi: Pravilnik o stručnoj kontroli nad proizvodnjom poljoprivrednog sjemena (Sl.list RCG br. 28/1994) sa Jedinstvenim metodama za vršenje kontrole nad proizvodnjom poljoprivrednog sjemena Status: U procesu usklađivanja Buduće stanje: Izrada Pravilnika o prometu rasada povrća (Celex 32008L0072, 31992L0033, 32003L0091, 31993L0061, 31989L0014, 31993L0062, 32005D0055) do kraja 2010. godine</p>

Seed potatoes

EU	MNE
Council Directive 2002/56/EC of 13 June 2002 on the marketing of seed potatoes	<p>Pravni osnov: Zakon o sjemenskom materijalu poljoprivrednog bilja (Sl. List RCG br. 28/06) član 5 stav 3 Pravni akt na snazi: Pravilnik o stručnoj kontroli nad proizvodnjom poljoprivrednog sjemena (Sl.list RCG br. 28/1994) sa Jedinstvenim metodama za vršenje kontrole nad proizvodnjom poljoprivrednog sjemena Status: U procesu usklađivanja Buduće stanje: Izrada Pravilnika o prometu sjemenskim krompirom (Celex 32002L0056, 31993L0017, 32004D0003) do kraja 2010.godine.</p>

Oil and fibre plants

EU	MNE
Council Directive 2002/57/EC of 13 June 2002 on the marketing of seed of oil and fibre plants	<p>Pravni osnov: Zakon o sjemenskom materijalu poljoprivrednog bilja (Sl. List RCG br. 28/06) član 5 stav 3 Pravni akt na snazi: Pravilnik o stručnoj kontroli nad proizvodnjom poljoprivrednog sjemena (Sl.list RCG br. 28/1994) sa Jedinstvenim metodama za vršenje kontrole nad proizvodnjom poljoprivrednog sjemena Status: U procesu usklađivanja Buduće stanje: Izrada Pravilnika o prometu sjemena uljarica i predivinog bilja (Celex 32002L0057, 31997D0125, 32004D0266, 32008L0124) do dana pristupanja EU.</p>

Application texts

EU	MNE
Dispensing certain Member States from the obligations for certain species	<p>Pravni osnov: Pravni akt na snazi: Status: Buduće stanje: Primjenjivo danom pristupanja EU.</p>
Authorising certain Member States to restrict the marketing of certain varieties	<p>Pravni osnov: Pravni akt na snazi: Status: Buduće stanje: Primjenjivo danom pristupanja EU.</p>
More stringent provisions as regards Avena fatua	<p>Pravni osnov: Pravni akt na snazi: Status: Buduće stanje: Primjenjivo danom pristupanja EU.</p>

Agricultural plant species

EU	MNE
Commission Decision 81/675/EEC of 28 July 1981 establishing that particular sealing systems are 'non-reusable systems' within	<p>Pravni osnov: Zakon o sjemenskom materijalu poljoprivrednog bilja (Sl. List RCG</p>

12 Bezbjednost hrane, veterinarska i fitosanitarna politika

<p>the meaning of Council Directives 66/400/EEC, 66/401/EEC, 66/402/EEC, 69/208/EEC and 70/458/EEC</p>	<p>br. 28/06) član 37 Pravni akt na snazi: Pravilnik o normama kvaliteta, pakovanju, plombiranju i deklarisanju sadnog materijala poljoprivrednog bilja (Sl. list SFRJ, br. 45/75 i 26/79); Pravilnik o kvalitetu sjemena poljoprivrednog bilja (Sl.list SFRJ, 47/87, 60/87, 55/88, 81/89 ; Sl.list SRJ , br.16/92, 8/93, 21/93, 30/94, 43/96, 10/89, 15/01 i 58/02); Status: U procesu usklađivanja Buduće stanje: Izrada Pravilnika o primjeni sistema ambalažiranja koji ne omogućava ponovnu upotrebu ambalaže (Celex 31981D0675) do kraja 2010.godine.</p>
<p>Council Decision 2003/17/EC of 16 December 2002 on the equivalence of field inspections carried out in third countries on seed-producing crops and on the equivalence of seed produced in third countries</p>	<p>Pravni osnov: Zakon o sjemenskom materijalu poljoprivrednog bilja (Sl. List RCG br. 28/06) član 13 Pravni akt na snazi: Pravilnik o stručnoj kontroli nad proizvodnjom poljoprivrednog sjemena (Sl.list RCG br. 28/1994) sa Jedinstvenim metodama za vršenje kontrole nad proizvodnjom poljoprivrednog sjemena Status: U procesu usklađivanja Buduće stanje: U procesu usklađivanja.</p>
<p>Council Decision 2005/834/EC of 8 November 2005 on the equivalence of checks on practices for the maintenance of varieties carried out in certain third countries and amending Decision 2003/17/EC</p>	<p>Pravni osnov: Zakon o sjemenskom materijalu poljoprivrednog bilja (Sl. List RCG br. 28/06) član 13 Pravni akt na snazi: Pravilnik o stručnoj kontroli nad proizvodnjom poljoprivrednog sjemena (Sl.list RCG br. 28/1994) sa Jedinstvenim metodama za vršenje kontrole nad proizvodnjom poljoprivrednog sjemena Status: U procesu usklađivanja. Buduće stanje: U procesu usklađivanja.</p>
<p>Commission Regulation (EC) No 217/2006 of 8 February 2006 laying down rules for the application of Council Directives 66/401/EEC, 66/402/EEC, 2002/54/EC, 2002/55/EC and 2002/57/EC as regards the authorisation of Member States to permit temporarily the marketing of seed not satisfying the requirements in respect of the minimum germination</p>	<p>Pravni osnov: Zakon o sjemenskom materijalu poljoprivrednog bilja (Sl. List RCG br. 28/06) član 4 Pravni akt na snazi: Status: U procesu usklađivanja. Buduće stanje: Primjenjivo danom pristupanja EU.</p>

Fodder Plants

EU	MNE
Commission Decision 80/512/EEC of 2 May 1980 authorizing the Kingdom of Denmark, the Federal Republic of Germany, the Grand Duchy of Luxembourg, the Kingdom of the Netherlands and the United Kingdom not to apply the conditions laid down in Council Directive 66/401/EEC on the marketing of fodder plant seed, as regards the weight of the sample for determination of seed of Cuscuta	<p>Pravni osnov: Zakon o sjemenskom materijalu poljoprivrednog bilja (Sl. List RCG br. 28/06) Pravni akt na snazi: Status: nije primjenjivo Buduće stanje: Primjenjivo danom pristupanja EU.</p>
Commission Decision 85/370/EEC of 8 July 1985 authorizing the Netherlands to assess the satisfaction of the varietal purity standards laid down in Annex II to Council Directive 66/401/EEC for seed of apomictic uniclonal varieties of Poa pratensis, also on the basis of the results of seed and seedling testing	<p>Pravni osnov: Zakon o sjemenskom materijalu poljoprivrednog bilja (Sl. List RCG br. 28/06) Pravni akt na snazi: Status: nije primjenjivo Buduće stanje: Primjenjivo danom pristupanja EU.</p>
Commission Decision 2004/371/EC of 20 April 2004 on conditions for the placing on the market of seed mixtures intended for use as fodder plants	<p>Pravni osnov: Zakon o sjemenskom materijalu poljoprivrednog bilja (Sl. List RCG br. 28/06) Pravni akt na snazi: Naredba o dozvoljenim mješavinama raznih sorti i vrsta poljoprivrednog sjemena koja se mogu stavljati u promet (Sl. list RCG br. 3/1983); Status: U procesu usklađivanja Buduće stanje: Primjenjivo danom pristupanja EU.</p>
Commission Directive 2008/124/EC of 18 December 2008 limiting the marketing of seed of certain species of fodder plants and oil and fibre plants to seed which has been officially certified as 'basic seed' or 'certified seed'	<p>Pravni osnov: Zakon o sjemenskom materijalu poljoprivrednog bilja (Sl. List RCG br. 28/06) član 5 stav 3 Pravni akt na snazi: Status: U procesu usklađivanja Buduće stanje: Izrada Pravilnika o ograničenom prometu sjemena određenih</p>

12 Bezbjednost hrane, veterinarska i fitosanitarna politika

	vrsta krmnog bilja, uljarica, i predivnog bilja (Celex 32008L0124) do kraja 2012.godine.
Commission Decision 2009/109/EC of 9 February 2009 on the organisation of a temporary experiment providing for certain derogations for the marketing of seed mixtures intended for use as fodder plants pursuant to Council Directive 66/401/EEC to determine whether certain species not listed in Council Directives 66/401/EEC, 66/402/EEC, 2002/55/EC or 2002/57/EC fulfil the requirements for being included in Article 2(1)(A) of Directive 66/401/EEC	<p>Pravni osnov: Zakon o sjemenskom materijalu poljoprivrednog bilja (Sl. List RCG br. 28/06) član 5 stav 3</p> <p>Pravni akt na snazi: Status:</p> <p>Buduće stanje: Primjenjivo danom pristupanja EU.</p>

Cereals

EU	MNE
Commission Decision 80/755/EEC of 17 July 1980 authorizing the indelible printing of prescribed information on packages of cereal seed	<p>Pravni osnov: Zakon o sjemenskom materijalu poljoprivrednog bilja (Sl. List RCG br. 28/06) član 5 stav 3</p> <p>Pravni akt na snazi: Pravilnik o kvalitetu sjemena poljoprivrednog bilja (Sl.list SFRJ, 47/87, 60/87, 55/88, 81/89; Sl.list SRJ , br.16/92, 8/93, 21/93, 30/94, 43/96, 10/89, 15/01 i 58/02);</p> <p>Status sadašnjeg stanja: U procesu usklađivanja;</p> <p>Buduće stanje: Izrada Pravilnika o neobrisivom štampanju propisanih informacija za pakovanja žitarica (Celex 31980D0755) do kraja 2012.godine.</p>

Vine

EU	MNE
Commission Directive 2004/29/EC of 4 March 2004 on determining the characteristics and minimum conditions for inspecting vine varieties	<p>Pravni osnov: Zakon o sadnom materijalu (Sl. List RCG br. 28/06) član 14</p> <p>Pravni akt na snazi: Pravilnik o stručnoj kontroli nad proizvodnjom poljoprivrednog i šumskog sadnog materijala (Sl. List RCG 28/94);</p> <p>Status sadašnjeg stanja: U procesu usklađivanja</p> <p>Buduće stanje: Izrada Pravilnika o determinaciji karakteristika i minimalnih uslova za kontrolu vinskih sorti (Celex 32004L0029) do kraja 2011.godine.</p>

Vegetable propagating and planting material

EU	MNE
Commission Directive 93/61/EEC of 2 July 1993 setting out the schedules indicating the conditions to be met by vegetable propagating and planting material, other than seed pursuant to Council Directive 92/33/EEC	<p>Pravni osnov: Zakon o sjemenskom materijalu poljoprivrednog bilja (Sl. List RCG br. 28/06) član 5 stav 3</p> <p>Pravni akt na snazi: Pravilnik o stručnoj kontroli nad proizvodnjom poljoprivrednog sjemena (Sl.list RCG br. 28/1994) sa Jedinstvenim metodama za vršenje kontrole nad proizvodnjom poljoprivrednog sjemena</p> <p>Status sadašnjeg stanja: U procesu usklađivanja</p> <p>Buduće stanje: Izrada Pravilnika o prometu rasada povrća (Celex 32008L0072, 31992L0033, 32003L0091, 31993L0061, 31989L0014, 31993L0062, 32005D0055) do kraja 2010. godine</p>
Commission Directive 93/62/EEC of 5 July 1993 setting out the implementing measures concerning the supervision and monitoring of suppliers and establishments pursuant to Council Directive 92/33/EEC on the marketing of vegetable propagating and planting material, other than seed	<p>Pravni osnov: Zakon o sjemenskom materijalu poljoprivrednog bilja (Sl. List RCG br. 28/06) član 5 stav 3</p> <p>Pravni akt na snazi: Pravilnik o stručnoj kontroli nad proizvodnjom poljoprivrednog sjemena (Sl.list RCG br. 28/1994) sa Jedinstvenim metodama za vršenje kontrole nad proizvodnjom poljoprivrednog sjemena</p> <p>Status sadašnjeg stanja: U procesu usklađivanja</p> <p>Buduće stanje: Izrada Pravilnika o prometu rasada povrća (Celex 32008L0072, 31992L0033, 32003L0091, 31993L0061, 31989L0014, 31993L0062, 32005D0055) do kraja 2010. godine</p>

Fruit plants

EU	MNE
Commission Directive 93/48/EEC of 23 June 1993 setting out the schedule indicating the conditions to be met by fruit plant propagating material and fruit plants intended for fruit production, pursuant to Council Directive 92/34/EEC	<p>Pravni osnov: Zakon o sadnom materijalu (Sl. List RCG br. 28/06) član 10 stav 4</p> <p>Pravni akt na snazi: Pravilnik o normama kvaliteta, pakovanju, plombiranju i deklarisanju sadnog materijala poljoprivrednog bilja (Sl. list SFRJ, br. 45/75 i 26/79);</p> <p>Status:</p>

12 Bezbjednost hrane, veterinarska i fitosanitarna politika

	<p>U procesu usklađivanja Buduće stanje: Izrada Pravilnika o prometu sadnog materijala voćnih vrsta (Celex 31992L0034,32008L0090,31993L0048,31993L0064,31993L0079) do kraja 2010.</p>
Commission Directive 93/64/EEC of 5 July 1993 setting out the implementing measures concerning the supervision and monitoring of suppliers and establishments pursuant to Council Directive 92/34/EEC on the marketing of fruit plant propagating material and fruit plants intended for fruit production	<p>Pravni osnov: Zakon o sadnom materijalu (Sl. List RCG br. 28/06) član 10 stav 4 Pravni akt na snazi: Pravilnik o normama kvaliteta, pakovanju, plombiranju i deklarisanju sadnog materijala poljoprivrednog bilja (Sl. list SFRJ, br. 45/75 i 26/79); Status: U procesu usklađivanja Buduće stanje: Izrada Pravilnika o prometu sadnog materijala voćnih vrsta (Celex 31992L0034,32008L0090,31993L0048,31993L0064,31993L0079) do kraja 2010.</p>
Commission Directive 93/79/EEC of 21 September 1993 setting out additional implementing provisions for lists of varieties of fruit plant propagating material and fruit plants, as kept by suppliers under Council Directive 92/34/EEC	<p>Pravni osnov: Zakon o sadnom materijalu (Sl. List RCG br. 28/06) član 10 stav 4 Pravni akt na snazi: Pravilnik o normama kvaliteta, pakovanju, plombiranju i deklarisanju sadnog materijala poljoprivrednog bilja (Sl. list SFRJ, br. 45/75 i 26/79); Status: U procesu usklađivanja Buduće stanje: Izrada Pravilnika o prometu sadnog materijala voćnih vrsta (Celex 31992L0034,32008L0090,31993L0048,31993L0064,31993L0079) do kraja 2010.</p>

Ornamental plants

EU	MNE
Commission Directive 93/49/EEC of 23 June 1993 setting out the schedule indicating the conditions to be met by ornamental plant propagating material and ornamental plants pursuant to Council Directive 91/682/EEC	<p>Pravni osnov: Zakon o sadnom materijalu (Sl. List RCG br. 28/06) član 10 Pravni akt na snazi: Pravilnik o normama kvaliteta, pakovanju, plombiranju i deklarisanju sadnog materijala poljoprivrednog bilja (Sl. list SFRJ, br. 45/75 i 26/79); Status: U procesu usklađivanja Buduće stanje: Izrada Pravilnika o prometu sadnog materijala ukrasnog bilja (Celex 31998L0056, 31993L0049, 31999L0066, 31999L0068) do kraja 2010.</p>
Commission Directive 1999/66/EC of 28 June 1999 setting out requirements as to the label or other document made out by the supplier pursuant to Council Directive 98/56/EC	<p>Pravni osnov: Zakon o sadnom materijalu (Sl. List RCG br. 28/06) član 10 Pravni akt na snazi: Pravilnik o normama kvaliteta, pakovanju, plombiranju i deklarisanju sadnog materijala poljoprivrednog bilja (Sl. list SFRJ, br. 45/75 i 26/79); Status: U procesu usklađivanja Buduće stanje: Izrada Pravilnika o prometu sadnog materijala ukrasnog bilja (Celex 31998L0056, 31993L0049, 31999L0066, 31999L0068) do kraja 2010.</p>
Commission Directive 1999/68/EC of 28 June 1999 setting out additional provisions for lists of varieties of ornamental plants as kept by suppliers under Council Directive 98/56/EC	<p>Pravni osnov: Zakon o sadnom materijalu (Sl. List RCG br. 28/06) član 10 Pravni akt na snazi: Status: U procesu usklađivanja Buduće stanje: Izrada Pravilnika o prometu sadnog materijala ukrasnog bilja (Celex 31998L0056, 31993L0049, 31999L0066, 31999L0068) do kraja 2010.</p>

Forest reproductive material

EU	MNE
Commission Regulation (EC) No 1597/2002 of 6 September 2002 laying down detailed rules for the application of Council Directive 1999/105/EC as regards the format of national lists of the basic material of forest reproductive material	<p>Pravni osnov: Zakon o reproduktivnom materijalu šumskog drveća (Sl. list RCG br. 37/07) Pravni akt na snazi: Zakon o reproduktivnom materijalu šumskog drveća (Sl. list RCG br. 37/07) Status: U procesu usklađivanja Buduće stanje: Primjenjivo danom pristupanja EU.</p>
Commission Regulation (EC) No 1598/2002 of 6 September 2002 laying down detailed rules for the application of Council Directive 1999/105/EC as regards the provision of mutual administrative assistance by official bodies	

<p>Commission Regulation (EC) No 1602/2002 of 9 September 2002 laying down detailed rules for the application of Council Directive 1999/105/EC as regards the authorisation of a Member State to prohibit the marketing of specified forest reproductive material to the end-user</p> <p>Commission Regulation (EC) No 2301/2002 of 20 December 2002 laying down detailed rules for the application of Council Directive 1999/105/EC as regards the definition of small quantities of seed</p> <p>Commission Regulation (EC) No 69/2004 of 15 January 2004 authorising derogations from certain provisions of Council Directive 1999/105/EC in respect of the marketing of forest reproductive material derived from certain basic material</p> <p>Commission Decision 2004/678/EC of 29 September 2004 authorising Member States to permit temporarily the marketing of seed of the species <i>Cedrus libani</i>, <i>Pinus brutia</i> and planting stock produced from this seed not satisfying the requirements of Council Directive 1999/105/EC</p> <p>Commission Decision 2005/853/EC of 30 November 2005 authorising France to prohibit the marketing to the end user, with a view to seeding or planting in certain regions of France, of reproductive material of <i>Pinus pinaster</i> Ait. of Iberian Peninsula origin, which is unsuitable for use in such territories under Council Directive 1999/105/EC</p> <p>Commission Decision 2005/871/EC of 6 December 2005 releasing Denmark and Slovenia from certain obligations for marketing of forest reproductive material under Council Directive 1999/105/EC</p> <p>Commission Decision 2006/665/EC of 3 October 2006 temporarily authorising Spain to approve for marketing seed of the species <i>Pinus radiata</i> and planting stock produced from this seed imported from New Zealand which does not satisfy the requirements of Council Directive 1999/105/EC in respect of identification and labelling</p> <p>Commission Decision 2007/527/EC of 25 July 2007 authorising Bulgaria and Romania to derogate from Council Directive 1999/105/EC on the marketing of forest reproductive material with regard to the stocks accumulated from 1 January 2003 to 31 December 2006</p> <p>Council Decision 2008/971/EC of 16 December 2008 on the equivalence of forest reproductive material produced in third countries</p> <p>Commission Decision 2008/989/EC of 23 December 2008 authorising Member States, in accordance with Council Directive 1999/105/EC, to take decisions on the equivalence of the guarantees afforded by forest reproductive material to be imported from certain third countries</p>	
---	--

Catalogue of varieties of agricultural plants

EU	MNE
<p>Commission Regulation (EC) No 930/2000 of 4 May 2000 establishing implementing rules as to the suitability of the denominations of varieties of agricultural plant species and vegetable species</p>	<p>Pravni osnov: Zakon o sjemenskom materijalu poljoprivrednog bilja (Sl. List RCG br. 28/06) član 54 Zakon o sadnom materijalu (Sl. List RCG br. 28/06) član 34</p> <p>Pravni akt na snazi: Status: U procesu usklađivanja Buduće stanje: Primjenjivo danom pristupanja EU.</p>
<p>Commission Directive 2003/90/EC of 6 October 2003 setting out implementing measures for the purposes of Article 7 of Council Directive 2002/53/EC as regards the characteristics to be covered as a minimum by the examination and the minimum conditions for examining certain varieties of agricultural plant species</p>	<p>Pravni osnov: Zakon o sjemenskom materijalu poljoprivrednog bilja (Sl. List RCG br. 28/06) član 54 Zakon o sadnom materijalu (Sl. List RCG br. 28/06) član 34</p> <p>Pravni akt na snazi: Status: Buduće stanje: Primjenjivo danom pristupanja EU.</p>
<p>Commission Decision 2004/842/EC of 1 December 2004 concerning implementing rules whereby Member States may authorise the placing on the market of seed belonging to varieties for which an application for entry in the national catalogue of varieties of agricultural plant species or vegetable species has</p>	<p>Pravni osnov: Zakon o sjemenskom materijalu poljoprivrednog bilja (Sl. List RCG br. 28/06) član 65 Zakon o sadnom materijalu (Sl. List RCG br. 28/06) član 49</p> <p>Pravni akt na snazi:</p>

12 Bezbjednost hrane, veterinarska i fitosanitarna politika

<p>been submitted</p> <p>Council Decision 2005/834/EC of 8 November 2005 on the equivalence of checks on practices for the maintenance of varieties carried out in certain third countries and amending Decision 2003/17/EC</p> <p>Commission Decision 2006/10/EC of 10 January 2006 concerning the provisional prohibition in Greece of the marketing of seeds of maize hybrids with the genetic modification MON 810 inscribed in the common catalogue of varieties of agricultural plant species, pursuant to Directive 2002/53/EC</p> <p>Council Decision 2006/545/EC of 18 July 2006 on the equivalence of the official examination of varieties carried out in Croatia</p>	<p>Status: Buduće stanje: Primjenjivo danom pristupanja EU.</p> <p>Pravni osnov: Zakon o sjemenskom materijalu poljoprivrednog bilja (Sl. List RCG br. 28/06) član 65 Zakon o sadnom materijalu (Sl. List RCG br. 28/06) član 49</p> <p>Pravni akt na snazi: Status: Buduće stanje: Primjenjivo danom pristupanja EU.</p> <p>Pravni osnov: Zakon o sjemenskom materijalu poljoprivrednog bilja (Sl. List RCG br. 28/06) član 65 Zakon o sadnom materijalu (Sl. List RCG br. 28/06) član 49</p> <p>Pravni akt na snazi: Status: Buduće stanje: Primjenjivo danom pristupanja EU.</p> <p>Pravni osnov: Zakon o sjemenskom materijalu poljoprivrednog bilja (Sl. List RCG br. 28/06) član 65 Zakon o sadnom materijalu (Sl. List RCG br. 28/06) član 49</p> <p>Pravni akt na snazi: Status: Buduće stanje: Primjenjivo danom pristupanja EU.</p>
--	---

Vegetable seed

EU	MNE
<p>Commission Directive 89/14/EEC of 15 December 1988 determining the groups of varieties of spinach beet and beetroot referred to crop isolation conditions of Annex I to Council Directive 70/458/EEC on the marketing of vegetable seed</p>	<p>MNE</p> <p>Pravni osnov: Zakon o sjemenskom materijalu poljoprivrednog bilja (Sl. List RCG br. 28/06) član 5 stav 3</p> <p>Pravni akt na snazi: Pravilnik o stručnoj kontroli nad proizvodnjom poljoprivrednog sjemena (Sl.list RCG br. 28/1994) sa Jedinstvenim metodama za vršenje kontrole nad proizvodnjom poljoprivrednog sjemena</p> <p>Status: U procesu usklađivanja</p> <p>Buduće stanje: Izrada Pravilnika o prometu rasada povrća (Celex 32008L0072, 31992L0033, 32003L0091, 31993L0061, 31989L0014, 31993L0062, 32005D0055) do kraja 2010. godine</p>
<p>Commission Directive 2003/91/EC of 6 October 2003 setting out implementing measures for the purposes of Article 7 of Council Directive 2002/55/EC as regards the characteristics to be covered as a minimum by the examination and the minimum conditions for examining certain varieties of vegetable species</p>	<p>Pravni osnov: Zakon o sjemenskom materijalu poljoprivrednog bilja (Sl. List RCG br. 28/06) član 5 stav 3</p> <p>Pravni akt na snazi: Pravilnik o stručnoj kontroli nad proizvodnjom poljoprivrednog sjemena (Sl.list RCG br. 28/1994) sa Jedinstvenim metodama za vršenje kontrole nad proizvodnjom poljoprivrednog sjemena</p> <p>Status: U procesu usklađivanja</p> <p>Buduće stanje: Izrada Pravilnika o prometu rasada povrća (Celex 32008L0072, 31992L0033, 32003L0091, 31993L0061, 31989L0014, 31993L0062, 32005D0055) do kraja 2010. godine</p>

Seed potatoes

EU	MNE
<p>Commission Directive 93/17/EEC of 30 March 1993 determining Community grades of basic seed potatoes, together with the conditions and designations applicable to such grades</p>	<p>MNE</p> <p>Pravni osnov: Zakon o sjemenskom materijalu poljoprivrednog bilja (Sl. List RCG br. 28/06) član 5 stav 3</p> <p>Pravni akt na snazi: Pravilnik o stručnoj kontroli nad proizvodnjom poljoprivrednog sjemena (Sl.list RCG br. 28/1994) sa Jedinstvenim metodama za vršenje kontrole nad proizvodnjom poljoprivrednog sjemena</p> <p>Status: U procesu usklađivanja</p> <p>Buduće stanje: Izrada Pravilnika o prometu sjemenskim krompirom (Celex 32002L0056, 31993L0017, 32004D0003) do kraja 2010.godine.</p>
<p>Commission Decision 2004/3/EC of 19 December 2003 authorising, in respect of the marketing of seed potatoes in all or part of the territory of certain Member States, more stringent measures against certain diseases than are provided for in Annexes I and II to Council Directive 2002/56/EC</p>	<p>Pravni osnov: Zakon o sjemenskom materijalu poljoprivrednog bilja (Sl. List RCG br. 28/06) član 5 stav 3</p> <p>Pravni akt na snazi: Pravilnik o stručnoj kontroli nad proizvodnjom poljoprivrednog sjemena (Sl.list RCG br. 28/1994) sa Jedinstvenim metodama za vršenje kontrole nad proizvodnjom poljoprivrednog sjemena</p>

	Status: U procesu usklađivanja Buduće stanje: Izrada Pravilnika o prometu sjemenskim krompirom (Celex 32002L0056, 31993L0017, 32004D0003) do kraja 2010.godine.
--	--

Oil and fibre plants

EU	MNE
Commission Decision 97/125/EC of 24 January 1997 authorizing the indelible printing of prescribed information on packages of seed of oil and fibre plants and amending Decision 87/309/EEC authorizing the indelible printing of prescribed information on packages of certain fodder plant species	Pravni osnov: Zakon o sjemenskom materijalu poljoprivrednog bilja (Sl. List RCG br. 28/06) član 5 stav 3 Pravni akt na snazi: Pravilnik o stručnoj kontroli nad proizvodnjom poljoprivrednog sjemena (Sl.list RCG br. 28/1994) sa Jedinstvenim metodama za vršenje kontrole nad proizvodnjom poljoprivrednog sjemena Status: U procesu usklađivanja Buduće stanje: Izrada Pravilnika o prometu sjemena uljarica i predivinog bilja (Celex 32002L0057, 31997D0125, 32004D0266, 32008L0124) do dana pristupanja EU.
Commission Decision 2004/266/EC of 17 March 2004 authorising the indelible printing of prescribed information on packages of seed of fodder plants	Pravni osnov: Zakon o sjemenskom materijalu poljoprivrednog bilja (Sl. List RCG br. 28/06) član 5 stav 3 Pravni akt na snazi: Pravilnik o stručnoj kontroli nad proizvodnjom poljoprivrednog sjemena (Sl.list RCG br. 28/1994) sa Jedinstvenim metodama za vršenje kontrole nad proizvodnjom poljoprivrednog sjemena Status sadašnjeg stanja: U procesu usklađivanja Buduće stanje: Izrada Pravilnika o prometu sjemena uljarica i predivinog bilja (Celex 32002L0057, 31997D0125, 32004D0266, 32008L0124) do dana pristupanja EU.
Commission Directive 2008/124/EC of 18 December 2008 limiting the marketing of seed of certain species of fodder plants and oil and fibre plants to seed which has been officially certified as 'basic seed' or 'certified seed' (Codified version)	Pravni osnov: Zakon o sjemenskom materijalu poljoprivrednog bilja (Sl. List RCG br. 28/06) član 5 stav 3 Pravni akt na snazi: Pravilnik o stručnoj kontroli nad proizvodnjom poljoprivrednog sjemena (Sl.list RCG br. 28/1994) sa Jedinstvenim metodama za vršenje kontrole nad proizvodnjom poljoprivrednog sjemena Status: U procesu usklađivanja Buduće stanje: Izrada Pravilnika o prometu sjemena uljarica i predivinog bilja (Celex 32002L0057, 31997D0125, 32004D0266, 32008L0124) do dana pristupanja EU.

Agricultural landraces and varieties

EU	MNE
Commission Directive 2008/62/EC of 20 June 2008 providing for certain derogations for acceptance of agricultural landraces and varieties which are naturally adapted to the local and regional conditions and threatened by genetic erosion and for marketing of seed and seed potatoes of those landraces and varieties	Pravni osnov: Zakon o sjemenskom materijalu poljoprivrednog bilja (Sl. List RCG br. 28/06) član 5 stav 3 Pravni akt na snazi: Status sadašnjeg stanja: U procesu usklađivanja Buduće stanje: Primjenjivo danom pristupanja EU.

27. Prava na biljne sorte

Zakon o zaštiti biljnih sorti (Sl. List RCG br. 48/07 i 48/08) (Aneks 41) stvorio je pravni okvir za zaštitu biljnih sorti, on uređuje način i postupak sticanja oplemenjivačkog prava i u skladu je sa Regulativom (Celex No. 31994R2100).

Zakon je 25.oktobra 2007. godine na 41. sjednici Savjeta UPOV-a bio prvi put na razmatranju usklađenosti. Savjet je razmotrio zakon i preporučio Crnoj Gori da izvrši dodatne izmjene i dopune ovog zakona.

Prije usvajanja, izmijenjenog i dopunjenoj Zakona o zaštiti biljnih sorti, Crna Gora je tekst poslala UPOV-u na ponovno razmatranje usklađenosti sa UPOV konvencijom.

Tekst izmijenjenog i dopunjenoj zakona, prije usvajanja od strane parlamenta Crne Gore, UPOV je razmatrao na 25. vanrednoj sjednici Savjeta UPOV-a 11.aprila 2008.godine.

Na ovoj sjednici Savjet UPOV-a je donio pozitivnu odluku da: " se izvrše izmjene u članu 19 i 44 i da kada se jednom ovako izmijenjen zakon usvoji u Parlamentu, Crna Gora može da položi instrument pristupanja Aktu iz 1991".

Izmjene i dopune Zakona o zaštiti biljnih sorti (Sl. List RCG br. 48/07 i 48/08) usvojene su u avgustu 2008.godine, a zahtjev za članstvo podnešen je u 2009.godini.

Sistem zaštite biljnih sorti koji je uspostavljen ovim zakonom je jedan od novijih sistema zaštite ove vrste u Crnoj Gori i dozvoljava zaštitu intelektualnih prava zagarantovanu i za zaštitu biljnih sorti. Sorta se može zaštитiti u skladu sa zakonom ako je nova, različita, uniformna, stabilna i ako ispunjava uslove za davanje imena zaštićene sorte.

Period zaštite sorte traje 25 godina, a za drveće i vinova lozu 35 godina od dana priznavanja oplemenjivačkog prava.

U Crnoj Gori se ne izvode DUS TEST-ovi kojima se utvrđuje različitost, uniformnost i stabilnost sorte, već se priznaju rezultati DUS testova sprovedeni u zemlji članici UPOV-a. (Međunarodna unija za zaštitu novih biljnih sorti), a izvođenje VCU TEST-a za utvrđivanje proizvodne i upotrebne vrijednosti sorte vrše ovlašćene institucije.

Organ nadležan za neposredno izvršavanje propisa i poslova za ovu oblast je Fitosanitarna uprava u čijem sastavu se nalazi Odsjek za sjeme, sadni materijal, zaštitu biljnih sorti i GMO koji je nadležan za upravne poslove, pripremu legislative i međunarodne odnose u oblasti zaštite biljnih sorti.

PLANIRANE AKTIVNOSTI

Ispunjavanje obaveza predviđenih za ovu oblasti zahtijeva dalje jačanje administrativnih kapaciteta Fitosanitarne uprave.

U narednom periodu će se vršiti dalje usaglašavanje i implementacija propisa EU iz ove oblasti i uz akcenat na jačanje administrativnih kapaciteta za preuzimanje novih obaveza.

Sticanje oplemenjivačkog prava ostvarivaće se u upravnom postupku koji vodi Fitosanitarna uprava.

PRIORITET I ORIJENTACIONI PLAN HARMONIZACIJE SA EU ACQUIS – CLEAR TABLE

Basic texts

EU	MNE
Council Regulation (EC) No 2100/94 of 27 July 1994 on Community plant variety rights	Pravni osnov: Zakon o zaštiti biljnih sorti (Sl. List RCG br. 48/07 i 48/08) Pravni akt na snazi: Zakon o zaštiti biljnih sorti (Sl. List RCG br. 48/07 i 48/08) Status: U procesu implementacije Buduće stanje: Nakon izrade TOC tabela ukoliko se pokaže neusklađenost pristupiće se izmjenama i dopunama zakona

Application texts

EU	MNE
Council Regulation (EC) No 2470/96 of 17 December 1996 providing for an extension of the terms of a Community plant variety right in respect of potatoes	Pravni osnov: Zakon o zaštiti biljnih sorti (Sl. List RCG br. 48/07 i 48/08) Pravni akt na snazi: Status: u procesu usklajivanja Buduće stanje: Usvajanje 2010 -2011. godine
Commission Regulation (EC) No 1238/95 of 31 May 1995 establishing implementing rules for the application of Council Regulation (EC) No 2100/94 as regards the fees payable to the Community Plant Variety Office	Pravni osnov: Zakon o zaštiti biljnih sorti (Sl. List RCG br. 48/07 i 48/08) član 29, 45 stav 2 Pravni akt na snazi:

	Status: U procesu usklađivanja Buduće stanje: Usvajanje 2010 - 2011. godine
Commission Regulation (EC) No 1768/95 of 24 July 1995 implementing rules on the agricultural exemption provided for in Article 14 (3) of Council Regulation (EC) No 2100/94 on Community plant variety rights	Pravni osnov: Zakon o zaštiti biljnih sorti (Sl. List RCG br. 48/07 i 48/08) član 29 Pravni akt na snazi: Status: U procesu usklađivanja Buduće stanje: Izrada Pravilnika o odnosima vlasnika sorte i farmera / Usvajanje 2010 -2011. godine
Code of good administrative behaviour in the Community Plant Variety Office	Pravni osnov: Zakon o zaštiti biljnih sorti (Sl. List RCG br. 48/07 i 48/08) Pravni akt na snazi: Status: U procesu usklađivanja Buduće stanje: Izrada Koda dobre administrativne prakse za zaštitu sorti / Usvajanje 2010 -2011. godine
Council Decision 2006/551/EC of 24 July 2006 appointing the President of the Community Plant Variety Office	Pravni osnov: Zakon o zaštiti biljnih sorti (Sl. List RCG br. 48/07 i 48/08) Pravni akt na snazi: Status: Buduće stanje:
Council Decision 2007/168/EC of 22 February 2007 appointing the Vice-President of the Community Plant Variety Office	Pravni osnov: Zakon o zaštiti biljnih sorti (Sl. List RCG br. 48/07 i 48/08) Pravni akt na snazi: Status: Buduće stanje:
Council Decision 2007/858/EC of 17 December 2007 appointing the Chairperson of the Board of Appeal of the Community Plant Variety Office and his Alternate	Pravni osnov: Zakon o zaštiti biljnih sorti (Sl. List RCG br. 48/07 i 48/08) Pravni akt na snazi: Status sadašnjeg stanja: Buduće stanje:

28. Bilateralni međunarodni sporazumi u fitosanitarnoj oblasti sa zemljama članicama EU, zemljama kandidatima za članstvo u EU i trećim zemljama (ako postoje)

Na području bilateralnih međunarodnih sporazuma u fitosanitarnoj oblasti, Crna Gora ima zaključen bilateralni sporazum o saradnji u oblasti zdravstvene zaštite bilja sa Hrvatskom.

Ovaj sporazum je potpisana 18. oktobra 2005. godine u Podgorici.

Aneksi:

Aneks 41 - Zakon zaštiti biljnih sorti, 227

Aneks 42 - Zakon o sredstvima za ishranu bilja, 148

Aneks 43 - Zakon o sjemenskom materijalu poljoprivrednog bilja, 198

Aneks 44 - Zakon o genetički modifikovanim organizmima, 148

Aneks 45 - Pravilnik o posebnim higijenskim zahtjevima za hranu životinjskog porijekla, 145

Aneks 46 - Pravilnik o načinu identifikacije i registracije goveda i vođenju registara i elektronske baze podatka, 30

Aneks 47 - Pravilnik o klasifikaciji bolesti životinja, načinu prijavljivanja i obaveštavanja o zaraznim bolestima životinja, 85

Aneks 48 - Pravilnik o higijenskim zahtjevima za hranu životinjskog ili biljnog porijekla, 145